

TIBI
FRANCISCE-MARIA VICTORIE
Patricio Florentino
In Rom. Curia VIS. Referendario
Magni illius Musarum Præsidis
PETRI VICTORII
masculina, serie Atnepoti
hæredìq. uirtutis ex asse.
PRAEFATIONES. MEAS. RECVSAS
Quibus
ad literarias pugnas. classicum recino
ut et præcinam pugnaturis
VICTORIAS.

Voues D.
Octauius Boldonius Mediolanensis
Episcopus Theanensis
et Sanctissimi D.N. Præsul Assistens
M D C L X X I V

B. P. del. *C. de la haye fec.*

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

I. de Ang. Archiep. Vrb. Vicesg.

EX Commissione Reuerendissimi P. Raymundi Capisucci S. P. A. M. summa animi iucunditate perlegi Volumen inscriptum *Extemporalium Rhetoricorum Pars Oratoria, &c.* Auctore Illustrissimo,& Reuerendissimo D. Octauio Boldonio Mediolanensi ex Clericis Regularibus Barnabitis Episcopo Theanen. Opus sanè peregregium à Sacra Doctrina morumuè integritate nullatenùs dissonum, miro ingenij acumine elaboratum, Orationis elegantia suo Auctore dignissimum; qui Octauum eloquentiæ gradum, summumque dicendi, & docendi apicem consecutus, in Vniuersam litteratorum Rempublicam, totumque litterarium Orbem, alter Octauius iure ac merito sibi adsciuit Imperium. Opus ergò publica luce dignissimum censeo. Romæ die x. Mensis Iulij 1670.

Thomas de Aquino Episcopus Suess.

Imprimatur,

Fr. Raymundus Capisuccus Ord. Præd. Sac. Pal. Apost. Mag.

EXTEMPORALIVM
RHETORICORVM
PARS ORATORIA

complectens

PRÆFATIONES, ET GRATIAS

ad disputandum de quaque Scientia

Ad Laureas Doctorales

ad alia quædam publica munia

Quibus accedunt

Dedicandarum Thesium, aliorumque Operum

FORMVLÆ

Editio altera multò locupletior

AVCTORE

OCTAVIO BOLDONIO

MEDIOLANENSI

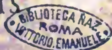
Ex Clericis Reg. Barnabitis Episcopo Theanensi.

ROMÆ, Ex Typographia Varesij. MDCLXXIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

PRAEFATIONVM FORMVLÆ CVM GRATIIS

SCIENTIA GENERATIM.

HIstoriographorum, seu (aptiùs) Philosophantium scripto Princeps Moyses, cuius nec apex vnus oraculo vacat, nec comma mysterio; cùm omnibus vbique rapit legentibus oculos, tùm mihi beat mentem in ipso scribendi limine, vbi habet: *Tenebræ erant super faciem abyssi*. Quæ vero istæ tenebræ? quæ abyssi facies? Auditores. Vestrum ea deposcunt ingenium, vt altè mergatur. An quòd abyssus sapientiæ prædicatur in Scholis Thomas ille Aquinas: Tenebras autem reddit Græco sermone *Scotos*: impugnandum aliquando in multis à Scoto Thomam præsensit, passurumque obijci sibi pugnantium argumentorum tenebras, qui pectore præferret Solem; vt ideò quod in Sole recentium sæculorum exhibendum foret, adumbrauerit Moyses descripto Mundi crepusculo? Ingeniosè id quidem ad elegantiam non magis, quàm ad exemplum. Verumtamen exesto hinc procul vel contumeliæ suspicio in Scotum, vel defectionis in Thomam. Quantùm ille castus in cœptis, tantumdem hic sapiens in sententijs. Nec Scotum profectò liuor corrupit, nec inscitia Thomam notauit. Philosophi nomen vterque meritus, idest Sapientiæ amore punctus. Ità quam Thomas ætate præcurrens facilè occupauerat, eam successor Scotus æmulatus fuit, vt probaret quidem certè, non vt dilueret; redderetque per offusas ipsas tenebras clariorem. Nequidquam enim mentionem lucis subiungit Scriptor, cùm proximè ait: *Dixit verò Deus: fiat lux; & facta est lux*. Significantiùs ex Græco: γενηθήτω φῶς καὶ ἐγένετο φῶς, *nascatur lux, & nata est lux*: quasi vt ex cœcà obiectionum abysso, hoc est altercatione acerrimà summorum ingeniorum, in vmbraculo sapientium opacissimo lux sapientiæ enata crederetur, vtque inter obtentam caliginem clarescceret purior natiuus veritatis fulgor. Planè est, Auditores. Noctescere antè quidem oportet, quàm diescat; tantùmque abest, vt inimicam diei noctem probes, quin parentem potiùs amantissimam fateare, necesse est, nec alias nascentis lucis cunas, quàm tenebras ipsas agnoscas. Quare nec Thomæ aduersarium Scotum quis dicat, etsi sæpè ac sæpiùs prouocantem, sed potiùs fœderatum;

nec eius insidiari gloriæ, sed fœtibus Angelicis peramanter obstetricari. O vero præclaram Sapientiæ nuncupationem symbolo lucis præstrictam. Cæcutiunt (quis non videt?) sine luce Mortales: sine sapientiæ face quàm fœdo cæcitatis laborant vitio? Sublata luce tollitur rebus cum colore species: Desipiat mens, quid illa vnquam speciosum efferat? Lucem si subtrahas diei, diem ipsum inuoluis: Destruis hominem, si subtrahas illi sapientiam. Ad summam *Deus lux est* teste Ioanne, Aquila illa cælesti: Illabatur homini sapientia, Diuinitatis hic protinùs rutilat radijs. En lucem igitur vobis, Mortales, qui caretis, suspirandam; qui despicitis, flendam; qui tenetis, longè præ omnibus fortunæ bonis gloriandam. An vllis parcendum laboribus, vt summam hanc humanæ in terris felicitatis assequamini? Est planè, est adnitendum vobis omni ope, insudandum, anhelandum. Non exhorrendæ confutationum vmbræ, non refugiendæ disputationum tenebræ: Prorsus inuehendum in diem perspectissimæ veritatis, quo fias ipse perspicacior: Audendum contra clarissima quæque ingenia, quò clarior tibi splendeat sapientia multo cum reflexu tàm in illa gloriæ, quàm in te commodi. Sic fiet, vt obtinentibus tenebris abyssi faciem, oboriatur incunctanter lux: Impugnante Thomam Scoto, illucescat ampliùs, illius diuinum acumen, huius cælestis soliditas, faciatque demum in literatorum Theatris admirandum vtrinsque gloria incrementum.

GRATIÆ.

SI tenebræ lucem exerunt; clarissimæ profectò erga me vestræ humanitati, Auditores, noctis conticinium diurno murmure, silentium videlicet gratum exaggerata quaque prædicatione luculentius existet.

SCIENTIA GENERATIM.

PErditam à Platone in argumento futili operam aliquis fortasse vestrum opinetur, (Ornatissime Audientium confessus) quòd in ijs ibris, in quibus maximè cœlestis ingenij acumen intendit, vt vera felicitate humanum genus impertiri possit, nihil ille moliatur accuratiùs, quàm vt Iustitiæ laudes Orbi Terrarum probans omnem Iniustitiæ commendationem excludat. Quis enim hebetis adeò, ac torpentis sit ingenij, vt patiatur tot machinas sibi adhiberi, quò Iustitiam optimam virtutum, Iniustitiam pessimum scelerum esse sibi persuadeat? Id ipsum video iure

iure optimo mihi obijci posse, plerosque existimaturos, quod scientiarum cultum commendandum in defensione Philosophicarum (*vel Theologicarum, vel &c.*) assertionum susceperim: quasi verò quispiam sit inter mortales adeò stolidus, ac stupens, qui vel ipse naturà scire non cupiat, vel scientias in alijs non veneretur. Sed ita est profectò. Nec vllum Platonis tempestate magis necessarium, aut peregrinum argumentum quæri poterat, quàm Iustitiæ laus, nec mihi hoc tempore quicquam magis dubium ad disputandum, quàm commendatio disciplinarum. Nam & ille in ea tempora inciderat, quibus per omnes Græciæ Ciuitates Tyrannorum impotens dominatus furebat; atque adeò familiare erat Patriam opprimere, vt, cùm fortissimus, ac generosissimus quisque ad hoc animum extolleret, laudibus summis tales ausus celebrarentur: quibus rebus accedebat Sophistarum captiosum genus, qui assentationis studio fœda scelera felicitatis, ac virtutis specie in Cælum tollebant, & nostram etiam assertionem illud sæculum excepit, quo apud plerosque, & eos quidem opinione prudentiæ celeberrimos illa sententia inualuit; Non esse necessarium in Republica scientiarum cultum; imò verò perniciosum humanæ societati, ac inimicum; quod publicæ administrationis disciplina vsu quodam, & prudentia potiùs, quàm contemplatione perficiatur. Anteà timor, & veneratio quædam inertiæ prætendebatur. Fingebamus ad tantæ Deæ aspectum nos in ipso adyto sacro quodam horrore perfundi. Accusabamus Naturæ genitricis malignitatem, quòd deteriora mortalium ingenia hac extrema ætate tanquàm effæta Parens reddiderit, & angustioribus finibus humanæ mentis facultatem circumscripserit. Quis enim amplius auream Homeri tubam æquali spiritu impleuit? Quis non ad Hesiodi, Sophoclisque impetum clanguit? Quis robustum Demosthenis enthymema contorsit? Nonnè eos vt primogenitos filios omnibus diuitijs suis Natura locupletauit, & ex asse heredes instituit? Aspicite maiorem Natura Platonem, & æqualem Naturæ Aristotelem. Nonne in illis omnis sapientiæ scatebras constitutas videmus, vt inde humanum genus deductis riuulis disciplinas potaret? At herclè post istos, atque istis æquales vterum clausisse communis parens visa est, vt disciplinas simul genuisse, & ad iustum ætatis robur perduxisse credi possit. Quid, quod posterioribus sæculis eos dedit, qui, vt illis minores essent, omnibus tamen ijs, qui eos sunt consecuti, in hoc, maiores fuerunt, quòd similliml fuerunt Priscis, à quibus nos toto Cælo aberrauimus? Quis

enim in Homero Virgilium attigit, aut in Demosthene Ciceronem? Vt magna suspicio rudibus ingenijs ingeri potuerit, Priscorum animas in eos transiisse, cùm ferè iisdem verbis, eodem ferè ore sint locuti? Hæc quondam prætendebantur, vt magna aliqua virtute, nimirum pudore inertiam tegeremus. Nunc verò excussimus pudorem, atrocique ore è Barbara Philosophia præceptum excogitauimus, minimè conducere humanæ societati literaturam. Nondum, inquiunt, Græcæ disciplinæ in Latium delicatioribus artibus iter fecerant, quùm Quinctij, Flaminijque eos Imperatores Romanis dederant, quibus possent Alexandrum non modo Orbe toto, sed Aristotele suo subnixum armati contemnere. Nondum Carthago literarum hereditatem, quas Phœnices Patres sui Græcis dederant, adire potuerat, cùm deuicta Aphrica ad Orbis victoriam anhelabat. Nec Cæsarem Anticatones sui; sed gladius, hastaque orbis terrarum ceruicibus grauem effecere. Quis Claudio Cæsare Latinè, Græcèque doctior, quis eodem ignauior, cuius humeris cùm Mundus inniteretur, nonne dicere possumus pensilem extitisse? Plena sub degeneri Imperatorum serie adhuc Philosophia sua Græcia erat, cùm eam Turcæ Scythicum genus omnium literarum ignarum sub iugum misit; duratque Imperium illud ferreis compagibus stabilitum, & inter prima Imperij stabilimenta illa lex est, quæ omnes exulare iubet disciplinas: Ipsa verò administratio publicarum rerum, & ciuilis prudentia, in quam partem maximè Philosophia se intrudit, & Philosophiæ administra Eloquentia, quanto exactiùs naturali meditatione, & inueterato rerum magnarum vsu, quàm commentariorum vmbratili lectione, aut inutili disceptatione perficitur? Nusquàm plus disciplinarum, nusquàm plus facundiæ, quàm apud Atticas Athenas; nusquàm tamen peiora consilia, nusquàm æquè corruptus Reipublicæ status, nusquàm magis distracti ciuitatis ordines, quàm apud illum sapientia turgidum populum extitere. Contrà verò Scythicam gentem in omnibus literis, omni eruditione expertem, non scriptæ, sed consensu quodam stabilitæ leges in perpetua libertate, latissimoque imperio continent, nec vlla vnquam vllorum Populorum arma eorum Rempublicam perturbauere. Nulli à literis in Græcia magis abhorrentes, quàm Ætholi, quis tamen maioribus consilijs ad Græciam subigendam inhiauit? Et Romanam Rempublicam ea tantùm tempora perdidere, quæ disciplinarum cultu, ac eloquentiæ splendore in primis scatebant. Habent eorum, qui in literis consenuere, consilia scholasticum quendam

dam odorem, & facile versatæ aulicis negotijs calliditati fiunt obnoxia. Hæc est illorum Philosophia ex media Scythia, opinor, eruta, quæque facili negocio rudes hominum, hoc est illis similes pertrahere in suam sectam posset; neque promptum est dicere, quàm immanes radices egerit in impotentes animos perversa dominandi libidine agitatos. Vos autem, Auditores, simulacra prudentiæ spirantissima, quorum à consilijs pendet Respublica, eruditur iuuentus, confirmantur viri, recreantur senes, vestra certe auctoritate perquàm luculenter diluitis istorum capitum exitiale humano generi placitum: sed & quantùm deterretis exemplo ipsi vestro perduelles scientiarum, tantum mihi ingeritis animum ad eas non modo toto pectore excolendas, sed etiam totis ingenij, & laterum viribus instituti hodie disputatione propugnandas.

GRATIÆ.

QVòd Rhetoricam (*vel logicam, vel Philosophiam, vel &c.*) defendente me impugnaueritis, Acutissimi ingenio Iuuenes, induistis personam Patroni, vt ficto spectaculo prælij, reportandæ ex vero victoriæ viam commonstraretis. Ego tamen ab hoc ficto prælio verè victus recedo, animique mei æternùm grati palmam offero vobis victoribus.

SCIENTIA GENERATIM.

VIrtutis nobilem fœtum logicam (*Vel Physicam, vel &c.*) publicatis thesibus defensurus cogor diem repetundarum fortunæ dicere, quæ in prouectu Romanæ gloriæ ausa fuit sibi primas vsurpare, quæ cedunt virtuti. Audio quidem Florum, qui Populum Romanum ambiguo donans Elogio, *Tot*, inquit, *laboribus, periculisque iactatus est, vt ad constituendum eius Imperium contendisse Virtus, & Fortuna viderentur*. Et quantùm ambiguus Florus, tantùm certus Plutarchus, testis dicam, an aduersarius? Quòd in Vrbe Templa surgerent plura Fortunæ, quam aliorum Numinum, infert ille hinc proinde quasi indubitatum, Romanos Ciues amplificationem Imperij, victorias, triumphos accepta Fortunæ potissimùm retulisse. Sed & Titus Liuius valdè suspectus. Perrarò enim inducit quemquam Romanorum de Virtute dicentem, quin comitem Fortunam adiungat. Ego vero sic statuo, Viri sapientissimi; nec veritate, nec Romanorum existimatione salua id posse sustineri; iure vt memoratos scriptores, etsi illos primæ notæ, in suspicionem adduxerim. Quæ porrò

porrò laus Romanis supererit ex tot, tantisque triumphis, si Fortunæ totam dederimus? Si nihil illorum fortitudini, nihil prudentiæ, nihil laboribus permittemus, omnia in vnum refundentes casum, omnia temeritati cæci Numinis tribuentes? Nam cùm Respublica nulla progressus habuerit Romanæ pares, consequens illud est, vt neque vlla extiterit Respublica consilio pari constituta, nataque amplificando in immensum pomœrio. Quis neget strenuitate exercituum peperisse sibi Imperium Romanos? Ordine verò procedendi, & ratione sibi peculiari, atque à primo legislatore tradita Imperium partum conseruasse? At, inquies, bella duo durissima nunquam commisisse Fortunæ fuit Populi Romani, non Virtutis. Neque enim fuit ipsi bellum aduersus Latinos, nisi vbi Samnites non tam cecidit, quàm ad illorum præsidium bellum contulit. Etruscos nequaquam inuasit, nisi subiugatis Latinis, & per iteratas clades Samnitibus propè eneruatis. Quod si bina ex his Regna, iam tum recentia, totis conspirauissent neruis, atque opibus, promptum vtique foret coniectare, Romanæ Reipublicæ subsecuturum excidium fuisse. Vtcunque res habita, nunquam id factum est, vt difficillima duo bella vno simul tempore gererent; quin semper aut vno oborto restingui alterum visum est, aut vno restincto alterum oboriri. Probat hoc ipsum satis gestorum per eos ordo bellorum. Etenim, vt illa taceam, quæ ante occupatam per Gallos Vrbem commiserant, liquet profectò, dum acie contenderent cum Equis, & Volscis, nunquam aliarum gentium, quamdiu hi virium potentes essent, iniuriam Martialem perpessos. His ergo edomitis itum est ad arma contra Samnites. Quòd etsi nondum absoluto bello defecerint à Romanis Latini, in ea tamen defectione fœderati conuenerant cum Romanis Samnites, suisque copiis ad comprimendam Latinorum ferociam iuuerunt: qua compressa reuixit bellum Samnitum. Sed & horum viribus frequenti clade contritis motum est in Etruscos. Hoc incendio restincto rursum rebellare Samnites ex Pyrrhi in Italiam aduentu. Sed eo repulso, atque in Græciam retruso prima in Carthaginienses illata signa: nec ea prius relata, quàm Galli vniuersi vltra citraque Alpes aduersus Romanos coniurarent infortunato successu. Hoc bello confecto sensere Martem per annos viginti mitiorem, exerciti Liguribus, reliquisque Gallorum apud Cisalpinos. Id ad secundum cum Carthaginiensibus bellum pertinuit, quo bello ad annum sextum decimum Italia laborauit. Huic maxima cum gloria terminato successit Macedonicum, Macedonico Asiati-
cum,

cum, atque in Antiochum. Cui quidem victoriæ nemo vnus superfuit in Orbe Princeps, aut Respublica; cui vel singulatim vel etiam gregatim liceret Romanas vires lacessere. Sed ante postremam illam victoriam si quis ordinem bellorum aduertat, simul & administrandi rationem; suspiciet inibi permixtam cum Fortuna Virtutem quandam ac prudentiam singularem. Atque ideo si quis eius Fortunæ causam inuestiget, ipsam facile comperiet extitisse Virtutem. Da Principem, Da Populum eò potentiæ progressum, vt illum finitimus quisque Princeps, ac Populus adoriri dubitet, vt reformidet: quis neget fore, vt nemo illorum quisquam nisi planè coactus adoriatur? Itaque liberum penè fuerit præpotenti, quem volet ex finitimis, bello præmere, ac cæteros industria sua componere. Et hi quidem cùm potentia adducti, tùm artibus, quibus ille auertendis alijs habet paratas, ex facili componuntur. Qui verò procul distant potentes, neque commercium cum eo exercent, rem curant vti longinquam, minusque ad se se pertinentem. Quo in errore eò usque versantur, quò propius accedat incendium. In accessu autem præsidium nullum promptum est, nisi ex proprijs viribus, sed ijs imparibus, hoste potentissimo iam effecto. Mitto hic dicere, quemadmodum Samnites victorem Volscorum Populum Romanum spectauerint. Ac, ne sim nimius, de Carthaginiensibus meminero, quibus magna & potentia, & existimatio erat, cùm Etruscos atque Samnites Romani bello vexarent. Iam enim Aphricam totam obtinebant: Sardiniam, Siciliam, Hispaniarum partem occupauerant. Hac ergo potentia cùm essent, simul & procul dissiti à Populo Romano, quid mirum, si nec aggredi ipsum succurrerit vnquam animo, nec ferre Samnitibus atque Etruscis subsidia? Quin egerint, vt solet rebus increscentibus, hoc est ab ipso stantes, fœdus cum ipso curantes, atque amicitiam. Neque prius admoniti sunt erroris, quàm populis iunctis medijs inter ipsos & Carthaginienses edomitis Romani de Imperio Siciliæ ac Hispaniarum dimicarent. Hoc ipsum Gallis, quod & Carthaginiensibus fatum: nec aliud Philippo Macedoni, nec aliud Antiocho. Persuaserat enim sibi quisque quamdiù alterius armis Romanus distineretur) fore alterius illius victoriam, sibique demum vel pace, vel bello defendendi locum maturè relinquendùm. Quæ cum ita sint, arguo ipse perspicuè, qua vsi sunt fortuna Romani hac in parte, vsurum iuxtà quemque alium Principem qui Romanorum viam, rationemque tenuisset; eàdem, qua illi, virtute pollens, ijsdem opibus,

bus. Quam multa in hanc rem succurrunt Romanæ virtutis digna omnis posteritatis miraculo documenta? Verùm nec mihi Annales nec Panegyricum condere mens est, aut suppetit locus. Vnum attingam fortè infimum præ cæteris, sed leonis proceritas immanis ex vngue conie&tabitur. Studebant Romani in id potissimè, vt nouis in prouincijs amicum semper pararent, per quem ad eas obtinendas fieret gradus, ad conseruandas præsidium. Sic cernimus per Capuanos in Samnium inuasisse, per Camertinos in Etruriam, per Mamertinos in Siciliam, per Saguntinos in Hispanias, per Masinissam in Aphricam, per Ætolos in Græciam, per Eumenem, aliosque Principes in Asiam, per Massilienses, & Heduos in Gallias. Ita nunquam desiderauere eiusmodi auxilia, vnde sua cœpta prouecherent tàm in potiundis, quàm in tenendis prouincijs. Hæc ergo quisquis obseruet, desinet Fortunam colere, quam conciliare valuit Virtus Romanis. Desinet Reipublicæ incusare fatum, si Ciuium in agendo aduertat ignauiam. Non culpabit sidera, non damnabit Horoscopum, optimè tenens, Sapientem virum Astris ipsis dominari, prudentia anteuerti casum, consilio raptum præcurri cælestium Orbium. Restat nunc, Auditores, vt ego iussus altiore nutu agam hoc loco Paridem Diuarum Iudicem, secundum formosiorem pronuncians; non illam certe Fortunam, quæ defecta oculis est pulcherrimo organorum in homine, sed Virtutem, quæ Dei non tam filia est, quàm sponsa indiuidua. Id quod rectè præstabo, si vestra humanitate fultus, positiones logicæ (*vel Physicæ, vel &c.*) per me excerptas propugnauero.

GRATIÆ.

QVòd partes propugnatoris vtcunque impleui, Virtutinè meæ tribuam, an Fortunæ? Verumtamen vix illius agnosco in me vestigium: huius verò fauorem inimicus frustra optauero. Vestra certe fuit Virtus, Auditores, quæ talem mihi Fortunam vel reluctantem conciliauit. Vtinam parem quoque tantis agendis gratijs conciliet facultatem.

SCIENTIA GENERATIM.

PAradoxi speciem obtulero (Viri eruditissimi) si seriò apud alios à vobis affirmauerim, inter sonitum armorum adolescere perbellè studia literarum. Et verò scholasticum iam videtur, ne dicam putidum, apud amœniora ingenia, hoc est vestri similia,

similia, quod vsurpari passim, & quidem à sciolis audimus: Repugnare cum Musis Martem, dominari istas illo exule, exulare Domino: Recluso Iano edici non tàm Ciuibus bella, quàm Literis: Non benè cum calamo committi ferrum, cum lauru cleam, cum galea sertum: longè multum diffidere à castris choros, togas à sagis, tubas à tibijs: Denique nihil cum Capitolio commune esse posse Parnasso, nihil cum classico citharæ, nihil paci cum bello: Itanè? Susciperem ego. Quasi non præclarum Natura exhibeat argumentum vel pueris ipsis obuium; lasciuiente scilicet vere, quando ad pompam Reginæ hortorum Rosæ conspirant pulcherrimè (vt videmus) horror spinarum, ac foliorum amœnitas. Ecquid nisi bellum delineat cohors illa dumorum hastata? Quid nisi pacem odorata illa, & ad Regales delicias mollissima purpura? Planè si tollas è Rosa spinas, præsidium ei omne sustuleris, exponas elegantissimum florem iniurijs, prostitues fœdè Regiam maiestatem. Si literas excipies bellis, destitutas protinus habebis: exarmabis, si armis eripies. An quærit hic aliquis curiosior ab experimento præiudicium? Repetat, quæso, ab Græcorum historijs Phocionem illum decantatissimum; Virum, in quo dubitatur, vtrùm insignior laus esset à Patria, an ab animi virtute. Athenæ eius patria, scientiarum altrix, ingeniorum palæstra, morum magistra, virtutum officina; Athenæ dico, dixi omnia. Sed virtus in tanto capite quais? Vno argumento conijcitote. Homo famem auri fastidiens oblati ingenti cumulo ad nauseam ab Alexandro Macedone: cæterùm tantæ vis in dicendo, vt ipsius voluntas loco legis esset in patria: Bellicæ virtutis tantæ, vt depulso ceruicibus iugo imminentium hostium veterem libertatem Athenis victricibus integram, incorruptamque seruaret. Sed (heu) hominum monstra, in feris beluis nondum monstrata. Ecquam tantorum meritorum mercedem retulit, putatis, Phocion? Ecquod authoramentum? Nil aliud certè ab ingratissima patria, nisi supplicium mortis viuus, mortuus exilium. Itaque ille sine patria, sine tumulo in Eleusine quidem Rogum habuit, & à Megara ignem. Subsistite parumper, Auditores, & adhibete iudicij vestri purgatissimi lancem. Propitiatio ista fuit (crediderim) & clementia Deorum peculiaris in Phocionem demortuum, quod funere, & rogo priuaretur Athenis: Ne, inquam integerrimi ipsius Manes spectarent inuiti Patriæ mox ruituræ funus, & rogum: atque eos, pro qua toties periclitante vitam suam promptissimè pacti erant, miserum dein; etsi meritum excidium testari cogerentur
 ocula-

oculati. Iam assequimini rem, Auditores. Quandiu turbatæ bellis fuerunt Athenæ, quandiu armis quassatæ, quandiu petitæ hostium insidijs, vexatæ incursionibus, lacessitæ iniurijs, obsidionibus, impugnationibus, incommodis: tandiu eloquentia Phocionis sustinuit Ciues, Virtus abstinuit hostes: tandiu cum eloquentia dominante floruerunt ingenia, valuerunt Disciplinæ, atque Artes, doctarum Athenarum nomen inclytum, adorandumque Orbi terrarum fuit. Pariat verò pacem inexpugnata Ducis virtus, referat Eloquentia post turbulentissimas procellas malaciam, Soluat belli metu animos Ciuium; dissoluat otio, heu indigna tantæ Academiæ catastropha, quam subitò ingenia torpescere, sordescere Artes, armari temeritas! Ita est. Petitur caput innocens eloquentissimi viri, atque cum eius vita, ipsa quoque Eloquentia, cum Eloquentia administræ eius Artes reliquæ, ac disciplinæ funerantur. Sed & cum ipsis deprauantur mores Ciuium optimi, Reipublicæ antè cultissimæ florentissimæque iura institutaque sanctissima in transuersum feruntur. Loquantur hic Demadis tempora, quæ post Phocionem naufragas Athenas complorarunt. Mihi verò iam satis, Auditores, Vt ex negocio bellico literarium prouehi ocium persuadeam. In præsenti quoque prouoco vos ad prælium propositis instar libelli assertionibus (*Rhethoricis, vel logicis vel &c.*) non nisi armis ingenij, ac machinis argumentationum pro tuenda libertate sententiarum, & opinionum cuiusque committendum.

GRATIÆ.

QVod antè videbatur nonnulli duriùs, inter feritatem armorum, nutriri humanitatem literarum; euictum cernitur præsenti congressu, cùm inter duritias dissertationis meæ humanitas in me vestra, Auditores, maximè floruit. Ego itaque inter horrores silentij suauitatem animi erga vos grati in dies magis fouebo.

SCIENTIA GENERATIM.

Cum mentione honorifica Præceptoris.

HOminis ingenium instar pistrinensis molæ irrequietæ (sic vsurpabat quidam, nec inscitè) cui si triticum suggeras, triticum molet; sin paleas, paleas: corruptela morum admissa inanibus plerumque aut etiam perniciosis occupari studijs optimus

nius quisque non sine sensu doloris acerbo animaduertit. Hæc
lla est fatalis scientia boni, malique ex ligni olim vetiti esu con-
cepta, quæ facultatem intelligendi nostram separatis Intelligen-
iarum substantijs affinem propensione degeneri vitiat, miserè-
que distendit. Itaque quò qu s perspicacior est, & valentior, eò
mprobiùs insano labore, alius alio, genium pascit. Nonnè vi-
etis, Auditores, quemadmodum hic excussa è tabulis situlentis
ntiquitate thesauros terræ conditos infatigato studio vestigat,
itentes pertentat terebris, fugientes vectibus, bipalijsque perse-
uitur? vt mirum sit, Antipodas magnete, non simul ferro,
m dudum esse repertos. Ille partas industria, & sudore maio-
um fortunas ignibus infaustis totas insumit, vt nescio quos spiri-
s colligat, vaga discordiaque elementa componat, mobilem
Mercurium sistat, lapidem stultorum (veriùs dixerim, quàm
hilosophorum) conflet, vnde sibi in vigilia montes attollat au-
os, Croesi pertingat in atria, Solis ac Lunæ plaustra conficiat:
enique Midæ Regis fabulæ de portentosa ex attactu metamor-
hosi, subiecta historiæ veritate fidem quærat. Alius honestio-
auso Rempublicam comminiscitur ex genio nouam, cuius ima-
o expingi in mentis tabula bellissimè possit vnius Morphei pe-
cillo, fortuitis lineamentis, temerarijs coloribus, nocturnis
mbris: Cæterùm facilior fingi, quàm efformari, somniari,
uàm cerni. Adeò suggeri quidem valet studio communis bo-
, spe tamen nulla successus promitti. Quid illi, quibus viuere
rere est, & belluino more humanitas exercetur? illi, dico,
i pulcram sibi videntur petere per vulnera mortem: Qui glo-
im, atque opes militaribus studijs consectantes, ipsam cum
a gloriam, opesque ipsas perditum eunt? Nam opum quidem
ndamentum vita est, quæ si aleæ committatur, inter fulguran-
s mucrones, intentaque tela certiùs profectò casura, quam
ratura, nonnè tibi labantes, atque adeò labentes opes reddit?
loria vero, quia in æstimatione aliena nititur, non in tua
itione, tùm maximè carere videris, cùm frueris: quippe quæ
e post cineres obuenit, id, cui maximè inhiant mortales.
que in his, & alijs eiusmodi negocijs quam leues se, ac ven-
os præbent humani, sùs deque follis in modum agitati?
amnè illud, vt obscænos se præbeant? Mentem illam Diui-
consimilem non modò contusa corrumpent acie, sed etiam
pitudinibus immersam temerabunt? O illa portenta fœdissi-
antiquis sæculis in Mundum inducta. Quòd flagitijs, ac sce-
issimis inuentis nobiliores homines pro Dijs haberentur:

Quòd inimica omnis pudicitiæ, honestæque disciplinæ Venus titulo scorti Diuinitatem meruerit; nec scorti qualiscunque, sed eius, vnde ars meritricia cæperit, vnde in Cypro edoctæ sint percelebri magisterio mulieres, vulgato corpore dotem contrahere, vnicam dotem ac decus virginum virginitatis esse iacturam. Hi nimirum flores candidæ antiquitatis, Floram famosam meretricem veluti Latinam Venerem à sapientibus Romanorum Diuinis honoribus coli, ludis Floralijs celebrari. Id autem multò tetrius, atque intolerabilius, Herculi illi ob publica totius Orbis latrocinia notissimo, Marti armipotenti, neque non Quirino, Caino alteri, propter atrocissima bella, cædesque cruentissimas; Mercurio ob insignia furta, fraudesque memorandas; Ioui atque Saturno obscænissimis perinde, ac immanissimis hominum, alijs ob alia nefaria (hominibus dicam, an monstris?) cultum istis Numinum, Aras, sacrificia data esse. Scilicet *optimi corruptio pessima*: & sicut vsu mentis recto ad Deum proximè extollimur, ita prauo deijcimur infrà pecudes. Nihil enim meo iudicio caueri impensiùs debet in Republica, quàm quomodo literarum studia tractentur, quomodo instituendis ingenijs, tradendis doctrinis, capiendis disciplinis consulatur. Ne moderatorum inscitia pestem creet humano generi, quod fortunando Diuinitùs est institutum. Agite ergo, Viri Auscultatores, & mihi in disciplina Sapientissimi Præceptoris NN. (*exprime Præceptoris nomen*) educato, quamquàm infelicis exitus alumno; Scientiæ (*exprime speciatim scientiam cuius Theses propugnandæ hìc sunt*) tamen rara cum prudentia, perspicuitate, methodo pertractatæ summa quædam capita, & positiones depromenti adest, vt soletis, qua candidis ad meum exacuendum ingenium obiectis, qua benignis ad subleuandam tenuitatem auribus, sapientiam certè Præceptoris inclyti, sin minùs eruditionem meam humanitate vestra, atque auctoritate probaturi.

GRATIÆ.

Recensui proludens malè meritos de humano genere, inanibus, imò iniquis studijs mancipatos. Vobis humanitatis vindicibus, deque Re literaria meritissimis, parum est, vt ego pro collato in me hodierna concione beneficio gratias agam, quibus humanum genus vniuersum habere se maximas profitetur,

SCIENTIA GENERATIM.

NOn est scientijs dandum vitio, quòd suos semper oppugnatores habuerint: Dandum his potiùs audaciæ, illis gloæ, quod eæ inuidiam conflauerint, vnde calumniæ labem nulm metuere poterant. Nouum haud equidem venit vobis (Eruditissimi Viri) vt laureato Imperatori petulans conuicijs adstet in so triumphali curru mancipium: vt Homericam famam liuenmastige impetat Zoilus: vt ne clariùs quidem effusi in corpo- Solares radij immunitate gaudeant vmbrarum. Quid? Mon- a teterrima vitam Alcidæ inuidentia an non fuere virtutis heicæ femina, sempiternæ pabula gloriæ? Nec mirum, scienis quoque in hunc modum sidera dispensasse, ipsarum dignitam vt inuidi magis extollerent, quàm amasij; ipsarum nitorem clariùs nigella capita, quam candida testarentur, ipsarum iumphis, vt per conuitiatores acclamaretur festiuiùs, quàm per æcones. Quoties, quæso, allatrauere sordentissimo rictu ista ortenta? Nouissimè tamen in bellicam disciplinam ingenuam facilè principem lethale hoc virus exhalarunt: situm inimis esse bellicum neruum in pecunijs. Disceptemus parumr, si placet, & loco armorum adsciscamus verborum præsia. Humano siquidem, non belluino ingenio præliari homim decet, iudiciumque armorum togæ deferre. Nam quòd ssit quis bellum conflare pro libito, non conficere, metiri andebet suas vires Princeps, quàm quidquam aggrediatur, atque earum denique ratione se gerere. Eam verò prudentiam adbeat, oportet, vt ne de suis hallucinetur viribus. Porro aum id fiet, quoties ipsas vel pecunia, vel situ, vel hominum neuolentià metietur proprijs ipse armis destitutus. Illa enim bi adijcere quidem vires possunt, fundare non possunt: cætem sunt ipsa per se nihil, nec sine fidelibus armis quidquam nferunt. Nam neque auri copia sola par est, neque sola reonis munitio firmat, neque fides hominum beneuolentiaque uturna; nisi fortè persuasum habeas, fideles tibi affore, quos ri ipse non valeas. Quidquid montis, quidquid stagni, quidid denique loci imperuij, inaccessi explanari per hostem deas, vbi strenui propugnatores desiderentur. Aurum ipsum n modò præsidio subtrahit omni, sed & prædæ præsentiùs ponit: neque vlla demum absurdior sententia, quàm quæ ror militare in pecunijs reponit. Audacior verò Tute es (car-

pet

pet aliquis) in Q. Curtium censuram arripiens, à quo ista primùm sententia: neque ipse mehercules Cato tantùm ausit. An tibi excidit, quod is de bello inter Antipatrum Macedonem, ac Regem Spartanum enarrat, desiderio pecuniæ coactum ad pugnam esse Spartanum, cladem que accepisse? Ad paucos dies si prolatasset, venturum fuisse in Græciam de Alexandri obitu nuncium, ex quo victor extitisset citra pugnam. Deficiente verò pecunia, veritus, ne ab se quoque deficerent copiæ, compulsus est fortunam pertentare congressus. Hinc igitur belli neruum pecunias intulit Q. Curtius. Quod sane placitum & vsurpatur passim, & Principibus viris minus iusto prudentibus arridet. Ea quippe opinione nixi sat esse definiunt auri cumulos ad præsidium: neque id reputant animo, aurum si bello imperaret, triumphaturos fuisse de Alexandro Darium, de Romanis Græcos, Patrumque nostrorum temporibus Carolum Ducem de Heluetijs. Verùm his cessere Victoria, qui non in auri cumulo, sed in milite strenuo summam belli constituunt. Gazam ingentem inter alia spectacula Regij fastus ostentauit Rex Lydiæ Cræsus Soloni, illique scitanti, quid de potentia sua sentiret, Non tu iccirco (inquit Solon) potentior mihi videris, propterea quòd non auro geritur bellum, sed ferro: posse autem adesse alterum maiore cum ferri copia, qui tibi aurum eripiat. Ad hæc Alexandro defuncto vis Gallorum numerosa traiecit in Græciam, inde Asiam petiuit, ac misso per Gallos ad Macedonum Regem legato causa fœderis, ipse Rex vt sua explicata potentia terrorem Gallis faceret, aceruos auri argentique insanos exposuit: ex quo rescissa pax est, quæ pene constituta per illos erat. Vsque eò exarserant potiundi thesauri desiderio. Ita Rex despoliatum se se doluit per id, quod in præsidium sui coëgerat. Quid? Arguunt euenta superioris sæculi, ne amplius sit nobis, cur peruersi dogmatis conscientiam comprimamus. Nonnè Veneti ærario iam tùm conserto, minimè tamen iuuante, vniuerso ceciderunt imperio? Non ergo inquam (vt clamitat vulgus) auro bellum viget, sed bono milite. Nec enim sufficit aurum bonis parandis militibus; at boni quidem milites auro parando. Romanis auro quam ferro si bella ministrare maluissent, ne totius quidem Orbis ærarium extitisset par; tot ac tantas res gessere, difficultates exorbuere. Sed cùm disciplinam bellicam exercerent ferro, numquam profectò auri laborauere inopia, cuius copiam, vel in castra deferebant, vnam virtutem formidatam habentes. Quod si illi Spartano Regi, quia pecunia defecto, fortunam

prælij

prælij tentanda fuit, cecidit prorsùm ob pecuniam, quod plerunque alias item ob causas. Nam quia deficiente commeatu, copijs idcirco aut fame absumi compulsis, aut prælio congredi, is facilè congrediendi cœpit consilium, tùm quia honestius, tùm vt fortunæ relinqueret fauoris locum. Hoc simul vsu venit, vt missa hosti subsidia cognoscens Imperator, alterutrum sibi putet optandum, aut scilicet confligendum, tentandamque fortunam; aut sustinenti increscere hostem, confligendum nihilominùs neruo longè impari. Sed & illud succedit crebrò, quemadmodum Asdrubali, cùm in Piceno à Claudio Nerone, atque altero Consule impeteretur, vt in arctum coactus Imperator, siue in fugam, siue in prælium, hoc semper deligat, vbi in hac parte, tametsi plena discriminis, posse tamen vincere; in altera verò omnino vincendus. Multa igitur sunt, quæ inopinanti Imperatori vim faciunt, vt ineat pugnæ consilium: e quibus cadere nonnunquam potest pecuniæ desiderium: nec ideò belli neruum in pecunia potiùs collocandum dices, quàm in reliquis, vnde necessitudo illa oboritur. Primas itaque in bello debemus virtuti militum, secundas pecuniæ. Quod sanè placitum suo probauere Athenienses periculo, quùm suadente Pericle aduersus Pelloponenses arma omnino quasi astu, atque auro fortunanda, illi secundis licet euentis nonnunquam vsi, fracti tandem, profligatique cessere, experti suis ipsorum artibus, ac nummis pluris esse consilium, bonumque Lacedæmoniorum militem. Ac ne male audiam ego apud nonnullos, impugnator tanti Scriptoris, quantum probat communis ferè prudentum opinio Q. Curtium: Consulatur si placet super hac re Scriptorum antesignanus T. Liuius. Hic differens, Petenti Italiam Alexandro Macedoni vtrùm nè Romani victi cessissent? tria esse admonet bello gerendo necessaria, numerosas easque valentes copias, prudentes Duces, prosperam fortunam. Ibique vtrinam præstarent his rebus, Romani, an verò Alexander, late expendens, tandem clausulam facit nusquam memoratis pecunijs. Hiccinnè vero belli neruus, cuius in iudicio rei bellicæ ne nomen quidem auditur? O nostra corrupta tempora, quæ iam futiles sententias ratas habet. O infaustè aureum sæculum, quod aurum ferro substituit ad bellandum. Est, est gloria belli non in ignauo illicio, sed in animi magnitudine; non in fraude, sed in robore; non in splendore opum, sed in puluere, & squalore certaminum; non in fugaci pecunia, sed in audaci congressu collocata. Quid tu, O perdite, vitias virtutum insignia?

Quid

Quid tuum fraudas animum immortalibus ornamentis? Quid, perduellis, impugnas in re militari Rempublicam disciplinarum? Quid genus humanum corrumpis submota Virtute, substituta Fortuna? Quandoquidem ars ista, vt ingenio acri hauritur; sic animi magnis spiritibus exercetur: nec aurum æstimat quia tractabile sed ferrum, quia rigidum. Quid ego amplius cunctor? Pugnauit Ars bellica pugnam suam: ego stipendia faciens Rhetoricæ (*vel Logicæ, vel Philosophiæ &c.*) partes eius, vt æquum est, pro virili defendam.

GRATIÆ.

NEc auri pretio emuntur certò victoriæ militares. Nec pretio verborum compensantur merita in me vestra, Humanissimi Viri. Sed vt virtus in bello maximè pollet; sic vestra virtus agere vobis gratias sola potest.

SCIENTIA GENERATIM.

INfecit miserè humanam propaginem tametsi damnatissimus vulgo error Academiæ, quæ dissidium frequens Philosophorum vel segnis pertæsa, vel superba fastidiens, rerum scientiam ex humanis tollebat: iamque inde ab Arcesila primo Auctore ad hæc vsque tempora exitiale hoc virus ita peruasit, vt non vmbraticis tantùm collocutionibus; sed vsu quoque, & publicis institutis spem remedij apud multos penè omnem excludat. Quos ego priusquàm vsu ipso, id est publica disputatione commissa hodierno cætu confutem; quia obtentu prudentiæ stultissimam sententiam suam tueri ipsi student, petitis ex prudentia scilicet, neque à compote rationis homine refellendis argumentis, abiecto eloquentiæ apparatu, sic vrgeo. Agite iam Disciplinarum euersores, Ignorantiæ consulti, Imprudentissimi Iuris prudentes; ad quid opinamini (cedo) Naturam omnem conspirare? Certè quamcunque ipsi sectam, quamcunque Philosophiam profiteamini, & Naturam ipsam; & Naturæ vnumquodque in bonum ferri, fateamini, oportebit. Lapides in altum proiecti suopte ingenio ima repetunt. Flammæ in humilibus locis suo pabulo detentæ, in apertum Cæli tractum nullo impellente tolluntur. Fert naturalis impetus amnes in maris gremium præcipites, & subterraneis inclusæ cuniculis auræ luctante spiritu imposita quæque immani motu euertunt, vt se loui suo restituant. At herclè quidnam in ijs adeò potens, ac validum clauditur,

quod tantos motus ciere possit? Nil aliud sanè, quàm Natura. Ergo si Natura mouentur, naturalis erit ijs omnibus hic motus, & ea ipsa parens, quæ tales fœtus in lucem edidit, eosdem tamquàm obstetrix ad incedendum assuescere docet. Quod si ab innato quodam principio mouentur, etiam ad id mouebuntur, quod ad acquirendum bonum aliquod illis conducat. Hinc cùm leuia sint, quæ superiorem sedem obtineant; grauia, quæ inimis locis subsidant, docentur à natura hoc ipsum acquirere per motum, quo cientur, vt propriæ naturæ perfectionem, & speciem acquirant. Est igitur aliquid, ad quod tendunt vniuersa statim ac in lucem sunt edita, quod quidem ipsorum vel perfectio est, vel bonum, vel conseruatio. Hoc ipsum etiam in homine statuere necesse est, ne videatur Princeps cæterarum animantium fortuito quodam casu, & quasi temerè informatus, vt hæreat incertus ingenij sui, & illud nesciat, quod elementa ipsa, ex quibus constat insitum habent. At hercle sentio in hoc veri cardinem totius dubitationis; aut si minùs hic, haud sanè procul latitantem foueam deprehendemus. Dicent enim, quòd necesse est, Hominem ad felicitatem natum; sed iam felicitatem ipsi in Imperio sitam esse contendent: Artes verò imperij non disciplinis illas, sed vsu ipso animis instillari. Equidem si quamcunque Imperij artem, aut qualemcunque Imperandi rationem in felicitate collocauerint, obijciendus erit his hominibus accuratissimus Platonis sermo in Trasimachum, & putidum illud demonstrandum, nihil esse peius iniustitia, aut turpius. Sed nihilo minùs, quàm Platonis, damnatum foret hoc sæculum quasi impotenti pariter dominatui Tyrannorum obnoxium. Est igitur reliquum, rectam imperandi rationem felicitatem humanam esse, in quo ego sanè volo vltrò ambitioni illorum manus dare, licet multa possint hanc sententiam in discrimen adducere. Recta vero imperandi ratio qua re alia, quàm ciuili virtute difinietur? Si igitur in recti imperandi ratione felicitas est, ea verò ciuilis virtus est, nihil erit aliud felicitatem obtinere, quàm ciuilem exercere virtutem. Discurramus iam per hanc ciuilem virtutem, & videamus, quibus ea opibus, quo præsidio comparetur à nobis quod non difficile erit consequi, si statuerimus ciuilem virtutem in agendo, atque eligendo versari. Quod quidem neque ipsis aduersari potest, & multum illis præterea ad sententiam suam probandam conducere videtur. Electio verò, quæ & consultatio, cùm hoc vnum sibi velit, vt peioribus abiectis potiora eligat, omnè boni, & mali quædam cognitio est, quæ auspicium qui-
 dem

dem in cognitione, finem verò in actione situm habet? Hinc illud Philosophorum, Ciuilem philosophiam partim quidem in cognitione, partim vero in actione versari. At verò si boni malique cognitionem præmittendam actioni fatentur, descendat iam versutia ista aulica in campum, quæ se instar Vlyssis multorum consiliorum parentem indigitat; quæ se Mundum, vt olim Archimedes, mouere posse sibi persuadet, si habeat modò, vbi pedes figere possit: & se ipsam interroget, an habitu quodam, & vsu bonum ipsum cognoscere se posse confidat. Non dormitabat hebes atque imperitus in rebus agendis Orbis terrarum, antequàm cognosceret in virtute felicitatem sitam esse, nec oscitantis ingenij Trasymachus fuit, quem tamen malum potiùs, quàm bonum delectabat. Quæ gens in Italia Tarentinis magis viuida, magis rerum magnarum capax? Priùs tamen in maxima solertia delicijs se mancipio dederunt, atque in ijs bonum situm esse putarunt, quàm Pythagoras eos per philosophiam ad boni cognitionem extulerit. Syracusanis nihil magis versutum, nihil magis callidum, quippe totius Orbis emporium non corrumpebatur magis, quàm corrumpebat: ipsorum tamen Regales mensas derisit Plato. Non enim cum prudentia idem calliditas est. Illa bonas artes ad optimum finem; hæc quælibet machinamenta ad falsum bonum adhibere solita. Itaque nec bonum ipsum totius bonitatis fontem, nec bonitatem eius boni filiam vsu quodam, aut meditatione humanarum rerum dignoscimus. Tollenda mentis acies est per contemplationem ad huius solis fulgorem, & disciplinarum præsidio illud tenendum, à quo calliditas sensu decepta, & nimiùm sibi confidens aberrauit. Hoc igitur bonum, quod per Philosophiam tantùm dignoscitur, electionis normam, & prudentiæ nobis præscribit, quæ ex illius disciplinæ præscripto agens, vnde boni cognitionem hausit, comparat in rebus agendis animi sensus ad illud verum bonum, & per quandam similitudinem iudicium instituit; Falluntur ergo vel solertissimæ mortalium mentes in boni cognitione, cùm vsus ipse, & exercitatio viam quidem nobis ad aliquem finem assequendum aperire possit, ipsius verò finis vel rectitudinem, vel prauitatem à contemplatione tantùm accipere valeat. Sed prosequamur iam paulò diligentiùs hanc imperandi felicitatem. Nam si rectè imperare hanc felicitatem impertitur; quid est aliud rectè imperare, quàm eam imperandi rationem in Republica instituere, quæ tùm Reipublicæ, tùm imperanti maximè conducat? Non enim aliud rectitudinem facit Imperij, quàm eius Imperij electio,

quod

[q]uod rectum, & iustum, & summo bono consentaneum sit. Non [e]nim siquis Aulicis dolis innutritus ad militare Imperium Tyro [e]ducatur, rectè dicitur Imperium exercere, quòd nimirum [a]lienam prouinciam imperitus inuaserit. Nec si filius senilem [p]atris canitiem aspernatus domesticarum rerum clauum arripue[ri]t, si rectè imperare sibi persuadeat, cùm præpostero ordine [N]aturæ patrium ius violauerit. Qui igitur eas in Republica par[te]s susceperit, quæ iuxta Naturam, Æquumque, & Bonum ma[x]imè fuerint, is se & rectè imperare, & felicem esse sibi persua[d]ere poterit. Sed cùm ciuilis virtus priuatam pro fundamento [c]onstituat, ea verò sine Philosophia, & disciplinis acquiri non [p]ossit, iam nullum poterit Imperij genus in Republica rectum [d]ici, quod non philosophiæ innititur, & à disciplinis dependeat. [N]on perpendam hoc loco singulas Imperij partes, ne videar ma[te]riam orationi quærere, breuitatem professus. Sed de forensi [pr]udentia tantùm quæram, Nùm ea vsu quodam perfici possit, [a]n verò longa indigeat meditatione. Neque enim prudentum [re]sponsa, aut edicta Principum vsum tantummodò parentem suum [a]gnouerunt: sed ex virtutum, ac vitiorum contemplatione pru[de]ntiæ nomen, auctoritati pondus inuenerunt. Quid stultius scri[pt]is legibus, si sola hominis solertia, & rerum vsus omnibus con[te]ntionibus tollendis tamquam Alexandri gladius sufficeret? vide[te] administram legum, & concionis Reginam Eloquentiam, quæ [m]unus à Philosophia acceptum, fœcunditate sua deductis ex la[t]eo fonte riuis populo communicans, boni pulchritudinem exor[na]ndo tollit, vt adametur; persuadet, vt retineatur; defendit, [n]e exsurgat: vtrùm illam putatis vsu, an artis meditatione longa, [st]udioque comparari? Cauete, ne, qui ita sentiunt, rabulæ in [fo]ro, pedarij in curia, circulatores in concione, vbique ridiculi [i]nsceantur. Demosthenem (credo) balbutientis oris natura; non [i]tem studium & artis præsidium ad gloriæ apicem tulit: Aut [Ga]llium fori strepitus, non hausti è Græca sapientia fontes con[tr]a Demosthenis gloriam armarunt. Sed iam obmutescere video [ad]uersarios re ipsa perorante conuictos, & suam in ipsos inscitiam [ex]probrante. Reliquum est vt eorum silentio eruditos clamores [a]pputationis vestræ, Auditores, subrogetis.

GRATIÆ.

Magnum ergo quiddam est Ciuilis prudentia: quæ præter vsum contemplatione amplius opus habet. Sed maius quid[da]m actio gratiarum, quas habeo humanitati vestræ hodiernæ,

Viri Auditores; cui actioni non contemplatio scientissimi capitis; sed nec vsus consummatissimi Oratoris par est. Vos ipsi auctores & gratias iuste æstimare potestis, & dignè testari.

SCIENTIA GENERATIM.

IVcundus est, vt nusquam magis, & in seueritate Philosophica poeticè amoenus Pythagoras, vbi molem Vniuersi per partes contemplatus, in illud denique placitum venit, compositam ipsam esse ad rationem musices, atque ad harmoniam concinere. Id quod Platoni inspirauit (opinor) Musam inter philosophandum, vt Orbibus Cælorum, quorum vertigine continenti, omnium successus effectorum in Natura temperantur, Sirenes moderatrices, cuique suam, affigeret: Illas dico Sirenes, quas postmodum auditor ipsius Platonis, idemque obseruator Pythagoræ Aristoteles Intelligentias inibi præsides nuncupauit tam perspicuè certè ad doctrinam quàm grauiter ad veritatem. Quid enim vsquam in natura rerum cernere est, quod ad aliud reciproce, atque aliud se se referens non musicè consonet? Mirabilis planè, ac sui vbique similis Deus, non in conditarum rerum varietate solùm, atque numero sibi vni comprehenso; verùm & in multiformi concentu ex varijs earum affectionibus quasi vocibus quibusdam suauissimo, & vel dissonantibus consonantissimo; adeo vt nemo vnus exiltat mortalium ita hebes auditu, ita surdus ingenio, qui pleno hic odæo decantari gloriam summi Conditoris non audiat. Sed est cùm inter Vniuersi partes sigillatim, tùm inter Mundum vtrumque summa consensio. Neque enim absurdè Paruum Mundum dixere Hominem veteres nisi ad Magni contentionem fabrefactus, nihil in illo planè eluceret, architectæ Diuinitatis opus; quod non iste sin minus mole, certè quidem virtute ac pretio vel exæquandum ostentaret, vel etiam præferendum. Non est mihi mens ire per singula: Nec tempus id patitur, aut institutum: nec, si ad argumentum hoc amplissimum patesceret campus, adhuc daret animus, vt præreptam ab alio in tanta re laudem affectarem. Habetis, Viri Auditores, dignum vestris oculis, dignum audientia, Principem ingeniorum nostri sæculi, ac Genuensium lumen clarissimum FORTVNIVM LICETVM, qui vulgato iusto volumine speciosissimam materiam digna vtriusque Mundi spectaculo elegantia pertractauit. Mihi interim cum stupore oculos hac illac errantes rapiunt errantia illa quidem Cælis lumina, quos Græci planetas nuncupant; atque eorum intuitu facilè meimet

met ipsius admoneor, vt a Magno ad Paruum Mundum vno vix gressu traductus, dum mente planetas intelligo, ipsam mentis meæ intelligentiam cælesti radio collucentem dono Numinis Conditoris inæstimando tandem agnoscam. Habet siquidem noster animus lumina rationis, quibus non tam luceat alijs, quàm aliorum conspiciat lucem; nec tam visendus ipse, quàm visurus se se offerat. Et sanè planetis septem, Artium septem ornamenta, quibus homo liberaliter institutus fulget conspicuus in Republica, non obscurè referri quis neget? Nisi quis malit elucere potissimùm scientias in planetis, vt neque tamen ab earum cœtu illas excludat disciplinas, quæ, vel humano magis arbitrio, quàm Naturæ lege nituntur, cuiusmodi habetur vtriusque Iuris prudentia; vel præter intellectus notitiam, actionem vltra intendunt, cuiusmodi Medicina, sed quarum vtraque non minùs illis profecto Reipublicæ iuuandæ pondus habet. Ita si Rationalem hic asserueris Philosophiam, tam Oratricem idest Rhetoricam, quàm Disputatricem, idest Logicam; Si Naturalem, nimirum Physicam: si Methaphysicam, seu Trasnaturalem; si Matemathicam; si denique Theologiam, quàm belle studia omnia perstrinxeris, quorum gratia tam multa ingeniorum in celeberrimis Academijs, et in spatijs, atque arenis athletæ generosissimi, non sine magnis propositis brauijs exercentur? Hoc atque adeo congruit rei nostræ; quod si planetæ instillatis deorsum seminibus metalla ingenerant intra orbis terrestris viscera, quibus abundè mortales non ad vsum vitæ solummodò, sed ad delicias quoque ditantur: Anne breuior vlla via aperitur ad turpem excludendam egestatem, ad cumulandas in splendorem opes, ad opplendos in luxum thesauros, quàm si Cælum Microcosmi tui, idest excelsiorem, nobilioremque tui partem Animum aliquo lumine ingenuæ facultatis industrius adornaueris? Euolue tu veterum monumenta, excute Scriptorum omnium testimonia, dispeream ego, si crebrius quidquam, aut memorabilius offendes, quàm ex cœno sordentissimæ fortunæ ad Attalicam magnificentiam subuectos probatæ literaturæ Viros. Vt mihi ideo ab enumerandis exemplis supersedendum esse putem, ne aut alicui vestrum, Eruditissimi Auditores, notissimarum rerum ignorationem obiectare videar, aut ego ad grauius negocium procinctus, quàm par est, longiùs in re nullius quæstionis, tametsi momenti permagni, patiar immorari. Nequaquam itaque mihi curæ est, vti scientiarum Planetæ depluant hominibus diuitias, sed vti homines ipsi accendant in Cælo mentis Planetas. Quod equidem hodierna luce ope

vestra,

vestrà, ac beneficio singulari, Viri, sapientissimi, iubeor de me ipse sperare, dum Philosophiæ (*vel Theologiæ, vel &c.*) impensam operam meam, addictum studium, Censuræ vestræ grauissimæ per publicam disputationem subiecero.

GRATIÆ.

PLanetas dum prædico largos influxibus ad homines ditandos, simul damnare cogerer auarum mihi eloquentia Mercurium ad agendas vobis, Humanissimi Viri, gratias: nisi aduerterem magnitudine beneficij vestri vel ipsos Cælestes planetas inexhaustos, facilè exhauriri.

RHETORICA GENERATIM.

AMphion musicus antiquitatis enchomijs decantatissimus, quemadmodum artis suæ præcellentia humanam æstimationem, ac fidem excedebat, ita fabulæ illi locum facilè dedit; Acceptum à Mercurio patre Lyram adeò blandè, ac suauiter digitorum argutissimo pulsu temperasse, vt saxa ex ambientium crepidinibus montium excisa spontè, ac perpolita, struendis Thebarum mœnibus amplissimis, ipsius concentu lyræ pertraxerit. Huic lepidissimæ fabulæ allusit lepore non impari Latinus Pindarus eo distieho, (*Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis, saxa mouere sono testudinis*). Quo sanè figmento quid nisi Orationis præstantia ad verum exprimitur? Habet hanc gratiam genus mortalium disertis viris; quòd eloquentiæ ipsorum vi homines olim victu rudes, ac moribus inculti deserta per loca terrarum ferino modo dispersi ad societatem vitæ, ciuilisque obsequij disciplinam fuere traducti. Hinc celebres passim in terris fundatæ Ciuitates, coactæ Respublicæ, constituta Imperia tam digno humana conditione, quàm alieno à brutis inuento. Neque id solum: Sed & Ciuitatibus ipsis, & Rebus publicis, & Imperijs præsto sunt instar mœnium firmissimorum Oratores, & loco præsidij, atque arcis munitissimæ ab omni hostium incursione tutantur. Vnus ille Dictioni nostræ firmamento sit, quem Oratorum primipilum agnoscit literaria Respublica; Demosthenem volo, qui solis Eloquentiæ lacertis Rem Atheniensium seruauit aduersus potentissimum, ac plurimis triumphis formidandum Regem Philippum florentissimæ gentis inhiantem imperio, & iugum seruitutis liberæ Ciuitati molientem. Quid? Nonnè hoc ipsum in dies vsu venire cernimus inter sacras conciones, vbi Diuina eloquen-

loquentia instructi Euangelici Oratores ceu firmissima quædam propugnacula Religionis, agmina scelerum, malarumque artium imminentia prohibent, inuadentia frangunt, minacissimo Dite imperatore subacto, triumphato? Hæc ita cùm sint, Auditores; cùm tantum in Oratione momentum sit positum: placet hodierna luce, annuente N.N. Moderatore meo Viro grauissimo nonnullas super eo argumento Theses in medio ponere; vt hoc præclaro operæ pretio Diuinam, in quam toti incumbimus, Eloquendi artem faciliùs imbibamus.

GRATIÆ.

AVdistis tàm nouum dictu, quàm factu incredibile miraculum ex vetere poetarum licentia compositum. At Herculè maius quiddam hodierna luce: ac tanto mirabilius, quòd verùm, iustumque prodigium sensibus vestris exploratum habetis, Auditores. Ibi enim demirati Amphionem estis sonitu lyræ animantem ad cursum saxa. Hìc contrà, ex taciturnitate animatam inuemini ad eloquendum linguam. Quid? Nonnè elinguem me, ac mutum conscientià imbecillitatis, & ex tanti argumenti maiestate trepidum, nutantemque silentio ipsi vestro excitastis ad hanc qualem qualem disputationem alacri animo ineundam? Discuperem hic certè (si foret in promptu) Amphionis Diuinam lyram, quo accepti beneficij dignas æternitate laudes gratis concentibus explicarem. Sed, vt vos mutis vocibus, ac benigno silentio mecum egistis; sic mutis ego quoque concentibus, surdaque lyra humanitatem vestram incomparabilem profitebor,

Audistis.

RHETORICA GENERATIM.

SI quod est animi quærendum præsidium, si quod expetendum decus ingenij, & inter honestas disciplinas si qua est ingenuo digna adolescente: Rhetoricen in primis, ac benè dicendi peritiam promereri humana vota, studiùm optare, industriam poscere non immeritò semper duxi, Egregij Auscultatores. Non enim singularem aliquam porrigit cultoribus suis dotem, vti cæteræ facultates: sed variam prorsus atque multiplicem alio atque alio splendore ornamentorum cumulatam. Id quod animo attentiùs agitanti succurrit mihi prodigiosæ illius Mensæ, dignæ non nisi stylo iuratissimorum Scriptorum, quam Bizantino in Templo S. Sophiæ celeberrimo Iustinianus Cæsar

pieta-

pietate pari ac magnificentia dedicauit. Hæc non in aliqua singulari gemma, aut metallo elaborata; sed ex auro simul, & argento, omnisque generis metallis, lapidibus, lignis, rebus prætereà omnino omnibus, quas vspiam terrarum, ac marium vniuersi Orbis natura profert, conflata atque perfecta, Orbis vniuersi sola vel spectaculum faciebat, vel pretium. Nimirum ex pretiosa quaque materia plura, ex viliore pauciora coëgerat, ligatisque fluidis immiserat sicca, atque in Mense formata absoluerat, Dædaleum planè opus cùm nulla æquandum imitatione, tùm æstimatione omni, ac prædicatione superius. Haud secus de Rhetorice nostra vsurpare fas est, ad quam ornandam, atque adeo constituendam artes certatim omnes, scientiæque conspirant, vt non vna quæpiam virtus extitisse ab alijs discreta, sed omnes simul in vnam coaluisse ad miraculum mortalis ingenij videantur. Siquidem ipsa, quà rationem hominis perficit, Virtutis sibi vendicat speciem. Quà docet in vtramque partem de re quacunque proposità disputare, Facultatis vtique formam habet. Quà pulcherrimi Operis præceptiones tradit, Artis nomine decoratur. Quà suarum causas præceptionum inuestigat, scientiæ. Sapientiæ, cùm causas earumdem primas rimatur. Cùm certis informat rationes regulis, orationem figuris, & elegantia, quid nisi Philosophiæ sedem occupet? Perstringamus rem paucis. Cùm Eloquentiæ numeros omnes quis absoluerit, is demùm Dialecticum, is Philosophum, is Politicum, is Encyclopædiæ consultissimum iactare se citra iactantiam poterit. Iure priscorum sapientissimi vnum, eundemque esse iubebant Philosophiæ interpretem, atque Eloquentiæ: Nec illam ab alijs facultatem distrahendam putabant, vel quam coniunctam esse cum omnibus, vel cui omnes deseruire, atque ancillari viderant facultates. Quare cum ea sit Rhetorices præ omnibus dignitas, quam, & à me modò accepistis, & vestro ipsi vsu, ac periculis in hoc honestissimo puluere comprobastis, arbitror id fore pretium studij, si de hac ipsa in hoc florentissimo cætu congressum instituero: Vt, quantum, non iam in ea profecerim, sed profecturum me esse confidam, exhibitis assertionibus, & vestra impugnatorum solertia excussis, aliquod non dubiæ fidei argumentum promptum habeam.

GRATIÆ.

Prolusi, Auditores, cum sacra Mensa, quæ suo & pretio, & arte apponendas à me exigebat eruditionis exquisitissimas, epulasnè dicam, an dapes? Tandem spei irritos vos dimitto, ac ieiunos,

eiunos, appositis fructibus tam ingratis palato vestro delicatissimo, quàm ex meo penu acerbis adhuc, & auaro Sole præcocibus. Sed vestræ comitatis erit, aliquid ætati meæ, non parùm ingenio, plurimùm autem insolentiæ muneris, ac tyrocinio remittere, communi illo adagio refricato, *Debile principium melior fortuna sequetur*. DIXI.

RHETORICA GENERATIM.

ANimo bene fingendo (quæ portio Philosophiæ nobilior) bonam linguam conducere, nemo non aut stolidæ est linguæ, aut liuidæ, qui refragetur, Cordatissimi Auditores. Siquidem præsidio vnius Naturæ nonnè valet lingua informes brutorum fœtus formare? Et eam imparem existimabimus, opis cælestis ministerio idipsum vt perficiat in hominibus? Pluses vna Babeles (quis mihi neget?) sibi tempora redimirent sideribus, nisi linguæ ex aduerso obsisterent, suam despumantes confusionem. Esto Ierichontina Vrbs mœnium circumsepta æternis propugnaculis, minacibus pinnis: sed labare nullo ariete ipsa mœnia, sed corruere illicò cernes oculis, simul atque buccinas fatales inflauerint ora Sacerdotum. Esto quasi Cælestis tonitrus vox: Ecce tibi decussum ephippio horrendum aliàs illud fulmen Tharsi; & è Saulo reside atque adeò refractario resurgentem Paulum, ad nutus Cælestes expeditissimum. Si malo, quod creare solet, atqui renuit lingua hominis, metiri bonum eius velimus; mirum hîc, quantum ipsa in semet vibraret. Paucis autem plura complectens Apostolus inclytus Hispaniarum Iacobus, linguam appellat malorum vniuersitatem. Hoc ipsum fateatur, licebit, testimonio è Romanis fastis petito Posthumius Regillensis. Annè vlla furiarum è Tartaro, præterquàm lingua ipsius ardentior iusto facem attulit indignationis, & flatibus tumebundæ mentis accendit seditionis flammas Tribunitijs in ordinibus, atque Senatorijs? Ciuile enimuerò incendium non antè restinctum legimus, quàm qui verbis oppidò inflatis excitauerat, suum superfunderet sanguinem, obrutamque & consepultam ingemisceret vitam sub ingruenti lapidum tempestate, quàm durities sermonis illius exciuerat. Ac quemadmodum siquis directuram arboris populeæ probare velit, nequaquam opus habet, in speculo allabentis Padi illam inspectare: ita plane ad indagandam bonæ linguæ virtutem, non est, cur in malæ vitia defigamus obtutum. Sa è quidem lactata melle facundia Ambrosij Mediolanensium Antistitis

D

ſtitis amaritudinem leniuit Auguſtini. Ipſa extitit Chimica, quæ iſtiuſmodi Mercurium ſtitit: Ipſa ſilentium tumultibus indixit, quos in eius Viri diſertiſſimi pectore turba ciebat effrænium cupiditatum: Ipſa magiſtrum illum perfidiæ, diſcipulum effecit fidei Sacroſanctæ: Ipſa Citharæ inſtar fuit, qua Saulem alterum furiali æſtro iactatum Dauides recentior excantauit: Ipſius tonitru vocis ad enitendum fœtum Religionis coëgit hunc Cerinum: Ipſius denique linguæ fulmen in iſto angue monſtroſo, non eo quidem Aphricæ, ſed Hæreſeos exprompſit gloriam veritatis. Quare ad bene viuendum cùm in bene eloquendo tantum inſit momenti, non ab re Maiores noſtri, quibus caſtigatio morum cum literarum cultura formandæ huic ingenuæ iuuentuti propoſita in primis fuit, Academicas haſce meditationes de Copia, & elegantia ſermonis inſtituere; è quibus cùm illa emineat, quæ & ſtylum expolit, & acuit ingenium, diſputatio ſuper placitis Rhetorum, non erit mihi arduum elicere vobis, ſtudioſiſſimi Adoleſcentes, attentionem, dum pauca quædam capita heſternis auſcultationibus per Doctorem diſertiſſimum tradita, hodierno cœtu diſcutienda propono.

GRATIÆ.

SI bene eloqui bene eſt viuere, vt ſumus præfati; non ego equidem male viuam, ſpero; dum gratè, ne dum bene eloqui iam inſtituo in præſentia. Qui enim niſi gratè audiatur, quòd gratias promeritas tam bene de me meritis vobis, pro exhibita humaniſſima attentione agere ſtudeo, quas nequeo referre?

RHETORICA GENERATIM.

SI nudus fortunæ bonis homo, & cum egeſtate continenter luctatus in coronam locupletum accerſeretur, iuſſus de diuitijs coràm diſſertare; &, quid ipſe tandem de illarum affluentia, commodis, vſu ſentiret, libera voce ſtatuere: quid eum hominem facturum putatis, Auditores? quid conſilij initurum, eiuſce planè inexpertiſſimum argumenti? quid de rerum copia dicturum, rerum omnium, & penè ſui ipſius egentiſſimum? Tam inſperatas ille coactus in anguſtias, horum profectò alterutrum ageret; aut in ſilentium ſimulata ſurditate diſcederet, aut prouinciam huiuſmodi in eos conſultiſſimos, illoque in puluere verſatos reijceret; aut, ſin neutrum, petito è re nata conſilio ſtuderet ex ſua ipſius inopia illorum copiam, ex paupere opulentiam,

tiam, ex sordibus lautitiem, ex miserijs delicias, felicitatemque exprimere. Hoc ipsum belle in rem præsentem venit, Auditores; si quidem belle, quod non nisi summo incommodo mihi venit, vt iubar apud vos de Rhetorica facultate differere; vt in consessu disertissimorum virorum homo indisertissimus, coram eloquentissimis penè elinguis adolescens; neque minùs ætate rudis, quàm oratione, ac eloquentia, de ipsa eloquentia disputationem instituere hodierna luce compellar. Sed ego

----- ------ Fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exors ipsa secandi,

& meam in medio proponam dicendi tenuitatem; vt, quando hæc vocis hebetudo, non dicam in hac sapientiæ corona florentissima, sed in sodalium meorum adolescentum, atque adeo in tyronum quorumcunque numero vix me postremas compellit in partes, nec tacito dissimulare mihi liceat iussum moderatoris nostri, nec peruicaci detrectare prouinciam, memet certè tantæ tenuitatis conscium erigam in spem leuamenti maximam, animo reputans, quod veterum monumenta deprædicant de literatis viris non paucis ex egestate summa summam ad opulentiam adiumento ipsius literaturæ traductis. Fuerit (vt pauca quædam delibemus) fuerit pertenui patrimonio Isocrates; locupletauit illud facilè, ad oratoriam appellens animum, in qua vsque adeo profecit, vt vel vnam orationem suam talentis viginti vendiderit, hoc est aureis nummis quatuordecim millibus. Fuerit natalibus obscuris Maro, patre opifice figulo, aut veriùs mercenario cuiusdam viatoris; sed eloquentiæ florescens gloria, reculam suam ad vsque sextertia sex millia, ducentos scilicet, & quinquaginta mille aureos perduxit, præter contractos sibi à Cæsare, à Populo Romano ab Ordinibus omnibus honores quantos maximos, atque amplissimos. Fuerit Marcus Tullius Cicero patre fullone, vel agricola genitus: quantum verò fortunam eius abiectam erexerit, obscuram illustrauerit parta vigilijs eloquentiæ consummatæ facultas, vidit cum admiratione Orbis Romanus, inuidit posteritas omnis, & postmodum inuidebit vno illo inspecto ex historijs vestigio, quod ad Ciceronis exulantis incommoda subleuanda Pomponius Atticus Eques Romanus loco ingentis beneficij accepti habuerit, ducentis quadraginta mille sestertijs illum iuuisse. Fuerit (vt propiora nostro seculo attingamus) fuerit inter rusticos agricolas numerarius Antonius Campanus; sed fortunam pertentans studio amœniorum literarum, vndè sibi ad Historici, Poëtæ, Oratorisque lauream gradum struxit; ecce tibi renunciatus

 Episco-

Episcopus Interamnensis, & Pij II. Pontificis Maximi auspicio ab aruis ad aras, à caula ad aulam, ab aratro ad Pedum Pontificium vocatus: Inde à successore Pij Paulo prouentuum amplissimorum auctario cumulatus. Quid? non videtur mirandum, elicuisse literatos fortunas à Principibus, quorum animis disertæ vocis, aut styli potentia imperitabant. Cui rei fidem facit Philosophorum veterum illud tritum Elogium de Oratione, quòd ψυχαγωγὶν, ideſt dexanimam nuncuparent: Et velut habet in equum sessor, sic in animos hominum, quam libeat in partem, pertrahendi potestatem illi faciebant. Et illud argutius Philonis Hebræorum disertissimi, quòd ἑλέπολιν τῆς ψυχῆς diceret, hoc est machinam bellicam, quòd obduratissima quæque pectora, atque ære triplici communita per vim, per impetum tandem expugnet. Siccine ergo literarum candidatis metuenda pauperies? Ecquid est, cur vel ego tyrunculus quantæcunque inopiæ meæ conscius, studio tamen inflammatus literariæ gloriæ despondeam animum, quin cum orationis copia, fortunarum quoque, atque honorum copiam, siquando illam consequar, sim contracturus. Interea loci disceptaturus super Rhetoricis positionibus iubeor de vestra attentione bene sperare, & meæ inopiam orationis humanitatis vestræ opibus fore subleuandam.

GRATIÆ.

ELoquentia subleuari pauperiem, congestis in literatos diuitijs, nuper accepistis, Auditores: Nunc ineloquentia posse iuuari, quis credat? Credat, tamen oportet, quisquis pro exhibita mihi humanissima attentione, taciturnitate potius, quàm compositis ad pompam verbis, diuitias vestrorum in me meritorum testatas me facturum intelliget.

RHETORICA GENERATIM.

Contra Logicam, cuius est initium. Quæ duæ res nostri generis.

DIspudeat suæ quemque nequitiæ: Me autem sodalis quamquàm aliàs mei, nunc verò desertoris, ac transfugæ quid est, cur non magis pœniteat non execrari tota mente turpissimam notam, nec, quanta possum, vocis, & laterum contentione insequi, suæque ipsius iaculo Rationis retorto conficere? Audistis, puto, hominem imberbem humanioribus innutritum studijs, atque non modicam consecutum laudem politioris literaturæ, inde

ad

ad feueriora transgreſſum, in ipſo aditu ita raptum fuiſſe nouo illo ſpectaculo vmbraculi philoſophici, ita captum Græcia illa ſyllogizantium in pallio, & barba ſtudioſorum, vt præ Rhetorica, cui dudum ſe deuouerat, decorandam Logicam titulo humanioris diſciplinæ non modò ſtatuerit ſibi; verùm & alijs olim Collegis pro virili ſua parte perſuaſum voluerit. Et quando cardinem eius actionis video in facultate hominis potiſſima, hoc eſt Mente, & Ratione conſiſtere; cui equidem regendæ, moderandæ, perficiendæ deſudat Logica; miror, ita rationiſmet ſuæ, ac mentis impotem euaſiſſe Aduerſarium noſtrum, vt vix limen ingreſſus Rationalis Philoſophiæ, ad primum ipſum proſpectum imitari videatur lymphaticos, humaniorem eam ratus, quæ feueritate ſua deterret plerumque ſtudioſos; humaniorem, quæ hominem fatigat ampliùs; quæ humanitatis præ ſe nihil fert, niſi quia ingenium hominis, rigentis inſtar ferri ardore diſputationum perdomat; porphyritis quaſi duritiem improbo pulſu mallei, acie ſcalpri inimiti victam perpolit; adamantinam æquans pertinaciam cruento emollit ſudore frontis. Quàm verò ſecùs humanum ſonat, cui aliquis humanitatis eſt ſenſus? Nos iuuat adoleſcentes cœtibus hominum antè adiungi, quàm indigetum choros anhelare; greſſibus ferri, quàm alas aſſumere; ad humanitatem formari, quàm Diuinitatis cognationem affectare. Damus nos itaque Rhetores, nec illibenter, vobis Logicis locum; inferiori, quàm colimus, facultatem contenti ſumus loco reponere. Denique Rationis eſſe Orationem filiam damus vltrò vobis; damus ampliùs ancillam, damus pediſequam. Quid inde? Humanioremnè igitur veſtram, quia loco, munere, iure ſuperiorem? Imò verò quia noſtram humiliorem, idcircò humaniorem hanc eſſe contendimus. Ita enim ſe ſe res habent, Auditores. Puſiones ludus recreat, Viros labor exercet: Delicijs nata infantia eſt, tenetur iuuentus periculis: Illa flores conſectatur, hæc captat fructus: Quare humaniores meritò eas literas, quas & amœniores interpretatione vocis commodiore videmur vſurpare: An non amœnior, numeris concinnata oratorijs periodus, quàm cuſus cathegorica feueritate ſyllogiſmus? Omninò enim ſapere videntur mihi, qui Logicen cum illo conferunt roſarum genere, quas rubo enaſci obſeruant rerum naturalium ſcriptores; tametſi illorum princeps Plinius enaſci omnes generatim ſpina verius, quàm frutice tradiderit. Sed qualia ſint cumque illarum cunabula, vix profectò tu florem vſpiam legas inoffenſis digitis, aut incolumi dextera. Hanc fere quis dicat eſſe Logicæ artis

condi-

conditionem, cuius iucunda quidem meditatio, sed delicias identidem suas temerat infixis aculeis. Rhetoricam porrò nostram Rosarium esse iam inde ab aurea ætate, atque adeò à Mundi infantia beatissima seruatum mortalibus, quo ex genere describit charactere suo verè ambrosio Mediolanensis Antistes; *Surrexerat*, aiens, *floribus immixta teneris sine spinis Rosa, & pulcherrimus flos sine vlla fraude vernabat:* dignus enimuerò (subijciam ipse) delicijs Paradisiacis flosculus, sempiterni ocellus Veris, pignus innocentiæ vitiato generi nostro suspirandæ, cuius quàm oculus elegantia, quàm nares suauitate, tàm oblectaretur tactus mollitie. O Rhetoricen felicitatis pristinæ superstes delicium. Quid enim? Syllogismo vestro, Logici, gracilitas propositionum, ex quibus conflatur, quid nisi spina est? Dilatetur per nos in Ratiocinationem, En vt euadit in Rosam. Definitionis vestræ ratio ex genere, & differentia aciem spinæ vtique repræsentat: Circumducatur per nos descriptione varia, nonnè vides explicatam floris amœnitatem? Vibrate, vos, cum Causa duntaxat Demonstrationem, pungetis illa equidem Aduersarium: Pluribus ex topicis locis per nos colligatur; & afficimus animos, & aures titillamus. Ad summam probando, hoc est arguendo incumbit Logica: mouendo ampliùs, ac delectando Rhetorica: atque vbi illa contenta est subijcere oculis mentis nudam veritatem; hæc mundo splendido, lautoque ornatam Regina animorum producit in medium. Quò dubium nullum extare vobis debet, Sapientissimi Auditores, quos etiam compello in hodierna quæstione Iudices, quin arrogatus Logicæ facultati humanioris titulus, pensitatis rationum ponderibus, Rhetoricæ nostræ multò, vt audistis, humanissimæ per vestra collata suffragia restituatur. Id quò faciliùs decernatis, placet nonnullas exponere publicæ disputationi theses Rhetoricas, vt ne ab ipsa quidem altercatione, quæ alibi simultates, & iurgia plerumque serit, modos humanitatis omnes abesse coràm probetis.

GRATIÆ.

Humanitatem cum amœnitate præfando commisi, Causam Rhetoricæ propugnans. Itaque sicut humanos ipsi vos, Auditores, erga me disputantem præbuistis, pàr esset, vt ego contrà amœnus verbis gratias adornarem. Verùm vestræ quoque fuerit humanitatis, quæ modum habet nullum, inamœnum sermonem meum, atque sterilescentem ad tantum officium excusare.

RHETO-

RHETORICA GENERATIM.

Ad victorias classium literarias in ludo renuntiandas. Scripta Venetijs. 1655.

QVod mihi erat in votis, cùm reluctante licet animo, vrgente autem imperio moderatoris mei prouinciam hanc Censo-s Maximi grauissimam tandem iniui; vt, quantum sodales athle-: adhortatione potiùs mea, quàm exemplo animati literaria in nbra profecissent, in luce aliquando literatorum, quos penes ensura ingeniorum maxima sedet, patefacerem: id me benignite siderum, Cælique clementia planè singulari consecutum hoerna die fuisse, magnoperè Lætor, Viri ornatissimi. Ecqua nbra studiorum amœnior ex multo iam cursu annorum patuit enetæ iuuentuti, quàm cui nouus, ac Cælo lapsus Apollo hic ster præsidet? Aut quæ lux fulgentior sapientiæ, quàm isthæc sa vestris illata conspectibus, Auditores; & eò clarior, quò ra-r in tanto, tamque diuturno Musarum nostris è tectis exulan-m mœrore? Quippe amat Pieridum chorus abstrusa saltuum, suos inter sacra antrorum silentia exaudiri concentus. Nunc imuerò cùm Martialis vndique lituus perstrepit, cùm terra, rique circumsonant omnia castrorum fremitu, an vllus Musa-m choreis locus hospitalis fore putabitur? Id quod luculentiùs iltò fortunam apud vos nostram extollit, vt profugas amasias cis, aureis quasi nexibus tentas media inter arma per nos egre-: foueri, quin & concussis bello laribus nostris volentes eas luntesque hic sisti non sine admiratione spectaretis. An non ve-graphicè id expressum agnoscat quisquis rem apud nos literam sub quadam belli specie geri aduerterit? quisquis delectos asi milites huiusce Academiæ cultores, quisquis distributas hinc le copias, decretos vtrinque Imperatores, creatos Tribunos, ignatos Duces, explicata minacibus notis vexilla, hinc Romarum, inde Carthaginiensium; tùm instructas acies, lacessitos stes, commissa prælia, rem denique ad omnes militiæ numeadministratam obseruauerit? Atque illud in primis iam claro rius est, studio æmulationis procedere literalem æque, ac mirem disciplinam. Nolo à proposito Academiæ commento, quem quidem vnum discedamus. Ipsum Romanorum negon cum Carthaginiensibus præiudicium nobis pulcherrimum, dum exemplum suppeditat: Et quidem quod bello tertio prio-

ribus

ribus multò atrociore accidiſſe teſtantur monumenta veterum vniuerſa. Feruebat, vt anteà nunquam, in obſidione barbaræ vrbis Romanus, vendicaturus ſuperiores iniurias, reparaturus extremis conatibus, vnà cum dignitatis iactura, clades acceptas. Cùm contumacia hoſtili tandem edomita bellum quidem ſedit; ſed efferbuit ſimul victoriæ ſtudium de belli fine ſtabiliendo. Ergo deliberatum hinc inde in Senatu conſilijs aduerſis, pugnaciſſimeque pars vtraque altercata. Prior ſententiam rogatus Cato inexplebili odio delendam eſſe Carthaginem, & cùm de alto conſuleretur, pronuntiabat: Poſterior Scipio Naſica, ſeruandam; ne metu, inquiens, ablato æmulæ vrbis, luxuriari felicitas Vrbis inciperet. Vtrùm horum conſiliorum, Auditores, grauiſſimo illi conſeſſui probatum fuiſſe exiſtimatis? Eiuſne Viri conſilium, quod vna vexatione inſpecta ſuggerebat liuor, an quod ex emolumentis & fructibus illius belli in Rempublicam redundantibus pendebat? Ita verò deliberant prudentiores viri: Qui Patriæ hoſtem, quòd Patriam modò exercet, extinguendum putat, is hoſtis habendus eſt Patriæ: Amicus ille planè, qui commoda Patriæ maiora incommodis penſitans, ſeruandum ab interitu hoſtem contendit. Denique optimo Ciui plures eſſe debet amor in Patriam, quàm in hoſtem odium. Nec enim, quia ingratum palato pharmacum redditur, vti minùs ſalubre ægrotanti reiectandum. Quid autem hic afferam, æmulatione Carthaginis, quaſi cote, exacutam illico ad Martias meditationes Romanam pubem? Quid referam ſublatum nullo negotio luxum in Vrbe, excuſſam vecordiam, eliminatam libidinem? Quid enumerem voluntarias legiones, inuictiſſimos Imperatores, innumeera prælia? Quid cæſas formidabiles phalanges, munitiſſimas occupatas Arces, impetus validiſſimos perfractos, tot illa diſcrimina ſuperata, tot ſtratos exercitus, tot palmas collectas, trophæa poſita, triumphos reuectos? Sed hæc vetuſtatis ignaris hominibus recenſentor: quamquàm & ſe ijs res ipſæ geſtæ immortales prædicant, & à millibus licet annorum ſpiritum adhuc & vocem retinent, ne cui vnquam poſterorum ignorantia prætendatur. O ſortem noſtram, Commilitones, nulli non mortalium inuidendam. O plenum prudentiæ conſilium Inſtitutoris noſtri, quò ſtudia hæc alacriùs capeſſeremus, quò viuidiùs literarium agonem propoſito brauio iniremus. Hic lætus belli vmbratilis apparatus, hæc ſpecies elegans confligentium quaſi claſſium, hoc nouum aſpectui auctoramentum ingeniorum, quonàm, obſecro, tendit? quò ſpectat? niſi vt excitata reciprocè virtute, prouocata indole,

lole, ad palmas quisque eruditionis, ad trophæa literaturæ, iuuenilia hæc, sed rerum aliquando maximarum (si fata dederint annos) in Republica gerendarum lectissima semina pro virili sua parte adspiret? Quid? hæc tempora Martialia, hæc Respublica, hoc Imperium Scythicis armis iam diu exercitum, rudioribus politicis, nec bene sanis capitibus vexatum, afflictumque quando-nam feliciùs effloruit gloria non militaris modò prudentiæ, verùm etiam ciuilis? quando luxum longiùs propulit? quando alacriorem vidit Venetam iuuentutem, etsi Regales inter delicias enutritam ad capessenda diffitis in terris, rigidiore sub Cælo, omnibus exposita iniurijs, belli pericula? Quando verò aut maiore domi tranquillitate potita est, aut metum hostibus Veneti nominis maiorem ingessit, aut Orbis terrarum fines, inconcussæ, ac formidandæ potentiæ suæ fama compleuit? Scilicet habent Tyranno illi truculentissimo gratias plurimas Venetiæ nostræ, quòd furiali perfidia sua, nostratium virtutem pertentans magis, magisque adauxit, ac vegetauit. Nos etiam adhuc ephebi, annis quidem tenelli, ætate molles, sed ingenio viuidi, sed spiritibus erecti, inter hos lusus literarios magna vtique molimur, magna anhelamus excitati hac ipsa, quam cernitis, geniali sanè, sed tamen acri æmulatione ab Institutore Academiæ Viro Sapientissimo, non sine Cælesti consilio adinuenta. Quare vt eorum, quæ hactenus ipse disserui, specimen aliquod habeatis, vt maius quiddam, quàm me dicente vestris forte animis concepistis, ipsismet oculis propositum habeatis, profero in medium vtriusque partis acerrima studia, tentamenta, congressus, victorias, & has quidem incruentas dixerim, nisi, quos vinci, & campo cedere coëgit fatum, sanguine suffusa ora, pudoreque sanguinantia, summa ipsorum ingenuitas ostentare compelleret. Adeste igitur auribus, adeste animis, digna studijs vestris humanitate.

GRATIÆ.

Vicistis, Auditores, quod voueram. Commilitonum meorum trophæis incomparabili humanitate non attendistis modò, sed etiam plausistis. Quid isthæc humanitas, nisi trophæum à me exigat grati animi notis incisum sempiternis?

RHETORICA GENERATIM.

Disciplinarum vniuersitatem cùm mecum ipse reputo, quandam veluti Regiam ingenijs nobilioris notæ quasi proce-

tibus frequentatam ; vbi & honores in humanis amplissimos, & digniores in Republica Magistratus, atque his congruas ad sustinendam dignitatem fortunas sibi conquirant, non insulsè adumbrare dixerim, Ornatissimè Sapientum cætus. Pergite, si lubet, mecum, & gressibus mentium vestrarum obsequimini ducem, meum sermonem. Siquidem in ipso huiusce Regiæ limine occurrit oculis ex Græca magnificentia Peristylium (disciplinarum quippe magistram agnoscimus Græciam) amplum illud, & genere structuræ mirabile; quo schemate Rhetoricam ingenuarum artium mundissimam, amplitudine, ac splendore dictionis conspicuam referri quisque facilè coniectabit. Hùc autem progresso patescit in atrium aditus clauso Cœlo, ac se curuantibus in angulos parietibus subobscurum, quod habet Dialecticæ non obscuram speciem. Est continens huic porticus iustam procurrens in magnitudinem; & elegantiam planè visendam, qualem Ionicus nitor, Corynthiusuè fastus offerret, Geometriæ non absimilis. Tùm per longam seriem hinc atque inde conclauium iter est, quibus Philosophiæ alia atque alia membra distinguuntur ex Naturæ multiplici contemplatione; quoùsque tandem in penitissimam Augustalis partem, in secretius domicilium, transgressi Naturæ sedem, deferamur; ad sacram dico Theologiam literaturæ omnis centrum, & vltimam lineam sapientiæ. Nec deest huic Regiæ (vt cernitis) ad magnificentiæ numeros absoluendos adapertum ante frontem vestibulum, quò confluant rudioris adhuc ingenij homines, quasi de plebe ciues tractaturi grammatica, vt procedente studio ingressum Regiæ aliquando meriti per Eloquentiæ peristylium ad reliquas disciplinas subinpè aditum parent. Atque hic parumper subsistere operæ pretium puto, Auditores. Sic enim arbitror, nullum esse planius aut compendiosius iter meditatione Rhetorica ad altiores quasque scientias, ad seueriora studia ineunda. Est enim Rhetorica media inter Grammaticam, ac Philosophiam, & quidam inter vtramque communis terminus, atque nexus. Nam quà poliendum spectat sermonem, & figurarùm pigmentis ornandum, habet commune aliquid cum Grammatica sermonis congrui architecta. Quà porrò proponendi, diuidendi, probandi, denique concludendi subit negocium, cognata efficitur Philosophiæ, quæ rectam disserendi rationem, quà Rationalis est, inuestigat. Itaque sicut humana corpora ab æstiuis incendijs facilè algorem patiuntur hyemis, erudita priùs autumno, qui medius est inter vtramque tempestatem calore partim, ac frigore per ingenium

Natu-

Naturæ temperatus: haud secus ingenia deduxeris facilè ad sublimiora exercitamenta, si iusseris prius emetiri campum eloquentiæ: facilè ex ista accliuitate ad illud iugum, ex isto tempore ad rigorem illum, ex ista temperie ad illam seueritatem, ex dicendi munditie ad acumen, ex flore ad spinas, ex illecebris ad aculeos gradum subdideris. Nec enimuerò apud me bene audire illi poterunt inconsultissimi studiorum suorum, qui ex ludo Grammatico in arenam Philosophicam proximè se conferunt, hoc minimè intelligentes, Rhetoricam disciplinam limen esse ad eam Philosophiæ partem, quæ, vt est in disputando strictior, quasi compressa in pugnum manus; ità nihil facilius, quàm si ex ipsa prius manu in palmam dilatata formetur; ampla numeris, arctanda; dictione magnifica, coërcenda. Sic prudens topiarius non subitò enatam, & vix pullulantem buxum aggreditur in formas varias componere; sed vbi primùm luxuriantem ramusculis videt, tùm præcidere ipsam studet, ac castigare ad mentis exemplar. Prius ergo luxuriari doceas orationem, oportet, quàm ipsam castigandam putes. Prius argumentationis formæ laxiores tenendæ sunt tibi, quàm pressiores, & numeris certis contentæ. Denique, vt feras punctum in ludo Dialecticæ difficillimo, proludendum in Rhetoricis est, ne rem tuam literariam cæcæ aleæ committere videaris auarus temporis, prodigus dignitatis. Quò mihi præclarius, & consultius institutum videtur à Moderatore huiusce Gymnasij, vt quotannis ab emeritis discipulis theoremata Rhetorica disputationi publicæ exponantur, videlicet optimè prospectum rato candidatis Philosophiæ, si ex facilibus modis theatralis orationis ad arduas vmbraculorum disceptationes prouehantur. Quamquàm enim in huiusmodi congressibus remissior euadat impetus, nec robora illa syllogismorum, atque enthymematum, qualia apud Philosophos, intendantur, nemo tamen iure negauerit, quin eadem sit istis, atque Rhetoricis methodus, par ordo, ratio non absimilis. Vtrobique confirmatur, vtrobique & infirmatur, proponitur, deducitur vtrobique. Itaque siquis vestrum, Ornatissimi, Auditores, ex honestissimæ disciplinæ tractatione materiam gloriæ præbere & sibi & mihi voluerit, en illum maneo in arena, quantulas vires meum mihi suggesserit ingeniolum, exerturus.

GRATIÆ.

Reliquum est, vt & tibi (*hic locus est laudandi virum, cui dicata sunt Theses perstringendo epithetis vel periodo in Elogij*

 modum

modum eius laudes) & vobis nobilissimi Auditores gratum explicem animum pro beneuolentissima, qua me disputantem prosecuti estis, attentione. Nec me despero præstiturum, atque adeò (quod citra arrogantiam dictum putetis) cumulatè satisfacturum. Nam quòd ipsi fauistis mihi silentio, quo nisi silentio dignè respondeam? Beneficium itaque vestrum pro meritis tùm demum extollam, cùm nulla oratione mea extolli pro meritis posse, ipso meo silentio religiosè testabor.

RHETORICA DE ELOCVTIONE.

FEcit miraculum priscis, incitamentum posteris argutissima successu æmulatio celeberrimorum pictorum Parrhasij, ac Zeusis (Nobilissimi quotquot hunc cœtum coronatis, Auditores). Horum vtrumque titillabat gloria, pungebat alterum alterius inuidia, & sudatam experimentis diuturnis frontem laureare quisque certatim studebat. Nec verò se alter suspici in arte sine alterius deiectione arbitrabatur. Nobilis quidem æmulatio de Artium liberalissima: quæ, dum fingit Naturam, Naturæ præcellentissimum munus ingenium humanum perficit: Alludit ludenti tot in formis spectabilium vndique rerum: docet speciosiorem fieri posse speciem eius, adscitis ingenio pigmentis; addit pretium imaginibus ipsius originarias reddens transumptis exemplis: cogit in stuporem suæmet ipsam formæ depereuntem, veriorem Narcissum. Quid moror? Procinguntur Artis magistri ad certamen, opere quisque suo ad genium elaborato. Condicunt diem. Prodeunt in forum confluente ad spectaculum Ciue promiscuè ac peregrino. Ibi omnibus intentissimis exigit periculum artis alter ab altero, iudicium à nemine; vsque adeò studuerant captandis aspectibus, vt oculos cuiuslibet tam Iudices, quàm spectatores admitterent. Prior Zeusis audax, imò impatiens moræ conscientia felicissimi operis, vitem in tabula onustam vuis profert, iudicio præsenti auium ad numeros Naturæ sinceros, ad vltimas lineas expressam; vt meritò illæ inter acclamationes admirantis Ciuitatis subito volatu, petulantissimisque rostris impetere non timerent. Iam ad Parrhasium conuerti omnes, hærere vno intuitu, num tantæ virtuti obijcere posset ad palmam. Sed plausus æmulo dati auxere huic fauorem fortunæ. Hic ergo addito ad virtutem dolo victum se simulat, renuit rogatus concurrere. Tandem diducto pallio profert egrè tabulàm suam, stimulante insolentiùs aduersario,

fario. Referebat ipsa veluti obtentum velum imagini, sed ita scitè pictura expressum, vt illud verum ratus vrgeret idem aduersarius submoueri, spectandæ latenti imagini. Tu verò Heus (inquit) tu quoque tuam expone operam, iam detrahe velum. Tùm Parrhasius, Tu potius, inquit, detrahe, ne mea ipse deuelem pudenda. Iam enim certaminis tu palmam præripuisti. Vix, cùm admota Zeusis manu, picturæque fallacia cognita, attonitus, Tu, inquit (fateor) iam habes palmam; siquidem ego Aues rationis expertes, tu hominem consultissimum artis fefellisti. Simile quiddam vsuuenire mihi videtur hodierno congressu (Nobilissimi Auditores) quo exprompta de Oratoria Elocutione Theses è Rhetore Vincentij Galli præstantissimi Viri proponere iubet disputandis eius, qui habenas ingenij mei moderatur, auctoritas. Quamquàm enim seruato more maiorum postulare res ipsa videatur, vt eliganti aliqua, & bonis ornata luminibus oratione pro argumenti dignitate proludam: Nihilo tamen minùs inelegantiæ mei ingenij conscius, atque in dicendo ieiunitatis non modò non deterreor à disputandi instituto; sed, quod habet miraculi speciem, excitari me sentio maiorem in modum, & certam victoriæ spem concipio; vt eadem, sin minùs virtute, fortuna certè cum Parrhasio vsus, charactere meo incompto, quasi rudi velo speciosissimam ipsius Elocutionis imaginem tegens, æmulos etsi ingenio, ac eloquentia multò superiores, congressu hodierno propellam. Sed hæc fatis permittamus. Intereà siquis adest inter vos, Egregij adolescentes, non dico alienæ inuidus, sed suæ studiosus gloriæ, ne renuat de pulcherrima parte orationis oratoriæ, hoc est de Elocutione certamen instituere, & inuictos conatus consummati Rhetoris cum imbecillis tyrunculi viribus committere.

GRATIÆ.

QVàm possum maximas ago, quia pares non possum gratias vobis, Humanissimi Auditores. Verùm ne agere vllas quidem licet, cui magnitudo meritorum vestrorum velum silentij magis exhibet, quàm picturam dicendi. Itaque quod Parrhasio præstantia facultatis, hoc idem mihi tenuitas suggerit: fortunatiùs tamen mihi, qui ex infelicitate ipsa peto felicitatis materiam.

RHETO-

modum eius laudes) & vobis nobilissimi Auditores gratum explicem animum pro beneuolentissima, qua me disputantem prosecuti estis, attentione. Nec me despero præstiturum, atque adeò (quod citra arrogantiam dictum putetis) cumulatè satisfacturum. Nam quòd ipsi fauistis mihi silentio, quo nisi silentio dignè respondeam? Beneficium itaque vestrum pro meritis tùm demum extollam, cùm nulla oratione mea extolli pro meritis posse, ipso meo silentio religiosè testabor.

RHETORICA DE ELOCVTIONE.

FEcit miraculum priscis, incitamentum posteris argutissima successu æmulatio celeberrimorum pictorum Parrhasij, ac Zeusis (Nobilissimi quotquot hunc cætum coronatis, Auditores). Horum vtrumque titillabat gloria, pungebat alterum alterius inuidia, & sudatam experimentis diuturnis frontem laureare quisque certatim studebat. Nec verò se alter suspici in arte sine alterius deiectione arbitrabatur. Nobilis quidem æmulatio de Artium liberalissima: quæ, dum fingit Naturam, Naturæ præcellentissimum munus ingenium humanum perficit: Alludit ludenti tot in formis spectabilium vndique rerum: docet speciosiorem fieri posse speciem eius, adscitis ingenio pigmentis; addit pretium imaginibus ipsius originarias reddens transumptis exemplis: cogit in stuporem suæmet ipsam formæ depereuntem, veriorem Narcissum. Quid moror? Procinguntur Artis magistri ad certamen, opere quisque suo ad genium elaborato. Condicunt diem. Prodeunt in forum confluente ad spectaculum Ciue promiscuè ac peregrino. Ibi omnibus intentissimis exigit periculum artis alter ab altero, iudicium à nemine; vsque adeò studuerant captandis aspectibus, vt oculos cuiuslibet tam Iudices, quàm spectatores admitterent. Prior Zeusis audax, imò impatiens moræ conscientia felicissimi operis, vitem in tabula onustam vuis profert, iudicio præsenti auium ad numeros Naturæ sinceros, ad vltimas lineas expressam; vt meritò illæ inter acclamationes admirantis Ciuitatis subito volatu, petulantissimisque rostris impetere non timerent. Iam ad Parrhasium conuerti omnes, hærere vno intuitu, num tantæ virtuti obijcere posset ad palmam. Sed plausus æmulo dati auxere huic fauorem fortunæ. Hic ergo addito ad virtutem dolo victum se simulat, renuit rogatus concurrere. Tandem diducto pallio profert egrè tabulam suam, stimulante insolentiùs aduersario.

sario. Referebat ipsa veluti obtentum velum imagini, sed ita scitè pictura expressum, vt illud verum ratus vrgeret idem aduersarius submoueri, spectandæ latenti imagini. Tu verò Heus (inquit) tu quoque tuam expone operam, iam detrahe velum. Tùm Parrhasius, Tu potius, inquit, detrahe, ne mea ipse deuelem pudenda. Iam enim certaminis tu palmam præripuisti. Vix, cùm admota Zeusis manu, picturæque fallacia cognita, attonitus, Tu, inquit (fateor) iam habes palmam; siquidem ego Aues rationis expertes, tu hominem consultissimum artis fefellisti. Simile quiddam vsuuenire mihi videtur hodierno congressu (Nobilissimi Auditores) quo exprom ptas de Oratoria Elocutione Theses è Rhetore Vincentij Galli præstantissimi Viri proponere iubet disputandis eius, qui habenas ingenij mei moderatur, auctoritas. Quamquàm enim seruato more maiorum postulare res ipsa videatur, vt eliganti aliqua, & bonis ornata luminibus oratione pro argumenti dignitate proludam: Nihilo tamen minùs inelegantiæ mei ingenij conscius, atque in dicendo ieiunitàtis non modò non deterreor à disputandi instituto; sed, quod habet miraculi speciem, excitari me sentio maiorem in modum, & certam victoriæ spem concipio; vt eadem, si minùs virtute, fortuna certè cum Parrhasio vsus, charactere meo incompto, quasi rudi velo speciosissimam ipsius Elocutionis imaginem tegens, æmulos etsi ingenio, ac eloquentia multò superiores, congressu hodierno propellam. Sed hæc fatis permittamus. Intereà siquis adest inter vos, Egregij adolescentes, non dico alienæ inuidus, sed suæ studiosus gloriæ, ne renuat de pulcherrima parte orationis oratoriæ, hoc est de Elocutione certamen instituere, & inuictos conatus consummati Rhetoris cum imbecillis tyrunculi viribus committere.

GRATIÆ.

QVàm possum maximas ago, quia pares non possum gratias vobis, Humanissimi Auditores. Verùm ne agere vllas quidem licet, cui magnitudo meritorum vestrorum velum silentij magis exhibet, quàm picturam dicendi. Itaque quod Parrhasio præstantia facultatis, hoc idem mihi tenuitas suggerit: fortunatiùs tamen mihi, qui ex infelicitate ipsa peto felicitatis materiam.

RHETO-

RHETORICA GENERATIM.

Pro Impugnatore.

LEpidum eſt, ac dignum adagio, quòd in audaciorem Ariſtarchum aliquando ab Apelle refuſum tradunt. Hic depictam tabulam è pergula in omnium conſpectu exhibuit, quò prætereuntium cenſuram latens ipſe ponè tabulam liberiùs exciperet. Scilicet homo emunctæ naris non proprio magis iudicio, quàm alieno niti ſecurius ad immortalitatem ſui nominis intelligebat. Inter alios ergo, atque alios prætergreditur Sutor. Pictura conſpicata ſubſiſtit, contemplatur vocante genio crepidas; capit vna intus pauciores anſas; auſcultatur cauſæ ſcilicet illius arbiter iuſtus. Sed mox vſurpato iure ad cauillanda crura prolapſum, *Hem*, inquit Apelles, elata voce compellans hominem, *Ne ſutor vltra crepidam:* Sic cenſuram picturæ cenſura confutauit audaciæ. Hoc tu mihi facilè obieceris (Ornatiſſime Adoleſcens) quòd ipſe impolitus ingenio, impolitus oratione; nihilominus de Arte illa, per quam ſermo expolitur, diſputare contra expoſitas per te aſſertiones non dubitem. Verùm quod audaciæ alioqui vertendum fuerit, cùm noſtri Moderatoris cogat imperium, virtuti abs te potiùs atque officio tributum iri confido.

RHETORICA GENERATIM.

Pro Impugnatore.

CItharædum te facio (lectiſſime Adoleſcens) Philomela ego dum prouocor ad muſicam pugnam. Non tibi certè deeſt numerus ad eum abſoluendum, quem olim STRADA proludens ad Claudiani modos belliſſimè cecinit. Adeò te ſcitè linguæ plectrum tractare, explorare argumentorum fides, percurrere argute omnes cæſim, iunctim pro Cauſæ menſura. Denique ipſo Eloquentiæ ſono demulcere, incendere, reſtinguere, ſimul aures ſuſpendere, atque animos agitare, qua modò proluſiſti, diſertiſſima Præfatio teſtis eſt. Tecum igitur congredi de ſono Rhetorico, etſi canoræ auiculæ; mutæ tamen animantis auſum fuerit; quidem longè temerarium, nihilo minùs damnandum in homine orationis compote, quàm Stradanum illud ſolo lepore fabulæ probandum. Sed ſi tamen fabulari iuuat non ad

oblecta-

oblectationem magis, quam ad commodum, quid est, cur Philomelæ partes detrectem, quamquàm iacturæ præscius? Oblectabo te fortè instar illius vel ipsam asperans atque offuscans vocem. Certè meo commodo studebo, tuis intentus argutijs. Cæterùm sicut exanimata Philomela Citharædi virtute triumphum illius suo funere honestauit, par nacta sepulchrum, eiusdem in quod decidit, plectrum: sic tua de me victoria tam mihi vtilis fiet, quàm tibi honorifica.

RHETORICA GENERATIM.

Pro Impugnatore.

IN contentione laudis vtri Ciuitatum Græcarum concedenda sit palma, Olympiæ Theatris celebri, an Athenis Academia nobilibus, Causa in ancipiti adhuc posita præiudicari ab illa expectat; Armanè literis, an literæ armis concedant. Perorant vtrinque disertissimè fundatores, hinc Hercules, inde Plato: ille meritus cætum Deorum, hic Diuini cognomentum. Certè studere ambos Reipublicæ nemo neget alumnis innumeris ad clauum assumptis. Verumtamen Olympico pulueri quis neget præcellere munditiem animi, exercitationi lacertorum culturam ingenij, oleagineæ coronæ lauream? Sed & ludi illi thetrales ferinum quiddam redolent, militaria nimirum spectacula tam immanitati finitima, quàm aliena ab humanitate, cui potissimùm Academica studia nata sunt. Verùm diremerint hoc alij. Te quidem, Egregie Adolescens, quòd magis iuuat vmbra Philosophantium, quàm Sol Athletarum, planè demonstras prudentiam maximam, vt honestius esse putes ad gloriam, Diuinum inter homines censeri, quàm inter Deos hominem. Ergo vt votum impleas, aggrediar homunculus perspicuum ingenium tuum quibusdam obiectis lacessere.

RHETORICA GENERATIM.

Pro Impugnatore secundo loco.

EXcipio securus prouinciam, quàm antè reformidabat mihi mens, refugiebat genius, pallebat conscientia imbecillitatis meæ; virtutis verò tuæ notitia reclamabat, Nobilissime Adolescens. Mirum tamen, vt apud me plus valuit sodalis exemplum,

plum, quàm robur Aduersarij. Scilicet (vt ait vulgus) Leonibus animosiores cerui, Leone Duce; Ceruoque Duce timidiores Ceruis Leones. Sed me animauit in primis, quod de Ceruis ipsis vulgauit fama, traijcere maria gregatim nantes, suggerenteque animos necessitate imperare sibi ipsis virtutem, ita vt præeat erecta ceruice animosior: inde porrecto ordine reliqui capita imponant præcedentium clunibus, donec ille fatigatus, abdicatoque primatu ad terga postremi per vices abeat recreandus. Itaque nec pelagi immensi vortices timorem ijs faciunt, nec terræ aduersi littoris inuisæ ab instituto reuocant: Adeò pollet Ducis strenuitas vel in meticulosis, & natis ad fugam animantibus. Sic ferè de me ipse vsurpabo. Trepidum reddebat meritò ingenioli mei tarditas, hebetudo, inopia, quò minùs tecum in arena ista congrederer. Ipsum Moderatoris imperium frustra vrgebat reluctantem, quem nutus aliàs expugnabant. Debeo sodali meo Adolescenti magnanimo, quòd subeo victus negocium: Debeo exemplo singulari eius virtutis, solertiæ, studij, quòd excusso metu non dubito illiteratus literatissimum adoriri, infirmus fortem, inermis armatum, ac tanto Duce excitatus inire alacer pugnam, tentare victoriam. Impugno itaque &c.

RHETORICA GENERATIM.

Pro Impugnatore.

Dictata Iacobo Lapio Florentino Cum allusione ad eius nomen gentile.

NE mirere, Nobilissime Adolescens, expositis per te Rhetoricis thesibus ingenium illicò meum prouocari, & quasi classico cieri ad singulare certamen. Carere æmulo non potest singularis virtus, quemadmodum nec vmbra Sol. Sed & hunc ex vmbra clariorem, quàm ex radijs ipsis dispicimus: & illa tum demum triumphare cernitur, si quando aliena consequatur inuidia. Quamquàm nulla me adduxerit inuidia tui, quem singulari præ alijs beneuolentia complector, obseruantia prosequor. Neque minùs temeritati vertendum, quod ego amicè te impugnem, nouitius veteranum, tyro expertum, illiteratus eruditissimum, homo LAPIDEVS (fatebor ingenuè, nec sine gloria) homo, inquam, LAPIDEVS Phœbum alterum. Sequar enim exemplum Memnonis illius marmorei, Priscis tantoperè memorati,

qui

qui mane aduersis Phœbi radijs non tàm percussus, quàm animatus articulata ad miraculum voce vel arguebat ferientem, vel illucescentem salutabat. Te igitur Eloquentiæ iubar, dum ex isto suggestu nobis affulges, audebo securus arguere articulata, quamuis incompta voce, nonnullas ex propositionibus tuis, dissertationis gratia impugnans.

RHETORICA GENERATIM.

Speciatim de Oratione pro Impugnatore.

OPpugnaturus theses quàm scitissimè per te depromptas ex GALLI RHETORE (ingeniosissime Adolescens) etsi Moderatoris mei nutu, non mea mè sponte procingo, non magnopere tamen reformidare non possum nouitatem prouinciæ, quæ mentis inopiam, & consilij peritissimo cuique facesserit. Quem enim hic lapidem primùm moueam, aut quid contra dignitatem Orationis pertentem, vnde non miseram mihi protinus ruinam consciscam, & periculo temerario certissimum exitium creem? Et quidem siue tu viceris, Generose athleta, ego causa excidero, Orationis firmitatem irritis meis conatibus periclitatus. Siue ego victoriam eripuero, Orationis certè causa integra persistet, quod præsidio ipsius, & armis ex hodierna dimicatione triumphauerim. Quid igitur? Ignauum est silentium, si audax, ac temeraria oratio. Sed & ipsa audacia ingenuitatis forte comes est, & ipsa plena consilij temeritas. Audebo igitur: Et, vt iucundum vobis, Ornatissimi Auditores, exhibeatur spectaculum, Oratione munitus cum Oratione ipsa congrediar: vt eadem ipsa, quæ mihi arma suppeditat, campum quoque certaminis præbeat, ac segetem triumphi. Arguo igitur contra, &c.

RHETORICA GENERATIM.

Pro Impugnatore.

Cum allusione ad nomen gentile Propugnatoris.

TE, quantùm argumenti amœnitas ad disputandum allicit, sodalium æmulatio prouocat, Institutoris imperium cogit: tumdem absterret, ac reuocat cùm tua spectatissima virtus (regie Condiscipule) tùm quod præfers acceptum à maioribus

nomen sanè plenum auspicij. Ità quod felicitatem tibi certam portendit, id mihi infelici prorsum auspicio vertitur. Nam quis non brauium cui cederet à certamine Rhetorici curriculi, constanti vaticinio proclamauerit, cùm primùm accepit, decretum ex alijs Franciscum Cursium, qui decerptas ex Auctore RHETORIS positiones publicè propugnaret? Eum quippe non tàm cursurum in stadio valenter, quàm gloria præcursurum aduersarios, ipsa nuncupatione præiudicium non ambiguum faciente. Ego igitur quid prodeam tecum in arenam initurus negocium, aut quid congredi tentem infirmus cum valente, tardus cum præpete, nouitius cum veterano? Recreat me tamen illud, atque erigit, quod nullius existimationis cùm sim, nullius nominis apud sodales palæstritas, vti nihil deperdam in certamine superatus, sic non parùm aliquid parauero similem tui Athletam aggressus: vt sin minùs eruditionis atque ingenij; solertiæ certè atque honesti ausi commendationem apud hunc florentissimum spectatorum cætum mihi iure pollicear. Impugno igitur duas ex tuis positionibus, &c.

RHETORICA GENERATIM.

Vel quæuis Scientia generatim pro impugnatore.

DEdignarere, metuerem, congressum meum (magnanime adolescens) nisi perspecta cum multiplici ista eruditione singularis tua virtus, & in summo gloriæ fastigio ignara fastus modestia meum confirmaret animum, incitaret ingenium. Non enim iniuria delectum Athletarum habebat Alexander iam tùm ephœbus, Magnus ille vel in ætate paruula, cùm aliquando inuitatus curriculo decertare; *Sanè*, inquit, *si habuero aduersarios Reges*. Et verò quid Magnus, nisi cum magnis concurreret, cò illustrioris cupidus palmæ, quò similiorem sortitus aduersarium? Tua te strenuitas (nobilissimè candidate) in eò statuit honoris, ac præcellentiæ gradu, iure vt exprobret mihi conscientia, quòd ausim manus conferere cum Magno minimus, cum strenuo inualidus, cum egregio gregarius, cum Imperatore lixa; denique cum rude donato, omnibus rudis donis, ac præmijs literariæ palæstræ. Ita planè, si tantùm literaturæ pensum habeam, non etiam illarum virtutum, quæ præter ingenium, animum quoque instruentes, magnanimum efficiunt hominem. Itaque quantùm eruditio tua, & mentis vigor absterret à cæpto aduersarium, tantùm

mutùm procedat facilitas ista, & incomparabilis moderatio, vt me maximè iuuet ab ea vinci, & cum suis loco victoriæ ipsa mihi actura reponatur. Quod ergo exponis in thesibus, &c.

RHETORICA GENERATIM.

Vel quæuis Scientia generatim pro Impugnatore.

EXequor ductum Intelligentiæ Cæli mei, iussum Moderatoris. Exhibeo impugnator harum Thesium spectandum Solis defectionem cum horrore vulgi, sed vestra sapientissimorum Virorum cum altiore indagine. Si quis tantùm in Adolescente isto, qui partes Propugnatoris agit, obseruauerit æmulam Solis claritatem non modò generis, sed ingenij quoque, solertiæ, eruditionis: In me verò Impugnatore cornibus dilemmatum, saggitisque enthimematum instructo, Lunæ bicornis importunum obiectum subtrahentem mortalibus Solis faciem; habebit vtique, quod statim imprecetur, quod diris impetat viduantem omnia, violantem, corrumpentem, perduellem Naturæ vniuersæ, quæ sola sine Sole iacet, ac cæca. Nihil tamen sic Solem pandit, vt qui occulit: nihil sic eius lucem commendat oculis nostris, vt cùm paulisper subtrahit: nec diem tu cernis serenius illucescere, quam si præuiæ noctis tædio fatigatus fueris. Augetur itaque defectione ipsa fulgor Solis, crescit pretium lucis interstitio tenebrarum. Nequaquam poterit (quis iam neget?) eruditionis tuæ lumen, Præstantissime sodalis, explicari latiùs, quàm si Lunæ subobscurum corpus, hoc est obiectorum meorum densitas offeratur. Sic non infausta dicenda Ecclypsis, quæ fructùm mihi vberrimum sapientiæ ex eruditis responsis tuis, quæ claritatem tibi gloriæ maiorem ex obtrectatibus meis importunis pollicetur.

RHETORICA GENERATIM.

Seu Academica generatim pro Impugnatore.

ARenam istam Palladiam dum meditor tecum (Magnanime Adolescens) hæret in limine animus, & secum certaminis genus voluens simul reuoluit Romanorum quondam fortunam, & Albanorum. Ecquid est (sic ipse mecum) quod Tute adoriris? quem denique putas casum subire? Præliaris cum potentissimo: Comminuaris ergo, necesse est, quamquam & ipse potens,

Parum est. In vnius horæ dodrante compendium moliris: Vide ne dispendium potiùs laborum omnium, quos latè desudasti, quos exantlasti literarijs in spatijs. Id quoque parùm. Etiamnè fata tuæ classis, commilitoni committis? Horatium (credo) te tibi fingis, Curatium Aduersarium. Vide obsecro, ne occupata interitu gemino eius victoria victimam te sui portendat. Et quidem Curatius cura tibi fuerit, & solicitudo, ne expers virtutis etiam dolos æmuleris: ne Romanam gloriam imbellis affectes: ne denique Albano victori album relinquas calculum. Sed illud animo succurrens recreat, studium longè aliud vtriusque nostrum esse; longè igitur aliam fortunam. Neque enim procingimur ad Martem cum ijs, sed ad Mineruam: Non habemus diutinum, quod dirimamus, bellum; sed fœdus cum Musis nostris diutinum nobili prælio constabilire paramus ad lauream immortalem. Erit itaque non pauendum mihi hocce virtutis periculum: Erit mihi sine sorde collectus hic puluis: Erit compendiosa hæc altercatio non sanè absque compendio; Tibi quidem (O egregie) dignitatis, & plausus: Mihi verò fructus non modici. Sic fiet, vt victus ego ab ingenio Romano, hoc est inuicto atque acerrimo; iacturam tamen meam albo lapillo, optatissimo quasi trophæo Albani ingenij gloriosus consignem. Iam ergo aggredior partem illam tuarum Assertionum, &c.

RHETORICA GENERATIM.

Seu Academica generatim pro Impugnatore.

Primo loco,

AGunt inuitum fata in hanc arenam (*Viri Spectatores*) vt primus ego tantum ingenium Commilitonis adoriar. Ignorem, creditis, vulgatum illud ex contentione Decij, Fabijque problema: In prælijs vtrumnè præstet: Aduersum sustinere impetum, sustentoque hostem vrgere; An primùm impetu facto premere. Ignorem ex his inclytis Romanorum Consulum, ex his belli machinis formidandis, spectabilem quidem extitisse Decij virtutem, qui acerrima impressione, immanique conatu hostilem irrupit in aciem: Fabij verò prudentiam Reipublicæ afflictæ votis magis consonam, & opportunam: quippe qui sat habuit sustinuisse hostem, vtilius fore ratus, si cunctabunda lentitudine obnitens, impetum suum ad extremum reseruaret, vbi hostis calore

ore primo restincto deferbuisset à pugna. Egonè Decium æmulatus, meam sin minus vitam, existimationem certè turpi aleæ committam? Siquidem ipse exitus etsi vtrique gloriosus probauit, vtri tandem fuerit sanius consilium; vtri nobilior triumphus: Atratusnè funere Imperatoris, an clarus pompa seruati? Cupressunè lemniscatus, an lauro? Nisi forte inijsse aduersarium non sua sponte, sed nutu Imperatoris: non præripiendæ palmæ, sed suggerendæ causa; vrgendi non tam pugna, quàm victoria hoc mihi fortunam sistit, hoc firmat aleam communis cum aduersario victore triumphi. Adoriar ergo te, adoraturus virtutem: impugnabo propugnaturus dignitatem: refragabor suffragaturus plausibus: inuadam euasurus consors gloriæ, trophæi collega. Quòd igitur asseris in Thesi, quæ est in ordine, &c.

A C A D E M I C A.

Ad expositionem Græci Epigrammatis dictata post ortum Caniculæ.

Καλὸν ἀκουέμεν ἐστὶν ἀοιδοῦ
τοιοῦδ', οἷος ὅδ' ἐστὶ, Θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδὴν.

Ομηρ. Οδυσ. α.) Vsurpabo fidenter hoc ex Homero inuitamentum, vbi parem encomio Poëtam expono N. (*exprime nomen Poëtæ, cuius interpretandum est epigramma*). Neque enim timeo exprobrari mihi leuidensæ operam: quasi vel vulgarem è poëtis delectum habeam, vel genus argumenti de triuio apud hunc grauissimum cætum auso temerario meditatum. Qualis notæ censeatur hic noster, & qualis in literaria Republica celebritatis, iniurius profectò essem in vos, Viri Auditores. literarum non tàm alumnos egregios, quàm parentes, si adscitis testimonijs, aut recensis ingenij illius opibus, planèque gemmeis carminibus laborare in hac parte quidquam vellem. Ipsa vulgatissimi nominis appellatio ignaris instar est testimonij cuiusuis, & encomij. Nec puto fore vestris absurdum auribus, quamquàm seueriori acroamatum stylo assuetis, quòd poëtica hodie pertractem initia imprimis auditu, & ad delicias ingenij nata; non illa solum de causa, vt amœnitate ipsa materiæ vestras paulùm demulceam solibus æstiuis ægras mentes, præsertim cùm solito nunc vehementiùs (vt ait Homerus) κέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσ': verùm quia, cùm Poësim dico, nihil minùs, quàm Philosophiam interpretor. Vnum enim vtrique istarum est spatium, quod procurrant,

currant; vna vtrique meta, quàm teneant, quamquàm studio dispari: Vnus idem Roscius in scena productus, sed varia in persona. Miratur hoc aliquis tanquàm liberius dictum? Miretur potiùs ipsius Poëseos conditionem, quæ *hoc ipso* (inquit Magnus Albertus) *quòd hominem in admirationem adducit, dat modum philosophandi*. Minùs autem est, modum dare, & quasi classicum philosophaturis canere. Vultis eam ampliùs in philosophicis castris militantem? *Poësis* (subdit Albertus) *ratione metri quo ad mensuram subest Grammaticæ, quò ad intentionem pars quædam est Logicæ*. Ego verò maius aliquid subijciam cum Strabone, Ex dicto videlicet sapientissimorum inter veteres: *Primam quandam Philosophiam esse Poëticen, quæ ab ineunte nos ætate ad viuendi rationem adducit: quæ mores, quæ affectiones edoceat, quæ res generosas cum iucunditate præcipiat*. Adhuc illud maius, quod idem asserit Strabo, posteriores antiquis literatos: *Solum Poëtam sapientem* affirmare. Exemploque dictum roborat, quòd Græcorum Ciuitates ab ipso primordio liberos suos in Poëticam erudirent non id vtique voluptatis, sed castæ moderationis causa. Minùs est igitur, quòd miremur obseruantem Quintilianum, sententijs poëtarum non orationes solùm esse refertas, sed etiam libros Philosophorum; & quamquàm inferiora omnia præceptis suis, ac literis credant; non fastidisse tamen à pluribus versibus authoritatem repetere. Est ideò poëtici salis, sed conditum sapientia dictum Homeri, in Clytemnestræ custodia esse poëtas, cantores, & castigatores, vt qui Philosophi sint, & ex Musis omnia sciant. Siquidem ad cantum nascuntur poëtæ, & ipso munere σωφρονιςὰς, idest castigatores quondam agebant. O verò nostri temporis cantores aliqui non tam à Græco ἀείδοντες, quàm Λαίδοντες à græcando. O poëtæ mero plus operæ dantes, quàm Homero. An non sapientissimus mortalium oraculo cœlesti prænunciatus Salomon nuncium vino remittendum putauit: isti mero innatantes affectabunt sola appellationis græcia, vt se se & εἰδεῖν hoc est cognoscere, & ἀείδειν planè cognoscere omnium rerum absoluta comprehensione glorientur? Iam demus poëtis, oportet, philosophicam lauream; & quemadmodum Platonem ex vsu frequenti allegoriarum fateri poëtam cogimur; ita Maronem, & quisquis alio idiomate paribus vestigijs incessit, philosophum agnoscamus, dum ille sua in Æneide quasi tabula depingit allegorico penicillo vniuersam moralis philosophi disciplinam. Nihil verò interest, cur in lyceis seuerum exhibeat philosophia super-

ipercilium, in theatris facile; cur illic senticosa monstretur, ic florida; illic acutè differat, hic amænè. Neque enim eadem na est ætas hominis, cui formando illa studet: neque genius :mper idem, qui licet sagax, & vegetus, amat nihilominùs ocia egocijs interponere: & curarum contumaciam iucundis identi-em commentationibus castigare. Quamuis

Ἔξεστι γε λύπῃ ἐκφυγεῖν, ἤδ' ἡμέρα
Ἀεί τι χαιρὸν εἰς τὸ φροντίζειν φέρε.

Quare si neque infans solidioribus ferculis arridet, neque lacte abhorret penitùs grandis ætas, cùm & senectus miseri immonis vnius lactis alimento è filiæ mammis diù steterit: Ita : puerorum teneritati instillatur per fabellas poëtarum instar la-:is institutio ad sapientiam: nec importuna redditur hodie poë-ca dissertatio in cætu virorum illorum, qui à multis cùm foren-bus curis, tùm clamosis scholæ congressibus fatigati iucundius iquid appetunt, quo recreentur. Ergo agite, & N.vatis elegan-ssimum epigramma ex præscripto artis interpretandum excipite.

GRATIÆ.

Gratias vobis de more acturus pro præstita mihi facillima au-dientia, duo illa ex antiquo Monosticho iustè proferam, num mihi competens, alteram vobis. Nimirum

Καλὸν λαβὼν μέμνησο, κὰ δοὺς ἐπιλάθου.

Ita fiet, vt & vestra vobis humanitas iam nunc obliterauerit mente gratiam, & mihi æternis eam notis insculpserit.

RHETORICA VEL ACADEMICA.

um Disputatione de symbolo Academico OCVLATORVM *in Op-pido Piscia apud Hetruscos, dicta à nobili Discipulo* *Ioanne Chelio.*

Tanè verò, Piscienses, Academia nos tandiù caruerimus? Ita-. nè Hetruriæ hæc ora lectissima pulcherrimæ quondam ditio-s caput, Florentis Reipublicæ sedes, postmodum verò vrbani-tis omnis, & cultus politioris emporium, illud habuerit negle-um præsidium, vnde omnis potissimùm efflorescit vitæ ciui-: splendor, & traditi à maioribus Imperij stabilitas in omnem ›steritatem protenditur? Itane homines exteri ab remotissimis rris appellentes mirati fuerint in agro Pisciensi faciem hanc ri-ntis benigniùs Naturæ, saluberrimi Cæli clementiam, inex-haustam

hauſtam aruorum vbertatem, atque cum vbertate certantem telluris amænitatem quà placidè ſurgentis in cliuos, quà deſidentis molliter, & in plana ſe ſe pandentis: Commendauerint ad hæc maritimi portus propinquitatem, finitimarum commoditatem Vrbium, lacuum, fluminumque delicias, ingenia cum primis incolarum viuida, & ad egregia quæque munia maximè præcocem indolem: Tot verò iſtis, tamque præclaris Naturæ beneficijs haud liberaliter reſpondere viderint conſilium maiorum noſtrorum in decernendo, more illuſtrium nationum, Ephebio, educandis ingenuè noſtris liberis, quos ad propagationem fortunatiſſimæ Patriæ tam munificè nobis, ac ſplendidè ſydera largiuntur? Itanè, dico, induſtriam illam noſtram nulli gentium poſthabendam vnis aut congerendis pecunijs, aut exædificandis magnificis tectis, aut theatralibus ludis inſtituendis, aut ſaltibus auerruncandis dilatandæ culturæ terrarum, aut demum conquirendæ ſumptibus inſanis domeſticæ ſupellectili contulerimus, nihil curioſi, nihil ſoliciti de publica morum diſciplina, in qua quidem veriores ſitæ ſunt hominis opes, quæque omni ſecuriùs patrimonio filijs atque nepotibus tranſmittuntur? Fortunatam verò noſtram ætatem, Auditores, quæ duas ipſas vno naſcentes tempore Academias videt, quibus vt binis cardinibus ſubnixa, noſtra Piſcienſium felicitas vertigine immortali perennetur. Sed vna fundatorem ac Principem veneratur? IOANNEM RICCIVM Præſulem noſtrum Illuſtriſſimum: Altera Sereniſſimorum Principum auſpicio parentem colit ſuum Octauium Boldonium huiuſce Sodalitatis Antiſtitem. Illa virorum eſt, hæc adoleſcentum. Veteranorum illa in caſtris literarijs, hæc tyronum. Illa rudem emeritis decernit, hæc ſtipendium rudibus: vt proptereà vnam ab altera diſtrahere nefas ſit, quando illi iſta aditum munit, & per hæc iuuenilia ſtudia grauioribus ijs ingenij periculis perbelle proludit. Gratulor itaque vobis etiam atque etiam, Viri Academici, veſtram in tam præclaro conſilio primigeniam gloriam. Gratulor & vobis, Adoleſcentes egregij, conſortem iſtam, concordemque Academiæ fortunam. Gratulor demum Patriæ vniuerſæ hoc ipſum, quod in commune redundat, bonum; felix illud, fauſtumque ab immortali Deo, ac tutelaribus Diuis apprecans. Sed mihi adoleſcenti dabitis hanc veniam, Auditores, vt meam potiùs Academiam hodierna ſereniſſima luce exornem,(quando altera nec patitur puerilem meam, & pene infantem eloquentiam, nec ſuos hactenùs deſiderauit robuſtos & conſummatos oratores, ſua nimirùm dignos ætate, ac

ſuo

io Principe) & quàm præclaros ex mea fructus ingenij, quàm ximia commoda tùm priuatæ rei, tùm publicæ præstolari liceat, xposito recente ipsius symbolo de more solemni patefaciam. Ioc igitur esse placuit Academiæ nostræ symbolum: In agro ampestri compositum retibus aucupium. Stat suppositituum in nedio nemusculum è cædua quercu. Circùm cauea frequens ca tiuas pellices auiculas tenet, fallendis, nimirùm peregrinis, luarum ecce grex aduentitius specie varia, sed passere præfer- m, & pica, è ramis, quibus vix tùm insederat, dum retia fu e traijciuntur; ocyssimè auolans, insidias aucupis eludit, collu ítque desuper inscripto lemmate FRVSTRA IACITVR. Ad idit autem ad illud Salomonis, Prouerbiorum primo: *Frustrà citur rete ante oculos pennatorum*. Simul ipsis peropportunum, bministrat Academicis nomen OCVLATIS. At huius bonita- m Symboli (quoniam mihi etsi immerito Censorij fasces obue- erunt) vbi Academiæ consilium exposuero, vos vna mecum ad- ibità disputatione, ceu lydio lapide probabitis. Agite iam, uditores, qualis in illo campestri agro campus excultis ingenijs peritur? Quàm non modò ad dicendum spatiosus, sed speciosus iam ad contuendum? Videlicet in hoc ludicro studio perquàm rium acroama percipitur: in agresti scena politioris vitæ refe- ntur exempla: denique in aucupio aucupari fas est pari cum uctu, ac voluptate, quid tandem nostrates ephæbi apud Patres arnabitas affectent. Quemadmodum enim hic aues tùm sagaci- te sua, tùm exemplo monitæ oculatissimarum comitum picæ, passeris capturam retium ingruentium effugientes, natiuam bi tuentur libertatem: ita vitiorum illecebras, quibus ferè iuuen- is patet, declinare parant Academici, ad egregia excitante dole, prouocante exemplo, coæuis corruptis (si qui fuerint) ustra insidiantibus. Sed exponamus rem planiùs, Auditores. grum campestrem placet nostram nuncupare Patriam, excul- m olim (quis neget?) iam inde à suo exorsu vetustissimo publi- s, priuatisque institutis puerorum, velut ad messem ditissimam. quæ vestigia huiusce culturæ agnoscitis Ciues? Heu inquam, iues, ergone sola dabitur agnoscere vestigia tantæ culturæ? At s, Adolescentes, agnoscite in campestri agro horrentem agre- s animi faciem. Cognoscite quid tandem felicitatis, quid soli- boni inimica Virtutis Voluptas pollicetur. Incultus hic ager x offert viriditatis nemusculum despicatum; ne illud quidem tiuum (si benè cauetis) sed insititium: Videlicet si quæ spon- ntur deliciæ intemperatis hominibus, adscititias illas, & breui

 Sole

Solæ ætatis periturus intelligite. Nec afferunt voluptatem concentu suo auiculæ dispositæ; sed fraudes afferunt, dolos attexunt: dumque omnia circùm modulationibus complent, vbique laqueos incautis tendunt. Cautis verò vobis, atque OCVLATIS argutè detegunt hoc typo, declinandum esse non animo solùm, ac studio ab assentatoribus, & corruptoribus morum, sed commercio quoque, & vsu, atque adeò conspectu ipso, Iuuenes, procul auolandum. Hocce nos Oculatos Orbi probabit, hocce hominis dignos nomine. An verò Princeps animantium ideò censetur homo, quia sensuum instar brutorum inseruit cupiditatibus, paret blanditijs, motibus obtemperat? Nec potiùs dignitatis, seu (meliùs) Diuinitatis conscius, generosa velut Auis, arrepto mentis volatu in oras Cœlestes liberè expatiaturus euehitur? Sed quid ego hic pluribus? Iniuriam facio Sapientiæ vestræ i Viri Auditores; Ingenio vestro; Adolescentes, huiusce Argumenti sensa curiosiùs pertentans. Nec mea interpretatione, Viri, opus habetis, qui vel mutum picturæ sermonem optimè capitis: Nec luce mei sermonis, Adolescentes, qui satis per vos OCVLATI, nouistis inter communes coëuorum tenebras depræhendere, ac declinare latentes insidias. Agite nunc. Discepremus si placet, de propositi Argumenti bonitate. Patescit campus, prodeamus in medium.

Oppugnant duo ex Academicis Prioris oppugnatio.

Exquisitum prorsùs, & ad Polycleti normam absolutum argumentum pari cultu orationis persecutus fuisti (Egregie moribus & ingenio Adolescens) planè vt nesciam, quid hic potiùs demirer, argutiam commenti, annè styli amœnitatem. Certant inter se ambo; nec tam tueri dixerim alterum alterius dignitatem, quàm vtrumque inuicem de venustatis palma contendere. Nam illud, vnde bonitas argumenti commendatur, summum præfert acumen in summo compendio; Hic varium ac multiplicem florem in campo patentissimo latè diffundit. Illud in angustijs bellissimum est; Hic felicissimus in amplitudine. Denique nihil illi adimi; Huic nihil addi meo iudicio potest. At quemadmodum olim in Eunomij lyra cicadam consedisse aliquando ferunt, & quacunque poterat vocula concentum fidium delicatissimum prosequutam fuisse, æmulam Principis Citharœdorum argutissimam: Non absimili ratione cùm symboli nostri encomia tuæ ipse vocis mellitissimos neruos feriens concinueris,

Ego

Ego qui & ingenio, & eruditione vix impleo exiguæ cicadæ numeros, interpellare audeo orationis tuæ concentum, & quasdam voces fundere, quibus encomia ipsa non magis interrumpens, quàm distinguens, eo iucundiora circumsistentibus reddam, quo garuliores eæ, ac insuauiores videbuntur.

Illud igitur primùm carpi posse à Zoilis video in Argumento proposito, quòd figuram ornaueris eo lemmate (FRVSTRA IACITVR) Te enim in huiusmodi disciplinis amænioribus versatissimum præterire non puto, exponi quandoque singulariter figuram, quandoque lemma: Vt ideò vel consuetudinem hanc summorum ingeniorum damnandam vel alterutram certè partem in argumento nostro redundantem fatearis. Neque enim religiosè minùs cauetur, nequid huiusmodi argumentis necessarium desit, quàm nequid luxuriet: Cùm vel ipsi apices in lemmate ad examen vocentur. Præterea cùm ex proprietate figuræ peruestigandum sit arcanum mentis consilium eius hominis, à quo propositum argumentum: non video, cur istic & euolantes aliàs aues ex retibus, & aliàs in caueis, ac laqueis tentas defendere tutè possis. Nam vt probatur eruditis viris figura singularis ac simplex, ita hæc multiplex, & varia improbetur, necesse est; cùm intuentis mentem confundat veriùs, quàm illustret: &, quæ operibus his elegantiam varietas affert, auferat ea potissimùm huic operi humani ingenij maximè portentoso.

Propugnatio.

INgeniosè admodum nobilis alumnus Palladis obiecit Argumento nostro, felicior (credo) quàm illi ipsi, quos in Argumento cernimus capiendis auiculis retia expandentes. Verumtamen quod fuit ingenio fictum ingenio item facilè resoluetur. Non inficior equidem occurrere passim lustranti monumenta eruditorum lemmata aliqua singularia in clypeis, aliqua item symbola sola figura contenta. Sed illa in numero Argumentorum minimè censeri, quandam autem constituere commenti speciem ab argumentis nostris discretam, quod placet nomine lemmatis, aut epigraphes, aut etiam epigrammatis nuncupare. Porrò huius rei apertissima succurrit ratio, quòd id genus lemmata sententiam auctoris absoluunt, ipsaque per se absque figuræ præsidio oculos lectoris implent. Sic ædes Iasonis Iuris consulti celeberrimi in vrbe Ticino apud Insubres frontem Ianuæ exornant illo lemmate (*Virtuti Fortuna comes*) Aliter se habent Argumentorum Epi-

graphæ, quæ nec se ipsis absoluunt sententiam, nec destinatum Auctoris absque figuræ accessione significant. Nam quòd figura singularis absque lemmate nomen obtineat Argumenti, est id quidem verum, sed rarum, vt omnibus proindè Argumentis commune esse non possit. Ea verò conuincit ratio. Cùm enim aperire meditetur Auctor suæ mentis consilium per aliquam figuræ proprietatem: cuilibet autem rei proprietates complures accidant; consequens illud est, vt ad vnam ex proprietatibus secernendam opus sit additamento lemmatis, seu dicti, cuius peculiare munus est proprietatem aliquam designare; nihil quippe in mentem hominum cadit, quod non externa imagine referri posse debeat. Cum autem nulla rerum aspectabilium non huic negocio seruiat, iure ac merito præcipiunt eruditi, vt figuræ nubat lemma. Nisi fortè figura ipsa instar phænicis, singularis ac vidua consistere magis gaudeat.

Deinde quòd obijcis multiplicem figuram, aues nimirum alias euolantes ex retibus, alias in caueis & laqueis tentas; Addam ego & retia, & nemusculum, & casam Aucupis, & arbores circumsitas, quæ quidem vniuersa multa sunt, & specie discreta. Vno autem verbo satisfacio, omnia hæc in vnum congredi, conflarique ex his omnibus vnum aucupium. Quare vnius figuræ locum in Argumento tenere.

Concessio Oppugnatoris.

Egregia planè solutio, Præstantissimè Sodalis, vnde argutius quoque argumentum istud reddidisti.

Posterioris Oppugnatio.

In hoc leporis aucupio, in hoc ludentis ingenij spectaculo iucundissimo, quod per te (Censor Optime) communi Academicorum nomine expositum nemo non suscipit: Ego, quantula est ingenij mei acies, tàm laudo illius aucupis industriam, quàm plaudo Volucribus bellè declinantibus insidias. Quàm enim non fallat è pennato grege tàm scitè composita captio? Quàm non titillent salientes (etsi captiuæ) concinentesque ad amorem hàc illàc nobiles auiculæ? Quàm non capiant demum, ne dum rapiant fictæ ad illecebras voculæ latentis aucupis? Qui, quod olim præstitisse fertur Parrhasius expicto vuæ racemo, id iste simulata volucrum argutia, & garrulitate mirum in modum consequitur.

Sed

ed quoniam Pictoris meminimus, liceat mihi instar illius quondam Sutoris de Appellis tabula iudicium ferre, quando id Argumentum Apelleæ instar tabulæ iudicijs alienis hodierna luce subijitur, & ingeniosissimum inuentum ingenijs Academicorum cuendis in medio collocatur.

Videri igitur potest illudendus hic ludus, vt qui casu nitiur, hoc est fortuito euentu. Nam quòd effugiant hic aues insilias, tribuendum fortunæ est, cùm fiant plerumque captiuæ: ecus id genus aucupij vti futile nequaquam vsurparetur. Quis orrò nesciat niti Academica argumenta qualitatibus rei certis atque perpetuis, vt ex ijs certo, non fallaci tramite ad intelligeniam deducamur latentis consilij eius hominis, à quo expositum Argumentum? Hinc historias ab argumentis quidam excludunt, æ siquidem ab exemplis pendent rerum gestarum, quæ semel, ut perquàm raró succedunt. Absurdior videri potest vsus humaæ figuræ, quàm scilicet Paulus Iouius Argumentorum academiorum inter Magistros Princeps ab ipsorum finibus proscripsit: Vt ideò brachium illud, & manum protentam ad retia contrahenla, contrahere satius fuerit, & cum reliquo Aucupis corpore, uòd latere in casa fingitur, amandare. Quarè prouideant Acalemici, ne hic ipse Auceps, intentus insidijs, aduersus ipsorum xistimationem machinari videatur.

Propugnatio.

SVtorem vt ageres, non tàm modestia suasit, quàm solertia, leporque ingenij. Nec enim calceorum, vt Apellomastix ile quondam, sed conceptionum mentis sutor tàm belle expressi acu ingenij, & sermonis cheleumate collocatam infaustè opeam ab aucupe nostro, vt instar racemi Parrhasici, non volucrum cellos, sed virorum mentes circumspectantium fallere potueris, &, vt malà de argumento nostro suspicarentur, suadere. Non rit autem difficile, vt opus tuum fictum esse, non factum de nonstrem. Nam quòd casus, sicut & historia, congruat argunentis, id via duplici consequi potes, ratione, & auctoritate. Quorsùm enim, assumis figuram, nisi vt ex eius certa proprietae, quàm lemma explicet, consilium Auctoris latens intercedene similitudine aut proportione deprehendas? An verò negabis roprietatem huiusmodi non minùs à Casu, atque Historia, uàm à re naturali peti posse? Siquidem vtrisque accidere multa iquidum est, quæ cum sententia nostræ mentis conueniant. Et

guam-

quamquàm absurdum est, versantem in Sole accendere lucernam, aut facem: placet nihilominùs ex innumeris vnum exemplum subdere: & illud ab Aresio recenti scriptore probatum; scilicet Gordianum nodum præcisum, adiecto lemmate Italico (*Tanto monta*) à quo quidem scriptore alia multa congeruntur, quæ tàm historiæ materia sunt, quàm casus (vt ità dicam) miracula. Nam quis non in casum refundat incendium illud authoribus Græcis ad extinctionem Vrbis Troiæ excitatum; ad eius tamen dimidium elanguens: Et ipsam in argumentum semiustam Troiam assumpsit probatissimus Auctor, cum Epigraphe (*Tenent Danai quà deficit ignis*). Quamquàm quis nostrum à casu petitum dixerit? Quis fortuitum vocet, quòd etsi raro, secundùm naturam nihilominùs cadit? Rarum fuit, imò singulare, quòd in transmittendo fluuio cæcus & claudus mutuam sibi operam, ille pedum, hic luminum locarent: hinc autem pro Emblemate proprietatem secernere non dubitauit auctor nobilis. Quòd itaque sæpiùs captiuæ, rarò liberæ euadant ex retibus volucres, non ideo naturalem ijs facultatem adimit ad capturam. Reliquum est, vt quòd obijcis de humanæ figuræ vsu, amoliar. Quid amoliar dixi, cùm stet à nobis Bargalius censura illa argumentorum seuerissima? Hic quidem humanæ figuræ admittit partem ad figuræ ipsius vel sustentationem, vel decorum; cuiusmodi foret Hominis manus etiam cum brachio accensam tenens facem, aut ensem nudatum, idque tam familiari apud scriptores omnes exemplo, vt & superuacaneum fuerit rei probandæ, & literatissimo tibi iniurium, pluribus probare. Quare manus cum brachio extenta hic ad funem tenendum, cùm nihil præter adminiculum, aut decorum præstet, immeritò reprobatur.

Concessio Oppugnatoris.

ILludentem me huic ludo elusisti mirificè acuta, & erudita responsione.

GRATIÆ.

HAbemus ergo (Academici) i symbolum nostrum quo literaria in Republica dignoscamur à cæteris, ne gregarij, ne numerus habeamur. Quid igitur est reliquum, nisi vt institutum felicissimo auspicio studium prosequamur alacriùs? Magnum quiddam est, quod spondemus, quod nouo isto nomine profitemur. Altiùs equidem præfiximus scopum, quò studia, quò nisus ingenij, quo meditationes omnes, a[illegible]tionesque intendamus:

cultum

tum animi, decus familiæ, ornamentum patriæ (Adolescen-
pollicemur. Qnid tandem illud sit, vos, OCVLATI scili-
, videtis. Enitendum igitur omni contentione, vt facta ver-
, initijs exitus, fides promissis respondeant: nec tàm æquetur
s concepta spes, quàm superetur à vobis. Vestra autem pa-
atia, Viri Auditores, me Censorem Adolescentem, omnium
isura dignum impunè apud vos disputasse, vt maximè, mi-
; ita maximis semper gratijs prosequar, encomijs publicabo.
Dixi.

RHETORICA, SEV ACADEMICA.

Ad dedicationem libri nostri, cui Titulus est DIES ATTICI Ioanni Arias Maldonato D.

Hæc formulam quoque præstabit noui generis præfationi.

Quæ tota in laudibus occupetur præsentis viri, cui Theses dicantur in quacunque scientia disputandæ.

Etiam absenti viro inseruiet, substituta secundæ persona tertia.

Rodeunt Dies Attici è caligine ingenij mei in communem aspectum: atque ex te, Mecœnas optime, lucem quærunt. idacior fortasse Operi frons videbitur, quòd nocturnas lucubra-nculas dignas equidem nocte, libuerit inscribi Dies: sed & portunius consilium meum; quippe subseciuas tibi Horas (si nen vel momenta horarum superant ex continenti ista serie blicarum rerum) audeam egọ Diebus occupare, Teque ex iu-ndissimo recessu Mineruæ domesticæ Athenas vsque Atticas ducere. Sed illa me duplex ratio causatur, & quòd ipse mini- peregrinus es in Græcia, Græcis à puero literis pari cum endore, ac Latinis excultus: & quòd vmbra tua obscuris alio-in operibus lumen impertit. Nimirum ea parentem habet So-n dici, ac lucis opificem; illam (dico) claritatem auiti stem-itis, quàm Tute à maioribus acceptam vel illustrasti nouo ra-orum accessu, vel gloriosiùs obscurasti. Diem profectò igno-, qui ARIÆ Gentis ignorat laudes. Literis, Armis, Pru-ntia, Religione claros Gentiles tuos iam fama omnis ætatis ąitur, omnis nationis historia prædicat. Viuit adhuc (vt si-m reliqua) tuis deuota Sceptris Galatia, quæ Arium Myrrhum

prouin-

prouinciæ Regem vltimum, Ariæ stirpis satorem primum ostentat. Tu verò tantorum heroum heres dignissimus, vnus omnium virtutes absoluisti compendio: Arma Literis, Literas Armis ancipiti meditatione conciliasti; vt eadem disputanti laurus, ac dimicanti pangeretur. Et quasi id quoque supinum esset otium, traduxisti feliciter ad forum quidquid vel hauseras in lyceo, vel castris apparaueras: Hisque omnibus ad corruptæ ætatis exemplum coronidem fecisti pietatis cultum. Non appellabo hic testes. Etiam num auditur vocali præconio celeberrima toto Orbe Academia Salmaticensis, quæ te dudum Iuris Interprete per gradus omnes, ac sedes gloriatur. Auditur Insubria, quæ tertium excepit Aduocatum Fisci: quæ communis annonæ Conseruatorem, fundatorem pacis, iustitiæ vindicem difficillimis temporibus experta fuit. In quo illud suspexit prodigij simile, cùm in togâ simul, ac sago publicam rem incredibili virtute curauisti. Siquidem prouincijs plurimis magni momenti confectis, cùm in Patres Conscriptos demùm adlectus esses, renuntiatus prætereà. A Consilijs Catholicæ Maiestatis, Regius in Insubriâ redituum (vt aiunt) Annatæ Præses, Reuisionis generalis publicarum, atque Regalium rationum Iudex Regius, pro Magno Cancellario ad Comitia tunc pacis vniuersalis ablegato: tot, tantisque muneribus honestatus, dicam, an oneratus? non modò pacatam administrationem rei Ciuilis pro dignitate iniuisti: sed vno simul tempure præfuisti rei bellicæ, irrumpentibus Gallis, A Consilijs Iustitiæ militaris, supremusque cum imperio Præfectus. Quàm verò opportunè Catholicis copijs? quibus tuendis non satis putauisses consilium, ni manus quoque cum hoste sæpe collatas adhibuisses ea successus gloria, vt tantumdem inuidiæ conflaueris tibi, quantùm alijs ademisti spei. Sed enimverò mores tuos integerrimos, ac studinm in primis Christianæ pietatis intuenti necesse fuerit inuidiam omnem in admirationem conuertere. Tu accipe lætis oculis, quod à me syncera fide traditur munus: nec patere inuidorum conuitio delitescere in tenebris, quod clarissimo tuo nomini nuncupatur, &c.

GRATIÆ.

Sic ferè dicendæ.

NVlla hactenùs mihi candidior DIES, quàm ex præsentiæ tuæ fulgore (vir Amplissime) quæ & nebulas ex meo resoluit

soluit ingenio, & purum veritatis cernendum exhibuit. Diem hanc igitur lapillo candido felicissimam consignabo: lucis verò tuæ præsentiam mihi communicatam nigro in marmore, sed aureis notis iucundè gratus inscribam.

RHETORICA, VEL ACADEMICA.

Ad Excellentiss. Principem Sacri Rom. Imperij, & Eminentiss. Cardinalem S. R. E. Theodorum Triultium.

de Clericis Regularibus Diui Pauli optimè meritum.

Cum in Collegio ipsorum primario Ad Diuum Barnabam Mediolani literario apparatu exciperetur anno 1631.

Habita.

In aditu Collegij ab Auctore, Allegoriam Solis suggerente Triultio Stemmate.

SIt felix, & faustus aduentus tuus, Cardinalis Amplissime: sit felix, & faustus tibi, & nobis. Non quemadmodum Sol iste Cælo spectabilis cùm aduentat, fouendis æquè, & exurendis ruis exoritur: serenando Cælo iuxtà, ac procellis turbando: calefaciendis Scythiæ populis, vnàque Mauritaniæ incolis atro colore fœdandis. Nam & auiculæ mellitis cantibus, atque vno tempore maledictis & probris Æthiopes erumpentis Auroræ conspectum intendunt. Nos verò, Collegium, Ordo vniuersus te beuntem has ædes Diuinum quasi Solem ignarum iniuriæ, prorsum beneficiorum agnoscimus: Roseam istam faciem iam in aito stemmate prælucentem accensis diù votis præstolamur: aureum os pretiosi roris opificem salutamus syncesis, sin minùs guttis nuncijs. Vtque aduentum exoptatissimum purpureis istis madrigis sollicitet, etiam atque etiam comprecamur. Ergo agè

Ingredere, ò Præsul, plaudentia limina Pauli:
Præsul, in aduentu pectora nostra beas.
Ingredere, Antistes, Cælum, quod lumina pandit
Ingenij: Antistes, tu mage blanda facis.
Ingredere, ò Princeps, Orbem, in quo Palladis artes
Florescunt: Princeps, vox tua dulcis alit.
Si Cælum hæc Aula est, si Orbis, si Pallada seruat:
Tu Sidus, Phœbus, Iuppiter almus ades.

In receſſu.

GRATIÆ.

Triuultui tuo (Cardinalis Ampliſſime) obijcimus ternas Charites: Vt, quando illius ſereuitate noſtros hodie beaſti cum oculis animos: harum nos benignitate præſentiæ, ſin minùs noſtrarum facultate virium, grati aliqua in parte erga tantum Principem, & Patrem habeamur.

LOGICA, SEV SCIENTIA GENERATIM.

Non eſt, cur deſideret Regales delicias meditatio literaria, quæ Hominis Regiam amplitudinem in Aula mentis ipſius honorificentiſſimè oſtentat. Ac quemadmodum in Ædibus Dynaſtarum cùm omnia occurrunt oculis magnifica, ac digna Principe Domino; tùm in primis ſuſpiciendæ veniunt deambulatoriæ porticus, in queis præter ſtructuræ, & molis elegantiam, augent hinc inde proſpectus decorem diſpoſita alternis per ſeriem longam Signa marmorea, pictæque tabulæ, ſuos inter artifices de principatu certamen cientia. Ita propemodum habemus, N. N., in homine literatura decorato, cuius amœnitatem ingenij duo illa munera potiſſimè commendant, quæ hiſce in congreſſibus atque vmbraculis eruditorum obeuntur. Vbi ſolenne primùm eſt proludere oratoriè ad Scientias, quas quiſque profitetur; tùm diſputando excutere per obiecta argumenta propoſitas illarum Theſes. Quid enim aliud eſt Oratoria dictio præterquàm ſpecies quædam Picturæ? Diſputatio verò inter Doctos quid niſi ſculptum Signum? Sed Picturam inter & Sculpturam hoc intereſſe nemo neſcit, quòd illa adiectione exiſtit, hæc detractione: Ibi apponimus colores tabulæ, vmbras coloribus; hìc planum ſcalpimus, plenum euacuamus, rude deterimus; ſcilicet præfamur in rem noſtram cum laude Scientiæ, cuius dignitatem conquiſitis luminibus orationis, aggeſtis coloribus artis Rhetoricæ, figurarumque dicendi pigmentis iconicè repræſentamus, quo in ipſam Scientiam oculos circumſiſtentium animoſque conuertamus: Deinde inſtituta diſputatione patimùr libentibus animis oppugnare, imò verò prouocamus vrgentes, vt ſcalpro obiectionum quaſi detrahente veritati, euadat tandem per reſponſa Propugnatoris Simulacrum ex verò illius Scientiæ, oculis omnium ſpectatum ſimul & probatum. At ego quidem expoſiturus hodie de more

Theſes

heses Logicæ (*vel Physicæ, vel &c.*) ad publicam disputatio-
em, intelligo superuacaneum omninò fore alterum ex hisce mu-
eribus, hoc est Oratorium. Forem enim profectò iniurius huic
onsessui, quoties Logicam (*vel Physicam, vel &c.*) disciplinam
udare aggrederer apud laudatissimos viros cùm in omni discipli-
a, tùm in hac ipsa, quæ suos istic agnoscit Apelles, ac suos
arrhasios. Est igitur reliquum, vt propositis Thesibus permit-
am scalpris ingeniorum vestrorum acutissimis, & validissimis ela-
orandum pulcherrimum simulacrum.

GRATIÆ.

EN Logices (*vel Physices, vel &c.*) simulacrum hodierna di-
sceptatione perfectum. Gratiæ equidem non mihi deben-
ur, sed vobis, quorum è scalpro tantum opus prodiuit in lu-
em. Ipsum igitur erit vestræ virtutis partus idem, & præco.

LOGICA GENERATIM.

In exordio annuæ interpretationis in Pisana Academia.

QVerelam illam plerisque mortalium familiarem, qui prona
quadam censura suam obiurgant ætatem ignauiæ, præteri-
as quasque florentes ac beatas deprædicant, quò præsertim lon-
giore antiquitatis tractu recesserunt: hac certè nostra ætate, hoc
Cælo nostratis Etruriæ auspicatissimo haud dubia cum antiquo-
um inuidia conticescere intelligitis N.N. Habemus nos quoque
Lysippos nostros, Apelles, Pyrgoteles; Habemus, & Alexan-
lros, qui se nullo, nisi illorum vel scalpro fingi, vel pingi peni-
illo, vel sculpi adamante iubeant non edicto, sed merito. Fer-
linandi nostri Serenissimi non minùs verendum sceptrum, quàm
dorandum ingenium sentit non sine triumpho Etruria, sentit
imul Italia, Europa omnis, ac dissitæ procul oræ sentiunt, in
quas vel recto radio, vel repercusso felicitatem longè dispensat.
Testis hæc ipsa Academia consummatissimæ sapientiæ, quæ sicut
ndigenis iuxtà patescit, & aduenis; sic aliorum promiscuè po-
iendis ingenijs, aliorum politis ostentandis, vt nullæ vsquam
gentium Academiæ, constanti tenore felicitatis floret, & ita flo-
et, vt nisi iure ab omnibus nationibus encomia sua exigeret
Ferdinandus, qui est de omnibus tam magnificè meritus, priui-
egium hoc sibi ista vindicaret, suo quoque Magno Macedone
gloriosa. Et quidem ea secula candido lapillo notare solent Scri-

ptores, quibus Martiali silente classico aurea in pace exercentur negotia, excoluntur commercia, aluntur studia fabrorum, prouehuntur conatus, ex quo breui immutata rerum facie nouus & splendor vrbibus, & ciuibus opulentia, & Aulis maiestas felicibus incrementis accedit: Nihilo tamen meliùs foueri, ac stabiliri pacatum imperium, quàm cultu liberalium artium, ac disciplinarum, cùm ipsa per se demonstrat ratio, tùm aggerata periculis ætatum veterum memoria testatur. Ita verò res habetur, Auditores. Respublica non nisi in multis nititur, communi societate vitæ, communi iure domicilij fœderatis. Ad vnum autem omnes tendant, omnes conspirent, necesse est, quò omnium ope iuuentur singuli, atque à singulis omnes opem accipiant. Atque vt in humano corpore vnum ceteris membris præstat caput, quod excelsiore loco Natura constituit, quasi in Arce Regem satellitio sensuum stipatum, quorum opera toti corpori regendo, conseruando, moderandoque vtitur; sic planè in Republica vnus præsidet, veluti caput, ciuibus, populisque Rex, conseruator, moderatorque omnium, vt eorum tamen, quibus imperat, opera vti, consilio iuuari, satellitio muniri necessum habeat. Non sat igitur administrandæ ciuitati, si Rex præcelso instructus ingenio, si opibus præditus Sapientiæ præsto fuerit, ni simul subditis palæstram eandem exercendi ingenij, theatrum idem ostentandi patefaciat, easdem cum ipsis gazas literaturæ communicet. Opus omninò est capiti ministerium reliquorum sensuum ad vitam, Regi ministerium subditorum ad regimen. Et quemadmodum humani corporis Respublica collatis membrorum cum capite facultatibus continetur: sic ex Populi cum Rege collatis ingenijs ingenium quasi vnum conflatur, proferendis ad Ciuilem administrationem consilijs. Egregiè, sicubi Plato, asserturus beatitudinem ciuibus, regnare præcepit Philosophos: ciues dicam hìc ego antè Philosophos, rectè postmodum è Lycæo ad Regiam, è Cathedra ad Solium, è Pallio ad Purpuram, è Stylo ad sceptrum traducendos. Philosophandum igitur priùs, & quidem cum multis, quorum vsu & contubernio excitet sibi quisque vel desidem animum ad inquirendam sapientiam, quorum experimentis commodiùs poliat ingenium, obiectis exacuat, præceptis informet, iuuetque ita protritum quotidianis certaminibus puluerem philosophicum Olympiaco gloriosiùs collegisse. Conferte iam ex annalibus Orbis (Viri Auditores) tam multa terrarum Imperia, Monarchica, Aristocratica, Democratica, Quàm vario illa fato defuncta! Siquidem aliqua tenus pacta stipite, sed firmis adulta radici-

dicibus annosæ veluti quercus ad multa seculorum feliciter per-
urarunt: Alia contrà in ortu ipso aspirantibus Zephyris floren-
a repente canuerunt, speciem Rosæ caducam præbentia, cuius
lgorem Regalis purpuræ (vt scite cecinit ille) Vna dies aperit,
onficit vna dies. Scilicet vbi literaturæ flos viret, ibi viget Im-
erium, quod ab illa suos omnes, quibus nititur, habet neruos.
Tec aliud (nisi fallor) elicuit Platoni illud, præceptumnè dicam,
n suspirium? certè vocem vouentis Politici, dignam studijs om-
ium mortalium, qua voluit deferri Philosophis sceptrum Reipu-
licæ. In eam quippe ætatem calamitosissimam inciderat Plato,
uæ principatum totius Græciæ multiplicem vna tyrannidis fa-
ula referebat, claudente catastropha miserrimæ seruitutis bono-
um, deletionisque Ciuitatum. Verùm (ne longiùs diuagemur)
ndenàm clariùs orationis nostræ lumen petemus, quàm ex ME-
DICEO Principatu? Quem à cultu splendido ingenuarum ar-
um auspicatum quid miremur successum ætatum subinde melio-
em, ac fortunatiorem habuisse? Alios Viros Principes pro va-
etate ingenij, alio atque alio studio distentos memorant prisco-
um scripta; atque ità distentos ac defixos, vt ausis iugentibus
egias suas opes prodigerent, gazas exhaurirent. Sic Cyrus Me-
orum Rex ædibus suis tantùm insumpsit, quantum fat esset octa-
o constituendo Orbis miraculo. Sic Templo Hierosolymitano
onstruendo, ornandoque Salomon Rex haustam diuinitùs sa-
ientiam splendore diuitiarum cumulauit. Sic hortorum Rega-
bus delicijs postremam lineam fecit Alcinoi magnificentia.
ic Marcus Scaurus excitato Romæ Theatro vastitatem suæ men-
s, opumque superbiam ostentauit. Sic mœnibus Vrbis Troiæ
d passuum millia quadraginta circumductis, quisquis ille fuit,
omo certè mortalis, Diuinitatem apud Ethnicos comparauit.
t verò Principis nostri ingenium quanto nobilius instituendæ
iuentuti, quàm excitandis molibus; colendis virtutibus, quàm
pparandis delicijs intenditur? Quamquàm ne desiderari quidem
i se se patitur excellsæ mentis exempla, vnde & parem se probet
memoratis Principibus, & iure Magni titulum Ducis supra Ma-
imos quosque occupare. Nam si magnificentiam Ædium quæ-
mus, quid illa Regia Florentina magnificentius? Si Templo-
um sumptuosum cultum, quid illa ipsa in Vrbe Templo Lau-
entiano sumptuosius? quid cultius? Si hortorum delicias, quid
ortis Regiæ illi adiacentibus, quid consitis passim ad delicias
illis amœnius? Si Theatra, habemus inibi ampiissimum, ope-
exquisito, sumptu Regio. Denique si Vrbium miracula, est

est

eſt quidem cernere nouum Liburni, Vrbem in continenti maritimam, innatantem terris pelagum, firmam in fluctibus plagam, continentem ſimul contentam; Vt ingenio FERDINANDI parum fuerit viciſſe hominum mortalium conatus, à quo victam ſe ſe fateatur Naturæ opera. Hæc, & alia explicauerit Heros noſter ad pompam, niſi Piſanæ Sapientiæ fulgor inſtar Solis reliquum omnem in Principatu ſuo ſplendorem vti nocturnum lumen inuolueret. Quid enim Princeps Florentinus meditetur, niſi vti florentem reddat, conſeruetque Regni ſui prouinciam? Non alitur ſuperbis tectis felicitas Ciuium, ſed ſpiritibus celſis: Non vouet ſumptum æris in Templis, ſed affectuum victimas: Non tenetur delicijs hortorum, quibus perſæpe virtus corrumpitur: Non habet opus theatro, ipſa ſibi theatrum ſimul atque ſpectatrix: Non denique mœnibus altis attollitur, ſed magnanimis factis, tanti æſtimans vrbes lateritias, quanti marmoreas: Quæ quidem omnia nullo ex fonte manare perſpicuum eſt, præterquàm ex publica iſta cultura Sapientiæ. Nam ſi liberalitate Principum in Artifices tantùm nitoris accipiunt Mœchanicæ diſciplinæ, vt plures è fortunæ ſordibus educantur familiæ, erigantur iacentes in gradum, reſpirent ab iniurijs oppreſſæ, floreſcant miſeræ, fortunentur; quid eſt, dicamus, conſequens de artibus ingenuis, de ſtudijs honeſtioribus, ſi quando Magnos Principes Mecænates habuerint? Quàm fauſtè tractari videritis habenas Reipublicæ? Quàm proſpero curſu teneri Regni clauum? Quàm propitiam conciliari fortunam populis? Sanè quiſquis Regiam illam porticum Florentinam inuiſit, ibique varias eas luſtrat officinas excellentioribus huiuſce ætatis fabris largo ſtipendio conductis attributas, protinus mirari deſinit famæ ſonitum de Principis Etruſci magnificentia peruagantem, deque operum Florentinorum pretio, pretium omne ſuperantium. Nec enim alia manus, quàm MEDICEA tam nobile hoſpitium fabrilibus artibus inſtruere valuit; nec inde, niſi exquiſiti, & nuſquam temporum ſpectati artificij opera proferri poſſunt. Cedat tamen, oportet, Academia illa Piſanæ noſtræ, quantum Mœchanicæ noſtræ liberalibus cedunt. Cedat literali nitori fabrilis. Vix ſiquidem hic obtinet partem in publica felicitate, quem vèl Tyrannorum impotens dominatus excluſo literarum cultu ſeruauit. Itaque duplici potiſſimùm iure prænomen Magni videtur ſibi vendicare FERDINANDVS, quòd artes vtriuſque ordinis ita fouet, vt nec Mœchanicæ alibi liberaliùs, nec liberales ſplendidiùs habeantur. Hæc verò conſummata gloria eſt feliciſſimæ Reipublicæ,

blicæ, vbi virtutes vniuersæ eminentia honoris Duces Fortunam comitem facilè exorant. Quid inquam Virtutes? ipsum vnum Virtutis studium iam ciere Fortunæ fauorem, testis est concessa hæc mihi modò Sedes Logicæ disciplinæ interpretandæ. Quantum enim est, hominem adolescentem inter tot summos viros, tyronem inter veteranos, nouitium inter emeritos iudicio tanti Principis adnumerari? Vix dudum Auditorem Sapientiæ, iam renuntiari Doctorem? atque ab auribus ad linguam, ab exhedra ad cathedram, à Lauru ad rudem vocari? vix in ludo spectatum, iam lacessiri in palestram? nondum probatum in vmbra, iam Sole dignum censeri? adhuc versantem in Templi vestibulo, admoueri protinus Aris, sacris præpositum hecatumbis? Vt propterea sit mihi cauendum etiam atque etiam, ne, quæ me nimium attollit Fortuna tantæ omninò imparem prouinciæ, periculosiore ad ruinam gradu suis ludibunda successibus collocare videatur. Gratias igitur habere Serenissimo Magno Duci, cuius annuente benignitate honestissimum hunc locum accepi, meæ quidem sunt partes; Vestræ autem fuerint, Humanissimi Auscultatores, tenuitatem meam fulcire, humilitatem erigere, inopiam sublevare; Ne quando reflantem Fortunam culpa mea præsentiam, quàm hactenus beneficio quoque vestro afflantem experior. Dixi.

LOGICA GENERATIM.

ADsum vestrum in adspectum producturus Magiam: Ne me propterea præstigiatorem Magum suspicemini. Adsum detecturus arcanum Chymicum: Neue circumforaneum hominem in hunc cœtum grauissimum putetis irrepsisse. Tantum abest, vt ego cum Demosthene strangulatus audiam ARGENTANGINVS, quin argenti nouandi ipsa mentio fauces mihi oppido quàm dilatat, atque ampliat, beneficio potissimùm alieno, cuius quidem præ meo longe studiosus huc accedo. Ac ne vos pluribus remorer, ita statuo: Venenum illud omnium rerum, quod est Plinio Argentum viuum, quod vulgo Græcorum Hermes, nostratium Mercurius hac ipsa, qua de loquimur, arte mirificum euadit in huius vitæ mortalis calamitatibus leuamentum. Magice, quæ nostris est Philosophia, cuius vtrique portio Chymica, imbutus sit penitus, oportet, non tantùm aspersus, quisquis è Mercurio conflare argentum intendit. Quantum est enim, instabile metallum sistere, irrequietum domare; è fluido solidum, è liuido pellucidum efficere ad vsus splendidos Principum, ad

sordes

ſordes egeſtatis, opum inde contractarum cumulis abſtergendas? Ac nequis venalitium ſermonem hunc meum eſſe in morem Agyrtarum exiſtimet, Chymicen longè aliam ſubintelligo, aditum tutum expeditumque ad Magiam pandentem. Procul hinc verò metus anginæ, vbi eloqui liberè, vbi diſſertare vocaliter, vbi diſputare acriter datur citra erroris periculum, citra victoriæ ambiguitatem. Logicen hic mihi volo, Auditores, quàm preſsè, & bellè Tullius ex ethymo græco Rationem diſſerendi definiuit. Ecquid, cedo, viuacius ingenio humano, & varios ad errores, niſi ratio ac diſcipiina contineat, paratus atque procliuius, prorſus vt argentum viuum nihil illo magis adumbrare videatur? Quàm verò ad amuſſim, & quàm è propinquo petita ſententia, promptum cuique eſt vèl ſciolo obſeruare, qui huic metallo nomen apud veteres Græcorum commune cum illo eſſe animaduertit, quem ingenij, quem ſermonis, quem negotiationis Præſidem colebant; quem alis inſtructum expingebant ad motus celeritatem exprimendam; quem moliendis fraudibus, quem furtis patrandis, quem texendis mendacijs verſatilem adeò faciebant, vt non immerito ipſum ſibi tutelare Numen delegiſſe Reſpublica furum, commento poëtarum falſo feratur. An vultis percenſeam hoc loco, quàm multa, & quàm fœda in errata prolapſa fuerint ingenia cæteroqui egregia veterum Philoſophantium, Logices Arte nondum adinuenta? Eſſet hoc profecto & imprudentis hominis, & impudentis quoque tam multa breuiſſimo complecti velle ſpatio; ac vos Auditores in ſcriptis veterum verſatiſſimos erudire. Quamobrem quòd modo ingenij noſtri natiua mobilitas procul à lapſus diſcrimine ſubſiſtat, quòd caligo in lucem deſinat, quòd rationis peruerſæ vitium in pretium tranſeat rectæ diſſertationis, debemus id totum Chymicæ noſtræ miraculo, debemus Logicæ facultati, quæ vna inopiam animorum noſtrorum ditat, quæ ad opes incomparandas, rerum ſcilicet omnium tam creatarum, quàm perenniter àb immortali opifice Deo creandarum intelligentiam, complanata reliquarum diſciplinarum via traducit. Huiuſce tanti arcani pernoſcendi ſiquis veſtrum ſitiens eſt, accedat, & mentis aciem in ea, quæ per me mox proferentur, intendat.

GRATIÆ.

CHymicen alteram niſi Natura proſpexiſſet, per quàm gratiæ agendæ penes homines humanos, referendarum aequirunt æſtimationem, quomodo ego inopia preſſus poſſem pro beneficio humaniſſimæ veſtræ attentionis, immenſo gratias referre pares?

pares? Retulisse itaque confido, quas ego in præsens vobis gratias immensas.

LOGICA GENERATIM.

PErfremat licet hac misera ætate, Iano adaperto, discissus turbulenter in partes Orbis terrarum: quando vel nos literarum cultores, hoc est iurati amasij pacis in partes scindimur. Fulguret minaci vultu Bellona, fulminet ad rixas Iupiter, tonet indignabundus Mars: Nos quoque Iani nostri Apollinei recludimus fores ad bellum, & ipsum belle ciendum. Pugnet ille positis nullo non loco, nulla non ora castris, permixtis rebus humani generis, vtriusque Solis concusso cardine, ipsa (dixerim) Cœli tranquillissima facie corrupta, vitiata. Nostra nos etiam statiua tenent procinctos ad pugnam, excitos, implacatos. An bellis Mars imperitet solus, quem non verentur imbellia è Parnasso Numina acri æmulatione lacessere? Nam quòd ille in campo, atque acie instituit, hoc ista in licæis, hoc in cathedris, hoc in vmbraculis aggrediuntur, vt scitè referretur antiquis Præses literarum Pallas armata. Quid enim? Præsto sunt nobis ad tegendum, ad feriendum arma omnigena. Quippe pro ensibus sunt syllogismi, pro pugionibus enthymemata, pro lanceis inductiones, pro telis exempla. Tormenta requiritis? Diuinæ sunt auctoritates: Balistas? Humanæ. Responsa, quid nisi clypeos faciunt? Distinctiones, loricam & ægida? Glossæ, galeam? Negationes, vallum? Instantiæ, fossas? Conclusiones, arcem? Inuadendus est hostis? Infirmationibus vtimur. Effugiendus? Digressionibus à re proposita. Insectandus? Repetitis obiectis. Vnde verò melius obsidetur, quàm dilemmatis, hoc est cornutis argumentis? Vnde receptus paratior, quàm concessionibus? Vnde certior clades, quàm absurdi alicuius admissione? Vnde clarior victoria, quàm ex Aduersario errati confessione expressa? Vnde cædes acerbior, quàm obiectione ignorantiæ? Denique vnde gloriosius suismet armis confoditur Inimicus; quàm si sua in ipsum retorqueas argumenta? Planè est. Siquis vestrum auet experiri, expediat argumentationum arma, dirigat disputationis aciem, impugnationem intentet in arcem nostrarum Thesium, quas in conspectu statuo pro virili mea parte propugnandas.

GRATIÆ.

REceptui iam canitur. Dimicatum satis. Verùm quòd meæ feliciter defensæ sunt Theses, illi dandum est gloriæ, qui &

nomine, & auctoritate Sapientiæ opportunum subsidium tulit: Quòd verò acriter imperitæ, ingenio vestro (Viri studiosissimi) tribuendum; qui nec detrectastis cum pumilione gigantes congredi. Ergo disputationis series, vestræ fuit virtutis; fortunæ verò meæ, successus.

LOGICA GENERATIM.

INiturus hodierno cætu de Logicis theorematis disceptationem (Ornatissimi Viri) imitabor musicæ artis consultos, quibus in Chorum confluentibus, iamque procinctis ad cantum, solemne est proludere teretismate, seu id peritiæ commendandæ gratia, seu magis conciliandæ adstantium attentionis. Igitur artis meæ à me prolixum encomium, vt à plerisque solet, ne expectate, Auditores. Alumnus Logices presso gaudet sermone, non laxo: Laconicum familiarem habet, non Asiaticum. Non enim fucatam speciem habeo vænalem exponere, sed natiuam, ac synceram; neque indigentem præcone ad sui commendationem pretij, sed se ipsa contentam ad insignem quamuis captandam auctionem. Quid ergo? Proloquatur paucis Aphricanum oraculum, quid de mea disciplina sentiendum. *Hæc*, inquit, *Ars est Artium, Scientia Scientiarum: qua aperta, & nota omnes aliæ aperiuntur: ignota, & clausa omnes aliæ clauduntur.* Magnificè id quidem, dignumque Augustino, hoc est augustum, si quod aliud, encomium. Coronidem fecerit non ignobili commento philosophus ex neòteris, qui Logicæ notitiæ necessitatem expressurus in tabula, Clauem expinxit, superinducta epigraphe NON SINE HAC; quasi non sine Logica recludi possint cæterarum disciplinarum thesauri. An verò de vlla omninò re certò quis differat, quamquàm literatura multiplici præditus, ingenio præcoci donatus, vsu longo, experimentoque vario institutus, cui desit huiusce artis adminiculum? Errabit (quis dubitat?) eò longiùs, atque enormiùs, quò sua se fidentiùs prouehet intelligentiæ opinio. Naufragabitur tanto miseriùs in scopulos erroris, quantò plenioribus velis eruditionis fidetur disciplinarum pelago: Ruet fœdiùs in præceps ineptiarum, quò audacior ad apicem sapientiæ tentabit gradum: Hæc, inquam, hæc fient, nisi indicem viæ, quàm premat: nisi versoriam, qua proram intendat, nisi tritum vestigijs callem; quem ingrediatur, consultus, ac prudens quæsiuerit. Quid plura? Teretismate prolusum satis: Vobis expertissimis plus quàm satis. Iam ergo tantæ Artis meditationem è vesti-

gio

gio aggrediamur, licèt, eius necessitatem disputatione commodiùs, quàm prædicatione probaturi.

GRATIÆ.

TEretisimate proludens spoponderam cantum; sed ecce stridorem reddidi. Præcinui ergo ad strepitum, fraudaui vestras aures, sine fraude tamen, Viri ornatissimi. Iam strepitum compensabo silentio: sed proclamabo tamen æternùm patientissimam vestram, semperque inuictam attentionem.

LOGICA GENERATIM, VEL DE SCIENTIA.

NAtum ad scientiam se nouit esse, quisquis natum se nouit: quisquis vsu, imò etiam sensu probauit Aristotelicum illud rudimentum *Omnis homo natura scire desiderat*. Verùm & Hercules ad labores natus, in biuio quandoque substitisse fertur hæsitabundus, eius ancipitis viæ distractus illicio: Et nobis, qui literarijs laboribus deuouimus caput, nescio quod biuium ludentia obijciant fata destruendis meliùs, quàm distrahendis ingenijs accommodum. Vix enim quasi recens editi infantes quæritamus auidissimi Naturæ parentis papillas, lactis sapientiæ esuriem natiuam expleturi, quo vno lacte nos alij, quo vno viuere posse arbitramur. Cùm ecce velut excepti gremio cuiusdam laruæ, manisuè simulacri, deprehendimus elusi vix formam extantem materni pectoris turgescentis. Cæterùm neque lactei humoris quidpiam manare, neque mammillas vllas teneri. Hoc nos ferè offendimus, Auditores, admissi primùm ad studia scientiarum, nec mirari desinimus dissidium illud veterum (philosophantium dicam, an bacchantium?) quorum alij cum Zenone scientiam ponebant omnem vel quorum sola subiret nobis opinio, suspicioue aliqua oboriretur: Alij verò ἀπιστοῦντες omnem è medio tollebant rei cuiuscunque scientiam, quos tu si cum Arcesila Academiæ conditore Philosophos nominandos putas, admittere ridiculè cogeris nouam non philosophandi Philosophiam, nouamque nesciendi Scientiam. Sed neque ab istorum declinans Charybdi, euitabis illorum Scyllam. Et quidem (vt cum prioribus congrediar) si verùm id omne est secundum scientiam, quod quiuis forè opinatur; quidni verùm esse fatebere, quod & mihi opinio ingerit, imò inculcat, tuam istam de Scientia assertionem à veritatis linea toto Cælo aberrare? Neque secùs posteriores vrgebo: qui si nullius omninò rei scientiam probant, iam ipsi se ignaros

venditant, & fuomet placito nulli nisi insipienti placendo egregium præiudicium faciunt. Qua in re (ingenuè dicam Auditores) nihil æquè ciet mihi stomachum, nihil bilem æquè turbat, atque horum insana disceptatio, quos tamquàm rei literariæ perturbatores damnari perpetuo ostracismo oporteret relictis vix nominibus ad execrationem posterorum. Quis enim Philosophiam acriùs Philosophis istis impugnauit? quis fœdiùs euertit? Siquidem aduersas in partes cùm isti abierint vtra nos; quæso, in parte Philosophiæ sedem statuemus? Vtraque certè non possumus: neque enim stabit intestinis prælijs Ciuitas, nec secum ipsa pugnans veritas consistet. Vtramuis igitur partem probemus, certè alteram reprobabimus. Alterutra quippe ita sibi veritatem adscribit, vt hoc ipso proscribat aduersam: Ita se profitetur sapere, vt desipere alteram consequens ponat. Sed, vt subruit vna alteram, ita ariete mutuò ab altera subruitur, expugnatrix eadem & expugnata. Ambæ igitur stratæ, ambæ euersæ altera alterius impetu: nec secus ac Spartiatæ illi Poëtarum, sic se inuicem iugulantes vt neutra sit superstes. Quippe gladium ambæ, quo feriant, habent, quo se protegant, scutum non habent. Corruat itaque cum huiusmodi Philosophorum sectis ipsa quoque Philosophia, necesse est. Cautiùs alij istorum casu admoniti statuerunt, & sciri multa, & multa nesciri, nec vndique idcircò tollentes scientiam, nec vbique ponentes. Cui enim tam præceps amentia, & ingenij furiosa temeritas, vt Artes tam multas, quas hactenùs ad humanæ vitæ siue præsidium, siue ornamentum ratio naturæ dictauit, frequentia vsus inuexit, experientia multorum firmauit, vnus ipse impudens refractarius, ne dum imprudens neget? Ipse vnus consensu tot sæculorum perspecta ac definita ab Astrologis Solis ac Lunæ cursum, recursum, ortum, occasum, defectionem: Ipse à Medicis corporum naturam, humorum qualitates, herbarum vires, & lapidum, mixtorum temperamenta, morborum periodos: Ipse à nautis flatuum accessus, recessus, regiones, dominatus: Ipse ab agricolis naturam terrarum, vicissitudinem tempestatum, imbrium futurorum indicia: Vnus ipse, dico, ab alijs atque alijs aliarum artium obseruatas frequenter, ac traditas constantissimas præceptiones summa sibi vsurpata censura retractabit? reclamabit aduersus concordes omnium voces? philosophabitur eiurata communi Philosophia? sapiet probatæ omnibus desertor sapientiæ? Latent nos enimuero non pauca, quæ nec pudet Philosophos fateri occulta naturalium qualitatum, latentes sympathias, reseruata

Natu-

aturæ ipsi arcana, indissolubiles homini griphos, arctiores ierculeo nodos. Itaque prudentes magis, quàm sapientes suam-iet inscitiam specioso titulo, ideft admirabilitate Naturæ hone-are conantur. Sed parcere iubet ignorantiæ ingenuitas: neque iim fato licet obsistere, sed enitendum est potiùs, vt quemad-iodum industria, atque vsus maiorum dedit hactenus nobis mul-, sic nostra posterorum patientia, & labor inuictus alia subinde dijciat scientiæ rerum absoluendæ, ingenijs nostris consumman-is. Quamobrem pretium operæ me facturum putaui, Audito-es, si de Logica primo ad scientias abstrusiores vestibulo (*vel, *de Scientia nobilissimo in Logicis argumento*) disputationem apud os scientissimos viros instituero.

GRATIÆ.

SCientiarum vestibulum inscius ego ausus sum scientibus vobis recludere. Gratias nunc benignitati vestræ debitas sciens ımmitto. Tantus enim cumulus excreuit meritorum in me vestro-um, vt licet cum Zenone scirem omnia: Nescirem tamen in hac arte cum Arcesila dignas meritis vestris gratias proferre.

LOGICA, VEL DE SCIENTIA.

PRiscorum quorumdam, quos Philosophorum censui adscri-psit vulgus, digna sanè spectaculo videtur mihi illa discepta-io, quàm de Scientia instituunt, non absimilis ei, quàm turba olim mendicantium Cœcorum, furore non minùs armata, quàm baculo, atque in arcto conclusa spatio, opinione fraudatæ inui-cem stipis commisisse fertur. Nam vt se quisque & purum scie-bat illius fraudis, & pulsari tamen insolentissimè ab impuris sen-tiebat, nimirum dictu, sed magis visu. vt alius in alium totis exertis viribus, intentis neruis, atque disiecto quaquauersùs cal-ce baculi nodosissimo contumelias minis, minas verberibus, ver-bera stridoribus afferens centena conijceret: vnà & lacessitus la-cesseret, tunsus tunderet, ictus sæpe suos frustrans, sæpe alienos incautus excipiens; spectaculo tam cœcis ipsis acerbo, quàm spectatoribus curiosis iucundo. Sed quæ nobilior temeritas, quàm veterum illorum super quæstione de Scientia? Cœcorum vtique propria. Nam vt placet Peripatetico *Literarum expers non videt videns*. An non eos illiteratos appellem, quibus Scientiæ ratio incomperta penitùs est? Quippe ista tractatio elementa prima colligit peculiaris cuiusque Disciplinæ, quæ in vestibulo ipso ea-

dem

dem ſemper terit de Tractatu Scientiæ petita principia. Placetnè vobis ſpectare parumper de pergula Cæcorum iſtorum tumultuarium congreſſum? Omnia ſciri poſſe ſtatuunt alij, alij nihil. Vtrorumque (quis neget?) pugna temeraria: Illorum, quòd homini plus iuſto tribuunt; horum, quòd minùs. Exigitur enim modus in omnibus, ſine quo ſummis ima permixta in vetus chaos prona recurrerint. Cui autem, præterquàm Deo ſcientia competit rerum omnium? Cui omnium inſcientia, præterquàm pecudi? Aliquod igitur medium dandum fuerat ex vtroque temperatum; quando & media eſt Deum inter, & pecudem duplici conflata ſubſtantia Natura Hominis; Ecquid illud, niſi ſcientia ignorationi commiſſa? Iam philoſophemur nos preſſius. Scientia noſtra habet ſuam in Animo & ſedem, & originem; eſt enim in hoc Microcoſmo portio Cœli parallela. Ignoratio verò vtique à Corpore obuenit, quod Terram non cognatam ſolùm, ſed parentem agnoſcit. Ità quòd Cœlum æmulamur Animo, Terram Corpore, ab illo lucem ſcientiæ trahimus, ab hac ignorantiæ caliginem: neque valet ora illa etſi ſuperior ſitu, & crebris accenſa luminibus ſubterfugere è craſſo elemento cæcas eclipſes. Multa itaque aſſequitur humana mens, ne cæcutire in luce dicatur; Sed multa ſimul eam fugiunt, ne ſenſuum corporis diſſimulet, quàm maximè damnat, cuſtodiam. Cernite nunc, obſecro, veterum philoſophantium cæcitatem. Phyſici cum quædam teneant, teneri omnia definiunt poſſe, atque ex apertis ad obſcura quæque argumentum trahentes, caliginem oſtendunt in Sole. Quid ex aduerſo Academici? Hi quibuſdam incomprehenſibilibus ſibi fortè primùm obiectis, terrentur ab reliquis omnibus, & acie Aquilina denegata abeunt ſponte in talpas perpetuà cæcitate contenti. Videlicet Aduerſarijs nimiùm audacibus, nimiùm ipſi trepidi. Quamquàm vbi illos in tuenda ſcientia rerum omnium facit pugnaces audacia; ſic iſtos in tollenda pertinaces trepidatio vſque adeò, vt neque illi pungere iſtos deſinant, neque iſti illis repugnare. Vrgeamus nos acriùs hanc mutuam pugnam probris, ac ſibilis. Quòd ſi omnia, ò Phyſici, ſciri poſſunt, quid ni vos etiam neſcire facilè ſciam, qui omnia ſcire profitemini? Quòd ſi nihil, Academici, ſciri poteſt, quid ni neſciatis vos quoque ſcire, quòd neſcitis omnia? Sic ambo tranſuerſis ictibus cæcorum in morem furiati augent ſpectaculi iucundiſſimi pretium. Sed remouere iam placet è ſpatio repagula vt feſſis à prælio cæcis, & egregiè tunſis oſſibus, euadendi tandem libertas fiat, agnoſcamuſque, vt ſcite Peripateticus vſurparet: *Quibuſdam*

..sdam magis fieri operæ pretium, videri Sapientes, nec tamen esse, ..uàm esse, nec videri. Hoc namque tulit, vt optime video, insa..a ambitio istorum capitum; vt vel scientiam tollentes omnium ..erum, scientissimi ipsi omnium mortalium obliquè crederentur, ..el omnium scientiam asserentes, scientiæ omnis gloriam, vnius ..ropriam Numinis immortalis impiè ipsi occuparent, Ego verò, ..uæ de Scientia pro ingenioli mei tenuitate percipere paucula ..otui, propositis in medio thesibus, humanitate fretus vestra, ..cientissimi Auditores, aggredior disputare.

GRATIÆ.

CVm ex veriore Scientia & sciuntur, & ignorantur complura: Tùm hoc vnum præcipuè, quòd hodierni in me beneficij vestri magnitudinem & optimè ego scio, & quibus gratijs æquari possit, planè nescio.

LOGICA, VEL PHYSICA GENERATIM.

Item de Scientia.

TEnet stupentes, & meritò, prudentiores quoque viros veterum illorum memoria Philosophorum, qui scientissimi alioqui cùm essent, & ingenio peracuto: in scientias tamen ipsas ingenia sua exacuere sunt aggressi, omnem scientiæ rationem humanis procul à finibus amandantes. Itanè verò? Struent Scientiæ interitum, quàm habuere ingeniorum suorum obstetricem? Amasiam intestino odio; viperinoque morsu venenabunt? Operam fidelem, comitem indiuiduam, ducem tutissimam, præconem, delicium, præsidium indicto Marte, aperto campo velut hostem infensissimam petent? Verùmtamen, demus, Auditores, hoc quoque monstrum in Natura stupendum quidem certè illud, quemadmodum anhelantes summi Viri ad Sapientiam, eò vsque desipuerint, vt apud hominum genus laudari se posse crederent, sua ipsi studia, & vota damnantes: ditescere posse abdicato patrimonio: clarescere luce submota: denique ex inscientia ipsa scientes haberi. Ego verò admirationem facilè pono, cùm mihi reuoco in mentem Platonis dictum: *In his*, videlicet, *quæ sapimus, gloriamur, & superbimus.* Placetnè obseruare parumper gloriosam superbiam istorum philosophantium asophorum? Scientia in primis (aiunt) ab ingenio nostro non manat, cogitatione nostra non comprehenditur. Proprìam enim in se ipso habere

bere scientiam, Numinis est, non Hominis. Humana verò mens si quid capit, oblatum extrinsecùs capit, vt quæ corporis inclusa carcere per angusta sensuum quasi spiracula quantumcunque haurit lucem: Sed quantam illam, nisi segnem, & per reflexas rerum species mutuatam? Accedamus, inquiunt, propius ad quæstionem. Scientiæ cuiusuis meta vtique verum. Id autem verum percipitur, quod ita sit animo impressum ex eo, vnde sit, vt esse non possit ex eo, vnde non est. At percipi ab homine verum posse, falso falsius esse euincunt rationes innumeræ. Quid enim vsquàm offertur menti non incertum, non dubium? Quare sit, licet, abditum nobis, atque abstrusum non minùs, quàm quod apud Antipodas habetur; Vtrùm Sol exempli causa Orbem Terrarum magnitudine exæquet, aut superet: Luna vtrùm globosa sit, an concaua: Num Stellæ cohæreant Cælo, an per inane libero cursu ferantur: Denturnè intermicantia planetis alia lumina nostris oculis non conspicua: Quæ cælorum materia sit, quanta moles, quis numerus, atque ordo. Quieti nè Cæli, ac Terra mobilis, an contrà quieta Terra mobilibus Cælis: Terræ ipsius quanta crassitudo, quanta in ambitum prolatatio, quæ, & quanta habitabilis. Hæc nos, & alia id genus arcana naturæ disquirentes, sed minimè tamen assequentes implebimus Viri Sapientis omnes numeros; tanta id quidem cum felicitate, vt non modo scientiæ, sed etiam opinionis omni lege soluamur. Nihil etenim turpius (vt optimè Zeno) quàm opinari, nihil indignius, quàm falsæ opinionis periculo se committere; nihil periculosius, quàm fugitiuam rerum notitiam per ancipites calles, perque inexplorata vestigia persequi. Hæc isti. Audistisne vos ineptias? Audistis deliramenta? Audistis Magistros ignorantiæ, Mineruas pingues, mangones exoticæ sapientiæ, qui nihil scientem pro sapiente diuendunt, nihil opinantem pro philosopho, nihil præcipientem pro præceptore: Denique qui gloriam Sapientis tuentur in obdormiente homine, nihil boni, maliue approbante, nihil quod rectum, honestumuè sit, sequendum; nihil quod iniquum ac turpe, fugiendum, præscribente: in homine (inquam) officiorum omnium desertore, à functionibus quibusque vitæ communis feriato, à supino, à stipite, Quare si Tullio teste *Sapientia est animi sanitas*, nihil profectò mirandum, quòd hæc Sapientiæ insensissima capita tàm fædè laborent insania. Sed neque sanus admodum iudicari potest, qui huiusmodi deliramenta quicquàm curanda, aut ad ea perstringenda suscipiendum sibi negocium vllum putet. Id eo magis in isto literatorum consessu grauis-

rauiſſimo, Viri Auditores, qui, quod ſemper à ſcientia ſteteris, benignam hodie attentionem aurium, fauorem animorum propugnaturo mihi pro viribus * illius Diſciplinæ Aſſertiones, quæ ad Scientiam quamque (ſi antiquis placet) aditum ſtruunt, facilè reponetis.

* *Vel*. Phyſicas Theſes, quæ (ſi antiquis placet) Naturæ theſauros patefaciunt, facilè reponetis.

* *Vel*. de Scientia generatim præcipuas theſes, quæ antiquorum illorum placita antiquata eſſe teſtantur, facilè reponetis.

GRATIÆ.

Scientiam inſcius ipſe propugnaui: Alij ſcientiſſimi oppugnarunt. Repugnantis hoc habet ſpeciem. Verò tamen verius eſſe & probauit hodiernus euentus, & facto conſimili ego quoque probabo. Pro veſtro in me fauore, Humaniſſimi Auditores, gratias vobis ſine vllis verbis acturus.

LOGICA, VEL METAPHYSICA,

De Ente rationis.

PRæſidem animantium Hominem non immerito Philoſophantes quidam Vicarium Dei in terris: Non temerè alij Deum alterum in creatis, dignitate conditionis inſpecta nuncuparunt, A. N. Hoc ſiquidem extolli magis quis neget Cæleſtis Conditoris maieſtatem, nedum quidquam imminui, quo illius opus interum procreatione præcipuum, conquiſitis ad pompam clarioribus titulis in publicum aſpectum producitur. An non Pictoris præcellentiam ſpirantis penicilli tabula optimo in lumine collocata, Et Statuarij incomparandam induſtriam animatæ ſcalpturæ ſignum excelſæ impoſitum baſi glorioſiùs oſtentat? Et ſanè quòd depictam ab ſe citra vllum exemplar puellam neſcio quis Philopinax apud Ariſtænetum adamare mox cæperit, colere, deperire; formoſam eam quidem, ſed mutuam imaginem, ſed inanimam in illa tabula, feſtiuiſſimum enimuerò commentum fuit, bellæ autem cognatum, neque à decoro Pictoris abhorrens: verumtamen ille in alienæ demum formæ amores exarſit, & allectas ex alia atque alia Virginum ſpecioſiſſima venuſtates fače coëgit in vnum, externa dumtaxat pulchritudine viſendum opus, & amore dignum promiſcuo. Maius quiddam hic habetis Auditores, vbi æternus opifex quod in tempore non alienam

 imagi-

imaginem, sed propriam; non emendicatis extrinsecus, sed ex se ipso petitis lineamentis, & coloribus Hominem picturam Diuinitatis viuentem, spirantemque ad miraculum Naturæ sit molitus; miremini, cur illum, vti sibi quàm simillimum, in amoribus, in delicijs habuerit; &, ni Maiestatis obstitisset immensitas, Deum alterum fuerit effecturus? Sed vt nostram orationem studio breuitatis in arctum contrahamus; In quo (cedo) ad viuum magis refert Conditorem suum Homo, quàm quòd hic Entium, vt vocant, Realium est effector, ille Entium Rationis? Videte per vestram fidem, cum Deo Maximo concurrentem (si fas est loqui) paruum hunc Deum. Nam nec præter Deum alius rerum ex nihilo efficiendarum habet facultatem; nec Entium Rationis efficiendorum alius præter hominem, Vsque adeò ne cognosci illa quidem à Deo posse, quando cognitione hominis sola producuntur, salua tamen Diuinæ perfectione Maiestatis, Doctissimi quidam philosophantes contendant. At hæc, & id genus aliæ quæstiones commodum exposcunt campum, Sapientiæ vestræ, Auditores, propositis per me thesibus patefaciendum.

GRATIÆ.

VEstræ attentionis humanitas Entis Realis quodammodo repræsentat naturam, Animi verò mei grati significatio speciem habet Entis Rationis. Nam & Ens illud in solido consistit opere, hoc in effictо. Quid autem beneficij collatione firmum magis, ac diuturnum? Quid actione dumtaxat gratiarum fluxum magis, ac euanidum? Verumtamen ego & gratias vobis ago præsentes quas possum maximas, & habebo perpetuas.

LOGICA GENERATIM, ET SPECIATIM,

Expressis in fine capitibus disputandis.

QVæ duæ res generis nostri dignitatem supra greges cæterorum animantium extollunt, Ratio & Oratio: si earum vis, ac facultas penitùs introspiciatur, præiudicabunt facilè de quæstione inter Collegas meos nuper excita, vtra disciplinarum, Rhetorica, annè Logica, humanioris titulo sit censenda. Ne, quæso Auditores, cuiuspiam vestrum mentem subeat de mea fide suspicio: quòd ipse è gremio Musarum in castra Philosophorum modò quidem traductus, atque amœnioribus dudum literis ad humanitatem imbutus, industria pari Doctoris, ac mea ipsius

virili

virili contentione: nunc quasi immemor officij, atque desertor pristini instituti, ab illorum partibus, quibus huc vsque studui, genio iuuenili deficiam, nequaquam ad Rhetoricen, vulgum secutus, verùm ad Logicen meapte sponte, nec vllius adhuc sapientis oraculum præsentiscens, inclinem. Quandoquidem vbi Ratio dictat mihi, quòd Oratio proferre debeat, ecquod aliud tandem oraculum quæram certius, aut cur placitum alienum emendicem? Neque verò illud me fugit, Orationem ex placito Sapientum quoddam esse quasi Rationis promptuarium, ex quo nimirum quidquid hæc conceptum habet, atque collectum magisterio prudentiæ, promptum est nobis proferre in vitæ nostræ vsum, in societatis præsidium, vnde vita ipsa fulcitur. Nisi tu fortè brutis animantibus vsum Orationis esse concedendum putes; propterea quòd ex pennatis nonnulla videmus sub hominum disciplina tantùm articulanda voce proficere, vt non verba modò, sed & membra, & periodos Orationis, more hominum pronuntiare perdiscant. Tu ergo cùm legeris in memorijs antiquorum salutatos non semel Cæsares à psittacis; cùm coruos, cùm turdos, cùm picas in tectis priuatorum offenderis lusitantes verbis, quæ didicerint; didicisse, quæ minimè intelligerent; neque secus insinuata illis arte hominum verba effutientes, quàm si in sonos, aut garritus, naturæ cuiusque congruos eandem vocem inflecterent, hos tu (inquam) animantes eo pacto loquaces, malueris loquentes appellare? Illam tu vocis affectatam articulationem, perdita sæpe opera, & oleo tentatam; improbo autem magistri extortam labore, ad iocum dumtaxat, ad risum, ad speciem scurrilitatis compositam, Orationem nuncupabis, ac sermonem hominis proprium, qui non nisi face Rationis præuia, & quàm enuntiare sententiam, & quibus verbis congruenter pro re sibi proposita debeat, attentè atque maturè deliberet? Quare cùm à Ratione omninò pendeat Oratio, cùm hæc illius indigeat magisterio, cùm illa prudente, euadat hæc sapiens, imprudente, desipiens; solerte, composita; hebete, inepta; veloci prompta (ad summam) vicarias Rationis cùm agat partes Oratio, cùm pareat, cùm ancilletur: quid est, quamobrem non hominis proprium magis ornamentum dici debeat ipsa Ratio, humanior idcircò cultus illius, ac humanior disciplina? Ob id præsertim, Auditores, quòd vbi superiorem belluis reddit loquendi facultas, reddit Intelligentijs Cælestibus parem munus intelligentiæ, atque adeò Cælestem illi quasi Diuinitatis imprimit speciem. Neque enim pertinere quidquam credimus ad corpus, aut corporis affe-

ctiones illam similitudinem, quàm inter Deum atque Hominem intercedere statuit Auctor Sacræ Geneseos, ad eius hunc imaginem efformatum describens. Spiritus quippe Deus est purissimus, idemque simplicissimus, omnis non modò concretionis expers, sed illius quoque in spiritu creato cadentis compositionis, quàm vocant ex actu, & potentia, incapax, & immunis. Itaque cum Superis agentem hominem non facit nisi Mens; Mentisque affectus; cùm mortalibus autem mortalis vox, & ex organo hoc vocis canoro vocalis Oratio. Iam scitor à vobis, Sapientissimi Auditores, quæ cui ex his duabus facultatibus moderandæ atque perficiendæ nata sit disciplina? Rationi profectò Logicam, Orationi Rhetoricam, vèl ipsi fateantur Aduersarij. Nam logos Græcis non magis sermonem aut verborum oris, quàm mentis Latinè sonat. Certè de Verbo sempiterni Patris, eius nimirum mente ab æternitate concepto magnificè pronuntiauit, & quidem Græcè ex autographo, Diuinorum ille arcanorum custos Ioannes, *In principio erat sermo*, vbi ex Latina versione *erat Verbum*. Commodiùs in rem nostram Diuinus Plato Rationem intelligit: Vnde perbellè Rationalem Philosophiam pro Logica nuncupant sapientissimi interpretes. Itane? Rationem Logica perficit, facultatem hominis Diuinam, qua sese ille Superum choris ingerit, & humanam summo in gradu collocat dignitatem, non ea humanior censebitur? non sceptrum tractabit inter liberales disciplinas? non exiget à Rhetorica, eiusque cognatis literis obsequium? Et quoniam in hac causa perorasse me intelligo, placet missos facere Rhetoricos, & inter Logicæ ipsius studiosos disceptationem serere de * præcipuis capitibus, quæ mox producam.

GRATIÆ.

SI mihi humanitatem hodie vestram experto confugiendum putarem pro Gratijs ad præsidium Orationis, nec initium dicendi vllum, nec finem reperire fas esset. Ratio igitur vna mihi indiserto illa succurrit, quòd Gratijs si minus agendis; habendis certè, & mente æternùm conseruando beneficio vestro, meum in vos non patiar officium deesse.

LOGICA AD TRACTATVM.

De suppositione.

DEcoxit cum fide Poëseos simul cognata dignitas Fabularum; nec eæ iam, præterquàm pædagogorum infelicis hodie appella-

appellationis narratiunculæ ioculares, auribus modò puſionum tenendis æſtimantur. Id quantæ corruptelæ indicio ſit, probat vel vna illa ſacrarum literarum (poëtis interim ſuſpectis) auctoritas, cùm oraculo Principis Apoſtolici Senatus τοὺς μύθους σεσοφισμένους, *fabulas* nimirum *doctas* habeamus nuncupatas; atque ita doctas interpretari nos iubet, vt ijs quaſi ſcientiæ quibuſdam organis (eſt autem ſcientia de rebus ſubmotis à ſenſu, ſolaque ratione nitentibus) viſum ipſum atque obtutum obijciat eo loci Diuus Petrus, ſuoſque citet oculos teſtes; *Non enim* (aiens Epiſtola ſecunda) *doctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis Domini noſtri virtutem, & præſentiam; ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis*. An verò non doctas dicamus fabulas, quas tanquàm ænigmata inuentas ad occultandam Philoſophiam eſſe tradit Vincentius Gallus in ſuo Rhetore abſolutiſſimo? An non doctas fabulas, quibus Platonem illum Diuinum eiuſque ſectatores omnia ferè Sapientiæ myſteria inuoluiſſe videmus, vt ingenia ad eorum cognitionem excitarentur? An non doctas fabulas, quarum vſu Principem Latinæ eloquentiæ grauiſſimas cauſas defendiſſe, Amerina, Miloniana, Maniliana teſtantur? An non denique doctas fabulas, quibus aliquando aduerſus Magni illius Alexandri armatam furore auctoritatem, & inſolentiſſimam victorijs poſtulantem ad necem, Oratores Græci omnes cum eorum Principe vitam ſuam acceptam retulere? Neque enim quidquàm laborandum eſt vobis (Sapientiſſimi Viri) de vſu vulgi, deque ſenſu per hocce ſeculum barbarum populari; quaſi, quoties vox auditur Fabulæ, toties fictus ad riſum, toties compoſitus ad nugas ſermo ſubaudiatur. Eſt verò res ficta Fabula, eſt & facta. Quæ enim fabula docta, ea quidem ficta, ſed quæ tamen veritatem adumbrat factæ, ſed arcana deuelat ſapientiæ, ſed dogmata grauiſſimu cum lepore inſinuat animis, eò autem viuidiùs, quo iucundiùs. Quæ verò facta eſt, quidni fidem demereatur audientium? quid Fabulæ dedignetur titulum, quem deferre doctiſſimi viri non dubitant? Quaſi non verè illud factum, & ex fide indubia famæ communis, argumentum ad perſuaſionem prævalidum ſibi velit Hieronymus, latinitate puriſſimus inter ſacros Scriptores, ac eloquentiæ gloria Tullius Chriſtianus, quùm Caſtrutium quemdam per literas conſolaturus ſuper orbitate oculorum, exemplumque allaturus de Dydimo cæco, quem quidem Diuus Antonius Abbas coram fuerat conſolatus, hanc ipſam germanam hiſtoriam, vt quæ per omnium ora ad eruditionem circumferretur, titulo donauit Fabulæ, ita præfatus: *Et ne veteres replicando hi-*

do historias longum faciam, & excedam mensuram epistolæ, breuem tibi FABVLAM referam, quæ Infantiæ meæ temporibus accidit. Audistisne Hieronymum? Audistis Historiæ, Fabulæque reciprocata vocabula? Audistis euentum rei nequaquam commentitium, aut è suspecta antiquitate petitum, sed ætate prima enarrantis ipsius Hieronymi, sed fama recenti, atque aures viuentium adhuc pulsante? Dispeream, Auditores, nisi hanc vocem in sacro argumento, de re veriore veris, Sanctiore sanctis, omniumque augustissima vsurpatam produxero. An verò Christo Domino Hebræorum machinationibus, post proditionem, contumelias, verbera, in Crucem sublato, atque extincto quidquam verius factum, atque certius? an quidquam simul auditu sanctius, ac religiosius? Et quidem ea de re agentes in itinere discipulos Christi duos historicus Euangelicus cùm describeret, collocutionem hanc fabulam appellat, *Et factum est*, aiens, *dum fabularentur*. Fabulam (suscipite, hinc licebit) non nisi historiam damnati extremo supplicio Christi Dei. Fabulam enimuerò tristem, & longè lugubrius argumentum tragœdiæ, cuius gratia mœrorem præseferentes discipulos sciscitantes Dominus, *Qui sunt*, inquit, *hi sermones, quos confertis ad inuicem, & estis tristes?* Quorsum verò hæc, Auditores, à me differuntur? Nisi vt specimen exhibeatur eius, quæ mox disputanda prometur, doctrinæ Logicalis; cuius præsidio cùm alijs multis præceptionibus errores, ac fallaciæ argumentorum, veluti Phœbæis radijs atræ nebulæ dilabuntur, tùm ijs quæ de Suppositione traduntur, vnde sophismatum, & elenchorum scatebræ frequentiores, nullo negotio præuertuntur. Hæc ita cùm sint, tam alacres mihi vestros polliceor animos ad auscultandum, quæ fallacijs dicendi retexendis conducunt, quàm scio, faciem veritatis speciosissimam adamare.

GRATIÆ.

Vindicaui (vt audistis) à contumelia vulgi, Fabulæ nomen serium & graue: Vindicate vos mei, Humanissimi Viri, à nota ingrati apud vulgum. Et pro admissa vobiscum fabulatione mea hodierna, gratias quas ago ex animo, tenues per se licèt, officij pleni loco accipite.

LOGICA

LOGICA SPECIATIM.

De Syllogismo.

PArentis Naturæ admirandum in varietate, ne dum spectandum decorem cùm multa passim in hac rerum vniuersitate circumferentibus se se oculis ostentant, tùm ingenij humani alia & alia, atque adeò aduersa alteri alterius propensio, facultas, ratio in primis declarat. Cur enim quædam permagno constare alibi gentium, perparui verò alibi videmus, nisi quod pretium rebus & æstimationem non quæ est eadem ipsa materia plerumque facit, sed magis hominum arbitrium, & libido? Interest autem omninò, vt sensibus alienis ac votis obsecundet quisquis rei alicuius præclaræ molitor, primusque inuentor auram sibi popularem, ac nominis celebritatem contrahere inde parat; quo fit, vt quædam opera oculos teneant imperitæ plebis, fugiant autem prudentum aspectum: quædam contrà neglectui plebs habeat, quæ prudentibus nullo satis sunt pretio exæquanda. Ac pinguia quidem & crasso Cælo edita ingenia in ijs ferè defiguntur attonita, quæ vel inuentum aliquod mæchanicum operosiore artis industria elaboratum offerunt, vel pompæ sumptusue magnificentia lenocinantur sensibus corporis, quæ tamen omnia ingenijs liquidiore sub Cælo translatitia sunt. Itaque mirentur alij eburneas illas quadrigas muscæ alis intextas, & nauim similiter pennis apiculæ: Alij in gemma annuli expressum lineolis casum Phaëthontis; In Achate alij Musas nouem cum Apolline impressas: Alij alia quasi solertiæ mortali homine maioris argumenta: Alij hortorum Alcinoi dignas magno Rege delicias; magnificentiam Salomonis auro, gemma, supra numerum, supra fidem. Quanto secius alij sapiunt, qui sola literarum monumenta pro cimelijs, pro gazis æstimant, quorum vnus pro omnibus fidem orationi nostræ faciat Iulius Scaliger, fortunæ quidem bonis ad splendorem insignis, opibus autem ingenij eminentior, ac rerum rectus æstimator, cui tanta in admiratione fuit elegantia Odarum Horatianarum, vt similem illis vnam ab se compositam mallet, quàm totius Tarraconensis sceptro potiri. Quod si tantùm à Sapientibus tribui videmus Horatianæ Musæ, quid de Aristotelica formula Syllogismi pangendi iudicandum? Cuius enim rei gratia potissimè natum est carmen, prætrerquàm delectandi? At Syllogismus (dicam ipse) docendi, neque id segniter, sed neruosè,

sed

ſed pugnaciter ad auerruncandas fallacias, ad veritatem intrudendam quocunque in genere diſciplinæ. Quàm latus hic mihi pateſcit campus ad eius laudes, vos videtis, Auditores: Siquidem quàm multis obnoxium eſt dolis malis ingenium hominis? quàm ardua, & inacceſſa ad veritatem via? At illos quidem Syllogiſmus retexit, ne captent philoſophantem, hanc verò expedit, vt facilis pandatur. Vultis huius rei periculum ipſimet facere? Ego de ipſo Syllogiſmo poſitiones dum profero diſputandas, exerite ipſi veſtros, atque in arenam pugnaturi deſcendite.

GRATIÆ.

AVdiſtis, Ornatiſſimi Viri, vti craſſa ingenia plus iuſto æſtiment mæchanica opera, minus iuſto liberalia. Incomparandum ſit ergo, oportet, meritum in me veſtrum, ob exhibitam hodierna diſputatione materiam eruditionis; quando Ego craſſiſſimi homo ingenij, illud tamen omni maius æſtimatione pronuntio.

LOGICA SPECIATIM.

De Syllogiſmo.

NAturam in Homine luſiſſe, quis neget, quùm illi ingenium indidit, per quod Naturæ ipſius parentis æmulator veriùs, quàm imitator euaderet? Nam quod à Claudiano canitur luſiſſe Archimedes laborem Iouis in arte fragili, paruo in vitro concludens æthera; ſpectandum offerens ſpiritum varijs famulantem aſtris, vrgentemque opus viuum, certis ac ſtatis motibus; ſed & Solis curſum annalem, ac Lunæ menſtruas reparationes, atque ita ſenex iſte Syracuſanus voluere Mundum ſuum audaci induſtria, ac regere mente Sidera: Quid hoc totum eſſe aliud ſtatuemus, Auditores, niſi quod Vates idem de tanto artis miraculo cecinit in clauſula.

Æmula Naturæ parua reperta manus.

Quid aliud (dicam apertiùs) niſi ludentem in Homine Naturam reciprocè ab ipſomet ludi? Verùm hoc tu Syracuſani Mathematici ſtudium imitationis eſſe dices, non æmulationis; ſolertis eſſe, non inuidi ingenij; laſciuientis, non liuidi: quaſi ſcilicet vt luſerat Natura in Mundo minore, Homine, ad contentionem maioris Mundi fabricando: Ita Homo ipſe ad exemplum ſui, Mundum paruum alterum ludens in vitro machinari ſtuduerit.

duerit. Lepide tu quidem, atque à mentione ludi minime discorde sententia. Quid porrò de Philoſophis illis loquamur, qui Mundos alios, quos ignorat Natura, ſibi mente confinxere? Nam quod Syracuſanus in vitrea ſphæra molitus fuerit æmulam huiuſce Mundi imaginem, experiri profectò voluit, in ſtudio Matheſeos quantum ipſe profeciſſet; pertentauit, quantum ſuppeteret virium ingenio ſuo; vt minimum affectauit, ſui nominis gloriam transmittere ad poſteros immortalem, illud à Seneca dicendum iam tenens: Mehercule magni artificis eſt, clauſiſſe totum in exiguo. Denique quæ illi Mundum mente finxerunt, hic finxit manu: Illi ſupini, & oſcitantes; hic vegetus & operoſus: Illi inſana quadam Philoſophia, hic cura graui, ac ſeria. Curauit quippe aperire ſtudioſorum oculis theatrum hoc vniuerſitatis rerum admirabilium in modico, in fragili, in translucido ſpectandum ingenti cum voluptate, nec paruo cum laboris compendio philoſophantibus, vt in ſphæra illa ſpeciem quandam poëſeos contemplarentur, mutæ quidem, ſed non immotæ, ac iuxta Magiſtros artis noua ibi arte immixtum vtile dulci mirarentur. Ergo procul hinc cum ſequacibus, aut ſui ſimilibus Xenophanes neſcio quis, & Mathematicis aliquando phanaticis aures præbeat. Quod orbis Lunaris duodeuiginti partibus, quàm Terra, ſit maior. Somniet inde, explicatam in ſuo cerebro quaſi mappam Mundi alterius, in ea depictam ipſius Lunæ ſinum, in quo terreſtrem alium Orbem, aliud genus hominum ſimili planè modò vitam viuentium, quo nos hic in Terra viuimus. Hæc igitur delirare Xenophanem non diſpuduit, & in cœtu frequenti Auditorum ſuorum buccis concrepantibus philoſophari. Quem de facili quilibet è grege ita eluſiſſet. Si Orbis alter terreſtris in ſinu Lunæ, ſi hominum genus alterum; habent ergo illi homines Lunatici Lunam alteram, quæ ipſis lumen nocturnum afferat, quemadmodum hæc nobis affert Luna; Et hic ipſe fortaſſis, quem calcamus, noſter Orbis terræ, alterius nobis inferioris Terræ Luna credi potuerit. His enimuerò commentis inuidiæ infandæ liuore tabeſcere vtrique coarguuntur id genus homines tenebriones, qui, cùm afferre de ſuo artem nullam poſſint ad honeſtum cum Natura certamen exhibendum, eius vſurpantes Magiſterium, ſolo dicto nouos conſtituunt Mundos, Mundis Terras, Terris Ciues, Ciuibus Leges, ac iura continuò diſponunt, iubentes intereà Naturam feriari, atque impiè ſibi iura Naturæ vendicantes. Quò foret ſanioris mentis, atque conſilij, continere ſe ſe homines in hocce Mundo, in quo editi à Natura ſunt, eiuſce contemplandæ

L ſpeciei,

ſpeciei, amplitudini, harmoniæ, vnde beari poſſint, intentos eſſe; neque in morem Icari negatos humanis veſtigijs Orbes, negatos obtutibus, volatu quodam deliræ mentis audaci exquirere. Quàm itaque damnandam eſſe videmus inſaniam Xenophanis, tàm commendandum Archimedis inuentum; cuius tamen ſphæræ molitio non in ſola conſiſtere nos patitur admiratione artificij ſingularis, ſed ampliùs ad imitationem vocat ſtudij non abſimilis, gloriæ autem multò maioris. In illo enim opere adumbrari perbellè nemo non videt mentem Hominis, & rationem; quippe non minus iſte in ſe Magiſterio Naturæ, quàm illa Archimedico in genio collegit compendium Mundi. Iam niſi Syracuſanus hic noſter vitreos illos Orbes, ſuo quemque loco, digeſſiſſet, ſuum cuique motum certa ratione impreſſiſſet ad harmoniam, concentumque Vniuerſi, Ecquod in fragilitate eius materiæ feciſſet pretium tantæ operæ? Mehercule ſpectaculum obtuliſſet puſionum oculis, non Sapientum virorum, nec ſupra quàm Agyrtæ cuiuſdam, aut circumforanei famam eſſet conſecutus. Id ipſum fere præſtandum eſt ſtudioſo cuique exiſtimationis dicam, an felicitatis? Ordinanda in primis noſtræ Rationis eſt Sphæra, certam vt viam in differendo teneat ab omni erroris ſuſpicione munitam. Atque id cuiuſnam aſſequimur beneficio, niſi Logices, quæ & Rationalis titulum idcircò præfert, & quàm Boëtius differendi Magiſtram, Auguſtinus Artem Artium, ac Scientiam Scientiarum, Ariſtotiles ante omnes Organum appellauit, hoc eſt Inſtrumentum ſciendi, & Modum ad reliquas omnes addiſcendas Scientias. Quibus ex titulis ſatis liquet, ex vſu perfecto huiuſce diſciplinæ felicitatem in terris humanam, ne dum exiſtimationem ac dignitatem pendère. Eius porrò pars præcipua in conſtruendo Syllogiſmo occupata ſuggerit mihi capita quædam hodierna diſputatione inueſtiganda, ni veſtra me indignum humanitate putaueritis.

GRATIÆ.

IN ſphæra vitrea & fragili Orbes Cæli adamantinos atque æternos Archimedes expreſſit, & laudem inde tamen retulit immortalem. Ego pro beneficio attentionis exhibitæ æterno, gratias vobis acturus, ſicut ingenuè profiteor meæ imbecillitatem orationis, ita hinc ſi minus laudem grati animi aliquantulam, non ingrati certè cenſuram referre confido.

LOGICA

LOGICA GENERATIM.

Vel ſpeciatim de Elenchis.

LAſciuientis ingenij, non philoſophantis propoſitum illud mihi ſemper eſt viſum, Ornatiſſimi Viri, cum vt auditorum palato ſententiam plerique ſuam concilient, improbare aliorum, ac ſuperiorum in primis, ad probrum vſque inſtituunt: Vtque cenſuram de ſe formidatam auertant, ipſi in alios cenſuram ineunt, quaſi ex aliena modò caligine ſuam ipſi claritatem, (ex ineptijs ſapientiam, ex erratis doctrinam, ex ignominia gloriam, non ex ſe ipſis, Marteque ſuo parare, ſe faciliùs poſſe confidant. Quod ſi veterum rudimenta, & quaſi naſcentis Philoſophiæ tyrocinium aſpernari liberum eſt, quid eſt reliquum, niſi vt deſpicatas atque deriſas habeamus primas illas à ſanctiſſimo Naturæ opifice lineas theatro huic rerum aſpectabilium poſitas, Et primos quoque lucis matutinæ ſuſpiratos omnibus albores, & quàm poſteriores noſtræ conſecutæ ſunt degeneri ſubinde curſu ætatem auream, & prima quæque ſummorum virorum de rebus egregijs gerundis conſilia, Et (medius fidius) noſtram ipſorum infantiam, & primum ortus momentum, ſine quo nobis felicitatis crepuſculum illuxiſſet nullum, iure licuerit execrari. Habendæ ſunt potiùs per nos gratiæ quàm plurimæ priſcis illis mortalium, qui ætatum earum ignorantiam pertæſi, ſocordiam, & luxum exoſi cœpere ſibi animos excitare ad ſaniora cogitata, erigere mentem ad Naturæ arcana indaganda, quorum cognitione parta fore ſe ſuperiores gregi hominum, ac ſemetipſis maiores lumine Naturæ ſpondente autumabant. Neque verò ſi qua circa rerum notitias minus verò ſimilia, aut etiam inepta dicuntur effutiuiſſe (dicuntur autem vulgo commentitia quàm multa per inuidiam) idcircò carpendi ij ſunt nobis licentiore cenſura, multoque minùs digito notandi medio; quin quòd viam errandi poſterioribus nobis præcluſerunt, & quos declinaremus ſcopulos, facto ipſi naufragio monſtrauerunt; & fundamenta philoſophandi firmiora procul dubio, quò rudiora reliquerunt, par eſt ætatem potiùs cauſari, quæ illos edidit, & nos in meliorem reſeruauit, nec vllo certè nos merito, nec eos vlla culpa. Quin etiam ſiquis eſt ſenſus humanitatis in nobis, ſi qua mentis grauitas, ſi quod rerum humanarum periculum, commendandum imò fuerit illorum ſtudium, extollendi conatus, extenuandæ autem ineptiæ, errata quoque, & quæ

 ſimilia

ſimilia ſunt, monſtris, non ſecus atque peccata Naturæ, inchoamentaque rerum trunca, & mutila in honore habenda, in pretio, tantùm abeſt, vt in contemptu, in faſtidio. Sed quorſum hæc à me dici exiſtimatis Auditores? Quippe offendi nuper inter legendum, nec ſine ſtomacho, quemadmodum Firmianus inter Eccleſiaſticos Scriptores non ignobilis, tametſi rerum Eccleſiaſticarum minùs conſultus ex cenſuta meliorum; ſtylum alicubi ſuum acuit, atque vrget amarulentior in Philoſophum ex antiquiſſimis Anaxagoram, obiectans, quod illi aliquando exciderit hoc effatum, Niuem eſſe nigram. Ridendum enimuerò effatum Philoſophi, & Sapientiæ inſanientis argumentum: Niſi deſipiens Tu magis ac ridendus interpres reddaris, cùm ſonum duntaxat ſyllabarum pulſantem aures attendere cura eſt, non propoſitum dicentis, aut vibratam ſub dicto ſententiam. Quo quidem pacto deliramentis accenſeas, licebit, lumina orationis frequentia, hyperbolas, metalepſes, ænigmata, ironias, & cothurnatum quemque Scriptorem proſcribes; pedeſtrem & humi repentem ſolum probabis. Quandoquidem Anaxagoræ Axiomata nequaquam in triuijs nata, quemadmodum & geſta digna præcelſis natalibus candidum poſtulant, non modò ſagacem auditorem. Quidquid autem ſibi voluerit Anaxagoras, mihi certè & nigra nix, & quòd æquè quaſi abſurdiſſimum inferebat Firmianus, alba pix impunè enuntiabitur, ſi gratia diſputationis per ſophiſmata, vel ad hominem retorto argumento, vel alia quaſi ratiocinandi arte huiuſmodi dictum pollicebor me ſodalibus meis euicturum. Tanta eſt (Ingenui Sodales) Logicæ diſciplinæ neceſſitas, ea in primis parte, quæ in Elenchis occupatur, vt, niſi rationem illorum quis calleat, peruerti illi ſenſus de facili ſuccedat; atque aliud oculis, aliud mente teneri ludificata ratione, perturbato iudicio nigram æquè aſſerere niuem, atque albam picem reluctante licèt ſenſu compellatur. Ergo tanti momenti materiem, quando iam ipſi nos deuouimus huic diſciplinæ, ne pigeat propoſitis in medio theſibus, inſtituta diſputatione tractare.

GRATIÆ.

Nigram eſſe ipſam niuem, quàm nuper albam non iniurati aſſerueritis, hoc eſt inſipientem ſapientiam meam non ſine magno meo pudore hodiernæ proceſſu diſputationis probauiſtis, Auditores. Ne verò etiam abſurdo conſimili ingratus ego videar beneficijs cumulatus veſtris, Accipite, Vos, pro maximis, quas pro tenuitate mea gratias agere vix vllas poſſum.

LOGICA

LOGICA GENERATIM.

De Syllogismo, vel de Demonstratione.

ANaxagoram volens lubensque vendico à calumnijs religiosi cætera Scriptoris, cuius à nomine quidem stylum effluxurum esse lacteum tibi pollicebere; à studio autem liuidum austerumque gustabis. Vendico, inquam, Philosophum à Rhetore, Sapientem à cauillatore, Ethnicum à Christiano; sed isto è censura Magni Hieronymi ad Paulinum Christianis in rebus minus perito; & ad Magnum oratorem Romanum, Ciceronis in Dialogis collectore. Quò sanè haud irreligiosius ego apud vos, Viri prudentissimi, auditurus esse confido, causam defendens obiter eius hominis, qui tempora Euangelica quàm procul, longèque præuectus fuit, tam redditur dignus venia, si veræ lineam sapientiæ transilierit; admiratione, si tenuerit. Atque hunc Lactantius in quo vellicet, audite. *Anaxagoras* (inquit) *cùm ab eo quæreretur, cuius rei causa natus esset, respondit, Solis ac Cæli videndi. Hanc autem vocem* (subijcit Lactantius) *admirantur omnes, ac Philosopho dignam iudicant.* Et paulò infrà. *Videamus, in tribus verbis quot, & quanta peccauerit.* Tùm in sui dicti firmamentum ita statuit: *Primùm quòd omne hominis officium in oculis posuit, nihil ad mentem referens, sed ad corpus omnia.* Hæc ille, alijs subinde atque alijs ad censuram, ad probrum inuehens in Philosophum. Quanta verò id iniuria, Viri Auditores? quanta insulsitate sententiæ? quàm peruerso interpretamento? An illum tibi, bone Lactanti, criminandi locum reliquisse dicas, illum omne officium hominis posuisse in oculis, quo primus omnium testimonio sincero Laërtij cœpit philosophandi arguere, initio Mundi omnia fuisse confusa, & ab omni procul ordine, omni specie, ac decore permixta? An illum retulisse ad mentem nihil, qui omnibus ita permixtis, atque confusis Mentem quandam fecit accedere, quæ illa ipsa disponere aggrederetur, ornareque ad eam, quàm cernimus, Mundi elegantiam? Nihilne ad mentem retulisse, cui cognomentum Nus, hoc est Mentis indidit vulgus ex isto ab se vulgato nouo dogmate? An denique ad corpus omnia retulisse, qui, cuius causa natus esset, sciscitanti, non sensuum corporis pascendi, respondit, non venandi voluptatum, non ventri, gulæque indulgendi, non more pecudum defigendi oculorum in terram; verùm vt humani oris sublimitas exigit,

erectis

erectis altiùs luminibus, Cæli, Solisque contemplandi. Quare Anaxagoræ sensum Lactantius vel minimè hauserit, oportet, vel studiosè dissimulauerit, vt, vndè inueheretur, arriperet: hoc autem egregiæ vertendum malitiæ, illud inscitiæ perpingui: Vtri verò magis, ipse cauerit. Iam Philosophum locutum ibi metaphoricôs, nemo neget, qui cætera de eo memorabilia è testimonio consentientis totius antiquitatis obseruabit. E quibus illud suggerit Elogij segetem immortalis, quòd parandæ doctrinæ studio, patrimonio abdicatus amplissimo, peregrinationemque adornans in vltima terrarum, Cuidam ita compellanti, Nullanè tibi patriæ cura est? *Mihi verò*, respondit, *Patriæ cura est*, *&* *quidem summa*, Digitum inter hæc in Cælum intendens. Hic enimuerò Auditores attendatis licebit docentem Anaxagoram, cuius rei causa sit natus. Iam nomen Patriæ impositum Cælo conferte vos cum Cæli, Solisque conspectu; conferte digitum illum sursùm versùm intentum cum illius vibratione responsi: Cælestis desiderium patriæ cum abdicatione terrestris voluntaria: diuitiarum sitim immortalium cum deserto amplissimo patrimonio: studium doctrinæ flagrantissimum cum suspirato fonte æternæ sapientiæ; Ecqua lux inter caliginem Ethnicorum ista fulgentior? Ecqua vox in seculo iam tùm infante admirabilior ad eruditionem, illustrior ad gloriam, commendabilior ad exemplum? Quæ verò dignior, cui celebrandæ stylum suum verè lacteum conferret Lactantius, cuius commendatione Institutiones suas Diuinas locupletaret? Quasi verò absurda sit, aut abhorrens ab instituto Philosophantis figurata locutio, vsusque Metaphoræ. Proferamus testem, Auditores, non diobolarem, sed classicum, imò & classicorum locupletissimum, Diogenem dico, qui vt contemptor nitoris, fastusque omnis ac pompæ conculcator egregius fuit; ita perpetuus in translatis, hoc est Leporibus esse maluit, siue illum loquentem audirent, siue (quòd est mirabilius) operantem. Vultis loquentem? Cùm is laudatorum se dixit esse canem, laudantium verò ad venationem secum ire audere neminem: Cùm hominem diuitem, sed rerum ignarum nuncupauit ouem in vellere aureo: Cùm inclamans in foro *O homines*, ac cernens conuenire plurimos, baculo insectatus est inquiens, *Homines ego aduocaui, non scelera*. Vultis autem operantem? Cùm in foro ciuibus confertissimo quærebat accensa in meridie lucerna Hominem vnum. Vultis vtrumque simul? Cùm cuperent aduenæ quidam Demosthenem visere, extendit ad illum loco Indicis digitum medium, aliàs infamem; *En*, inquiens, *vobis Orator*

Athenien-

Athenienfium. Scilicet vfque adeò in translatis ludebat, vt indè eliceret paſſim facetias, vibraret ſcommata. Quid verò Crates Philoſuphus? quid Plato? quid reliqui eius notæ atque nominis? Non hærebo hic, Auditores, ne videar vulgatiſſimæ rei vos quaſi ignaros arguere. Interprete itaque eget Anaxagoræ dictum, non Zoilo, dum audit Lactantius obiurgantem Senecam Epiſt. 72. *Relinque iſtum ludum literarium Philoſophorum, qui rem magnificentiſſimam ad ſyllabas vocant*. Neque enim (ſubdam ego) ſub ijs ſyllabis, ac vocibus *Cæli Soliſque* quid conditum vellet tantus Philoſophus, animaduertit Lactantius, & fortè plura ibi arcana condidit, inter quæ placet nobis interpretari, Solis quidem nomine, ſeu facis diurnæ, lucem veritatis, quemadmodum Lunæ, facis nocturnæ appellatione caliginem falſitatis. Cælum autem pro Deo, cuius eſt ſedes, de facile vſurpauit, vt eo illuſtri apophthegmate felicitatem perſtringeret hominis in diſcernendo verò à falſo, inque Deo colendo collocatam. O Diuinam ex ore hominis Ethnici Philoſophiam. Adeſte mihi, Studioſiſſimi Iuuenes. Cuius porrò diſciplinæ munus hoc proprium dicemus eſſe, præterquàm Logices? Ipſa enimuerò tria hæc ad amuſſim præſtat, cùm formas argumentorum excudit, quibus vt à falſitate veritatem primùm dignoſcamus, efficit; tùm vt à Natura ad illius Auctorem Deum ſcandamus, gradum ſupponit. Quæ quidem à nobis perſpecta & ſtudium noſtrum facile accendunt ad tantæ diſciplinæ conſecutionem, & ſpiritus hodie adijciunt ad diſputationem, propoſitis per me ſummis capitibus ineundam.

GRATIÆ.

CVius rei gratia ſim natus, ſiquis veſtrum à me fortè ſcitetur, Anaxagora doctore habebo promptum reſpondere: Humanitatis veſtræ, clementiſſimi inſtar Cæli videndi hodie, fruendique gratia. Tùm pro gratia tanta, vt quas per me licèt, gratias agam.

Fulgebunt dum ſidera Cælo:
Dum Cælum ſtellas, dum vehet amnis aquas.

LOGICA GENERATIM,

Vel ſpeciatim de Demonſtratione.

IGnorantiam, truculentum non minus monſtrum, quàm tetrum, antiquitas poëtarum elegans deſcripſit in Minotauro, qui

qui Cretico illo abditus Labyrintho immissos fatali fœdere iuuenes, præclusóque exitu à fuga prohibitos, discerpere, ac deuorare putabatur. Erat is locus (si famæ credimus) amplitudine vastus; magnificentia admirabilis, structura verò, & artificio planè monstrosus; dignus, quem & Dædalus humani monstrum ingenij delineasset, & monstrum belluarum Minotaurus sibi Regiam quæsisset. Nulla ibi sedes quietis, sed series continens itinerum, textus errorum perpetuus, perplexa ambagibus via, flexus callium inextricabilis, adituum occursus; recursusque implicatissimi, fallacissima vndecunque vestigia, tortuosissimi anfractus, quid plura? Neque quà progredi hic est, neque quà regredi; non vti quis sese expediat, non vti euadat, succurrit, ni Theseus aliquis Ariadnæ amoribus fortunatus, inuentionemque edoctus Dædali, filum ad ingressum Labyrinthi annexuerit, cuius ductu ac reductu artem illam omnem eludere, perplexitates dirimere, errores deuorare, ambages effugere sit potens; tum recto itinere, certò gressu, ictu non fallente, monstrum illud adoriens, iugulans, sternens, tanta victoria insignis inde efferat pedem, laurea coronandus immortali. O nostram mortalium vicem complorandam, Auditores, qui ab ipso genitricis conceptu præditi diuinitùs ratione ad scientiam rerum omnium hauriendam, ad mentis oculos in Solem veritatis, vnde bearemur, intendendos, in hanc tandem euadimus lucem exoculati, è materno editi claustro in Labyrinthum detrudimur horrendum tenebris, laboriosum erroribus, desperato exitu suspirandum, discerpendi miserè per Minotaurum, quoties ipsi nos sortitos animaduertimus corpora quidem humana, sedem verò Mentis Caput non nisi beluinum. Hæc autem cogitatio quàm sit tristis homini ingenuo, conijcite mecum, Auditores, ex atra illa priscorum ignorantia consulentium bruta ipsa super Naturæ proprietatibus: conijcite ex primorum Philosophorum infandis ineptijs, quarum hercle commemorationem quis ridiculam appellauerit, quis verius luctuosam; adeò illi, totis licèt mentis intentis conatibus, à linea veritatis procul, ac longe aberrabant. At quis mihi vnquam portentosum hunc Minotaurum interemerit? Quis Labyrintho isto fatali sese explicuerit? Quis tam cæcis ex erroribus in lucem Scientiæ, tàm tortuosis è flexibus ignorantiæ in callem rectum veritatis vindicare se posse putauerit, nisi Theseus alter oblatos habuerit Ariadnæ alicuius amores nullo satis amore compensandos? Fortunata verò tempora, Auditores, quæ intulere Mundo Aristotelem Stagyritam! Hic tantus Vir ardentior fœminis

minis in amore Philosophiæ, filum suo traxit ex ingenio, hoc est formulam argumentorum, Demonstrationis potissimum adinuenit, cuius vsu tutus cuique studioso datur ad triumphandum in quaque facultate de Monstro Ignorantiæ, ad euadendum errorum omnium super quaque materie implicationem: denique (quæ solæ sunt hominis opes) ad Rationis rectum, inoffensumque vsum. Hæc quoniam vsu ipso, quàm dictione mea, clariùs constabunt, placet nonnullas Theses de Demonstratione ipsa in medium proferre disputandas.

GRATIÆ.

Vtinam, quemadmodum ad euadendum ex Labyrintho errorum tradidit omnibus Aristoteles filum; sic mihi potissimè ad memet explicandum ex Labyrintho, vbi mille vijs implicor meritorum vestrorum (humanissimi Auditores) filum orationis, & eloquentiæ paris modò traderet, Theseus profectò nullus me fortunatior, nec Ariadna vlla illo dignior amoribus meis existeret.

LOGICA GENERATIM.

Speciatim de Demonstratione.

INgenij partum, parentem scientiæ, obstetricem idcircò humanæ felicitatis quis nostrum ambigat, Demonstrationem Logicam amplo sed iusto elogio nuncupare? Cuius verò partum ingenij, Auditores, prætérquàm illius, quod in ostentationem virium suarum editum à Natura censuerunt sapientissimi philosophorum? Aristotelicum ingenium mihi volo, cui quantum debeat Respublica literaria, non Encomia magis testantur, quæ in ipsum recti æstimatores certatim congessere, quàm ipsa liuentium mordacitas obtrectorum, quorum dentes facilè perfregit eius doctrinæ impetita soliditas. Parentem autem scientiæ eandem Demonstraionem siquis auet cognoscere, satis habet inspicere, ante Aristotelem, hocce eius inuento nondum edito, & post ipsum, neglecto à nonnullis eiusdem vsu, tam multi philosophantes, egregij ceteroquin ingenij, & mentis excelsæ, quàm frequentes tamen in scopulos offenderint erratorum, quàm pinguè desipuerint. Non profero censum notarum, quas ille superioribus philosophis suspecta nonnullis censura iussit, sed è posterioribus vnum pro multis indicasse sufficiat Firmianum libro Diuinarum Institutionum de falsa sapientia aduersus Gentes, qui Diuinam

M inter

inter disputationem suam, & sapientissimam Ethnicæ insipientiæ confutationem, humanum in morem ipse prolapsus non dubitat tollere è Mundo Antipodas, è Mundi medio Terram, è Terra incolas; atque incolis Cælorum & siderum ambientium prospectum, volubilitatem, affectiones gratis negare. Iam si Demonstratione hic nisus fuisset, non hercle commisisset, experimento se posterorum, qui ausu felici ad Antipodas transgressi & suis ipsi oculis oras illas populosissimas lustrauere, & suis vestigijs aduersa nostris illorum vestigia mensi fuere, tanta cum iactura sui nominis refutari. Quid? Idem ipse Aristoteles (quod magis miremur) siquando oblitus sui, à formula demonstrationis parumper deflexerit, quid non deerrat? quid non labitur? Vndenam æternus ab eo factus est Mundus? Vnde sub Zona torrida inhabitabilis? Vnde alia multa cum Veritate pugnantia, ingeniorum recentium feliciore modo philosophandi sensibus nostris præsentata? Verum quid ego vrgeo? Quandoquidem inficiari nemo potest, non omnia singularia vni innotescere homini, quem sæpe fide aliena niti cum periculo falsitatis necessum est. Proinde cùm in altera Propositionum sæpenumerò contingat error, caussari merito potest hic tantus Philosophus, siqua suis in scriptis admirabilibus peccata cadunt, siquandò princeps planetarum deficiens, siquid scoriæ auro immixtum, si crudus in scena Roscius, si bonus dormitans Homerus fortè occurrit. Ceterùm quid felicius in terris, quàm mentem arcanis sapientiæ ditatam habere? quid iucundius ad delicias, veritatis luce oculis nostris deuelata? quid splendidius ad gloriam, quàm in imperio rationem, in subiectione corpus, tranquillitatem in animo nullis concutiendam casibus conseruare? Hoc enimuerò beneficio assequimur Scientiæ, Scientiam vsu Demonstrationis, Demonstrationem studio ac meditatione, cuius idcircò gratia, En profero de illa Theses in medium, vestrorum, sodales, ingeniorum lance perpendendas.

GRATIÆ.

DEmonstrationis arte non eget, quæ sensibus aperta patuit humanitas in me vestra incomparabilis, Auditores. Arguite vos contrà per Demonstrationem, quantam ego in vos gratiam conceperim animo, quòd eam nullis vel disertissimis verbis fas est aperire.

LOGICA GENERATIM.

Speciatim de Demonstratione.

PRosilit in arenam istam, daturum vobis spectaculum virtutis non iniucundum, par virorum sapientum, imparibus instructum armis, sed arte non impari, Aristoteles, inquam, & Galilæus. Ille ætate priscus, hic recens. Ille oppido Stagira, hic Florentia: Vterque in congressibus nequaquam tyro, vterque propterea ductans familiam. Cuius sit celebritatis ab omni antiquitate Aristoteles, frustra ego vobis commemorem: Ipsum eius nomen Græcis obsignat gloriam optimi simul, & perfecti viri. Et crediderit (putes) antiquitas apparitururum fore aliquando philosophum meliorem optimo, perfecto consummationem: visuramque fore hanc nostram ætatem inter Italos hominem, qui Græcis illis veteribus palmam sapientiæ aut eripere moliretur, aut infringere? An vos arma inquiritis vtriusque? En hinc Demonstrationem Logicam, ingenio Stagiritæ elaboratum opus, perficiendæ rationi natum, dignoscendæ veritati, reiectandæ fallaciæ, assequendæ certò vestigio in qualibet disciplina Sapientiæ. Quo quid maius ad felicitatem vitæ, eius inquam vitæ, quæ hominem sapiat, reperiri, aut quid ne votis quidem concipi diuinius potest? En è contrario Telescopium nescioquod, seu tubulatum conspicilium, artis matheseos recens miraculum, Galilæici partum ingenij, cuius vsu propinquiora fiunt oculo, quæ interstitio terrarum longinqua sunt: &, quæ recessu locorum minuuntur, conspiciliorum contrarij obtutus gliscunt obiectu. Cui quidem inuento celebrando quæ poterit, Auditores, par oratio reperiri? Huius ope quàm multa, eaque miranda in Cælo arcana detecta? Inuisæ antehac Stellæ, motus haudquaquam prius obseruati, in Sole ipso nedum in Luna maculæ præter communem hominum opinionem, denique proprietates aliæ in Sideribus ad hanc diem penitus incompertæ. Vtrùm autem horum ingeniorum admirabilitatem putatis habere maiorem? Vtrùm plausus excipere plures? Et quidem ille demonstrat obscura, nec fallere mentem potest; hic longinqua repræsentat, nec ludit aspectum: formulam ille locat scientijs; hic tubum oculis: Tam ille in concludendo certiùs; quàm hic in contuendo: Denique illi nudata veritas pro meta est; huic longinquitas castigata. Quò mihi perarduum redditur, imò verò hisce superius viribus

dijudicare, vtri tantorum Authorum plus debeat Respublicæ literatorum, inuenti vtriusque nobilitate inspecta. At enimuerò in iudicio quæstionis subtilissimæ, in qua cum admiratione vidimus afferri in medium, Telescopium, magnum illud conspicilium, quo, nisi Microscopio, vtendum erit vobis, paruo scilicet conspicilio, cuius beneficio subtilia quæque, ac minima minutim conceernuntur. Negèt mihi Galilæus, neget, opus habuisse demonstrationibus Aristotelicis, per quas antè cognita, & bene percepta visus facultate, dispositione, sphæra, obiecto; tum ex obiecto ipso quæ species, quaque rationes manantes; quæ ad illud distantia, quæ interpositio luminis, & alijs id genus doctrinis priùs haustis, machinationem postmodum sui aggrederetur conspicilij, tentatam fortè per alios non bonis auibus, quippe placitis Aristotelicis minùs benè conceptis. Hoc animaduertens Seneca, *Mathematica, vt ita dicam, inquit, superficiaria est, in alieno ædificat, aliena accipit principia, quorum beneficio ad vlteriora perueniat*. Quare habeat gratiam, oportet, Stagiritæ Florentinus, atque ipsi acceptum ex parte magna referat inuentum suum. Fateatur lucem ab eo hausisse, quàm obtutibus nostris vltra terminos Naturæ prolungandis nouo opere impertiret. Fateatur, gradum sibi fuisse ab eo suppositum, quo Cælum ausu inaudito lustrandum conscenderet. Fateatur, remotissimas in oras iter sibi adornanti commeatum ab eo suppeditatum fuisse. Fateatur denique, anhelanti sibi Cælestem Orbem, Terrestri despecto, non nisi Cæleste Aristotelis ingenium alas commodasse. Quid enim (àmabo vos) profuerit in Sole ipso maculas obseruare, vbi quisinter philosophandum, inscius demonstrationis Logicæ, maculas inscitiæ passim contraheret? Quid motus inuisos Cæli, quid nouas Astrorum faces detegere, motibus Naturæ obuijs & quotidianis, causis effectuum vulgarium ignoratis? Quid denique remotissima sub aspectum velut præsentia cogere, si proxima quæque, si intima fugerint? Verùm de Galilæi conspicilio hactenus. Restat, vt Aristotelis demonstrationem adhibito demonstrationis Logicæ conspicilio contemplemur.

GRATIÆ.

IN Mente, quæ est in homine Sol, maculas falsitatis contingentes obseruat Aristotelica demonstratio, Galilæico feliciùs conspicilio. In me porrò, qui nocturno, quàm diurno Planetæ similior sum, ne Vos, Humanissimi Auditores, maculam illam multò fœdissimam, ingratum videlicet in vos animum notetis;

tetis;

tetis; dispeream, si quas nequeo referre ex tenuitate mea gratias, non affectu habeo quàm maximas, non & æternùm habuero.

LOGICA GENERATIM.

Speciatim de Demonstratione.

STagirita omnium ante se Philosophorum calliditate ingenij, non solùm studio fortunatissimus, de genere mortalium præclarè meritus videri posset, viam illis ad intelligentiam rerum assequendam, præclusam antè, patefaciens, flexuosam corrigens, præruptam complanans, aurea illa dissertatione instituta de Logica demonstratione; si aperuisset simul, vndenam homini inter animantes facultatem intelligendi sortito, atque ad imperium rerum, ne dum notitiam nato, à Natura tamen habeat, vt caligine obsessus ignorantiæ primam huius vitæ lucem aspiciat. Nam nec ille famam sibi conciliat in arte Medica, qui curandi dumtaxat corporis afferre studium percallet, ac certùm reuocandæ salutis modum præscribere; ni & morbi originem, & causas cognitione se consequi probet, quaque offensione, qua intemperantia sit contractus, quò firmiùs, vbi æger conualuerit, tueri ad ætatis quàm multum valetudinem possit. Neque mihi suscipiat hoc loco quisquàm Stagiritæ consecraneus, incusans eius ætatis conditionem, qua ætate silente iam diù fama ex vetustate edacissima de principe hominum Adamo, lapsus eius in impietatem defectionemque à conditore Deo, quæ causa vna fuit natiuæ ignorantiæ posterorum, foret vulgò incompertus, quasi id arcanum non nisi luce Euangelij exorta innotuerit: An non (repetam ipse) codices Mosis hocce argumentum complectentes per tempora Aristotelica in manus omnium circumferebantur? An in huius quoque incidisse dubitemus cum reliquis certè scriptis Sapientum, quæ ab ipso quàm studiosissimè conquisita fuisse scimus, euoluta, perlecta, emedullata, mox vaframento infando suppressa, atque extincta, sed alijs, alijsque in vulgus calumnijs diffamata, vt vnus ipse Aristoteles benè sapere, desipere ceteri omnes, ac insanire viderentur? Neget ille, haurire potuisse commodè sensa Diuini Platonis, cui viginti totos per annos operam dedit. Neget autem scisse, quod nemo hominum nesciebat per id ætatis, vt antè ipse Plato studio perdiscendæ Sapientiæ, suscepta longè latéque per Orbem peregrinatione: post plurimas emensas

terras

terras Ægyptum anhelans adiuerit, vbi & Gymnosophistarum auditor fuit, & Mosaicorum voluminum contemplator. Neget ille (si valet, fama refragante) deuorasse se suis oculis Pentateuchon, atque eius principium, Genesin, quo nihil augustius, aut diuinius; censura illa perstrinxisse: *Hic Author multa narrat, nihil probat*. O caput refractarium. Itanè verò? Moseos Genesin sacrosanctam tam multis ante Stagiritam seculis Mercurius ille, Maximus idem & Rex, & Sacerdos, & Philosophus, cognomentuo propterea Trismegisti ab omni antiquitate consecratus; Moseos inquam Genesin, suum in Pimandrum transferre, ac opera pene cælesti repræsentare vel inuitis animis sublimia illius Sacramenta, haud indignum sapientia sua studium Mercurius existimauit: Et vnus potuit Aristoteles vniuersæ antiquitatis iudicio, famæ, religioni suum ipsius ingenium ac sensum obtendere? Sed permittamus, bonum Homerum aliquando dormitare: Vsque eò siquidem defixus fuisse putandus est hic noster in opere Demonstrationis moliundo, vt, quæ est imbecillitas humani ingenij, nihil non ille ad eam libellam compositum sermonem à nemine Scriptorum non exigeret. Ita quod ipse suo nobis Marte proficuum comparauit, id omninò gratis animis excipiendum esse ratio persuadet. Siquid verò ipse sibi fortè peccauit, quidni etiam animis facilibus ignoscendum? Longè autem multum profuisse Aristotelem philosophiæ candidatis, Demonstrationis lege vulgata, tum per se res ipsa loquitur, tum ex disputatione per nos ineunda luculentius fiet.

GRATIÆ.

Demonstrationis Aristotelicæ perfectionem simul, & vestræ magnitudinem humanitatis hodierna disputatione demonstrastis, Auditores. Reliquum est, vt, quando non patitur inclusus pectore animus meus, in vos gratus demonstrari, interprete saltem actione gratiarum quàm sincerissima testatum reddam.

PHYSICA GENERATIM.

Renascentem video apud literatissimos viros Troianum Paridem (Cordatissimi Auditores) qui humanæ industriæ contuentes miracula iudicium sibi vendicant nullo Ioue deferente, Causam confingunt inter disceptantes quasi Deas Naturam, atque Artem; nec dubitant pulchritudine alterius capti malum aureum adiudicare Arti, varium illum Ceston caneates *Humana*

Ars

Ars Naturam vincit: Naturæ Ars æmula: Emendat Naturam Ars: Arte simul cùm Natura certante: Sic in hunc sensum aliter, atque aliter. Vsque eò, vt penes quosdam Scriptores vix longiusculi sermonis tractum decurramus, quin aliquam offendamus huiusmodi formulam. Quàm verò prudenter, ipsi cauerint. Nam cui non absurdum videtur alienam suscipere causam dirimendam, sua ipsius præiudicio cadere? Atque adeò quem pacificè tenet Homo diuinitùs inter corporatas res gradum eminentiæ, vbi inter Artem & Naturam litem committit, simul ipse sibi diem dicit. Quid enim? Artem colendo, inquiunt, tùm maximè ratione vtitur homo, & facultatem illam intelligendi, per quàm cognatus Deo est, magnificè exercet. Enimuerò inquam; sed hoc ipso concinit perbellè homo artifex cum Natura, cuius quidem *Naturæ opus* (si probant commune placitum) *opus est intelligentiæ*. Iubetnè Intelligentiæ huius expressa vestigia lustrare? *Deum, & Naturam*, ait Aristoteles, *nihil frustrà facere* (1. Cæl. cap. 4.) *Nihil Naturam facere superuacuum* (4 part.anim.cap.11.) *Nihil temerè efficere Naturam; sed omnia ex ijs, quæ fieri contingunt, ad id, quod est melius* (de anim.incessu, cap.10.) *Naturam rei alicuius gratia omnia facere* (1.de part. animal.cap.1.) *Earum causarum esse Naturam, quæ sunt propter aliquid* (2. Phys. cap.3.) *Naturam infinitum vitare solere; Infinitum enim fine caret; Naturam autem Semper finem quærere* (1.gener. anim. cap.1.) *Naturam, vt hominem prudentem, ita tribuere solere cuique rem, qua vti possit* (4.de part.anim.cap.10.) *Omnia, quæ vel Natura, vel Arte efficiuntur, ratione aliqua esse* (4.gener. anim. cap.2.) Porrò hæc Nil frustrà, nil superuacuum, nil temere facere; Ad meliùs tendere, Alicuius rei gratia operari; Finem semper quærere? Prudentiam sequi, Rationem tenere; hæc dico, & id genus munia, quæ de Natura sexcentis in locis Aristoteles prædicat, Tunè alij, nisi summæ cuidam, & numeris omnibus perfectæ Intelligentiæ tribuenda esse iudicabis? Ac ne ista fortè in primum Motorem Deum proximè referas, quasi ipse, qui res omnes condidit, quique intima præsentia Maiestatis implet, per se quoque moueat, effecta illarum omnia nullo ministerio prouehat: apertè enim id cauet Philosophus, *Naturam* dicens *Dæmoniam esse, non Diuinam* (de diuin. pro somnium cap.2.) Idem quoque Intelligentias admittens, spiritales substantias corporibus cælestibus præsidentes. Nec putet irreligiosus quispiam theologizare nos velle cum philosophantibus; dum ex Diuo Augustino (lib.83. qq.79. tom.4.) & ex Origene (in cap.22. Numer.) Sanctum Tho-

mam

mam auctorem facimus, omnia corporalia regi per Angelos (S.Thom. 1.par. quæst. 110. artic.1.) Irreligiosos quippe homines egregiè confutat similis ipsorum Auicennas, cuius placitum est, *Vnam dari substantiam immateriatam, præsidentem immediatè sphæræ actiuorum, & passiuorum*, quàm & *Intelligentiam agentem* vocat. Recedit itaque ab ethnico Philosopho, Intelligentiam è Cælo deuocans: sed vnam dum statuit, non multiplicem, à Christianis Theologis distat potiùs, quàm discordat. Iam consensione omnium siue ethnicè, siue Christianè philosophantium nihil Natura per Intelligentiam non operatur. Iam ergo fæderatas, imò conspirantes cernis Artem & Naturam: quòd si litem inter ipsas ex arte conferis, mancum te esse intelligentia fatearis necesse est. At, inquies, imitatur Naturam Ars, illiusque operum solertissima quadam æmulatione affectat laudem. Hæccinè non contentio; non lis, non pugna dicenda? Imò inquam & ipsa semet imitatur Natura: quis autem dixerit secum ipsam furiali dementia pugnare? Sic enim est profectò. Stellas suas floribus, flores gemmis, gemmas succinis æmulo Natura architectatur ingenio. Quid speciosius Homine, cuius obsequijs illa condidit, imò verò subdidit cuncta suorum operum? Nonnè imitatur in Simijs effigiem eius & modos? Nonnè virilem in Satyris dignitatem, muliebrem formam in Pharijs ipso oris tractu lineari repræsentat? Si Artis est apex, vt per picturam imagines spirare iubeat, quid spirantius imaginibus, quas illa nitidis in speculis, quas vitreis in riuis, quas gemmeis in stagnis obiecta cuiusque rei species reddit visendas? His certè ne motus quidem deest, vt vides, neque (dixerim) cum motu consona vita. Ludat Artis solertia, & rex maximas referat in minimis ad miraculum: Ecce stellas Cælo errantes, nimirum adoratas, vitæ hominum, ac fortunæ architectas in Cicindelis, per noctem errantibus cum fulgore musculis illudere dices. Vt propterea mirari ipse desinam, quæ meis met oculis obseruaui, in agro Astensi, concerni sponte ex argilla quasi concharum tegumenta ad marinarum formam ac duritiem, nescio quo genio luxuriantis Naturæ, nullo quippe eius operæ pretio, nullo nisi distinendi humani ingenij proposito studio. At lasciuit petulanter Natura supra quàm audere Ars possit, cùm in concauis locorum repercussus aër acceptos reciprocat sonos, obloquentium vocibus frequentata interdum Echo obmurmurat. Quàm multiplex in vnius ludibunda imitatione Natura? Parùm dixi inimitabilem Arti Naturam in sui metummet rerum imitatione. Etiamnè vltrò Artem ipsam imi-

tatione

tatione lacesset? Omnino, Auditores. Cito hic surdos lapides, testes in ista Causa clamosos, & illos lapides, qui maculis erraticis nobilius vitiati, Naturæ partus infeliciores credi possent: Non fugit profectò eruditionem vestram, quod est ab antiquitate penes omnes decantatum, de Achate gemma Pyrrhi Regis, in qua Musæ nouem, & Apollo citharam tenens spectabantur, Arte quidem attonita, ita discurrentibus Naturæ sponte maculis, vt Musis quoque singulis sua redderentur insignia? Nonnè ita fæderatas nunc cernis, quas modò diffidentes volebas Naturam atque Artem, vt & Naturæ Artem suam inesse, & suam vicissim Arti Naturam fatearis? Intelligentia itaque pollere ambas quis neget? Nec vestra ista, Mortales, minus digna est in artefactis, quàm Naturæ suis in operibus, quamquam immateriata illi sit ex Ethnicis Philosophis, hoc est ab omni materiei fæce seiuncta substantia: quamquam Angelica ex Theologis, hoc est ex intuitu Dei immortalis beatissima. O nostram præcellentissimam dignitatem experimento Artis probatam! Nam cùm inanimas res Cælesti Intelligentiæ commendauit Auctor Naturæ sanctissimus, tùm Homine suæ ipsius menti, solertiæ, intelligentiæ commisso primicerium opus & sartum ita, & tectum curauit. Quamobrem caueat, quisquis, ne, si ab Arte steterit aduersus Naturam, inertem se planè diuenditet. Siquidem expostitium se facit Regia sortitus cunabula. Ignorat suum ingenium, qui hæc ingenio iactando commentat: Naturæ indicens bellum, agit in eius triumpho mancipium. Nos igitur, Auditores, sani mente, cauti consilio proclamemus inter has Diuas fædus perpetuum, iura amicitiæ inuiolata. Id quod belle præstabimus, si ad Physicas, nimirum de Natura Positiones Artem disputandi omnem contulerimus.

GRATIÆ.

NAturam & Artem semper concordes, discordare maximè video hac vna in re: quod innumeris cum nexibus animi erga vos grati præsente mihi Natura, Ars tamen nulla præsto sit, quæ debitam actionem gratiarum persoluat.

PHYSICA GENERATIM,

Vel de Natura.

ETiest, qui Naturam tollat? Pol! Quid tu monstri, Natura, profers? Ne in hoc quidem ipsa tibi assimilis, quæ vi-

ferinos partus euocas vtero genitricis discerpto. Quamquam (O parce) quid effutio? Te magis adorabundus miror, Natura, parens rerum sanctissima, Dei filia illibata, index eius cùm potentiæ, maiestatisque, tùm bonitatis, & sapientiæ, nihil vt ipsa efficias, quod non sanctum, quod non pulchrum æstimandum. Tua quædam sunt monstra nobis, tibi pretia, obtutibus nostris impuris haud monstrata. Nos enimuerò, nos monstra tibi, fœtus degeneres, propago abortiua, studiosi aborigines, nothi spontanei, victima orbitatis vltronea. Ecquid sanctiùs ad gloriam, quàm nos Natura non modo genitos, sed primò genitos profiteri. Quid infeliciùs contrà, quàm gremio communis parentis abreptos exponi? Hoc verò peccat in se se, quisquis Misosophus meliùs, quàm Philosophus contra orthodoxum placitum Peripatetici in medium vocat, *An detur Natura*. Multò id magis quisquis *Ignotam nobis Naturam esse* contendit. Ac ne existimetis, Auditores, nouum hoc esse genus monstri, quamquàm exteris in terris visum, tulit Arabico-Hispania quintodecimo abhinc sæculo ex his Auicennam à suo congenere Auerroe damnatum, atque proscriptum. Acerrimus ille, credo, vindex veritatis, & magna meditans in Rempublicam merita, totis perarmatur viribus mentis, omnes expedit machinas ingenij, artis, industriæ, vt pro luce Solis contra oculatissimum quemque aduersarium, atque obtrectatorem dimicet; vt Cæli amplitudinem, Terrarum ambitum, Marium vastitatem, Vniuersi denique situs partium, varietatemque intrepidus, ac inconcussus tueatur. Misera verò conditio Principis luminum, nisi lychnus demonstrationis adesset, splendoris illius index. Non tam solus luceret Sol, quàm solitarius mœreret; nullo suæ lucis patrono, nullo teste. Te autem sospitet Deus, te fortunet, Auicenna Vir eximie, qui à Natura stas, opere illius augusto: cuius faciem nobis deuelas, radios explicas, vitæ spiritum probas. Siccinè iam certus de victoria non ampliùs desæuis, sed rides aduersarium Aristotelem, alios nempe illudentem, qui Naturam esse demonstrare conentur, quasi ipsa neque per se nota sit, neque principij vim obtineat in naturali Philosophia? Caueto, nè ridiculus tu magis existas irridens irridentem, quorum non aliter confutari ineptias oportebat. Nam nisi cæcutias, omnia circum te Natura vtique esse vides. In Animalibus, in Plantis, in simplicibus corporibus, Terra, Igne, Aqua, Aëre si contendas Naturam latere; neque quid pedibus premas, neque quo repares in singula momenta vitam, neque vnde spiritum ducas, neque quid percipias visu,

quid

quid auditu colligas, quid mente verses, quid denique tibi ipse sis, tibi constabit. Nihil enim non Natura te circunstat, nec aliud prorsum, nisi Natura, tu tibi. Annè latere nos potest, quod omnibus in rebus vnam semper faciem exhibet, principium in omnibus iuxtà manifestat Motus & Quietis? Principium dico *τοῦ κινεῖσθαι, καὶ ἠρεμεῖν* *mouendi & quiescendi*; non ergo Motus efficiendi, sed patiendi principium. Secùs iam cum Grammatico, non cum Philosopho negotium esset; vt, quoniam *ἠρεμεῖν* *quiescere*, vtique passiuè, sonat; dissonantia illa surdissima vocis istius cum præcedente, connexæ *κινεῖσθαι*, si more mediarum seu communium actiuè, quàm passiuè potiùs vsurpetur, nonnè disputationem ferulis meliùs, quàm enthymematis dirimendam fore concluderet? Quid igitur est, cur de Motore scrupulum premas, vbi passiuo motu, & quiete Natura contenta est? Quid trepidas constituere principium Philosophiæ naturalis Naturam, propterea quòd Naturam ipsam neganti obsistat primus Philosophus? Quid enim, si primus Philosophus? Certè Naturalis quid ea in re laboret, nihil habet. At ille quidem quibusnam armis, quibusnam præsidijs obsistit? Non demonstratione profectò; Non ergo suis armis obsistit, sed Dialecticis, hoc est redargutione, vt non armatus ad pugnam, sed personatus ad fabulam videri possit. Nec quisquam mente sanus asserat, rem sensibus probatissimam probationis indigere; aut demonstrationis capacem, quæ indemostrabilis existat. Itaque notiore nulla re innotescere potest, quando ipsa & vbi primùm menti offertur, notissima per se redditur, & quæ ex ea sunt cætera, tanquam simulacrum in tabella depictum cernuntur. Demonstrationis igitur loco Inductio militat, & ita militat, vt antiquioribus philosophantibus persuasum fecerit, omnia Naturam esse, prætereà nihil. Cæterùm cauerit sibi primus Philosophus: dum Naturalis firmissimum habet in Natura sola præsidium. Vtinam eadem mihi hodie ingenij clypeum suggerat, quo tela vestra, Strenuissimi Viri, irrita reddam, & impetum oppugnationis, quam tamen lubens prouoco, impiger infractusque sustineam.

GRATIÆ.

GRatum suppressis gratijs videri velle habet similitudinem monstri, non tamen monstrosum. Ita se plenà effudit hodie beneficentia in me vestra, vt mente obruta, quid lingua efferat non succurrat.

PHYSICA.

Et speciatim de Natura.

NAturam parentem rerum communem, nostram in primis hominum magistram, atque patronam esse, non quidem secundum corpora dumtaxat, sed & secundum animos; neque in vitæ modò caducæ necessarijs, sed in ijs quoque ad æternam quæ pertinent vitam: si me proferentem quis audiat ante, quàm probantem; vereor, ne temeritatis impiæ arguendum, ne dum inscitiæ, nisi excidisse verbum imprudenti causetur, existimet. Verumtamen Naturæ dandum ipse contendo, quòd nobis in re Naturæ ipsius fines excedente consulit; quòd in ordinem Cælestis commercij se ipsa sublimior ingerens, maximo in negotio proficit; quòd gradum se se ad immortalitatem supponit, obsistentiam perdomans superioris potentiæ; quòd denique vno sui obiectu nihil proinde efficiens; nihil moliens, vacua plane, ac feriata insidias reuellit cruentissimi perduellis, machinas euertit, impetum infringit. Consulite, si placet, Theologos, scitamini ex ijs, quorsum Christi Domini corpus stupenda toti Naturæ operatione genitum ex Virgine, habitudinem vt contraheret quàm optimam, humorum harmoniam quàm perfectissimam præ cunctis Adami nepotibus prouidit Sapientia Cælestis architecti? Vt (inquient hi) digna simulacro nobilissimo subesset basis; vt Cælestis gratia, quæ pleno alueo effundenda in Christi Animam erat, plenam quoque naturali gratia carnem, hoc est opificio compactam numeros Naturæ omnes implente, tantoque dignam spiritu nancisceretur; denique vt Animæ subsistenti Deo insertæ organum existeret quàm consonantissimum. Ita planè res habetur. Habitu corporis bono simul, & bonitate ingenij mirum quantum ad bona cœpta inclinantur mortales, vt his quasi stimulis admotis in cursu virtutis agi, quàm agere potius videantur. Hinc illa non vulgarium philosophorum sententia, quòd in genere substantiæ dentur animæ hominum, alijs aliæ excellentiores, cùm tamen secùndum essentiam eiusdem omnes sint ordinis, eiusdem gradus. Quo sensu non absurdè interpretabimur oraculum Sapientiæ de illo, qui se bonam Animam sortitum esse, grato in summum Creatorem affectu prædicabat. Quid? Scitamini non eximendos è choro philosophantium Physiognòmos; cognoscetis, licebit, quantum sit momentum positum in præ-

clara

clara corporis humani forma, in concinna dispositione membrorum, in aspectu decoro, in coloris suauitate, dignitate oris, maiestate vultus, grauitate frontis, fulgore, vigore, lumine oculorum, vt vbi huiusmodi signa coëuntia obseruauerint in homine cetera ignoto, ingenium illi optimum, optimosque mores non tam certis coniecturis annuntient, quàm præclaro gratulentur elogio. Hocce nimirum est Naturæ parentis munus, Auditores. Sed quid ego Parentis dixerim? Etiam vbi in nouercam degenerare videtur Natura, cùm in plerisque humanorum corporum erratum aliquod admittit, vnde Animus peruersitate afflatus in morum licentiam, & vitia pronus reddatur; tùm maximè (dico) quid Natura valeat fuimet vindex, & quasi suppositititia, quanto sit in erratis ipsis cautior, in mendis felicior, in casibus fortunatior, plusquàm luculenter probauit exemplo sui Socrates, antiquitatis totius testimonio in ostentationem vtique Naturæ iuxta, & in ostentum ignauorum. Quandoquidem hic notatus aliquando legitur fuisse à Zopiro, Physiognomo ea tempestate nobili; nimirum videri sibi Socratem stupidum & bardum, quod iugula minimè concaua, sed obstructas haberet illas partes, & obturatas; sed & oculis, vultu, fronte inspectis, mulierosum prodi. Benè tu quidem, Zopire (suscepissem ego). At vitia Tu Naturæ; non vires pensitasti. Peccauit hæc, fateor, in corpore Socratis conformando, sed citra peccatum: vitiauit carnem, sed citra hominis vitium; scilicet vt Animæ, quàm illi indiderat Architectus Cælestis, intra Naturæ quidem spatia se continentis, vires tantas exereret, ac explicaret, vndè illud faceret exploratum, peruersitatem affectuum omnem, pronitatem in scelera, prauitatisque notas, quantæ eæ cumque sint, vigilantia, studio, meditatione solertis Animæ posse egregiè castigari; Quemadmodum Socratis ipse vnius Naturæ præsidijs fultus præstitisse ad prodigium prædicatur. An non verò miranda ista sunt, quæ de Natura dicuntur encomia? An non scitissimè illam committere cum Auctore suo, veluti cum parente filiam instituerunt philosophi veteres illud crebrò vsurpantes, *Deum, & Naturam nihil frustra facere*? O si ductum sectarentur Naturæ Mortales, quanto ex ijs plures, quantoque faciliùs immortalitatem, non nominis dico, sed vitæ; neque hic in terris, quæ sedes est mortis, sed in æternis illis Empyrei sedibus consequerentur! Quàm breuis è gradu Naturæ subiecto ad gratiam Diuini Numinis fieret nobis ascensus! Naturæ itaque nomen augustum cùm sit, & sacrosanctum, quid nisi honorificentissimam, ac planè dignam

Cæli

Cæli theatro disputationem fateri cogimur, Studiosissimi Viri, quàm luce hodierna propositus de Natura ipsa Thesibus instituimus?

GRATIÆ.

QVod mihi de Natura disputanti tam humaniter adfuistis, Auditores, Gratiæ vos manent per me cumulatissimè agendæ. Ipsa tamen, quæ vos suis cumulauit muneribus Natura, Gratiarum agendarum munus cumulatiùs multò persoluet. Dixi,

PHILOSOPHIA MORALIS,

Et speciatim Politica.

IMperij molem, Mundani instar Orbis, gemino illo subniti cardine, Vsu atque Arte, calculus communis virorum sapientum scitè statuit, Ornatissimi Auditores. Horum vtrum sit potius, An altero desiderato sufficiat alterum, non immerito quis vocet in medium. Et si quidem prima Mundi secula reuoluantur, quùm antè dispersi sedibus, discordes moribus, ac sui quisque iuris homines, vnum porrò conspirantes in corpus, vna in mœnia congressi, vnius capitis, à quo tuti regerentur, imperio se dedidere: inficiari profectò nemo ausit, Vsum regimine ipso diuturno partum, Artis præceptis nondum inuentis valuisse. Tanta siquidem in Vsu vis posita, vt Stagirita teste solus per se se administratores Reipublicæ quàm prudentissimos dederit: Cui Philosopho alter Chæronensis adstipulatur, Gubernatorem, inquiens, nauigij esse bonum neminem posse, qui non antè pelago se commiserit, atque eius stridentium procellarum fecerit experimentum, tametsi nauclariæ imbutus theorematis. Verùm enimuerò quorsum antiquis Romanorum, qui vsu dumtaxat regundi Imperij apud finitimas nationes summa cum gloria florerent, tanta nihilominùs cura fuit transmittendi certatim in Græciam, vt cùm omnes ingenuas artes, quæ inibi mirificè alebantur, tùm Politicen in primis addiscerent; nisi quod Reipublicæ perfecta administratio solo vsu non constat, sed ampliùs Artis subsidium quærit? Nam & ille periculosior est, & ambitum habet longiorem, quàm poscat disciplina. Contrà verò disciplina tutior, vt quæ cadentia in vsum errata, nec ea sanè infrequentia, castigare docet, viamque & rationem ad felicitatem publicam, quæ meta politices est, certam demonstrat. Ita hac facultate quisquis fuerit

fuerit præditus, docere alios poterit; id quod posse non datur, nisi vsu pollenti. Quamobrem prudentiæ laudem non modicam detulit ijs Antiquitas, qui dominandi vsu dumtaxat instructi, Magistros sibi Artis consummatissimos, quibus operam nauarent, ingenti studio conquisiuere; quo de genere Temistocles Nisipholum, Pericles Anaxagoram, Dion Platonem, Philippus Epaminondam, Alexander Aristotelem, Scipio Polybium alij alios nacti sunt ætatis quemque suæ gloria Politiæ celeberrimos. Ergo si perficit vsum doctrina, benè etiam auspicetur, necesse est: quàm multas enim offensiones cauet suas, qui aliena tyronum pericula apud Scriptores Artis memorata percenset memoriæ, præcurrit consilio, compendio temporis laborisque declinat. Non erit propterea (credo) graue, imò verò iucundum studiosissimo consessui vestro excipere, quæ per me promentur tantæ Artis capita nonnulla disputanda.

GRATIÆ.

Commisi Politicus Vsum cum Arte, atque huic ex merito primas adiudicaui. Ne me quæso incusetis nunc, Auditores, quasi retractantem. Vrbanitatis causa in præsens oblata, longè alia; Aio fidentissimè, vsum humanissimæ vestræ attentionis immerito mihi commodatum, arte nulla agendarum gratiarum vinci posse, aut æquari.

PHYSICA GENERATIM.

Vel Philosophia.

Facit audacem inuidia; tantùm abest, vt me, ac mei similes terreat; eius, quàm hactenùs ætatum omnium constanti plausu parauit gloriam Stagyritæ Philosopho, excellentis in paucis, æquandi ab nullis ingenij. Concedunt & Phœbo principatum lucis, agmina astrorum innumera, totique se Cæli campo subducere videntur illo viso. Vnum tamen ex erraticis minoribus audet efferre se coràm, neque eius sollum nascentis extantem iam radijs maiestatem quasi præmissa face anteire, sed occumbentis pariter deciduam gloriam funereæ instar tedæ deducere. Et quando nos in mentionem astrorum euasimus venerantes in Principe Sole Aristotelem: quis neget sæculo nostro ad omnium superiorum inuidiam, nouas in Cælo stellas, noua lumina esse conspecta, quæ Aristotelici obtutus aciem fugerant? Quis neget

get experimento recente probatum, sidus Veneris memoratum, perinde atque Lunæ, incrementis vicissim, ac decrementis patere: neque tantùm silens apparere, sed etiam bicorne? Iouis lumen quatuor antehàc inuisis luminibus medium teneri? Saturni prætereà duobus alijs comitatum? Quis neget in Sole (nisi Solem ipsum iam neget) maculas quasdam nunc demum deprehensas? In Luna montes et vallibus ad milliaria fere quaterna assurgentes; neque id vsui incolarum vlli, quod priscorum aliqui ingenio certè lunatico commenti fuerant; sed radijs ex Sole acceptis, per aprica illa montium, & vallium concaua copiosiùs in Terram ad nos refundendis. Multò enim clariùs profectò cernit beneficio conspicilli sui Galilæus, eius inuenti vel Auctor primus, vel amplificator, quàm conductitijs oculis Astronomorum Aristoteles. Quid? Cælum alterum nobis offertur, Auditores; Galilæus alter ingenij felicioris conspicillo, in Cælo Naturæ, noua prorsus lumina dogmatum Aristoteli quidem incomprehensa comprehendit. Hic ille est REDEMPTVS BARANZANVS Ciuis Vercellensis, iubar clarissimum Sodalitatis Clericorum Regularium à Diuo Barnaba Mediolani nuncupatæ: Quem Virum vix terris monstratum nuperrimè nobis Cælum ipsum inuidit: Cuius præsentis eruditionem prosecuta honoribus Parisiensis schola, Censura illa ingeniorum grauissima, inter adscriptos suos vltro percensuit: Atque vtinam percensere diutiùs licuisset, vt conceptos multiplices fœtus ingenij vastissimi, maturo exclusos partu aliquando conspiceret, non tàm accepturos lucem, quàm daturos. Nunc verò quàm multa ipse in Physicis post egregiam Logicorum tractationem euulgauit, suo primùm excogitata Marte, Peripatetico sensui repugnantia, ratione verò altè subnixa, Sciolis tantùm, Zoilisque sugillanda? An quisquam facilè improbet illam *formarum substantialium positionem praexistentium actu in materia secundùm substantialis entis rationem*? Sic autem ferè ille philosophatur. Nisi formæ omnes substantiales secundùm eiusdem entis rationem fuerint ab initio rerum in materiæ gremium actu collectæ: ex quo fiat, vt naturale Agens detracta Materiæ modificatione (quam vocant) potentialitatis, illam quasi massam entis existentem ad formalitatis modificationem deducat; atque adeò materiam ipsam secundùm partem transmutet in formam: quid consequens est, nisi vt ex nihilo creatæ dicantur formæ, & eæ à corruptione immunes cum animo nostro immortali congrediantur? Quis illud quoque ipsius placitum temeritatis accuset, *Accidentia corporum secundum*

dum accidentale genus ex materia, ac forma constare: quando & in corporibus ipsis componendis suam exigunt substantiam duplicem, illam potentiæ, istam actus ratione distinctam; materiam dico, ac formam imperfectas per se substantias, ad vnius verò perfectionem substantiæ conspirantes? Hæc atque alia scitissimè Baranzanus: sed & alia alij; incomperta quidem omnia Stagyritæ. Sed nemo tamen detrahere illum putat de Cælo, neque communes sapientum plausus inuidere. Multa herclè inuenit, multa etiam mutuatus est, ne non pauca dicam, suffuratus. Et ista nos libentes remittimus, quemadmodum illa etiam atque etiam commendamus, efferimus. Verùm *teneat ille immania saxa* incisa gloriæ notis trophæa magnifica ad posterorum admirationem sempiternam. Nostra nos quoque, ò Iuuenes, manet gloria; si tamen Baranzanum, suique similes æmulati secretiora Naturæ adyta solerti indagine pertentauerimus. Cui quidem rei fiet per nos ipsos auspicium optimum, si delectis ex Physica consideratione (* *vel ex Philosophia*) nobilioribus placitis, ingenium quisque suum adhibita cote disputationis exacuerit.

GRATIÆ.

VT gratulanda est sæculo nostro felicitas, quòd supra Aristotelem se se euexerit: Ita mea miseranda fortuna, qui tantò inferior sum facultate agendi vestræ humanitati gratias, quantò vestra superior est omni mea facultate humanitas.

PHYSICA.

Item generatim Philosophia.

OBseruasse in minimis Naturam maximæ semper prudentiæ fuit (Florentissima Sapientum corona). Vel quòd ex minimis sensim ad maxima faciliore gradu, feliciore iccircò traducimur: vel quòd ingenium Naturæ vastissimum inter angustias festiuiùs ludens sagaci nos inquisitione deprehendisse arguimur. Neque ad ea sollùm vocatur opera nostra, quæ nouitatem habent, aut adiunctum commodum; quemadmodum aduecto ex Indis bombyce curiosa protinùs Europæorum ingenia philosophandi pruritus quidam acer momordit. Nam & pulchra semper in nouis habentur, & vbi priuata vtilitas penditur, ipsa mox honesti species euanescit. Ne ergo rem meam aucupari videar hodierno congressu, simul vt vetustum, ac nullo non sæculo expositum

omnium oculis spectaculum offeram: Intuemini parumper, Auditores, vnum ex animalibus minusculum atque neglectum Araneum, fila quidem ducentem instar bombycis, sed irretiendis bestiolis, non amiciendis hominibus; sordidandis domibus, non ornandis, insidijs struendis, non pellendis iniurijs: sed qui tamen suis valet retibus capere, ac diu suspensa tenere summa mortalium ingenia, suis sordibus multiplici adornare eruditione, suis insidijs argutè pellicere. Nonnè videtis Democritos ad risum vbilibet pronos, in vna Aranei aluo contemplanda componere sibi ad seueritatem supercilium? Plinios thesauris Naturæ inhiantes, eiusdem aluo Aranei quodammodo beari? Philostratos gestis sophistarum, & heroum addictos Aranei studia interponere? Aristotelem, Censuram illam philosophorum hac ipsa in meditatione vix sibi constare? Adeò miranda obijcitur indesinens ea copia staminum, quæ ex aluo huiusce brutuli opulentiùs, quàm ex cornu nescio cuius Amaltheæ fruges prompta est ad iuge telarum opificium, vt plus Philosophis, quàm Muscis facessere negotium videatur. Cernite autem Mineruæ æmulum in bruto pertinacissimum, quàm scitè machinatur opus? quàm prudenter orditur? quàm solerter pexit? vt eadem textrina pateat, atque tendicula? Duorum distantiam lacunarium (vt & in agro duarum arborum) expandendæ telæ campum deligit, pulli præsertim exercentes artem, atque ediscentes. Itaque à culmine ad solum deducit [illegible] filum, atque à solo ad culmen eiusdem fili relictis vestigijs alia rursus atque alia reducit fila, quibus nendis se ipsum aptè sufficit & pondus, & fusum: donec orsu composito texturam ineat. Hic porrò artis fine arte miraculum. Quis enim Arti sit locus, vbi sola Natura magistra est? & vbi bestiolæ penè nullius formandum ingeniolum? En vt à medio principium ducit; subtegmina scutulatim adnectit; maculas paribus semper interuallis, sed se subinde augentibus ex angusto dilatatas insolubili implicat nexu: opus materia certè fragili, mole pertenui, labore subitario; tanta tamen statuit ac roborat firmitate, vt & irruentibus ventis, & ingenti puluerum vi degrauante illæsum planè, immotumque perduret. Ipse distento sic rete ponè delitescit in specu ab se contextu. Quo quidem in opere Architectonicæ numeros implere omnes dicetis; ita bellè concamerata figura domicilium struit, tàm capacitate sui atque vsibus commodum, quàm contra hyemis iniurias densatum villis, atque munitum. Hic sedet versutus auceps ita inclusus, vt nullo extante vestigio suspicionem sui omnem excludat: incidente verò captura

ita

ita vigil & promptus, vt non currere, ſed aduolare ipſum putes. Et quidem licèt in extrema fortè hæreat plaga, per lineam telæ pertinentem, dexterrimus quaſi funambulus, in medium proripitur: impreſſo motu totum concutit rete, vt ſic pedicis tentaperplexius, certior venatori præda conſiſtat. Fruſtrà itaque impingentes muſcæ reluctantur ad fugam, fruſtrà palpitant, agitanturque, tametſi alio diſtrahente araneum negocio: Sat enim fidè ſeruatur præda pexitate ipſa tramæ tenente. Sed nobis de iſto animalculo hic dictum ſatis, de Natura non item ſatis: quæ, quàm ſit mirabilis, & vno Deo auctore digna vèl ex araneolo arbitrari licèt deſpectiſſimo pleriſque, ſed omnibus maximè ſpectando. Naturæ igitur contemplandæ ſtudioſi excipite vos, quæ per me theoremata mox proferentur, ſubtiliſſimis veſtris ingenijs indaganda.

GRATIÆ.

ARaneum ipſe me profiterer tàm deſpectum, quàm vulgarem inter ſodales: Niſi hac ipſa diſputationis tela, quàm texui capiendis (ſi licuiſſet) oppugnatorum ingenijs, captiuus ego ſingularis veſtræ humanitatis (Sapientiſſimi Viri) euaſiſſem, nullis gratiarum agendarum conatibus euaſurus.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

INter memorandos Florentinos dies anni Quadrageſimi ſexti ſupra Milleſimum, & Sexcenteſimum, diem illum ſoleo identidem mihi (neſcio, quo Genio) in mentem reuocare; ſed & ſodalium fabulationibus plus quàm fabulam quidem aliquam ioculariam, ſi tempus fuerat, immiſcere, qui nouam poſt hominum viuentium memoriam attulit Arni fluuij redundantiam, Ornatiſſimi Auditores. Ad id ſpectaculum confluente perannie promiſcui ſexus, atque ætatis Ciue, quà fluitans alueus mediam vrbem proſcindens immenſas imbrium vndas è cliuis, ac montibus circumquaque imminentibus aggeſtas deuoluebat; ſimul ipſe curioſior adfui, demirans ſtupidus non tam amnis ſenſim intumeſcentis impetum, ac debacchantis fragorem, quàm res varias, & moles, quas ille ex adiacentibus campis conuulſas, atque correptas iracundus, ac turbidus comportabat. In his fortè contigit inſpectare innatans Dolium recenti Baccho (ſcilicet vertebat Autumnus) adhuc rubens: Mox quaſſatam vorticibus Arcam viſendæ magnitudinis, ac operis vetuſtate pernobilem: Illic deuectum Aſellum, infido haud dubiè abreptum ſtabulo, miſeram iam tùm

animam expirantem: Hic proceri ftipitis arborem, cum ftirpibus ipfis recens euerfam: Alias fubinde, atque alias opes campeftres, domefticas, præcipiti voluminum curfu fluctuantes. In hac tumultuaria quafi fcena, Viri Auditores, multa mihi pauenti fimul, atque fruenti fubminiftrabat ingenium. Reminifcebar in eo Dolio Diogenem, quem inuento illo hominibus infulfis ridendo, fapientibus autem admirando, domicilium fibi in dolio ad omnes temporum vices verfatile conftituiffe legeram: nunc verfari per ludibrium, non ad arcendas, fed ad excipiendos fubitariæ tempeftatis iniurias. In illa verò Arca quid, nifi opes commentarer auara manu eò congeftas, quas non multò pòft tempore ludificantis fortunæ inuidentia diflipet, atque abfumat? At hercle demerfus vndis, enectufque Afellus nonnè Icarus alter videri poteft, qui fortè animantis terreftris pertæfus conditionem, Cæleftefque æmulatus volucres, fruftra fibi alas affixerit prolapfus in flumen? Tandem id Arboris, genus noftrum facilè retulit, refricauitque memoriam vulgaris adagij, Arborem effe Hominem radicibus inuerfis. Hæc me porrò cogitatio è fabulis, & iocis euocatum, totum in memet collegit, defixitque altius in rerum contemplatione mundanarum. Ita fteti recolens attonitus, res iftæ quatopere fint fluxæ, quàm de facili euanidæ; quàm multis obiectæ cafibus, Cæli iniurijs, hoftium direptioni, inuidorum fraudibus, potentiorum violentiæ. At contrà quàm fit beatus, quifquis opes fibi conquirit fixas, immotas, fempiternas, immunes à fortuna, fecuras à cafu, & (citra abfurdi fpeciem) mortalis domini immortales. Et has quidem quis neget effe in fapientia pofitas, in rerum inueftigatione, in contemplatione Naturæ, eiufque conditoris, in fuimet cognitione potiffimùm; qua defiderata, rerum omnium externarum notitiam fruftra quis aucupetur, omnifcius (vt fic loquar) & fui nefcius. Quare fapientiæ poffeffor idem eft, & verarum opum poffeffor. Vultifnè, hæ opes quàm fint certæ, quàm tutæ, cognofcere? Infpicite Biantem; vnum è feptem Sapientibus, ac fui temporis in fcena, direptæ Patriæ fuæ, Rofcium, fpectatum cum admiratione, auditum cum plaufibus ad omnem tranfmiffis pofteritatem. Cum enim vniuerfi aufugerent ciues, rerum pretiofiffimarum farcinulis onufti, ipfeque Bias rogaretur, Cur ex bonis fuis folus nil fecum deferret, Omnia, inquit, bona mea mecum porto; Sapientiam fibi ille volens, in qua vna opes fuas indelibatas, fortunaque omni fuperiores condiderat, & qua vna contentus non diuitem fe modò, fed florentem, fed beatum exiftimabat. Quare cùm

opum

opum tantarum nulla ſit vena ditior, quàm Philoſophia, agendæ ſunt quidem per nos gratiæ Fato immortales, Ingenui Iuuenes, quibus contigit à triuijs auocatis in adyta ſacroſancta Sapientiæ, beneficio Philoſophiæ introduci. Huiuſce autem gratia, poſitiones aliquas, vt publicæ diſputationi proponerem, ſuaſit perſpecta in vobis mirifica quædam Sapientiæ parandæ cupiditas, & ad immortalium opum acquiſitionem anhelans cuiuſque veſtrum animus, quibus idcircò periucundum hoc fore neceſſe eſt, quod alijs fortè ingratum fuerit, ad ineundam hodie diſputationem inuitamentum.

GRATIÆ.

DIſcuperem, Auditores (tantum abeſt, vt horream) æmulam fluuij illius exundantis eloquentiam, agendis ſcilicet humanitati veſtræ paribus gratijs, quæ ſe mihi in modum largiſſimi vndequaque imbris effudit. Sed ſi ex vndarum fragore deſiturus breui earum curſus prænoſcitur; conſultiùs ego ſilentio, quàm ſono gratiarum agendarum, animi mei grati conſtantem, atque perpetuum curſum teſtatum fecero.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

ALbum, Philoſophiæ, quò ſuas omnes maximè collineat præceptiones, ipſam eſſe Hominis inſpectionem, regimen, conſummationem, nemo vnus Philoſophiæ primum limen ingreſſus non videt, Florentiſſime literatorum conſeſſus. Stultè quis nititur rerum omnium conditarum, ac earumdem Conditoris notitiam altiùs quærere, ſi ſe vnum ignorauerit: fruſtrà ſtudet homines alios cohibere imperio, ni cohibere ſe primùm didicerit. Ita priùs, quàm ad Politicen admittare, peruadenda eſt tibi Ethice: priùſquàm Ciuilem adminiſtrationem ineas, periclitanda moderandi tui ſcientia, quò alios demum in te velut in ſpeculo contemplere, atque illorum moribus frænum directionis inijcias, director tui. Hinc illud nouo ſemper auro exarandum oraculum, & nouo laterum niſu prædicandum, *Noſce te ipſum, & omnia noſti*. Qualem verò te noſces? An quæ tui ſint prima exordia? quibus compingaris elementis? quo peculiari decreto Natura communis in te vno ſupra cæteros fœtus ſe ſe extollat, quæ in alijs humilius nacta fatum induitrudiorem imaginem, poſtremoſque limites tangit, atque ordines rerum? Minimè verò. An quomodo compacta ex his corporibus moles tui, &

inerti

inerti iacens pondere cæterarum quidem animantium ritu, interiori pullulet impetu, sui ipsius & gignat in se motus, & sentiat: mox vim quandam extera scrutandi recipiat, & maius post se ignobiliorum rerum, quàm ante se præstantiorum relinquat agmen, dum imperioso volatu se supergreditur, inquirendo nititur latentissima quæque colligere? Ne id quidem; propterea quòd sæpè, dum omnia quæris, te ipse non capis. An de te iam composito, & ad vnguem elaborato quid Natura tandem disponat, quid cogitet? Scilicet datum animal fastosissimum terris, nondum lucidatum: & post annuos ferè carceres, quibus maiore, quàm cætera animantia, periculo clauditur, tandem aliena manu claustris eripitur in argumentum infirmitatis; &, quam init lucem, non fert, assuetus iam tenebris: vltroque corpus offert vinculis nihil magis quàm vitam exosus, quàm tùm suo fletu, tùm maternis cruciatibus prosequitur, omnia à sordibus, dolore, angustijs auspicatus? Nihil tale hic peto: quamquàm ex ea cogitatione compescaris, necesse est, tu, qui terribiles gentibus arces moliris, qui Regnorum, non libidinis terminos, tantis opibus, tantoque sanguine per ceruices, ac pectora populorum profers: qui domicilia piscibus subtrahis, Terramque Ponto misces, eluso Naturæ sanctissimo ordine: qui præruptissimas rupes, scopulosque Cælo minaces exæquas humo; iacentem campum insano, nec profuturo auso in gemini Mundi discrimen extollis, erubescas, inquam, necesse est minas tuas, & pronum in vasta consilia furorem, quùm tantulam molem respexeris tantorum malorum officinam. Liberaliore te volo studio prouocari: nec enim premendus es mole corporis caduca, nec brutis animi sensibus hebetandus, qui nobili Naturæ opificio contemplando in hac Orbis vniuersitate natus es; & tibi ipsi, cui Vniuersitas eadem constitit, sedatis animi tumultibus, conciliata inter aduersas portiones concordia ad exemplum Numinis perfectissimum conformando? Dicam vno verbo. Qualis tibi homini Deus, talis tu homo rebus cæteris Deus. Quo quid sublimius, Auditores? Philosophiæ scopus hic est. Sed me iam scopum constituo in isto ingeniorum cætu florentissimo, in quem vos argumentorum tela, vt semper soletis, acutissime collimetis.

GRATIÆ.

IN hominis contemplatione occupatur certè pars maxima Philosophiæ. Sed in vestra tantorum hominum contemplanda humani-

humanitate, qui mihi diſputanti adfuiſtis, multò maximam Philoſophiæ meæ partem occupatum iri profiteor.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

SI, quantum plerique mortales corpori excolendo concedunt, alterum certè tantum animo impertirent: nihil iam eſſet, cur quiſquam ſuorum temporum corruptelam damnaret, aut humani generis nunc cum Democrito derideret ineptias, nunc miſerias cum Heraclito comploraret. Quantò enim extat animus corpori, tanto eius oblectamenta dulciùs afficiant, oportet, ac ſemel guſtata pretium aliorum longè, multumque deprimant. In quo quidem egiſſe meliùs cum brutis Auctorem Naturæ meritò quereremur, ſi corporis ſenſibus, qui nos cognatos brutorum efficiunt, ſua cuique voluptate præſcripta, non etiam maiorem atque excellentiorem ſtatuiſſet, quæ animum non tam reficeret, quàm perficeret, & ſorti natiuæ congrua felicitate compleret. Iam liceat ex corruptibilibus iſtis ſenſuum lenocinijs, quibus homines ita captantur, cupedia mentis, quæ, & quanta ſint, coniectare. Nec enim brutam partem beaſſe Natura, cæleſtem ac diuinam abieciſſe credenda eſt; nec ventri, quàm menti lautiores epulas apparaſſe. Quanta ſit enim, quàmque inexplebilis gulæ libido, plùs ſatis deprædicant tam multa eduliorum excogitata genera, relegata vltra fines humani generis menſæ frugalitas, indictum elementis bellum, ne quid fortè celent irritando palato, aut complendæ ventris ingluuiei minùs ingratum. Parùm quoue eſt pleroſque hominum vſque eo depreſſum ferri in gulæ perditiſſimum luxum, vt quamquam à Natura ſublimes, atque in Cælum erecti, proni tamen in terram more pecudum nil præter paſtum intendant, nil meditentur, nil curent. Etiamnè eò ventum erit, apud nationes alioqui humaniſſimas, vt contra humanitatis ipſius iura non noctes modo totas conuiuijs addicant, ſed etiam legem inuexerint acerbiſſimæ hoſtilitatis pœna violandam, cum valetudinis ſemper, ſæpè etiam cum vitæ iactura ſeruandam, Inuitatus ad poculum etſi milliès, etſi iam temulentus, ac mero innatans nequis omninò renuito. Scilicet Epicurus è totius antiquitatis Magiſtris haud difficulter reperit, qui eius in verba non adiuratus iuret. Florentior hoc tempore philoſophia, polyphagia eſt. Academiam hodiè popinones habent percelebrem. Quid plura? Venter pleriſque Deus eſt (ſic exprobrat Gentium Doctor) quòd in ventris cultu, velut in gremio beatita-

beatitatis conquiescant. Quid persequar hoc loco visus oblectamenta? Minùs paulò indigna, quàm gulæ, sed nihilò minùs acria. Trahit hominem nescio, quæ Diuinitatis vel species, vel affectatio. Artem ille obijcit Naturæ, scilicet opificio Dei homunculus. Quid quid ab hac vsquam pulchri, quidquid elegantis, quidquid magnifici conditum cernit, assequi per illam tentat: & quasi fastidiens ex quotidiano prospectu speciem hanc ambientis vndique plagæ cælestis, studet eius opes in terræ dodrantem cogere, in lapillis stellas accendere, in auro Solem æmulari, explicare in crystallis Orbes, colorare in tabulis diem, in margaritis lucem exprimere. Neque hic sistit. Cernite superbas Theatrorum moles Thermarum, Pyramidum, Signorum, Arcuum non tam sumptum, quàm ausum, quibus dum pascit oculum, excedendi quoque materiam Tempori subministret. Nam, quæ tactum afficiunt tangere hic prohibet candor vestrarum aurium, ipsa eò tenaciùs vincientia, quò & vincentia faciliùs. Nec enim alliciunt, sed trahunt, sed arripiunt captiuum Gordianis nexibus humanum sensum. Et quisquam erit ita impos rationis, qui sua deneget rationi pabula, sua oblectamenta, suas delicias alius ordinis simul & ponderis? An verò durissimæ seruitutis incommoda pertulisset Diuinus Plato imperturbato semper animo, ac mente nunquam luxata, ni mentis illecebræ, atque animi secretis Naturæ se se pascentis deliciæ totum in corpore cruciamentum absorbuissent? Desinite ipsi mirari, quos prædicare iactabunda antiquitas, mirari ignara posteritas nunquàm desinit, ita Philosophiæ deditos nonnullos, ita siderum obseruandorum abstractos amænitate, vt corporis ipsius cura neglecta, patrijs posthabitis commodis, abdicata hominum societate, in summa rerum omnium copia sponte inopes, vna tenerentur, vna viuerent, vna spirarent contemplatione. Quare quòd vestræ mentis intelligo has esse epulas iucundissimas (Sapientissimi Viri) non inuitam pollicebor mihi iure vestram attentionem, nec cum insulso meæ disputationis apparatu epulas per se ipsas Philosophicarum Thesium ingratas vobis aut iniucundas fore.

GRATIÆ.

Degustastis vna mecum Philosophicas dapes, Humanissimi Auditores, Non est, cur bellaria gratiarum à me quisquàm exquirat. Suaues per se illæ satis ad deliciàs: nec nisi desipere incondita mea oratione possunt. Ergo suppressis gratijs malo ingratus vestræ humanitati, quàm palato mentis videri.

PHILO-

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Diuinitatis filiam, Humanitatis parentem Philoſophiam, ſatori primo humanæ propaginis diuinitùs illapſam, ſacrarum literarum adumbratam myſterijs cùm alibi ego paſſim, tùm in portentoſo illo ſimulacro, quod in ipſa quiete laborem mentis obtulit, & verum ſomnianti negocium Monarchæ Babylonico non ſine ingenti animi mei admiratione curriculum hoc emetiens contemplabar, Ornatiſſimi, Sapientiſſimique Viri. Quòd enim generis cuiuſuis metalla ad id conflandum, ſuo quodque ordine pretij, confluerent; Philoſophia rerum omnium naturas per gradus ordinatiſſimè complecti, ac perſcrutari cernitur: aut certè peculiares omnes facultates tot in membra diſtributas vnius Philoſophiæ ſpatijs contineri quis dicet. Niſi fortè amænius ludat, Philoſophiam ipſiuſmet rerum parentis Naturæ æmulam eſſe, eùm, quidquid vbique locorum hæc agit, quidquid molitur, quidquid poteſt, audaci indagine conſequatur, perque leuiora huius veſtigia certùm iter colligens in peniriora ſe adyta, ſinuſque abſtruſiores intrudat. Tametſi (quod bona veſtra cum venia dictum volo Auditores) monſtrum hoc immane ſimulacri ex vniuerſo philoſophantium ſtudio, ac meditatione conflari (laudinè dicam, an probro tantæ diſciplinæ; vtrumque dicam) mihi prorsùm videtur. Quis enim ſatis miretur tantam Scriptorum cateruam ab antiquis ad hæc vſque tempora ingenijs ſuis lucubrationibus conatibus conſpirantium ad eam diſciplinam per iteratas diſputationes, perque aggerata commentationum volumina illuſtrandam? Nonnullos ego quidem optimè de ipſa meritos obſeruo; benè alios, quoſdam malè, non neminem peſſimè nauſeans offendo. Primùm igitur aureum caput Ariſtotelem nos Peripateticorum Principem, & ipſi quidem περιπατοῦντες (inſiſtere quippe diſputationi, ſuperuacaneum) agnoſcimus, ac veneramur. Hoc auro cæterorum Philoſophorum lapis Lidius contrario Naturæ genio probatur, vt, quod de Tullio in re Oratoria Quintilianus protulit, vſurpare iam liceat de Stagyrita Philoſopho; Tantùm videlicet alios philoſophando profeciſſe, quantùm ſibi placuerit Ariſtoteles: quantùm aut ipſi illum probauerint, aut illos ipſe. Argenteum verò pectus, quamquàm oppugnent aliqui, candidum perpurgatumque Thomæ Aquinatis ingenium eſt, vulgari appellatione Intelligentiæ cæleſtis atteſtante. Siquidem is tantum claritatis adiunxit philoſophiæ, quantum impertiuit

tiuit luminis Aristotelicis placitis, quæ sanè placita eius potissimùm Doctoris studio superiorum Sapientum famam illustriori doctrinæ gloria obscurarunt. Iam coxas æneas, vt & ferrea crura interpretes alij, atque alij retulerunt. Sed illi vel inuiti sortiuntur terreos pedes, qui Cælum temerè scandentes, in cœno tandem resupini spectantur, interpretes, & commentatores, dementatores melius, qui Aristotelem in contrariam quamque sententiam perplexis nescio quibus paraphrasibus, ac meditamentis detorquent, se seque demum ingenij portentosi laudem adeptos putant, cùm per quæstiones, & verè tormenta elicuerint Aristoteli, quod is neque senserit aliquando, neque fuerit sibi quidem somniatum. Quid autem magis intolerandum prudenti viro, quàm cùm Aristoteli attribuunt definitam contingentium futurorum veritatem, Diuinam ipsam ante cognitionem? quàm cùm derogant præcedentem primæ causæ motum erga humanam voluntatem? quàm, quòd in vnaquaque partium coniunctione ad vnum constituendum modus quidam secundùm substantiam distinctus intercedat, id esse cùm volunt Peripateticum? Quæ quidem res (vt nihil dicam de alijs sexcentis) optimum quemque ætatis nostræ Philosophum iure compellit, vt ad tuendam nominis integram dignitatem, quemadmodum non ausit germanam, ex Philosopho, veram idcircò sententiam infringere; sic ad oppositam quoque tuendam ex ipsius Philosophi sensu paratissimum æquè se proferat. Verumtamen vnius ictu calculi, vnius lapilli ruina pedes istos argillaceos, vnius (inquam) argumenti impetu operam omnem, & molem Commentatorum istorum facilè ruere, comminuique quis non videt? Ergo dum simulacrum ipse exhibeo, vos exitum expectate.

GRATIÆ.

INter obstrepentium clamores disputationum (nescio quo illud modo) interturbatus mihi somnus alteram, simulacri speciem, sed longè meliorem obiecit, ex auro nimirum toto conflati. Vestra humanitas ista fuit, Auditores optimi, quæ me disputantem diù sustinuit. Huic autem tam æstimando beneficio quid, nisi præaltum simulacrum ex auro inter metalla incorruptissimo debeatur ad ipsius memoriam sempiternam?

PHILO-

PHILOSOPHIA GENERATIM.

NOn dubito (Viri Sapientissimi) quin plures hoc temporis, ac plures asseclas Philosophia suos censeret, quoties ad ipsius lectissimos fructus errabunda nostræ ætatis iuuentus aduerteret mentem. Nec enim est, vt vulgus existimat, illa Poëtices præcipua commendatio, nec Theatralis tantùm, quod vtile dulci misceat; sed vmbratilis quoque & cum Philosophia communis; atque adeò ex Philosophia ipsa velut vberrimo fonte nilus deductus. Philosophiæ bona in hominum genus manantia ignorat nemo, qui non se ipsum ignoret hominem: nemo obtrectat, qui non simul rationi nuncium remittat. Eius verò suauitatem eximiam quisquis vsu nondum libauit, nequaquam miror, huic planè incognitam esse, imò incredibilem. Mirabor potiùs, cui semel datur attingere, huic nullum suppetere verborum genus; nullum eloquendi præsidium, quo sensum animi aperiat, esse promptum. Ità fit non sine miraculò, vt Philosophiæ imperceppta voluptas fidem omnem excedat, percepta omnem sermonem. Iam vt quiddam proferam tam ad genium mollioris iuuentutis, quam ad verum exactioris intelligentiæ, ita statuo; Philosophiæ studium parallelam quandam venationis habere speciem. Non enim domestica loca, ac celebria incolis adeuntur, sed tesqua inospita, & surdi recessus; Videlicet procul à forensi strepitu, à domesticis curis abducit philosophaturus animum, ac totus in se se collectus erigitur. Illic sagacitas canum, hic sensuum nostrorum in primis pollet. Illic gressus pernicitas exigitur, hic ingenij promptitudo. Lituorum illic sonitus, ac venatorum clamor clamore hic disceptantium, ac vmbraculo personante perbellè compensatur. Respondent ignitis tormentorum glandibus tonantes syllogismi balistarum telis intorta entymemata, captiosæ argumentationes tendiculis, sophismata atque elenchi retibus. Nec desunt ardui calles, & saltus imperuij problematicarum quæstionum. Verumtamen inter tantos anhelantium sudores gratissima demùm captura ferarum est. Multò gratior profectò cùm feras ipsas in caueis abditas, frustrà diù conquisitas, frustra conclamatas per vestigia procùl odorata, erratico tandem filo solertia canum deprehendit, proteruia exturbat, audacia incessit, quousquè insequentibus offerat venatoribus prædam. Ecqua dictio satis exprimat curiosæ mentis voluptatem, quàm inuenanda multò licèt labore, vigilia, conatu abditarum intelli-

gentia rerum percipit, ad earundem causas, vbi ratio tota scientiæ nititur, per effecta quasi per vestigia certò itinere pertingens? Hæ planè sunt Philosophantium deliciæ, non nisi Philosophantibus cognitæ. Quas quidem vt paululùm hodie degustemus, non tam inuitandi vos estis mihi (Viri Sapientissimi) quàm vobis ego, vestram in meis thesibus agitandis sagacissimam eruditionem probaturus.

GRATIÆ.

TAmetsi venandi voluptas in captura ferarum tota est: Ego tamen de vestra in me exhibitâ humanitate (Ornatissimi Auditores) quas agam pares gratias, venari me nullas posse, maximè lætor, oblectorque.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

INgnauorum conditionem quisquis literaturæ studiosus expendens in eam ferè sententiam erumpit, damnata ista capita vsque eò Philosophiæ infensa proscribi turpiter ex hominum societate oportere. Sed iuro ego, non illa solum Philosophiæ, sed sibimet ipsis infensa, ac multò inimiciora vti monstra teterrima humani generis è medio viuentium fore tollenda. Sic enim est, Auditores. Nemo non in virtute beatam vitam, nemo non in Philosophia virtutem, quisquis vel vitam affectat beatam, vel virtutis suauitatem semel attigit, collocabit. Te ipsum certè quidem negas, si remittis virtuti repudium. Tuum fraudas immortalitate animum, Si legibus brutorum addicis. His enim tantùm virtus incognita, quia extranea, quia absurda. Nam vt prona illa in terram abiecit Diuinus Artifex; ita te sursùm erexit, quò Cælum luminibus spectares, virtute peteres Indigeta inter mortales, beatus in terris. Ità planè. Sed erectum te quàm multa nihilominùs curuare ad ruinam tentant illicia terrenæ voluptatis? Huic porrò tanto discrimini quodnam fiet aut certiùs præsidium, aut promptius Philosophia? Hæc scilicet sua certitudine detegit latentes dolos, & structas deprauandæ menti demolitur insidias. Hæc sensuum lasciuiam petulantem comprimit, insolentiam retundit, impetum frangit, iubetque edomitos subire cum dignitate rationis iugum. Itaque sit, licèt, cupiditatis illecebra sirenum cantilenis mollior: dabit Philosophia, vnde tu tibi obstruas auditum; dabit, cui rationem firmiter alligatam commendes. Sit illa Cretensi labyrintho implicatior: dabit hæc filum, quò tutus

euadas.

euadas. Sit Cerbero trifauce cruentior: dabit catenam, qua reluctantem cogas in seruitium. Sit horrendior Lernæo monstro; dabit ferrum, dabit & faces, vnde amputes minitantes pestem ceruices, vnde repullulantes contumaciter triumphes. Et erit quisquam de vulgo ita turpiter amens, ita refractariè insanus, ita sui monstrosè inimicus, vt tantum, tàmque multiplex sui præsidium, vnum in hac laboriosissima vita solatium, leuamentum miseriarum singulare, felicitatis vberrimum fontem bonitate, ac sapientia Conditoris, digna quidem Deo, prospectum, comparatumque exosus sit? Sed in quos ego pluribus inuehor? Optimum pessimum, cui non sana mens. Vitiato stomacho sanissimum quodque amarulentum, virulentum. Vos, Viri Sapientissimi, quorum palato sola benè sapit Philosophia, accipite, vt soletis, hilari oculo, quæ de illa per me disputandæ promuntur Assertiones.

GRATIÆ.

VErerer, ne disputatione mea incomptissima infelicitatis præiudicium fecissem Aduersarijs Philosophiæ, nisi vos, qui tanta humanitate subleuastis imbecillitatem meâm, eius quoque dignitatem auctoritate vestra conseruaturos esse certò scirem.

ALITER.

HOminis fælicitatem ex Philosophia non hæc mea certè habita infelici successu disceptatio, sed vestra, Viri Auditores, conspirans cum humanitate Sapientia felicissimè supra vota propugnauit.

ALITER.

HOminem virtute beatum fieri accepistis initiò, Auditores; Ergo, si debitis humanitati vestræ meas tamen excedentibus vires gratijs superfedero, nequaquàm ingrati vitio, sed prudentiæ virtuti datum iri non dubitabo.

ALITER;

DIsputationem hanc, meo licet periculo infelici susceptam; Philosophia tamen vestra (Viri Clarissimi) scilicet vestrum, Impugnatores, acumen; vestra Auditores, attentio; vtraque eximia virtus digna Philosopho felicem, fortunatamque effecit.

ALITER.

HAburistis, Beatitatem Virtute parari, Virtutem Philosophia. Vestra nunc Virtus, Auditores, qua me disputantem & impugna-

pugnastis acutissimè, & patientissimè sustinuistis; quid ni, felicem memet vt iactem, efficiet?

PHILOSOPHIA GENERATIM.

SI captos amore iuuenes, eosdem & Musicæ deditos obseruamus, vt, vel temperent illà æstum amoris, vel nutriant: Date mihi hanc veniam, Viri prudentissimi, vt qui Sapientiæ amorem fouere me in sacrario cordis penitiore profiteor anxius philosophiæ candidatus, egregiam istam, & planè cælestem Amasiam, quandam vti Musicen proferam omnium compendium deliciarum, atque humanæ in terris felicitatis periodum. Non hic adsciscendæ mihi ad probationem voces extrariæ Sapientum, non conquirendæ mercenariæ rationum cantilenæ ad testimonium, non allegandæ argumentorum conductitiæ fides ad fidem, vbi sonus ipse per se vocalissimus huiusce musices exauditur. Nec enim alio cæterarum curarum præcipiuntur induciæ; quàm vt sequestri silentio mellitum ipsius Musices concentum facilius hauriamus. Sic igitur est profectò. Quò te cunque Philosophaturus conuertas, Musicen percipis, harmoniam quandam mirabilem ipso sensu non audis modò, sed vides. Etenim, siue moralis disciplinæ obiectum producamus Hominem, nonnè ipsum instar decantati illius Regij adolescentis in obscænitatem præcipitis vna hæc Musice multò arctiùs, quàm quæuis improba titillatio Veneris correptum, abstractumque reuocare valet ad frugem? Quoties verò isthæc efferatum vehementioribus perturbationibus prorsùm sedauit, ad serenam animi tranquillitatem composuit, hoc est ipsum sibimet restituit hominem, reparato quem Natura perfecerat, libido turbauerat; intra hominem ipsum, concentu? Hinc tam verè, quàm lepidè per literatissimum nostræ ætatis discribitur *Homo, Animal natura musicum*; Ex musice (subdam ego) atque ad musicen factum, non secus, ac limatissimum carmen, cuius tota ratio est, vt ad musicum sonum pangatur. Cui bellè consonat Paulus cælestis Philosophiæ sator, commento sanè cælesti eundem nuncupans *Hominem Dei opus*; aut ex Græco prothographo iucundiùs, *Dei Poëma*; quod totum scilicet ad modos musicos ludibunda Opificis Sapientia architectata fuit. Siue modò alteram Philosophiæ partem, quæ Naturam intendit, suo in lumine collocatam spectemus, Ecquid vèl minimum in ea deprehendere est, quod non aliquem Musices efficiat numerum? Quasi verò vèl surdas aures non feriat hebetio-

beriorum hominum illa Diuini oraculi vox: *Hoc, quod continet omnia, ſcientiam habet vocis:* Vocis (dico) ſcientiam Muſicen habet continens omnia Mundi moles. Atque eius *Mundi*, Auditores, quod *Canticum Dei* appellare idcircò non dubitas Diuus Auguſtinus; *Organum Dei*, Dorilaus Pythagoricus; *Odeum Regium Dei*, Granatenſis Concionator. In quo maximè mirandi ij videntur, qui mirari non deſinunt tam multiplicem in Mundo varietatem diſſimilium, atque pugnantium inter ſe rerum, vnam tamen in molem coaleſcentium, vnum ad finem conſpirantium, ſuæ iſti Philoſophiæ metam ſtuporem facientes; neque animaduertentes vlteriùs prouecti, ex concorde diſcordia, concordiaque diſcorde effluere demum harmoniam: nec, niſi aduerſis collidantur motibus Cæleſtes orbes, niſi contrarijs colluctentur elementa qualitatibus, neutiquam extiturum fore concentum, vnde Conditoris gloria totidem muſicis vocibus prædicaretur, quot conſtruitur partibus hæc rerum numeroſiſſima Vniuerſitas. Id quod ſeriò ludendi locum fecit priſcis ſapientibus, vt Plato Orbibus cæleſtibus ſingulis ſingulas Syrenes adſcriberet cæleſtis modulationis magiſtras: Vt Pythagoras ex eorundem Orbium vertigine varia, ac defricatione conditiſſimos cantus eliciat, attingendos quidem hinc infernè noſtriſmet auribus, ni ſtrepitu terrenorum vincente ſubtrahantur: Vt Orpheus ex primis inter poëtas Theologos, temperari cecinerit à Deo totum Cœlum, quaſi canoram citharam. Atque hæc noſtra philoſophantium cura eſt, Auditores, hoc noſtrum negocium: ſi modo negocium dixeris, quòd ocio quoque dulciſſimo dulcius redditur. Hæ veriùs deliciæ noſtræ, hi amores, quibus alendis meritò nauci ducimus totas agere noctes inſomnes, intercipere corpori commoda, ſenſibus laxamenta denegare, ipſum defixis nobis in ſtudio Solem, atque Aërem interdicere. Amatoribus autem hic ſermo benè cognitus, nec exprobrandus certè tamquam intemperantibus, quando Numen ipſum æternum in hæc infima terrarum delapſum auditur *ludens in Orbe terrarum*, vel (ex autographo) *choreas ducens:* Amantis autem id eſſe quis neget? Vel (expreſſiùs aliunde) *delicians in Vniuerſi conſonantia.* Mirabere tu igitur, mentem noſtram ſectandæ veritatis ſitientiſſimam ſuas hic omnes nanciſci delicias? Mirabere, ita capi hominem huius Mundi concentu, tàm multis alioquì miſerijs mortalitatis immerſum; quando beatitatis fons ipſe Deus tantam inibi reperit, quàm metat, ſegetem beatitatis? Hæc ita cùm ſint, humaniſſimi Auditores, haud metuo hodierna luce, quin vos Muſicen
philo-

philosophicam olim experti, vestras quoque eruditas voces, dum ego disputandarum Thesium lyram, profero, concentui perficiendo interponatis.

GRATIÆ.

PRolusimus cantu: perorabimus silentio. Quandoquidem meritis vestris haberi gratiæ, quàm agi faciliùs possunt.

ALITER.

NOn ingratam vobis disputationis meæ Musicen extitisse vestro ipsi silentio probauistis, Humanissimi Auditores. Vestrum ego quoque quàm gratum sit perpetuo futurum silentium, silentio profitebor.

ALITER.

DVlcis Musice (nemo negat) propriarum est laudum auditio. At vobis, ò Humanissimi, qui laudationem omnem vincitis meriti magnitudine, dulciorem Musicen silentium fore meum non dubito.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

MIrari non desinit vulgus, etiam cui est sensus optimus honestatis, quotiès conspicuos literatura viros aduertit tenuitate victus, ac rerum omnium desiderio laborantes; Siccinè, dicens, egena nudaque incedis, Philosophia? O miseram tantorum virorum conditionem. O improbam dispensatricem bonorum fortunam; Cæcum planè Numen, ac dirum. Siccinè in homunciones effunderis, in summa capita contineris? Illiteratis, numerarijs, Thersitis congestas, cumulatas, exaggeratas opes: politissima verò ingenia, ornatissima literis, cultissima moribus, (Ad summam) oracula humani generis neglecta iacere, pannosa, sordidata? Ita ferè vulgus; mille propterea iactans conuicia in Sortem, mille impetens Cælum diris, feriens sidera, damnans horoscopum. Sed hoc iniuria profectò. Nam iustiùs ciere debet inuidiam conditio Philosophorum, quàm commiserationem, si suo respondere pensitetur. Collocate, obsecro, in bonolumine Philosophiam. Eius lineamenta, speciem, habitum cùm intenderitis, tùm nihil illi adesse ad miseriam, nihil deesse ad felicitatem videbitis. Quid enim in communi bono legere est, quod non in gremio Philosophiæ colligatur? Honesti rationem? quid Philosophia honestius? Vtilitatis? quid vtilius illa?

Iucun-

Iucunditatis? quid ipsa iucundius? Quos, & quales Philosophis honores adiudicârit Antiquitas, non aliunde, ac testes insignes passim statuas illis positas, quibus nec maius decus affectant mortales, nec perennius. Nam quòd vnus Theophrasti discipulus Demetrius Phaleræus sexaginta supra tercentum statuas Athenis meruerit, dicerem omni inuidia id maius esse, ni maius miraculum in re minori succurreret, lucerna fictilis Epicteti philosophi tea. mille drachmis coempta, quasi supellectile illud rusticanum, aqleuidense ex contactu Philosophi, atque ex vsu philosophandi religionem contraxisset. Neque verò vtile negabit hoc studium, nisi quis tam hostis est patriæ, quàm amicus sui: nisi quis, dico, sordidè studia sua suis tantùm commodis curandis impendit. Quid vtilius, quàm quod beatam Rempublicam facit? Sic enim testatur forè diuinus Plato, si vel Philosophi regnent, vel Reges philosophentur. Iam & iucunditatem deriuari hinc maximè quis neget? Neque hinc solùm, sed & publicam Rei felicitatem creat Philosophia, & priuatam cuiusque. Frustra tum in commune moliris, ni cures priùs in singulis. An verò parui putas muniri tibi animum ad quoslibet casus? Se dari tibi intestinos mentis tumultus, perturbationes cupiditatum, quæ lacerant hominem, in miram quandam tranquillitatem, serenitatemque componi? Philosophiæ hic quidem fructus; hoc pretium omni mortali pretio maius. Quæ cum ita sint, desinat vulgus, desinat minùs dignè sentire de nobis: desinat insultare causa nostra Fortunæ. Non est nostri (credite) miserendum, sed vulgi potiùs; atque eius malè sanæ sententiæ, quòd in externis quandoque sordibus latentem quasi in rudi concha margaritam, nostram Philosophorum sortem inuidendam ignoret. Sed iam semotis hisce Præficis aggrediamur, si placet, philosophari. Præsto sunt placita, censuræ vestræ grauissimæ submittenda.

GRATIÆ.

AVaram in Philosophos Fortunam incusat vulgus. Ego Fortunæ meæ auarissimæ gratias habeo maximas, quòd me inopem ingenio simul, & eruditione, vestro tamen fauore diuitem hodierna disputatione, fortunatumque effecit.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Vel speciatim Physica.

PArentem rerum naturam natam parente Deo, satis loquitur ipsa Natura, demonstrat Philosophia, peruincit ratio, illa quoque Sanctissimorum inter sapientissimos heroas oracula prædicant: Chrysostomi: *Naturæ opifex Deus est*: Augustini; *Quidquid ad naturam pertinet, Deus est*; Eiusdem; *Natura rei cuiusque, Dei est voluntas*. Quo fit, vt miranda quædam opera, hoc ipso, quòd Naturæ sunt: miranda nobis videantur: quæ, quòd ex Deo est ipsa Natura, omni protinus mirabilitate vacant. Quid namque mirabilius visu, aut quid dictu incredibilius, quàm ab Araneo congrediente in pugnam Serpentem sterni? Hoc enimuerò, si Naturam spectes, persimile monstro videri potest, & stylis eruditorum fatigandis natum argumentum. Quòd si altius hic Deum attendas vim suam impertientem Naturæ, ingenium imprimentem, atque solertiam; negabis tu mihi deferuescere illicò miraculum, ac penè obsolescere nouitatem prodigij? Lepidum erit (nec dubito) sed maximè tamen credendum, si quando inter Sirij flagella captans vmbrarum, & frigorum Serpens sub arborem inciderit, qua ex arbore suspensa habuerit suа retia Araneus, hunc filo se suo argutè submittere, in caput librare Serpentis, adeò validè rostro arietare illius cerebrum, vt stridens subindè, ac vertigine rotata sibilans ne filum quidem supernè instantis aduersarij abrumpere, adeò nec effugere miserrimus Serpens queat; donec ariete frequentato succumbere iniuriæ, occumbere tandem ineuitabili fato cogatur. Eminet nihilo tamen minus in huiuscemodi operibus admiratio: quòd, quia Deum ex coniecturis tantùm assequimur, Naturam verò attingimus sensu, occupat hic nobis mentem obiectu rei, quò tenuioris mole, hòc facultate amplioris, raptamque tenet beato quodam stupore, vt iam aliarum quarumlibet rerum magnificentia quodammodo iaceat, splendor sordescat. Nonnè illas omnes amphitheatrales pugnas Romanorum, atque Elephantorum horrenda prælia despecta quisquis habuerit, postquàm vnam conspicatus erit Araneolum cum atro, luridoque Serpente in arenam prosilientem, eius ferociam truculentam vsque eò edomantem, dum vitam strato eripiat, triumphato corium detrahat? Mirantur plerique vnius impetu cuniculi quassari ingentes moles, perrumpi

rumpi solum, dirui totas vrbes, fragore Cælum oppleri, euerti hostium vel obstinata præsidia, vel sudatas insidias; quasi istud sit Artis, nec potiùs Naturæ miraculum. Quid enim hic habet Ars de suo, nisi, quòd applicet passiuis actiua? In actiuis (dico) agendi vis vtique Naturæ resplendet: in passiuis eiusdem recipiendi potestas, quarum certè facultatum altera submota frustra molimentis suis Ars incubuerit. Mirabitur ergo Vir cordatus non tam inuentum cuniculi, opus Artis; quàm scintillæ vnius atomum, partum Naturæ minimum & penè nullum, tàm multa vi tamen præditum, vt corporum grandiorum moles momento euertat, Arti materiam miraculorum suppeditet. Atque hæc vbique cùm sit Naturæ magnificentia, quis non auide disciplinam illam disputando pertractet, quæ tantis recludendis thesauris clauem porrigit? quæ tantis rimandis arcanis aditum pandit? quæ sacris his vmbris lustrandis facem præfert? Eius igitur decerpta summa capita in medium producenti adeste vos mihi (obsecro) benignis animis: disputanti adeste promptis ingenijs.

GRATIÆ.

IN disputationem vocauimus (si ab initio meministis). In operibus naturæ vtra emineat, admiratio Naturæ ipsius operantis, annè Dei maiestas parentis Naturæ? Nunc Vos disputandum mihi relinquitis Viri Auditores, vtrum in vobis eminuerit magis; Ingeniumnè in impugnando; an verò in me propugnatore attendendo benignitas. Ego dum prædico tacitus ingenium, benignitatem gratus obseruo, ac pronus veneror.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Item Physica.

SOlent, qui miraculis naturæ tenentur, explicare illius pompam in grandioribus rebus, quæ solo obiectu facilè implent magnificentia oculos, admirabilitate animum. Hinc aliqui Leonem potissimè contemplandum producunt, dignum generositate Regem quadrupedum, robore belluarum. Alij Aquilam audaci Solis inspectu magistram philosophandi. Alij Elephantis non magis molem immanem, quàm prudentiam homini æmulandam. Hic formidandam Draconis fatalibus armis, & rictu pallendo potentiam. Ille Equum ferocia pari, ac docilitate præditum. Sunt, qui minusculis in rebus grandem commonstrant Na-

naturæ solertiam adeò, vt nemo vnus philosophantium non multum impendat in scrutando Apis magisterio, atque ingenio. Ego verò proditurus hodie Naturæ diuitias, & eius opulentam panegyrim consessui huic florentissimo exprompturus, ne vestris sensibus adulari fortè videar, malo proludere in eo animante, qui, & mole perexiguus sit, & aspectu inhonorus, ne dicam subturpis: adeò Naturæ proprius est lepor, vt vel inter probra, atque nauseas operum suorum eluceat. Contemplamini vnà mecum, si placet, Araneum: compensabitis (haud dubito) admiratione tenuitatem bestiolæ, oblectatione fœditatem: Addam & vtilitate operam. Siquidem in hoc tantulo animalculo rationes boni vniuersas habetis. Sed quid ego fœditatem, quid probrum, & nauseam in Araneo recensuerim, cui Naturæ summus indagator Aristoteles lautissimo animali, sapientissimoque nomen dedit? Cui Salomon ille diuinitus eruditus, inter quatuor minutissima animantia, quæ ipsis sapientiora sunt sapientibus concedit locum? *Stellio, inquit, manibus nititur* (hoc est interprete Iansenio, Araneus quibusdam quasi manibus telam texit) *& moratur in ædibus Regis*. Ipsius (crediderim ego) Regis Salomonis, qui hospitem pauperibus familiarem ex tugurio in Aulam euocauit, vt exhibito mirabilis texturæ suæ spectaculo Regalibus delicijs corollarium faceret. Volo igitur vos parumper, Auditores, intra lares domesticos, & quidem Aulæ Regiæ, & laute mecum, ne dum commodè philosophemini. Agite iam. Araneum profero, speciebus reliquis exceptis, domesticum: maximum ergo mole præ illis, at minimè noxium. Iam bonæ frugis præsagium habetis. Cernite, vt illi è corpore tereti, habitu pallido, aspectu iucundo, prælongantur oppidò crura: quibus siquando discriminatis circumquaque, ac dispessis hæret alicubi, pictæ stellæ speciem exhibet. Iam honestatem quoque cernitis Cælo monstrante. Oblectari verò se neget, quisquis attentiùs obseruat; congredi cruribus hos animantes ad prolem, eniti persimiles ouis vermiculos, ad numerum trecentorum vno partu, saliendoque emittere. Sed hæc belluina sunt, inquies. Enimuerò humanis illa proxima, imò verò maiora quia in bruto; lepidiora iccirco, & miraculi plena; quippe simul ac aranei adoluerint, matrimonia contrahere non nisi morte dirimenda. Vbi enim mas fœminaque conuenerint, riualem non patiuntur: & si quis in eorum telas, tuguriaue ausit irrepere, illicò expelli, nec rarò pœnas mortis luere. Tanta inter eos coniugij fides, & genij probitas viget. Sed quanta œconomiæ prudentia? Ita distribuere inter se mu-

se munia, vt textrinæ incumbat fœmina, venationi mas. Quamquàm & fœmina interdum venetur, & vir texat, si quando alter alterius indigeat opera, ne tam alienos à ratione ipsos putes, vt in tanto amore coniugij vicarias detrectent pro necessitate subire operas. Ideò & singulis internodia terna in cruribus Natura prospexit; quò ad vtramque operam vtrique essent procincti. Quid hic miramini Auditores? feracitatemnè alui, quasi cellæ cuiusdam inexhaustæ, vndè operi continenter fila promuntur? Mirabor ego potiùs & ingenium acre texendi, & sagacitatem callidam aucupij, ni laxiore præfatione, quàm par est, viderì possem aut aranei telam tenuissimo meo stylo velle distendere, aut muscarum venatu grauissimam istam Sapientum concionem altiùs tendentem detinere. Abscedat igitur ab Aula Regia, & à conspectu vestro Araneus; peroretquè, quod ego superiùs innui, quantum ipse humano generi commoditatis afferat, cui ruinas ædium multò antè, quàm collabantur, suo portendit abscessu. Neque id modò: sed (si Medicis credimus, atque vsui multorum) secat Tertianarum febrium, Quartanarumque periodum; auri... dolores tollit, oculorum albugines deluit; epiphoras curat; sanguinem sistit vulnerum. Pluranè vultis à penè nulla bestiola? Hæc porrò sunt erudita Naturæ opificia, Auditores, vt vos ex vngue leonem, &, quanta illa sit, ex minimis demum coniectetis. Sed placet insinuari altiùs in eius indagationem, promptis ex tractatione physica Theorematis: quod quidem bellè succedet, si collata per vos cote obiectionum, mei acies ingenij acuatur.

GRATIÆ.

OBiectum philosophandi habuistis Araneum initio disputationis, Humanissimi Auditores: Ego præceptorem orandi habebo in clausula. Nam sicut, Plinio teste, ipse Araneus sereno non texit: non secùs ego sereno isto in me superculio, & benigna adeò audientia vsus, nihil est, cur actionem gratiarum instituam texere, quàm prosequi pro merito nequaquam possum.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Vel speciatim Physica.

TItulus ille Philosophi, quo se vendicare studuit ab arrogantia maiorum, paulò cordatior Pythagoræorum schola: si vestri iudicij trutinæ committatur (Viri Sapientissimi) non dubito,

to, quin tandem extet purgatio magis pudendæ ignauiæ, quàm pudibundæ obtentus modestiæ. Cognouerat Samius paris discriminis esse, si vel domesticam sibi faceret sapientiam, vbi ferè peregrinabatur; vel insipientiæ mancipium venditaret natum ad sapientiam ingenium hominis. Quarè nec ausus est iactare quasi suam sapientiam, nec quasi alienam negligere cursu medio, studiosum se illius tantùm professus: nihil verò hic meritus de humano genere, qui ad supremum gradum vocatus, in ordine brutorum sibi esse consistendum putauerit. Hoccinè vos quasi dicterium admiramini? Sed dictum profectò, Sole, quàm sale notabilius. Siquidem Sapientiæ impotes natura cùm sint, impotes mentis animantes; eius tamen studio quodam teneri, agi, moliri passim obseruare est in minimis quoque, maximèque neglectis bestiolis. Non citabo ex Indis, aut postremis Solis limitibus, sed ex nostratium ædibus, atque adeò ex humilioribus egenorum tugurijs obuium vel inuitis exemplum. Araneum appello non generosum in brutis, sed plebeium, parente putri genitum, nutrice pastum, muscarum ignobili venationi natum, fœdo serpentum certamine exercitum. Sordet ipsa commemoratio, adeò vestris indignum oculis proponitur argumentum. Hoc tamen brutulum sordidulum, luridulum, obscænulum (quis credat?) sapientiam quodammodò affectat, quùm instar philosophi faciem Cæli obseruat, vt telam suam sereno nequaquam texat, sed nubilo: qua quidem, ex philosophia veluti subalternante (vt aiunt) rectè philosophantur subalternatim homines, multis visis araneis proximos imbres portendi. Tribuet hic fortè quisquam genio modestiæ, quòd Araneus artificium texturæ suæ mirabile malit Solis aspectui subducere, nubilo Ioue inuoluere? Imò verò sapientiæ documentum id est singularis, & omni arte maius artificium. Nam; ne cui temerè agere videatur, qui mole caret, non sagacitate; nequaquam patitur aut effugere sibi prædam, aut abrupto rete venatum disturbari. Itaque claritatem virtutis affectans inter tenebras, tempus deligit nubibus imbribusque subobscurum, promptum vt fiat incautis bestiolis præteruolitantibus offendere pedicas, quas telæ tenuissimæ cribrata illa pexitas obtutui pœnè surripit. Verùm incrementi aquarum futuri præscius attollit altiùs texturam suam, ne ingruentibus, atque exundantibus aquis casso negocio venationis decoquat. Ecquis, obsecro vos, erudiuit Araneum, oculis volucrum fallendis captandum fore momentum temporis, vnde interfusus aër, lumine iusto defectus obiectum referre planè non possit?

poſſit? Quis, quibus prognoſticis humiditatem aëris, imbriumque copiam ad exundantiam vſque fluuiorum præſagiret, admonuit? Studium certè Sapientiæ, conſummatiſſima philoſophia, alibi à lyceo hauſta, ſine Ariſtotele, abſque ephemeride; ſolius magiſterio Naturæ tam prædicando in brutis, quàm hominibus amùſis, & aſophis exprobrando. Non hic metam figit Araneus philoſophici ſui curriculi: non communibus contentus eſt regulis, nec trita vmbraculis ſapientia. Etiam Magiam aſſequitur, hoc eſt penitiora Naturæ peruadit arcana, quorum aditus pateſcit oppido paucis. Comprobo dictum ex eo, quod ruinas ædium ille præſentit, eaſque multò antè deſerit, quàm collabantur. Annè, quæſo, hoc addiſcit ſuggerente Sibylla, aut Oedipo vate? Annè aſſiſtente Chaldæo, qui è ſitu, congreſſuque ſiderum latentes caſuum origines, motuſque prædoceat? Hoc ipſo mirabilior Aranei præſagitio; quod, non vt homo, opus habet in Cælum conijcere oculos, vt imminentia terris euenta colligat. Habet nobilius Cælo, quod ſpeculetur, clariora ſideribus, certiora planetis, doctiora metheòris. Habet in ſemet gymnaſium, magiſtrum, bibliothecam. Habet, vndè impiger intendat, ingenium, vnde rem quamque feliciter aſſequatur, vnde aſſecutus certò vſu exerceat. Videre ſolertiam vnius Aranei, quemadmodum deperit ſapientiam! Quid nos præſtare decet, Iuuenes generoſi? Vos compello felicitate ingenij, facilitate indolis, commoditate ætatis, copia præceptorum, opportunitate ſodalium, Naturæ ſimul fauore, atque fortunæ ad ſtudia Sapientiæ natos, ad gloriam Philoſophiæ. Sed videbor iniurius virtuti veſtræ, Iuuenes, adhortamentum adhibens, vbi magis encomium exigitur. Satiùs agam productis Philoſophicis (*vel Phyſicis*) thematis, theatrum vobis, vbi ſpectemini, patefaciens.

GRATIÆ.

Telam ſuam Araneus ſereno Cælo non texit. Sic principio dictum eſt. Imitandus ergo ille mihi, quippe Magiſter Philoſophiæ: Vt ſereno iſto Cælo humaniſſimi veſtri conſpectus, & audientiæ non texam ego telam gratiarum; quas, quàm debeo, tàm nequeo dignas vobis perſoluere.

PHILO-

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Item de Caufis, aut de Principijs naturalibus.

PRætendam (fi placet) hodierno confeffui non indignum vobis, opinor, vmbraculum, Viri Sapientiffimi; breuem cenfuram Peripatetici cuiufdam placiti, omnibus è lyceo propofiti, expofiti paucis, iniquè ideò vellicati, atque explofi. Iam enim in id confpirat Philofophia vniuerfa, vt ens vnum conftituat, fummum, infinitum, æternum, extra quod nihil fit aliud, à quo vno manent omnia, in quo recipiantur, per quod fubfiftant; Numen ipfum maximum, idemque optimum. Itanè? (fufcipiet fciolus) fi ergo, inquit, ens vnum eft, & ipfum fempiternum, duo hinc confequuntur τὰ ἀδύνατα, καὶ ἄτοπα; alterum quidem vt omnia quæcunque funt, ens illud exiftant fempiternum: alterum verò, quidquid eft, omninò vt fit numen illud. Ex quo adhuc fubfequatur, neceffum eft, vt aut nihil rerum intereat (id quòd diuturno infringitur experimento) aut Numen illud fubeat pariter cum rebus ipfis interitum. Ità vel fempiternum nihil vfquam extiterit, vel omnia certè vbique fempiterna. Sed vtrinque Sirtes, vtrinque fcopuli. Nam & illud ftolidiffimus hominum ne excogitauerit quidem; & hoc fapientiffimus cœteroqui, Stagyrites fomniauit aliquando, Mundum æternum definiens. Hæc ferè fciolus. Vos autem fcientijs non refperfos, fed imbutos; non eruditos, fed expolitos, & cote liuida impugnatorum acerrimorum exercitos, ac exacutos compellans ego, facilè conciliatos habebo dictioni meæ, quæ faniorem in partem, vt candidum decet hominem, Ariftotelicum placitum vfurpabit. Mundum igitur ftatuo æternum effe, ipfummet effe Deum, interitui obnoxium haud effe. Non fum mei immemor, hoc eft Chriftiani capitis, atque adeò religiofi. Sed cùm illa duo firmauero, Et Mundum ipfum effe Deum, & immunem interitu; tum verò æternum effe, fuapte confecutione deduxero. Quid ergo? Statuo oraculum Mofaicum noftræ bafim orationis. Nec enim diffimulauerit, ex illo fe fonte bibiffe quidquid in riuos effudit alijs Plato, ex Platone Ariftoteles, ex Ariftotele omnis fubindè caterua philofophantium, vt me propterea nequaquam difpudeat, nec fupercilium ipfe reformidem aut faftidium hominum irreligioforum, quando ad illos prouoco, quos diffimulare inftitutores primos ipfimet erubuerint. Age ergò: Quid fibi voluit, quod

Mofi

Moſi nomen Dei ſeriò percontanti, cœlitùs reſponſum eſt: *Ego ſum, qui ſum: ſic dices Iſraelitis: qui eſt, me ad vos miſit?* Quid, inquam, eo ſibi voluit, niſi ens ipſum eſſe Deum, qui ſuaptè natura, verèque eſt? qui rerum omnium eſſe eſt? Qui ergo eſt (aiebat) ſeu (meliùs) Ens ipſum, me ad vos legauit, Iſraelitæ. Neuè detrectarent hi, habere huic Enti fidem Numinis, Deumque cenſere, iubetur Moſes orationem in hæc verba concepta ordiri: *Dominus Deus Patrum noſtrorum viſus eſt mihi*. Nimirum hoc ſummum Ens edixerit palam, non minùs eſſe à potentia Dominum, à Maieſtate ac prouidentia Deum, quàm Ens nuncupauerit ab eſſentia. Erit igitur, vt Dominus omnium ac Deus, ſic & Ens omnium; nullaque rerum conditarum, quà eſt, Diuinitatis expers dabitur. Quid? *In Deo ſumus, viuimus, & mouemur*, ait philoſophatus ex Arato poëta Paulus Apoſtolus. *Ioue cuncta vtuntur, ab ipſo nos ſumus, ille fouet, cunctis vireſque miniſtrat*, præcinuit abſque fabulis Aratus. Sed altiùs nos adhuc vocat Ioannis Aquila deſpicata nubes omnes humanæ ignorantiæ, fontemque ipſum lucis propiùs ebibens: *Quod factum eſt* (inquit) *in ipſo vita erat* (placet ſic legere cum grauiſſimis Græcorum, Latinorumque Patrum). Quod factum eſt, ait, in ipſo vita erat; in Verbo quippè illo mirifico Paternæ mentis, per quod Vniuerſitas hæc rerum conſtitit, vita fuit hæc ipſa, quæ poſtmodum extitit Vniuerſitas. Vitam igitur Dei vixit Mundus, & quidem ſempiternam; nihil enim in Deo non Deus eſt, non æternum. Et erit adhuc, cui durior videatur in hunc ſenſum Stagyrites æternum deprædicans Mundum? Et adhuc ibit quiſquam inficias, quidquid vſpiam eſt, Numen eſſe; quippe cùm Numinis natura, quæ in ſe ſe omnia comprehendit, ſimpliciſſima exiſtat, nulliuſque patiens admixtionis? Reſtat modò, Auditores, vt cum Numine ipſo vindicemus ab interitu Mundum. Quis enim Chriſtianorum philoſophorum auſit corruptioni ſubijcere hanc rerum molem, quàm exacto tempore, ac generandi viciſſitudine reſiſtente immutandam in melius, reformandamque prædicant ſacroſancta vatum oracula? At refragatur hic ſciolus; hæc ipſa, inquiens, quàm Tute ponis, temporaria generandi viciſſitudo, hæc ipſa immutatio, hæc reformatio quid, niſi ad generationem corruptio eſt? corruptio verò ipſa quid, niſi interitus? Iam ergò interierit per vos, ſin minus Vniuerſum, certè quæ illo continentur infra Lunarem ambitum. Meritò hæc omnium calculis philoſophorum generationis corruptioniſque ſedes eſt; eritque, quandiù Mundus iſta, qua præditus nunc eſt, indole conſtabit.

Acuta mehercle disputatio, Auditores, & pumilione ingenio non nihilo altior. Sed ne congrediendi campum præripiant Aduersarij, attingam expolitionis gratia, non disputationis de substantiali transmutatione Aristotelicum sensum. Nec enim putetis, materiem, rerum perniciem, interitumuè sentire. Formæ quidem ipsæ mutantur, dum variam fermentationem materiei suscipit massa. Et quemadmodum in cera solemne est nobis facere, cùm albam in viridem, cùm viridem in nigram commutamus, cùm aliam ipsi, atque aliam effigiem pro sigilli varietate imprimimus: Ita ferè Auctor Naturæ Deus massa hac vtitur vt lacte, vt stymmatum pastillo, vt farinæ mole: habet autem fermenta varia, succos, coagula in pyxides quasi distributa. Sumit hanc massæ partem, adiungit inde fermenti, coaguli, succi particulam. Si quibus massæ portionibus ex vna, eademque pyxide applicuerit, hæ fient vnius, eiusdemque speciei, veluti bini homines, bini æqui, binæ arbores. Si quibus ex diuersis, diuersarum, quemadmodum Homo, Equus, Arbor. Quare non ex massa diuersitas ista prouenit, sed ex fermentis: fermentis si quidem pluribus, massa vna, & ista vniusmodi; Quæ tamen massa secundum partes singulas apta nata est vim quamlibet impressam recipere. Tu illam subige; mox recipiet. Abolet hanc formam, inducit aliam sapiens ille figulus: illam tu dices interire, hanc oriri. Sed gratis, sed perperam. Sume, si placet, animantem; contemplare non diffinitiuam illam substantiam, nec quæ sensui occurrit species, sed essentiam modò illius vsurpa. Hanc tu semper extitisse neges? Dicas, licebit, dissolui animantem illum, sed eius animam in aërem postliminio reuerti, aërique velut depositum reddi: Corpus autem ex terra concretum, terram perstare, quousquè è pyxide noua ipsi species inducatur, qua subindè corrupta in massam pristinam, hoc est terram recidat, necesse est. Inepte igitur generationem, atque corruptionem, ex specie in speciem mutationem, appellabit quis interitum, aut essentiæ desinentiam, cùm intereuntibus formis, cùm desinentibus speciebus ipsa minimè intereat, aut esse desinat massa, in nobiliorem quandoque formam, nec vnquam interituram speciem ex præcitatis oraculis transmutanda.

Nec species sua cuique manet, rerumque nouatrix
Ex alijs alias reddit Natura figuras
Nec perit in toto quicquam (mihi credite) Mundo.
Sed variat, faciemque nouat, nascique vocatur
Incipere esse aliud, quàm quod fuit antè, morique

Desinere

Deſinere illud idem, cùm ſint hùc forſitan illa,
Hæc translata illùc: Summa tamen omnia conſtant.

Sic cecinerat Ouidius in Metamorphoſeon libris. Verumtamen vos ab amænitate philoſophandi ad ſeueritatem, à Muſis ad Martem recentes, expoſitis theſibus, explicato quaſi vexillo iam prouoco.

GRATIÆ.

SI temporaneis rebus ſempiterna eſſentia eſt, vt ipſe proluſeram: Vos certè beneficium in me collatum temporaneæ attentionis, non vnius horæ, quàm perdurauit; ſed æternitatis ſpatia grata in vos memoria dimetiendum putate.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Vel Moralis Speciatim.

TRita eſt, nondum tamen (quod ſtupeo) explanata vſu communi diſceptatio penes Platonem; Vtrùm Virtuti Scientia aditum patefaciat. Ego quidem veſtigia illa eiuſdem Platonis vrgebo ſelecta omnibus millies, pleriſque neglecta, *Beatas tùm demum fore Reſpublicas, in quibus vel regnarent Philoſophi, vel Reges philoſopharentur*. Sic igitur habeo, & quidem non ad Epicuræos: Hominis mortalis felicitatem in virtute potiſſimùm ſitam eſſe: taleſque debere ſe ſe Reges præſtare, quales ſuos eſſe populos velint. Felices dixeris? beatos? Imò verò philoſophos, inquit Plato. Quorsùm ita? niſi quia mirum eſt, ad beatitatem, atque adeò ad virtutem quantùm ſcientia, ſeu philoſophia conducat. Subſiſtamus hic paululum, Auditores, defigamus obtutum. Virtus eſt, quæ modis quibuſdam, ac terminis præcipitem coërcet animum; & ſic ea Reſpublica, quæ partes adæquat omnes, nec patitur alias iacere, alias æquo ſublimiores rapi, erit (inquam) virtuti perſimilis, erit beata. Hæc verò Scientia eſt, hæc Philoſophia, & hæc regnanti peculiaris. Hac Regna ſtabiliuntur, hac colitur animus, hac paratur felicitas, hac nihil maius in votis eſt generi mortalium. Vtinam id rectè caperent noſtrates iuuenes, quos vtique manent, cedentibus fato ſenibus, moderandæ aliquando habenæ Reipublicæ. Non ij ab ardua Cebetis rupe ſcandenda ſic terrerentur, tot illecebris, ac fucis acceſſum eius inhibentibus. Quantò autem alacriùs victoriam ſibi quærerent, dum diſpendioſum lucrum, dum pernicioſam vtilitatem, dum verboſam ſcientiam, dum miſeram felicitatem

 blandien-

blandientem animis, & toto conatu aduocantem reiectarent, duriorum quidem auidi, sed honestiorum. Quippe id ijs suggereret scientia, id philosophia commendaret, quæ veris innixa fundamentis, atque ab omni abhorrens fuco, posteaquàm animos ingenuos occupasset, procul seruile illud vulgus facesseret, nudatumque gypsatissimis pallijs, quàm fœdum, mucidum, inane, inhonestum, corpus lateat, Sole clariùs panderet: detraheret oculis caliginem, expurgaret intrusam animis soccordiam, & stolidam cupiditatem retunderet, & quidquid ibi speciosum apparet, quidquid allicit, quidquid à cœpto reuocat, detecta hinc veritate, omni demum detestabilius monstro, omni sorde inhonestius, omni tempestate periculosius, omni fæce, scelere, turpitudine inquinatius, obscænius, flagitiosius demonstraret. Sed hæc contentiosi apud ignauos. Cæterùm vos, quando vel præmaturis conatibus ingenij ad Philosophiæ apicem, & per hunc ad virtutis felicissimè pertigistis, iuuabit (credo) de Philosophia disputantem attendere; scilicet quæ vestræ olim fuit præclaræ indolis, solertiæ, generositatis Theatrum.

GRATIÆ.

SI quemadmodum præfatus eram, è Scientia manat Virtus: certè, quanta insit illa vobis (Nobilissimi Auscultatores) hæc ipsa, qua me hactenùs sustinuistis, Inuicta patientiæ Virtus arguit. Simul ne ea audaciùs abutar, minùs ingratum vel sine gratijs, mihi silentium indicit.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Vel Moralis speciatim.

PRofessurus hodierna die in hoc cætu ingeniorum florentissimo, cuius nuper spatium emensus sum, Philosophiæ theoremata, nequaquàm tenendam puto viam illam omnibus tritam; vt in limine disputationis ipsam vobis commendem composita ad pompam dictione Philosophiam, & velut expositam nundinis mercem adscito fuco, ementitaque sagina mangonizem; cùm id vetet omninò, & eiusdem disciplinæ dignitas incomparabilis, & vestra, Nobilissimi Auditores, omni maior commendatione philosophandi peritia. Non sunt emendicandi mihi emptores, quos adesse tàm frequentes hic cerno (quamquàm quid egetis ipsi coëmere, quod vobis superfluit?) neque conquirendæ forinse-

rinsecus laudes, qui ne obtrectationem quidem, aut calumnias reformido. *Nunquam enim* (vt grauiter Seneca) *in tantum conualescet nequitia, nunquam sic contra virtutes coniurabitur, vt non Philosophia nomen venerabile, & sacrum maneat.* Quare (vt hic Ciceronem subijciam) *qui Philosophiam profitetur, grauissimam mihi personam videtur sustinere.* Nam (vt idem ipse in Claris Oratoribus) *illa est mater omnium benefactorum, beneque dictorum.* Atque (vt in Tusculanis) *mater est omnium artium, donum & inuentum Deorum.* Quod quidem encomium magnificum, etsi Philosophiam vniuersam complectitur; maximè tamen cum ea concinit parte, quàm Ethicen vocant, quæ, & benefactorum est, & nostræ propterea culmen felicitatis. Sed interest omnino, vt veræ Philosophiæ linea teneatur; non illa ergo veterum, qui de summo hominis bono quærentes, quòd est omnis Philosophiæ caput, multorum ipsi capitum efficiunt monstrum, furiando magis homini natum, quàm beando. An verò quisquam patiente stomacho ferat ea dogmata putidissima, adeò sibi inuicem repugnantia; Vt in voluptate animi summum bonum constituat Epicurus: In corporis voluptate Aristippus: Calliphon, & Dinomachus Cyrenaici in virtute simul, & voluptate: Diodorus in doloris priuatione: In non dolendo Hieronymus: Peripatetici in Animi, Corporis, Fortunæque bonis. Herilles in scientia: Zeno in congruente vita Naturæ. Stoicorum aliqui in sequenda virtute. Denique in honestate ac virtute Aristoteles. Quot capita certè, tot monstra. Sed alijs alia monstrosiora. Quid enim primùm contendit Epicurus? An non (ego dixerim) summum summi animalis bonum in eo collocari oportet, quod commune cum cæteris animalibus esse non possit? Verùm, vt propriæ sunt volucribus pennæ, armentis cornua, feris vngues ac dentes, ita & homini proprium aliquid assignandum, quo detracto de naturæ suæ ac dignitatis gradu turbetur. Voluptatem verò animi nec brutis quisquam iure negauerit, gaudij nimirum & securitatis capacibus: Nec homini consequenter tamquam peculiare ac summum ipsius bonum attribuerit. Siquidem Aristippi placitum brutum veriùs, quam hominem, ne dum Philosophum sapit; nisi quòd à bruto sola Philosophantis loquela distinguit. Ecquid mancipium ventris ac Veneris, nisi suas in popinis, in ganeis delicias commendaret? Suas ibi Aras habere, quas incenderet, suum Numen quod coleret hecatumbis perpetuis, Sacrificulus idem ac victima. Confutent igitur bruta Aristippum, & Mineruæ cum primis inuisum pecus arguat sacrorum Deæ

suæ

ſuæ vſurpatorem temerarium. Quid enim (date veniam, Auditores libertati ſuccenſentis iure Philoſophi, atque adeò ſtomachantis) ? Quid ſi gregem grunnientium obſcæniſſimum offendas, cùm aut in glandes petulanter prōripitur, aut laſciuiens in purulento cœno volutatur, aut olentes rabidus init fœminas; Tuque facultate ſermonis conceſſa ſingulatim ab ijs quæras; Quid ſit, cur tàm procacia, tàm perdita ruant in fœdas illas corporis voluptates: Nihil minùs profectò reſpondebunt, quàm quòd Ariſtippus, ſummum bonum in ijs ſe ſe nanciſci: probabuntque ſcitè, ex veterum ſententia habere ſe quidem pro ſale animam; nihil verò ſalis habere Ariſtippum in anima, cuius philoſophantis placita ſalacia ſint magis, quàm falſa. Huic finitimi Cyrenaici, virtutem cum voluptate coniugantes. Sed viderint hi, ne ſummum Hominis bonum fortuitum ponant iniquiore brutis conditione. Liquet enim, non niſi labore conſtare virtutem, quæ, vbi radices amaras appoſuit, expectatiſſimis fructibus perſæpè fraudat. Ridiculus autem videtur Diodorus, quòd beatum deſcripturus hominem, miſerrimum efficit. Etenim ſi ſummum tuum bonum in doloris priuatione poſueris, ſummo igitur malo antè doleas, neceſſe eſt, quo poſtmodum ſubleuatus læteris ſummo bono: Et quod ridendum eſt magis, miſerrimo tibi ex ægritudine ſummum bonum miniſtrabunt pharmaca, lapides, radices: ex ieiunio poma, cæpe, allia, ex ſiti aquæ patera, ex frigore ſpolium pecudis; è laſſitudine pauxillum fœni. Hos tu verò ſummi boni auctores ac largitores agnoſces? Cum Diodoro certat ineptijs Hieronymus, qui beatum faciens indolentem, vel cum homine bruta eleuat, vel cum brutis deprimit hominem. Quid, quod ſummum bonum proponit magis, quàm promittit? Quandoquidem ne doleamus, optare ipſi quidem poſſumus, ſperare non poſſumus. Bonum autem ſi ſummum illud ſit, in noſtra ſit, oportet, poteſtate, certum, perpetuum, immotum. Conſonant cum hoc ferè Peripatetici, bona corporis ad beatitatem exigentes, inter quæ vtique cenſetur indolentia; immò & alia plura cum brutis communia. Quòd verò Fortunæ accumulant bona, quæ noſtram fugiunt poteſtatem, quis non videt, non in hominis poteſtate bonum, ſed contrà in boni poteſtate hominem (ſi tamen bonum dicendum quòd à Fortuna) tanquam mancipium eluſis ſæpe votis cruciatum conſtringi? Scio, ab his bona quoque animi primo loco reponi. Verùm quæ illa ſint, Griphus eſt, Oedipum expectans. Sed neque audiendus nobis Herillus, qui dum in-

ſcien-

ſcientia felicitatem requirit, intellectu ſaturo voluntatem ieiunam relinquit, felicem eundemque miſerum hominem volens. Zeno fortè fortunà album tetigit, conſentaneam naturæ vitam præfigens ſummum bonum. Verùm tamen ſiue naturam hominis corruptam, & in deterius pronam intendit, hominem profectò exigit brutum, vt faciat beatum: ſiue integram illam contentamque legibus à Conditore præſcriptis, iam & hoc in belluis reperiet, quæ vtique ſecundùm naturæ impetum in omnibus feruntur, nec repugnandi habent poteſtatem. Quid verò Stoici? Paulò ipſi nobiliùs differentes, beatitatem in gremio virtutis reponunt. At quoniam virtutem ipſam eſſe ſummum bonum volebant, viſi ſunt in ſcopulum prudentes offendere, Cauſam felicitatis effectricem pro effecta re permiſcentes. Quod ſanè metuens naufragium Ariſtoteles maluit ipſam cum honeſtate virtutem, quaſi Virtus facto ad honeſtatem gradu nos demum in apice ſtatuat felicitatis. Sed animaduertat ille oportet, fruſtrà fieri Virtuti honeſtatis appendicem. Quid enim? An diuortium aliquando cum honeſtate Virtus faciat? Quaſi inhoneſta aliqua detur Virtus, turpitudinis comes, magiſtra dedecoris. Sed iam faxint iſtiuſmodi placita, quæ placere ſcilicet non poſſunt vero Sapienti. Faxit vetus iſthæc Moroſophia meliùs, quàm Philoſophia, quæ cauſam primam rerum omnium Deum diſſimulat, Deum, inquam, Optimum Maximum, bonum igitur hominis verè ſummum, cuius in cultu beatitatem noſtram iure tuetur caſtigatiſſima Chriſtianorum Philoſophia, atque eò mores noſtros, ſtudia, conſilia docet intendere, vt rectis ad Deum itineribus pergentes dignam homine vitam concludamus digni Deo. Verùm hæc hactenùs. Vos, Auditores, qua ſoletis benignitate audientiæ adeſſe obſecro mihi, Philoſophicas theſes ex N. N. diſcuſſuro.

GRATIÆ.

DE Philoſophia hodie diſputantes grauiſſimam illam, quam ex Tullio initio memoraui, perſonam vtrique noſtrum ſuſtinuimus. Vos quidem Philon, ideſt Amicorum; Ego verò Sophus, nimirum Sapientis. Tametſi, vt ego Sophos viſus ſim, veſtra Philôn benignitas ſola perfecit.

PHILO-

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Vel Moralis Speciatim.

OBijcio inermes armatis, solis bellicosos Philosophiæ placitis, pugnaces humanitatis cultu, aduersus totam Martialem ferociam; neque anxius quidem de consecutura victoria, aut de triumpho legitimo ambiguus, Studiosissimi Auscultatores. Rem mehercule incredibilem dictu, si magnitudinem spectemus, sed spectaculo protinus ipso credibilem, immò verò oculatissimam, nec nisi talpis altercandam. Sic enim statuere non dubito; prima omnium arma inter mortales mota à principio rerum, primam Iani apertionem, primum castrensis tubæ clangorem aduersus literas extitisse; nec propterea mirandum, quòd iam tùm Ciceronianis temporibus cessisse canerentur Arma Togæ, lauream que linguæ; quippe quorum dimicatio coæua generi hominum tam multis eatenus congressibus victorias, victorijs palmas, palmis triumphos eidem Togæ, ac linguæ, hoc est literis, & earum parenti Philosophiæ numerabat. Quid? Pugnant hæc, quod mirere, sed amicè, ijsdem in castris, ijsdem pro partibus, auxiliaria sibi inuicem, vnam eiusdem Imperatoris gloriam, publicæ rei commodum intendentia. Neque enim, vt putat vulgus, militarem disciplinam infringit Philosophia, sed firmat; non turbat, sed tuetur; non obsistit, sed obsecundat; atque vbi arma hebetantur, subit acies Philosophiæ, ac vigor sapientis animi residentem Bellonæ impetum sustinet. Sit, quæso, arbitra Causæ experientia, cui tam religiosè deferunt humanæ res magisterium. Obsidebat Camillus Faliscos inueteratis odijs feroces, munitionibus verò, copijs, commeatibus metuendos. Iam copias circum oppidum explicauerat, castra posuerat. Quo èx oppido Magister puerorum Principum (planius) Princeps Pædagogorum, & hominum scelestissimus deducit vetere de more quasi lusus, & exercendi gratia gregem alumnorum imbellem, vtique lanienam meditans. Sed variato lusu, atque sermonibus trahit ad spatium solito longius à porta, donec per stationes hostium, & castra Romana perlatus Imperatori tandem sistat. Huic deuelat mentis machinam: offert præsentes pueros in deditionem, & per pueros parentes in Patria Principes, per quos tandem cedat oppidum, & natio tota, necesse sit, in Romanorum potestatem. Magnum verò Fortunæ tentamentum, Auditores?

ditores ? ſed maius virtutis præſidium . Vos factum aduertite . Odit profanum munus Imperator integèr . Repudiat oblatam victoriam victor tanti ſceleris, periculo virtutis nouo ; nec ſolùm : ſed & acriter obiurgatum Magiſtrum denudat : manus poſt tergum illigat, tradit pueris reducendum in patriam ; ſimul eis virgas diſtribuens ; quibus proditorem ad oppidum vſque vrgeant verberantes, ſcilicet dantem pœnas diſcipulis præceptorem optimum, equitantem ſuis in pedibus nobilem pædagogum, malè tractatum thema retractantem in ferula, digna omninò cum pompa ingenij ſui ac diſciplinæ . Quid ampliùs moror ? fecit ſpectaculi nouitas tam apertam Faliſcis nequitiam Magiſtri, quàm iuſtitiam Romanorum adeò, vt poſita feritate, ac reſtincto odio, quo ſe, ſuaque Marti deuouerant, inuicti pacem, ac deditionem offerrent Romanis non armorum magis, quàm animorum victoribus . Quid per veſtram fidem hunc tantum Imperatorem in tam dubia expeditione fortunauit, præterquàm Philoſophia ? Hæc ingenium erudiuit, animum formauit, virtutes congeſſit non tam ornamenta, quàm ſubſidia ; vt, vbi armatus repugnantem hoſtem ſentiebat, ſentiret victum exarmatus ſola inuehens virtute animi, debellans facilitate . Validiùs etenim frangunt adamantinum pectus adhibita humanitatis officia, quàm ab immanitate hoſtili admotæ machinæ . Quàm multæ ciuitates (vt hoc etiam vrgeamus) quàm multæ prouinciæ, quas ingentibus apparatibus bellica vis in caſſum tentauit, vnius tandem obtinuit ciuilitatis obſequium ? Quis Pyrrhum Romanis armis fruſtrà petitum Italia pepulit ? Philoſophia, quæ Fabricio liberalitatem in hoſtem ſuaſit, vt ei necando compoſitum eſſe venenum detegeret . Quis Scipioni Aphricano inclytam magis famam peperit ? Philoſophia, quæ poſt edomitam Aphricam edomare ſimul docuit caſtitate libidinem, vt captiuam fœminam ætate florentem, forma inſignem redderet Viro illibatam . Quis Cyri memoriam æternam ſacrauit ? Philoſophia ; non illa certe, quæ ſtylum Xenophonti rexit, ſed quæ ſtylo eius poliendo, fatigandoque materiam ſuggeſſit, Magiſtra omnis immanitatis & continentiæ . Quæ cùm ita ſe habeant, quis veſtrum iam ambigat plùs multò valere armis literas ? his illa deſtituta patere fortunæ aleæ, munita ſiſtere labentem rotam, & fati inuidiam ſtabilimine Imperij habere deluſam . Satis iam pro Philoſophia à me dictum ; De Philoſophia reſtat & à me, & à vobis commiſſa diſputatione dicendum .

S GRATIÆ

GRATIÆ.

PAcem poscunt à Romanis Falisci non Marte victi, sed Philosophia. Frustrà ego quoque vobiscum prælier agendo gratias, qui vestra humanitate summis Philosophis digna, & omnem meum habetis sermonem victum, & vinctum animum.

PHILOSOPHIA GENERATIM,

Vel moralis Speciatim.

OMnia Deum in sapientia fecisse tradit sapientissimè Israelitarum Rex Dauides. In sapientia quoque omnia refecisse subdiderim ego, nec (puto) insipienter, Auditores vndequaque Sapientissimi. Non ago in hac parte Theologum, vt per Sapientiam sempiterni Patris, hoc est Verbum illud Diuinum in Humanitate nobis visum, nobiscum versatum ruinas Orbis instauratas fuisse prædicem, assertum è seruitio Cacodæmonis genus mortalium, defœcatos corruptelis & vitijs mores, receptam postliminio veri Numinis religionem; denique restitutas virtutes animis, animos hominibus, homines Mundo. Hæc autem alium Actorem petunt, & scenam aliam. Sapientia, hic dico, ipsa est, quæ recreat omnia, atque eius amor, seu (vulgari appellatione) Philosophia ipsa est, quæ illius velut Parentis obstetricem agit. Quid enim obsita tenebris ignorantiæ mens nostra, nisi cæca demersum caligine chaos adumbrat, confusa vniuersa, atque informem in cinnum permixta? Pulcherrimum Dei opus homo, magnus molimine, etsi moles paruus Mundus, fac, laboret inscitia, laboret ieiunio Philosophiæ, nec tetrius illo chaos dabitur, nec cinnus confusior: malè morati mores, animus exanimis, mens amens. Prorsùm nulla est cogitabilis fœditas, quàm non ille excogitet, nullum indignum facinus, quod non meditetur, nullum exitiale consilium, cui non adhæreat. Brutis grauis, & sibi redditur, ac velut purgamentum ciet stomachum rebus omnibus, inter quas ne numerum quidem facit, quia numerum nullum habet probitatis: parumque adæquatè cum Flacco dicitur, *fruges consumere natus*, qui nec frugi sibi est, nec nisi Naturæ legibus inuertendis instar monstri egestus in Mundum. Fac dein, affulgeat huic lux aliqua Sapientiæ, oboriatur modò crepusculum; fac, dico, studium modo Sapientiæ eius in pectore accendatur, Ecce illi diffluere extemplò tenebras,

nebras, dilabi horrorem, redire natiuam formam, respirare spiritum, reuiuiscere vitam, totam componi ad beatitatem naturam; (vno verbo) ipsum ad se se hominem reducem fieri, nec se ipsum præ magnitudine capere; adeò dignitate succrescit, maior quodam modò se ipso redditus. Non hic effutio, nec iactor audaciùs. Quid enim nobilius Imperatore ex victoria insigni minimè insolente? At hoc Philosophiæ opus est, hoc miraculum. Facit quippè miraculum raritas Imperatorum, qui victoria superiores hominibus, non infra homines desideant similes lasciuientibus feris belluis. Annon miraculi famam habet, quod de Darij victore Alexandro refertur Annalibus? Emerat iam sibi Macedo nominis celebritatem pretio sanguinis tot cæsorum hostilium agminum. Intulerat efferatioribus latè gentibus victricia signa, penetrauerat triumphis remotiores Orbis terrarum plagas, fecerat Regni sui pomærium diuisa Oceano Regna vastissima. Quàm multa numerabat summorum Regum capita subiugata, tyrannos perdomitos, prouincias populatas? Mundus totus minorem se fatebatur illius virtute, cuius pars maior non virtuti, sed famæ virtutis, ac pene monstratis armis, sonantique vix classico promptissimus cesserat. Hunc domitorem Orbis gloriosum, cui omnia obsequiosa parebant, cui adorabunda gerebant morem, cuius genio, delicijs, libidini auctorata militabant, à Statiræ Reginæ complexibus deuicti Darij vxori, non elegantia minùs, ac formæ venustate, quàm Regali conditione multò conspicuæ potuisse sibi temperare ab illis, dico, complexibus, quàm sibi dederat intemperantior Victoria captiuam: quis neget hic excessisse Macedonem in hac parte Platonis votum, quòd beatam voluit Rempublicæ sui temporis Philosophus ipse non solùm pacatus Regnans, sed etiam bellator triumphans? O nobilem Principis Philosophorum Alumnum, dignum profectò præmere imperio populos, suas ipsum priùs cupiditates imperio rationis præmentem; victorem antè sui, quàm aliorum; sensuum antè, quàm hostium debellatorem. Agnoscite in hoc homine Sapientiæ recreatricis lineamenta, reueremini Philosophiæ opificium. Sed placet quandam velut idæam eiusdem in medio ponere, quàm vos obiectis argumentis, vtrumnè expressa graphicè sit, probetis.

GRATIÆ.

Constare non poterat meliùs humana omnia per Sapientiam recreari, quàm cùm hodierna disputatione insipientiam

meam sapientia vestra castigastis: tenuitatemque hanc virium subleuastis excellentia beneficij sempiterni.

PHILOSOPHIA GENERATIM.

Vel Moralis Speciatim.

NEscit Philosophiæ pretium, qui Hominis illa defecti sortem miserrimam oculatus nescit. Tametsi nos cælestis huius disciplinæ naturam purgato lumine contuentes vel omni secluso experimento in eam facilè sententiam pedibus imus, vt quidquid felicitatis obuenire mortalibus potest, ex vno illud fonte Philosophiæ manare cum Sapientissimis Viris statuamus. Non enim exterarum modò rerum naturas sensibus nostris abditas, suisque retrusas in tenebris peruestigat Philosophantis mens, quarum ex assecutione quasi deprehensis venando feris in cæco recessu, voluptatem quandam animo gestiente hauriat: Verùm peculiari negocio erigitur ad suimet indagandam conditionem, naturam, præcellentiam, altiùs contemplatur originem, intuens defigitur mirandum corporis cum animo nexum, distinguit vtriusque facultates, obseruat studia; tum demum qua lege ad concentum temperentur singularum motus, quæ sit ratio tuendæ inter dominantem ac subditam portionem harmoniæ, quæ quidem harmonia ipsum in se se hominem continens beat, ærumnis exemptum omnibus, gaudijs omnibus cumulatum. Quid enim amplius habet ille, quod expetat, si se possideat, se fruatur? Neque externis bonis indiget, qui omnia in se collecta bona diuinitùs habet: neque alienis ditescit, qui affatim proprijs abundat. Hoc ipsum tribuit cultoribus suis Philosophia: Contemptores verò quales faciat, haud dubie colligere est, miseros, perditos, profligatos, tàm à felicitate dissitos, quàm ad omnem proiectos ærumnam. Inspicite animatam huiusce rei picturam in Appio Claudio historicorum stylis ad probrum sempiternum expositam. Hic in amoribus Virginiæ reduxit in scenam Tarquinium Reum Lucretiæ; fecitque Decemuiris, vt ille Regibus, detestando suo facinore abolitionem. Intuemini vos, quæso, in summo Magistratu summam vecordiam, in potestate impotentiam, in Imperio seruitium. Adamare formosam Virginem (quis neget?) humanum est, deperire, amentis; tentare, lenocinari, petulantis, proiectèque impudentis. Quid dicam iniecta vi opprimere? Quàm turbata hic mens deliquentis? quam iacta-

tus

tus furijs animus? quàm fœdè lacerata ſtimulis conſcientia? Scilicet quantùm homo brutus à Philoſoph ia abhorrens, tantùm aberrans à veri amoris regula. Execrata facinus Roma eſt; damnauit Plebs, quamquàm ex lex iniquiſſimum caput. Parens ipſe puellæ Virginius, plebeius licet ordine, animo tamen fortis & excelſus dignum philoſophia pectus obiecit. Quid? Puellam (proh facinus!) in oculis Tyranni libidinoſiſſimi prehendit: ſtricto ferro confodit: Honori victimam dicat. Cadit ipſa (heu) illius perempta manibus, à quo vitam hauſit, vlnas inter paternas, quæ dulces illi cunæ iam fuerant. Poteratnè in homine Ethnico illuſtrius factum Philoſophia moliri? Amore parentis in filium nihil dulcius (quis neſcit?) nihil potentius. Docet nihilominùs modum amoris Virginius Claudium, Plebeius Magiſtratum, Priuatus miles Decemuirum: Docet amori non dari locum, vbi ſubit infamia: fama obſtetrice genitum habere priuignam filiam, ſi hæc ipſa malè audiat: Denique honeſtate omnem caſtigari dolorem, iacturam compenſari, orbitatem hilareſcere. O Parentis conſtantiam ignotam Naturæ, Philoſophiæ domeſticam. Equè ſerenus perhibetur, quùm filiam tollit, quàm quùm genuit, Amorem vitricum cernens, non patrem. Fundit imperturbatus ipſum, quem dederat filiæ, ſanguinem, labes dedecoris vt abluat calente balneo. Ferit amaſium in amaſia, tyrannum in filia, corruptorem in virguncula. Eripit ſpiritum natæ, ſimul extinguens proco libidinem, ferali eo ferro exarat ſibi vindicatæ gloriam dignitatis, contractæ Claudio notam turpitudinis ſempiternam. Hæc planè monſtra dicetis, Auditores, ſiue vnius impotentiam ſpectetis, ſiue alterius fortitudinem: quemadmodum & inter amoris delicias fractus animus cruciamentis pateat, & inter cruciamenta doloris infractus experiatur delicias. Sed lubet arcana quædam proferre illius Artis, quæ rerum tam admirabilium theſaurus eſt, vt opes mihi aliquas ſolertiſſima veſtra ope, Auditores, depromam.

GRATIÆ.

DOcet Philoſophia in affectibus modum. Ego vero bona cum venia Philoſophiæ, cui memet emancipatiſſimum profiteor, nolo grati animi modum in vos, Auditores, qui humanitatem in me veſtram terminis nullis clauſam præbuiſtis.

PHILO-

PHILOSOPHIA GENERATIM.

DEbuit Aristoteles ingenium suum Naturæ, tanto præ cœteris ab ea donatus, ne aut malè operam suam ipsa locasse, aut hic degenerasse in immane monstrum videretur. Sed nusquam meo iudicio ita frugi extitit Philosophus noster erga communem parentem, aut luculentiùs probatum fecit acumen ingenij sui, quàm, cùm animantia quæque minima pretium esse voluit humanæ indaginis, *libro primo de partibus animalium*. Accipite vos quasi oraculum, Auditores. *Quamobrem*, dicens, *viliorum animalium disputationem, perpensionemque fastidio puerili quodam spreuisse, molestèque tulisse dignum nequaquam est; cùm nulla res sit Naturæ, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. Et quod Heraclitum dixisse ferunt ad eos, qui, cùm alioqui eum vellent, quòd forte in casa furnaria quadam caloris gratia sedentem vidissent, accedere temperarunt: ingredi enim eos fidenter iussit, quoniam (inquit) ne huic quidem loco Dij desunt immortales. Hoc idem in indaganda quoque Natura animantium faciendum est. Aggredi enim quæque sine vllo pudore debemus, cùm in omnibus Naturæ numen, & honestum, pulchrumque insit ingenium*. Hæc Stagyrites. Qui sanè, dum vel in minimis magnam exhibet Naturam, magnitudinem ipse ingenij sui, atque adeò iudicij ad censuram Philosophiæ nati nusquam magis ostentat; simul & fastidiosa illa ingenia pusillitatis condemnat religiosus in singulis quibuscunque cultor Naturæ. Ea mecum ipse agitans, opportunè satis prospexisse mihi Naturam existimaui, vt publicè ad disputandum proditurus coram tantis ingenijs ducta ex eiusmodi aliquo argumenro præfatione certum pusillitati meæ præsidium compararem. Promptum verò adfuit vel inuito argumentum, & illud è Cælo nuper oblatum. Aëreum Cælum mihi volo, Auditores, æmulum siderei hac tempestate, atque in his terris ingeniosissimum. Ad siderum quippe contentionem innumerandum agmen produxit illarum volucrum, quas nisi appellandi culices obtinuisset vsus, iustiùs ego harpyias dixerim, adeò mihi superiore nocte quietis famelico è longa studiorum meditatione præripiebant edones apparatissimum somnum. Sed me denique ipse carpens, heus, inquam, insulsissime hominum: Siccine repellis oblatam vltro è Cælo attollendi te parumper ex humilitate tua occasionem; dum, quod Socrates ex molestia procacium vxorùm, tu ex improbitate insidiantium culicum nancisceris domi, atque in tenebris, quod

foris atque in Sole philoſopheris? Vix ea dixeram, cùm facilis genius conciliatus eſt mihi in culices, ſalutauitque protinùs hoſpites, opportunum deprædicans, quem antè doluerat multò importunum, aduentum. Quis enim, ait, exprobret eis nocturnum errorem, quos Phœbus parens abſceſſu ſuo terram deſerturus, vigiles, atque excubitores conſtituit? Quis incuſet aculeum, quo aciem prouocant ingenij noſtri? Quis truculentam nuncupet vocem, qua ſe tibicines, ac præcones Naturæ publicant? qua indicunt vigiliam oſcitantibus, vt ad Conditoris gloriam contemplandam interdum erigant mentem; ſiquè merſos ſopore compererint, corripiunt protinus, & conflata in telum tuba compungunt. Neſciunt autem ſtatiua, adeò inſiſtunt operi, ſed quaſi velitaris cohors hic, illic, vt res tulerit, præſto ſunt. Nequaquam ergò hoſtiliter non feriunt, ſed amicè, quia ſapientiæ amantes, hoc eſt philoſophos eſſe iubent: ſed ardenter, vt qui conſanguinitatem nobiſcum ambiunt candidati quidem, ſed mox purpurati. Quapropter quid eſt, cur mediter triſtis vindictam in Culices? Quid, cur ſibilum eorum meis querelis, errorem fremitu, aculeum diris, ictus pulſibus, pertinaciam intenta nece inſecter? Sed attollere tu magis ad philoſophandum: Dabit vnus culex materiam, & eam cum fænore, dummodo ipſi vitam ſerues immemor prætentæ moleſtiæ, memor officij. Ecquid portento ſimilius, quàm in corpuſculo minimo tam grande concludi Naturæ magiſterium? In magnis quidem beluarum corporibus operoſæ Naturæ panditur ſpectaculo ſequaci theatrum: In hiſce autem pene nullis idem profectò ſpectaculum eſt; ac miraculum. Quis enim vnquam fabricauit Dædalus horologium in tantulo ſpatio? Hoc ſi quando daretur, nonnè mentes mortalium admiratione compleret, quòd in mole nullius viſus, tot tamen viſerent collectas rotas, denticulationes, lamellas motus, & frenum, & ſpiritum, & malleum, & tintinnabulum? Neque verò pars minima eorum, quæ culex complectitur, horologij ſinu continetur. An non illum conſtare ſimul dices carne, pelle, oſſibus, venis, ſanguine, neruis, cartilagine, membris? Si quidem videt, audit, comedit, olfacit, mordet, graditur; quidni oculos, aures, os, nares, dentes, pedes, crura diſtinguat? Quòd cibum perficit, vtique ſtomacho inſtructus arguitur; Quod ſanguinem generat, iecore; Quid reſpirat, pulmone; Quod viuit, corde. Inteſtina, neceſſe eſt, habeat, quò congerat ſuperuacua; Ventrem cauum, quo inteſtina condantur; Caput, quo ſeruet cerebrum; Palatum, quo cibus ſapiat; Linguam, qua vocaliſſimum illum

effórmet

efforniet sonum; Membrorum item reliqua, quando eadem cum reliquis animantibus munia vitæ exercet. Sed attonitam planè facit Philosophiam ille ferientis stimulus: nec sibi ipsa credit, quod non solum visu probat, sed tactu quoque, & eo enormi, neque dissimulando: quemadmodum tenuior capillo, atque inualidior duritiem tergoris expugnet, quemadmodum & subtiliter traijcere, & largè simul ebibere sanguinem valeat; vt neque summæ exilitati vsus fistulæ obsistat, neque vsui fistulæ summa exilitas. Iam ergo non mirari Naturam non potes, quod eius ingenio plusculum nihilo animal tam multa in se se membra perstringat. Nam partes ita exiles quo laboratæ sunt ferramento? quàm agilis manus, quàm solers ingenium artificis tam modica in mole tantam instrumentorum copiam digerentis? Verùm præfationis gratia datum est Culici satis. Demus maius aliquid disputationi, quæ multiplici vestræ eruditioni ampliorem campum exposcit.

GRATIÆ.

PRæfiantem Culicem hodierna disputatio retulisse videtur, Humanissimi Viri. Ego certè, vt gratias ago quam plurimas, quia plurimum habui, quem exugerem ex vobis, sanguinem sapientiæ: ita, quia malè aculeato ingenio meo molestiam peperi, etiam atque etiam, vt ignoscatis, rogo.

PHILOSOPHIA VEL THEOLOGIA.

MInùs bene sapere videntur mihi (Viri Cordatissimi) qui Sapientiæ sacris hoc sæculo initiati, priscorum temporum Philosophos tamquam insipientia notatissimos ne legere quidem, aut obiter delibare audent sine religione, ac piaculi conscientia; vt propterea illorum non tam errores conspicuos, atque intolerandos, quàm codices ipsos, syllabas, apices auersis oculis cauendos, condemnandosque putent. Ego verò lectionem eorum, atque vsum non mediocriter conferre dixerim ad Sapientiam: si tamen pictores imitatus, ad eam, quam molior, imaginem viuis coloribus, natiuis luminibus referendam, vmbras potiùs congessero, & eas quàm maximè densas, quo illa viuidiùs, & clariùs obiectu ipso aduersarij exprimantur. Atque vt pauca ex innumeris producam, quisnam Philosophorum veterum Zenone densiores errorum vmbras protendit? At vndenam meliùs eluxit Sapientiæ lumen? Inter hominis vitia, inter morbos animi reposuerat Zeno Misericordiam. Videte cæcitatem, nedum vmbram

Philo-

Philosophi. Quis autem vestrum, Mortales, huius Magistri ri-ctum æquis oculis ferat? Scilicet Hominem ad apicem felicitatis per Sapientiæ callem professus deducere, de gradu ipso humanitatis pulsum videtur inter pecudes miserrimè abiecisse. An verò arctiorem nexum prospicere Natura poterat, quo genus nostrum tam secerneretur à brutis, quàm secum ipsum cohærens congruente dignitati suæ vita seruaretur? Est enim homo (quis neget?) societatis cum primis amantissimus; natus non sibi tantùm, sed alijs; in communi bono priuatum intendens; ad ciuilitatem factus, ad officium pronus; vt, si ad alterius hominis aspectum efferari iusseris more cœterarum animantium, quarum natura solliuaga est; nonnè ipsum humanitate posita beluinam immanitatem induere compuleris? At, inquies, Misericordia pusilli animi vitium est, ad aspectum alienorum malorum succidentis. Eam anus, & mulierculæ, eam quisquis effæminato, ac molli animo vir familiarem habent: vt vel nocentissimorum lachrymis moueantur: vt, si potestas fieret, damnatos eriperent laqueo, vinctis effringerent manicas, & compedes, carcerem panderent, impunita scelera, conculcata iura relinquentes. Non ita vir sapiens, qui solus (inquis) beatus viuit, eandem semper faciem seruat, os idem semper, serenum, & inconcussum; tantùm ideò tenax iusti, quantùm à misericordia, quæ vtique miserum facit, alienus. Is ergo tibi vir sapiens? rigens, inexoratus, inhumanus? Nonnè si Beatum delineas, etiam Deo immortali quàm simillimum reddi oportet, Deo inquam ad misericordiam paratissimo, ad condonandum facillimo, ad subleuandum miseros, ad beandos ita expedito, vt se tùm maximè Deum ostentet, cùm maxima in hoc genere exhibet pientissimæ facilitatis exempla, vobis ipsis Ethnicis perspecta, prædicata? Debuerit, Auditores, huius argumenti radio discuti vmbra tam tetri erroris; verùm Ægyptiacis crassior tenebris adhuc obtinet. *Succurret*, inquit, *Sapiens alienis lachrymis, non accedet: dabit manum naufrago, exuli hospitium, egenti stipem, non hanc contumeliosam, qua pars maior horum, qui se misericordes videri volunt, abijcit: & fastidit, quos adiuuat, contingique ab his timet; sed vt homo homini ex communi dabit. Donabit lachrymis maternis filium, & catenas solui iubebit, & ludo eximet, & cadauer etiam noxium sepeliet. At faciet ista tranquilla mente, vultu suo. Ergo non miserebitur sapiens, sed succurret, sed proderit.* Hæc à Zenone stans summus Philosophus, vmbras illius illustrare se posse putans. Sed nisi retractet penitus, & submoueat; nonne in lumine cor-

pu s vmbram facit? Certè ita redditur obscurus Zeno, vt idæam sapientis, quam nulli hominum exprimere in se liceat, confinxisse videatur. Quòd enim illi misericordiam negat, effecta verò ipsius attribuit omnia, plus est profectò, quàm vt homo viribus Naturæ integris fultus perficere possit. Indigetam faciat, oportet, mortalitati penitùs exemptum; cœterum optandum hic nobis dicerem ego magis, quàm sperandum, nisi, quod vni Numini beatissimo peculiare ac natiuum defert sacrosancta Christianorum Theologia, id nos in hac vitâ lege fatali miseros optare, dementissimæ foret audaciæ: Me verò iuuat esse hominem, ne in immanem degenerem beluam. Ac nunc quidem, vti philosophum decet, humanitatem in ipsum Zenonem præsto: Misereorque summoperè eius, alioqui ingenij præcellentis, inscitiæ. Vtinam re quoque propositum animi in inscitia obstinatum expugnem. Reliquum iam est, vt dilabentibus priscorum errorum vmbris ad lucem veritatis disputatione publica intendamus obtutum.

GRATIÆ.

INscitiæ vmbra sapientum veterum conspectum nostris sapientiæ veræ lumen magis commendat. Sic humanitatis vestræ singularis meritum, Auditores, silentij mei vmbra, quàm agendarum gratiarum luminibus, clarius elucescet.

ALITER.

HAbeo gratias fato meo, quòd in luce sapientiæ vestræ incomparabilis vmbram humanitatis quæsiuit obscuro ingenio meo longè gratissimam.

ALITER.

OBtuli nunc vobis, Humanissimi Viri, quam inopiæ meæ impenderetis, misericordiæ segetem copiosam. Vos mihi alteram tantam segetem gratiarum. Quas, quia referendo non sum, agenti certè quàm maximas possum, eodem, spero misericordiæ sensu condonabitis.

PHILOSOPHIA VEL THEOLOGIA GENERATIM.

PLatonis indigna Platone vox, & vulgi plausibus quàm vestris dignior (Prudentissimi ingeniorum arbitri) visa mihi semper illa fuit, quùm agere se gratias Naturæ diceret, quinque ijs auctus beneficijs: Quòd natus homo esset potiùs, quàm brutum

tum

tum animal: quòd maſculus, quàm fœmina: quòd Græcus, quàm Barbarus: quòd Athenienſis ciuis, quòd Socratis demum temporibus. Id ego, Auditores, cauillanti excidiſſe, ad ſummùm imprudenti libentiùs crediderim, quàm vt tantum caput inſcitiæ, ineptiæuè condemnem. Ecquid, obſecro, homo ſciolus, aut agirta circumforaneus captandæ ieiunæ plebeculæ ſtudioſus, fabularumque diuenditor effutiſſet inanius, ac delirius? Quaſi verò (vt hinc ipſe ſuſcipiam) ſi vel barbarus, vel mulier, vel (bona cum venia) ſi aſinus natus foret, idem ipſe denique Plato foret, an non ipſum idem quod natum fuiſſet. Horum quippe alterutrum: aut Philoſophi perſonam iſta dicendo ſepoſuit, qui ſenſum vulgi inſulſiſſimum prompſit: aut certè Pythagoreum ſomnium probauit: quem quidem Pythagoram ſcimus, vt homines ab eſu animalium prohiberet, euulgaſſe, elapſas corporibus animas in aliorum corpora animalium commeare. Cùm hoc itaque ſomniare viſus eſt Plato, potuiſſe fieri, vt, quæ tùm temporis informaret Platonem anima, in mutum aliquod animal degenerante ſorte includeretur; eſſetque nihilominùs humano ſenſu prædita, benè vt eo intelligeret, doleretque, indecora onerari ſe corporis mole. Quantò feciſſet perſonæ ſuæ congruentiùs Plato, ſi Naturæ gratias profeſſus fuiſſet, quòd ingenium ſibi tribuiſſe inter homines Diuinum, quòd miram ad virtutes omnes indolem, quòd ea congeſſiſſet humana præſidia, eas opes fortunæ, quibus liberaliter erudiri, & tantæ expectationi reſpondere cumulatiſſimè potuiſſet? Hæc enim verò gratias noſtras merentur, quinimò extorquent. Nam quòd Athenas habuerit patriam, videtur neſcio quid è triuio redolere, atque à Platonico ſpiritu nimis alienum. Quid enim intereſt tua, vtrùm hoc, Vel illo ſub Cœlo vſuram auræ acceperis; dum ſortem eandem ſubeas, idem tibi fortunæ fauor aſpiret? Quaſi Ithacam exoſus eſſet Vlyſſes, cuius Regno potiebatur: quaſi non ſtagyræ ſuæ Ariſtoteles, & Arpino Tullius; & Ataci Terentius Varro, & Aquino Iuuenalis, & Priæne Bias, & alijs alij obſcuris locis clariſſimi viri ſplendidius duxerint, contuliſſe ſe Patriæ, non accepiſſe ſplendorem. Quid? Athenis nati, ac temporibus Socratis milleni hominum multi extitere (dubium non eſt) indocti ij, atque inſani. Non enim vt Cæli clementia ingenium; ſic ſoli conditio, & celebritas loci, in quo quiſque effuſus ex vtero eſt, conciliat homini ſapientiam. Aliquid refert (opinor) incidiſſe in Socratis tempora, ætatem illam auream ſortitum fuiſſe, oraculum ſapientiæ proprijs auribus ebibiſſe, percepiſſe eius vo-

cis sonitum, attendisse Philosophantem, disputanti adfuisse vel longi pretio itineris, atque emensis ab vno ad alterum polum terris, ac maribus. Verumtamen non omnibus patet eiusdem Solis aspectus, qui omnibus oritur: quando Cymmerijs ignoratur, vt propterea Sapientia Socratica beari debuerint contemporanei: Sed quos tu beatissimos putauisses Alcibiadem, & Critiam Socratis ipsius auditores assiduos, ac multò studiosissimos, nonne vidimus alterum patriæ hostem acerrimum extitisse, alterum Tyrannorum omnium crudelissimum? Vtinam non eos ad malas artes expedierit disciplina Socratica, astutiores ex cognitione rerum vbere effectos, & cote disputationum ferociùs exacutos. Saniùs vsurpare mihi fas est hodierna die; maximas me habere gratias Naturæ summo Auctori; quòd ego, qualis qualis sum, hoc potissimè sæculum videam, fortunæ licet iniquitate vexatum, gloria tamen vestra serenum, felicissimumque (Viri sapientissimi) qui & præsentes mortalium animatæ vòcis oraculis, & absentes erudito famæ sonitu rapitis in beatitatem. Quamquam si alibi iniquiùs agit fortuna, hic certè multò clementiùs, seseque gratiore vice compensat, Te vnum nobis largita (N.N. *) & cursu valetudinis secundo ad hanc vsque ætatem in rei literariæ gratiam prosequuta. (* *Hic erit excurrendi campus in laudes vel Doctoris, vel eius, cui Theses dicantur, à quo sanioris doctrinæ præcepta, & integerrimæ simul vitæ exempla hauriuntur, &c.*) Felix igitur ego coëuus vester, Auditores, sed adhuc felicior cliens, si Philosophicas (*vel Theologicas*) theses publicæ disputationi proponens, non tam Iudices vos eruditionis meæ, quàm patronos inscitiæ ac imbecillitatis experiar.

GRATIÆ.

ACcusaui Platonem agentem temerè Naturæ gratias. Ego verò ne accuser ineptè vobis agere, ab ipsis abstinebo gratijs, quas quidem beneficij vestri magnitudini non nisi impares agere mihi licet.

PHILOSOPHIA VEL THEOLOGIA.

VIndico vel generi hominum Sapientiam, vel ipsam sibi à calumnia notissima per summum alioqui studiosum ipsius, atque adeò patronum irrogata. Hic ille est Platonis imitator nobilis, & eloquentium Romanorum princeps, in eam aliquando sententiam progressus, vt Philosophiam minime esse vulgarem

rem ſtatuerit; propterea quòd non niſi docti viri aſſequi eam poſſint. *Eſt*, inquit, *Philoſophia paucis concenta iudicibus, multitudinem conſultò ipſa fugiens*. Præclarum ſanè dicterium, & dignum Tullio. At mihi, Auditores, vox illa *CONSVLTO*, quia imprudenter (credo) ingeſta, ſcrupulum facit quàm moleſtiſſimum: cùm neque me fugiat, eundem ipſum Auctorem in libris Officiorum conſentire cum Græcis, nihil vt ſit aliud Philoſophia, præterquàm ſtudium Sapientiæ, ipſa verò Sapientia nihil, præterquàm humanarum, ac Diuinarum rerum ſcientia. Vtrumnè venditet hoc faſtidioſam ſapientiam, quæ ſelecta ſolùm ingenia dignetur: An infelix oppidò genus hominum ad ludibrium ignorantiæ ferè proiectum: auaram ideò Naturam, & eius Auctorem (horreſcunt aures) barbarum, ac iniquum, qui cæteris optimè inſtructis animantibus vnum omnium Principem ita luſerit? Ego igitur ſic ſtatuo; Naturam hominum, quia mente Diuinitùs prædita ſapientiæ capax eſt, nullum planè ab ipſius conſecutione ſexum, conditionem, officium, excludere: vt nec fœminas, nec fabros, nec ruſticos, nec, ſi qui alij formam hominis gerant, à communi hoc dono ſecretos velit. Quaſi verò Myſterium Philoſophiæ barba ſolùm celebretur, & pallio. Admittit profectò, niſi vel neceſſitas prohibeat vel voluntas; admittit (dico) & pallam, & penulam, & ſagum: admittit colum, ſerram, aratrum, malleum, plectrum. An verò Stoicos ignoramus, & ſeruis & mulieribus philoſophandum eſſe dixiſſe? An non Epicurum audimus rudes omnium literarum ad Philoſophiam inuitare? An fugit Platonis commentum, componendam eſſe de Sapientibus ciuitatem? At (dixerit Tullius) quàm multa proludant, oportet, ad Sapientiam? Quàm multa eluctanda incidunt, quæ paucis hominum vix conceduntur? Primùm enim exigitur literalis apparatus, vt, quando non omnia contingit acroamaticè diſcere ob deſiderium ſæpe Doctorum, in tanta præſertim rerum ſciendarum varietate; ſuccedant auribus oculi, & ex notitia communium literarum Doctores ab omni ætate, atque orbi tibi conquiras. Itaque non Latinè modò conſultus eſſe debes, ſed Græcè quoque, & Arabicè, vt Philoſophiæ fontes ipſos deprehendas. Deinde vt hæc tibi vſui ſint idiomata, recta loquendi ratio adhibenda. Grammaticæ ergo ampliùs ſtudendum; Sed & Rhetoricæ, vt non loqui ſolùm, ſed quæ didiceris cùm labore, eloqui pro dignitate poſſis. Ad hæc haurienda Geometria, noſcenda Muſice, tenenda Aſtrologia: habent enim hæ diſciplinæ quandam cum Philoſophia cogna-

cognationem. Atque hæc omnia ante Philosophiam ipsam, nedum ante Sapientiam, ad quàm illa aditum parat. Id verò totum negotium quanto cum impendio temporis, per quàm malè auguramus in ipsis rudimentis grammaticis, in quibus apud ludimagistros, vel imperitos, vel certè ambitiosos totam nos plerumque cum pueritia adolescentiam absumimus. Rudes ergo Epicurus admiserit: quo modo, cedo, illa, quæ inter Philosophos tam acriter disputantur de Natura, de Principijs, de atomis, siue punctis in quantitate, siue instantibus in tempore, aliaque id generis intelligent ij tam perplexa, & inuoluta, vt vix etiam eruditi homines assequantur? Tu nè ad res obscuritate implicitas, ingeniorum varietate confusas, eloquentium hominum sermone exquisito fucatas existimes imperito & rudi aditum esse posse? At erudiri eos omnes antè nemo prohibet. Imò, si Deo placet, prohibent multa. Nam fœminis quidem intra pubertatem, quùm in vestibulo Philosophiæ, hoc est minoribus disciplinis versari oporteret, nonnè solis exceptis Principibus illa sunt ediscenda officia, quæ mox consequentibus nuptijs ad vsus domesticos, familiaremque administrationem exiguntur? Quid autem Serui. Nonnè per eos annos maximè exercendum seruitium, per quos & promptiores spiritus, & viuidius ingenium, & obsequentiorem memoriam habent ad literas? An fortè pauperibus, aut fabris, aut rusticis vacabit, vt mentem doctrinis excolant, quibus nempè colluctandum cum fame est, & manibus quæritandus victus in diem? Ob hanc itaque causam; si abhorrere sentit Tullius à multitudine Philosophiam, ego non tantùm do manus, sed & pedibus venio in eius sententiam. Verùm enimuerò non fugiet ipsa *consultò* multitudinem, quàm inuita, quàm fame, ac fato coacta fugit, furtiuè quandoque reuersura, vt largiore sui copia erga paucos iacturam compenset reliquæ multitudinis. Quis namque vnus virorum philosophari visus est altiùs Themiste fœmina? Quis amœniùs Sappho? Quis autem vtiliùs Phædone, aut Æsopo mancipijs? Quorum alterum Cebes edocuit, alterum sola Naturæ solertia? Quis magnificentiùs Anacharsi, quem inter Scytharum barbariem educatum excepit Græcia doctrinis suis imbuendum? Ac ne plures attexam, liceat memet vnum pro recenti exemplo vobis proferre: Hominem videlicet adolescentem è multitudine, ac planè numerum, caput gregarium, nullis opibus ingenij, nullis præsidijs literaturæ instructum; varijs quoque fortunæ periculis exercitum, Diuino tamen munere, & tuo (Præceptor Sapientissime) magisterio;

rio; & veſtro (Sodales egregij) incitamento ad hanc quantam quantam Sapientiæ notitiam perductum. Sed præſtat diſcuſſis theſibus, quàm iactatis verbis id ipſum experiri; ſi veſter item fauor, Humaniſſimi Auditores, adfuerit.

GRATIÆ.

VTrumnè ego vix vnus è multitudine, aliquid tamen Sapientiæ contra Tullij opinionem hauſerim, veſtrum eſt (Auditores Prudentiſſimi) iudicare. Meum interim eſt meditari, Vtrumnè vobis referre gratias poſſim, qui ne agere quidem valeo humanitati in me veſtræ pares.

PHILOSOPHIA VEL THEOLOGIA MORALIS.

Item Ius Ciuile.

ELegantiam ingenij ſui Natura in animantibus; neque aquam in vnius hominis opificio, ſed & brutorum ſua cuiuſque ſpecie, ſtructura, conditione planè admirabilem, ſibique ſibi ſimilem commonſtrat. Habet vnumquodque animantium ſpectabilitatem ſuam dignam oculis philoſophantium. Illa ipſa, quæ ad terrorem, exitiumque nata videntur, ſi contemplemur per partes; ſi membrorum diſpoſitionem, proportionem, concentum obſeruemus; nihil illis ad vitam perfectius, nihil formoſius ad aſpectum ne mente quidem concipi poſſe nanciſcimur. In hac tamen pompa elegantiæ non deſunt animata monſtra, ſoli nata horrori, ac ſoli exitio; quorum torua deformitate, ac truculento aſpectu, Naturæ vtique ſubtrahuntur operibus. Vt enim illa ingenium habent parentem, ſic iſta peccatum: nata (credo) conſilio Conditoris occulto, vt quando omnia ex nihilo conſtitere; ita in nihilum, quod eſt peccati germanum, recurrere ſuopte pondere doceret. Id ipſum, quod in brutis, & in homine vſu venit, cuius ingenium æmulandæ veriùs Naturæ, quàm imitandæ natum eſt. Platonem vnum teſtem, immò reum citabo, Quale verò eius ingenium, Auditores? quàm illud acutum, quàm amœnum? quàm multiplex? Humano maius dixiſſe minus eſt, niſi Diuinum dicatis. Citra religionem hoc dictum, nam omnis vobiſcum ætas conſentit. Quæ igitur ingenij elegantia cum eo adæquanda? Natura maior Plato, quia Diuinus, nihil monſtri, creditis, ex ſe ſe proferet? Monſtroſius certè nihil, quàm quod modò per tranſennam ſpectandum

cognationem. Atque hæc omnia ante Philosophiam ipsam, nedum ante Sapientiam, ad quàm illa aditum parat. Id verò totum negotium quanto cum impendio temporis, per quàm malè auguramus in ipsis rudimentis grammaticis, in quibus apud ludimagistros, vel imperitos, vel certè ambitiosos totam nos plerumque cum pueritia adolescentiam absumimus. Rudes ergo Epicurus admiserit: quo modo, cedo, illa, quæ inter Philosophos tam acriter disputantur de Natura, de Principijs, de atomis, siue punctis in quantitate, siue instantibus in tempore, aliaque id generis intelligent ij tam perplexa, & inuoluta, vt vix etiam eruditi homines assequantur? Tu nè ad res obscuritate implicitas, ingeniorum varietate confusas, eloquentium hominum sermone exquisito fucatas existimes imperito & rudi aditum esse posse? At erudiri eos omnes antè nemo prohibet. Imò, si Deo placet, prohibent multa. Nam fœminis quidem intra pubertatem, quùm in vestibulo Philosophiæ, hoc est minoribus disciplinis versari oporteret, nonnè solis exceptis Principibus illa sunt ediscenda officia, quæ mox consequentibus nuptijs ad vsus domesticos, familiaremque administrationem exiguntur? Quid autem Serui. Nonnè per eos annos maximè exercendum seruitium, per quos & promptiores spiritus, & viuidius ingenium, & obsequentiorem memoriam habent ad literas? An fortè pauperibus, aut fabris, aut rusticis vacabit, vt mentem doctrinis excolant, quibus nempè colluctandum cum fame est, & manibus quæritandus victus in diem? Ob hanc itaque causam; si abhorrere sentit Tullius à multitudine Philosophiam, ego non tantùm do manus, sed & pedibus venio in eius sententiam. Verùm enimuerò non fugiet ipsa *consultò* multitudinem, quàm inuita, quàm fame, ac fato coacta fugit, furtiuè quandoque reuersura, vt largiore sui copia erga paucos iacturam compenset reliquæ multitudinis. Quis namque vnus virorum philosophari visus est altiùs Themiste fœmina? Quis amœniùs Sappho? Quis autem vtiliùs Phædone, aut Æsopo mancipijs? Quorum alterum Cebes edocuit, alterum sola Naturæ solertia? Quis magnificentiùs Anacharsi, quem inter Scytharum barbariem educatum excepit Græcia doctrinis suis imbuendum? Ac ne plures attexam, liceat memet vnum pro recenti exemplo vobis proferre: Hominem videlicet adolescentem è multitudine, ac planè numerum, caput gregarium, nullis opibus ingenij, nullis præsidijs literaturæ instructum; varijs quoque fortunæ periculis exercitum, Diuino tamen munere, & tuo (Præceptor Sapientissime) magisterio;

rio; & vestro (Sodales egregij) incitamento ad hanc quantam quantam Sapientiæ notitiam perductum. Sed præstat discussis thesibus, quàm iactatis verbis id ipsum experiri; si vester item fauor, Humanissimi Auditores, adfuerit.

GRATIÆ.

VTrumnè ego vix vnus è multitudine, aliquid tamen Sapientiæ contra Tullij opinionem hauserim, vestrum est (Auditores Prudentissimi) iudicare. Meum interim est meditari, Vtrumnè vobis referre gratias possim, qui ne agere quidem valeo humanitati in me vestræ pares.

PHILOSOPHIA VEL THEOLOGIA MORALIS.

Item Ius Ciuile.

ELegantiam ingenij sui Natura in animantibus; neque aquam in vnius hominis opificio, sed & brutorum sua cuiusque specie, structura, conditione planè admirabilem, sibique sibi similem commonstrat. Habet vnumquodque animantium spectabilitatem suam dignam oculis philosophantium. Illa ipsa, quæ ad terrorem, exitiumque nata videntur, si contemplemur per partes; si membrorum dispositionem, proportionem, concentum obseruemus; nihil illis ad vitam perfectius, nihil formosius ad aspectum ne mente quidem concipi posse nanciscimur. In hac tamen pompa elegantiæ non desunt animata monstra, soli nata horrori, ac soli exitio; quorum torua deformitate, ac truculento aspectu, Naturæ vtique subtrahuntur operibus. Vt enim illa ingenium habent parentem, sic ista peccatum: nata (credo) consilio Conditoris occulto, vt quando omnia ex nihilo constitere; ita in nihilum, quod est peccati germanum, recurrere suopte pondere doceret. Id ipsum, quod in brutis, & in homine vsu venit, cuius ingenium æmulandæ veriùs Naturæ, quàm imitandæ natum est. Platonem vnum testem, immò reum citabo, Quale verò eius ingenium, Auditores? quàm illud acutum, quàm amœnum? quàm multiplex? Humano maius dixisse minus est, nisi Diuinum dicatis. Citra religionem hoc dictum, nam omnis vobiscum ætas consentit. Quæ igitur ingenij elegantia cum eo adæquanda? Natura maior Plato, quia Diuinus, nihil monstri, creditis, ex se se proferet? Monstrosius certè nihil, quàm quod modò per transennam spectandum

dum subijciam. Adeste vos non spectatores magis, quàm auditores; oculati, auriti testes, & monstri fœditatem vna mecum horrete. Is normam iustitiæ daturus, cùm eius vim animaduerteret in æquitate consistere; quandoquidem omnes homines pari conditione nascuntur: *nihil*, inquit, *priuati ac propry habeant, necesse est; sed vt pares esse possint, id quod iustitiæ ratio postulat, omnia in commune possideant*. O iniquissimum de Iustitia præceptum. O viris iustis placitum ingratissimum: Quandiù enim de pecunia hoc intelligis, perquàm elegans referre inuentum tuum potes. Sed vbi à pecunijs ad nuptias veneris, iam proferes obscœnitatis monstrum iustissimum. *Matrimonia quoque*, inquit, *communia esse debebunt*. Hoccine Plato? Plato enimuerò. Ecquis hic medius fidius non abhorreat? quis non stomachetur? Matrimonia ergo communia? Eandem vnam ad mulierem Viros multos tamquam salacissimos canes concurrere, illumque obtinere, qui viribus vicerit? aut siquo temperantiores sunt, vt Philosophi, expectare, & vicibus alternis lupanar velut obire? Ast ego indignatione posita, pugnæ campum aperio in sola ratione, suisque met armis Platonem adorior. Vbi tu verò, inquam, repones castimoniæ virtutem? vbi fidem coniugalem? Nescio, qualem tu mihi pinxeris idæam optimæ Reipublicæ si lineam facis prostitutionem mulieribus pudicitiæ. Nescio quo pacto ad Reipublicæ Regnum admoueas Philosophos, quùm communicatis vxoribus compellis ad id Reges sapientissimos, quod ne furiosi quidem Tyranni præstiterunt. At, reclamat Plato, *Ciuitas concors erit, & mutui amoris constringetur vinculis, si omnes omnium fuerunt & Mariti, & Patres, & Vxores, & Liberi*. Speciosus verò prætextus concordiæ: An non re vera scopulus discordiarum fœdissimus? Quid? Concordabunt annuente lege in vnam vxorem multi, si modò reclamante lege ne bellis quidem ob id grauissimis, & rerum omnium præsente discrimine fœdus procorum, communionemque thalami patiuntur? Quem verò mulier (vt scitè hoc loco Lactantius) virum adamabit, nisi perpetuo cum domicilio deuota illi mens, & seruata inuicem fides indiuiduam fecerit charitatem? Hæc quidem virtus in ea promiscua voluptate locum non reperit. Quis adamabit Pater Filium, quando suum esse aut ignoret, aut dubitet? siquidem nihil non certum amari potest. Quis Patri honorem habebit Filius, qui, quo sit natus, ignoret? Vt non tantùm alienum pro Patre reputet, quam pro alieno Patrem? Sed sunto adoptante vsu omnia communia: Certè quod de vxoribus Plato-

Platonica lex probaret, prohiberet reclamans ipsa Natura; quæ non nisi ex vno concipi filium iussit, vt vnius in pectore certum efficeret illius educandi, formandi, fortunandique studium; Quæ etiam præcauere voluit hominibus matrimoniorum monstra, lege lata volucribus, vt omnes penè facerent matrimonia, vt paria iungerent, vt nidos suos tamquam genitales toros concordi mente defenderent, vt fœtus suos, quia certi sunt, adamarent; vtque si alieni obijciantur, abigerent. Quod ergo monstrum tetrius, quod immanius, quàm quod Naturæ clamores explodit? quod titulo iustitiæ iustitiam ipsam peruertit, Castitatem abrogat, fidem tollit, pudicitiam euertit, charitatem impugnat, pietatem proscribit, concordiam abiurat? quod fœminas prostitutas facit, mares nepotes, vtrumque sexum libidinibus corruptum, humana officia peruersa, permixta, perdita? Et hoc Plato: Et id monstrum, ingenium Platonis: Homo Diuinus habitus rem istam detestandam. Verùm hactenùs monstra! Proferantur iam, Viri Sapientissimi, ex (*sacræ Theologiæ, vel*) Philosophiæ gaza, quæ vestro digniora sint aspectu, quæque auditu gratiora, vt, dum per vos contra me disputantur, illustriora fiant benè formandis ingenijs documenta.

GRATIÆ.

Monstrum edidit Plato, licentior fortè, ac profusior in disserendo. Ego, ne monstrum faciam profusus in gratijs erga beneficium vestrum, Auditores, grato eas silentio compensabo.

THEOLOGIA GENERATIM.

Cum formula laudationis pro Dedicatione Thesium.

Sacram Theologiam inter alia schemata, quibus Diuina eius præcellentia adumbrari posse videtur, non ineptè Olympi appellatione donauerim, Illustrissime Præsul, Ornatissimi Auditores. Hic ex omnibus Orbis terræ montibus longè editissimus ita insanè attollit iugum, vt & nubila transgrediatur, & sidereis plagis (audaciùs dicam, an feliciùs?) vltrò se se ingerens suum cum Cælo nomen ex poëtarum lepore communicet. Licet hic tutiùs & amæniùs, quàm in cæruleo Pindi vertice, aut bijugi Parnassi virore diuersari. Hic sonantes molliùs fontes per decliue præcipites audire. Hic subducere se longiùs ab omni rerum

humanarum intempestiuo strepitu. Hic latiùs ac lætiùs discurſare, haurire ſenſibus totis clementiores auras, & oculos quaquauersùm in patentiſſimos Cæli campos circumferre. Quod autem ſpirantius Theologiæ noſtræ ſimulacrum? quæ ſpecies viuidior? Proprium quippè eſt, ac natiuum ingenuæ cuiuſque diſciplinæ, vt ſubuectum hominem ex humili naturæ animantis, per quam cum brutis repat, excitet in ſublime quaſi editi montis cacumen. Sed enim inter hos montes, nullus eminentior ſuſpicitur Theologia. Ipſa Philoſophiæ ſummum verticem, humilius ceu planum dedignata conſurgit audacior, neque antè deſiſtit, quàm limites Naturæ tentans in Cælum vſque pertingat. Anne aliud eius ipſum nomen præſefert, quàm non dico Cælos, ſed Cælorum Architectum, ac Molitorem maximum Deum? Itaque non modò procreationem Vniuerſi citra vllam caliginis ſuſpicionem nobis deuelat; ſed Stellas præterea, ideſt Angelos, vt vulgus nominat (quando vtriuſque vocis Græcè concordat Ethymon) nobilioris naturæ luce conſpicuos obiectat; & ſi qua adhuc arcanorum miracula in immortali Deo, velut in Cælo radiantes aſtris imagines effulgent, humano proponit obtutui. Verùm & iacentes deorſum Terras, rerum corporatarum ſpecies, & earum Principis Hominis conditionem, vti conditus fuit, vti labe corruptus, vti ſeruatus à Chriſto Deo, vti cæleſtibus præſidijs Sacramentorum in Cælum excitatus, atque traductus, oculis pene ſubijcit concernendas. Quàm verò ſuauis inhibi aura ebibitur? quàm iucundè animus paſcitur? quàm feliciter mentis oculus recreatur? Hæc me felicitas hodierna luce prouocat, Auditores. Si tamen, vt olim penes antiquos, grauiora negocia non niſi auſpicato gerebantur; Sic ego ad Diuinarum meditationem tuum in primis auſpicium, Illuſtriſſime Præſul, demeruero. Eius autem auſpicium, in quo cum ſacra dignitate dignitas congreditur gentis, cum dignitate gentis priuata virtutis inſignia glorioſè certant. Ecquis iſtius Gentis claritatem ignorat, qui non ipſum ignorare Solem arguatur? Vſque adeò hiſtorias occupauit hoc nomen, vt nec illas euoluere liceat, quin paſſim egregium aliquod gentilium iſtorum occurrat facinus: nec iſtorum facinora colligere, quin totas exhaurire, atque emedullare hiſtorias neceſſe ſit. Nam ſi Bellica exquiramus, quàm multi celeberrimi Duces, atque Imperatores è ſtirpe iſto prodeunt? Si Ciuilia, quàm multi Senatoria Purpura, Dictatorijs faſcibus inſignes? Si Sacra, quàm multi Infulati Sacerdotes? Purpurati quàm multi? Si denique Literaria, Vbinam

nam

nam crebrior laurea? Vbi ſapientiora conſilia? Vnde merita in publicam rem, in priuatam ampliora? Compendio argumentum abſoluam (non enim hic eſſe debet laudationis illius campus, cui vix ſufficiunt hiſtoriarum ampliſſima ſpacia) Olympus alter eſt familia tua, Vir Illuſtriſſime, tantò nobilioribus cæteris florentior, quantò eminentior meritorum cumulo. Sed iam Olympi Theologici nos vrget aſcenſio. Vos, Viri ſapientiſſimi, tanto Præſule auſpice, vnà mecum ſubite valenter iugum: nec pigeat Ducem itineris Diſputationem attentione magis, quàm contentione ſectari.

GRATIÆ.

VEreor, ne patientiam veſtram non parùm fatigauerim (Illuſtriſſime Præſul, Viri Auditores) per deuia vos, & aſpera Olympi noſtri deducens. Sed fortia & magnanima pectora ſpecioſitate rerum beari, non frangi difficultate ſolent. Quòd ergo non detrectaſtis ad nutus meos montem ſcandere, Mentem ego vobis, ideſt cumulum gratiarum exaggero.

ALITER.

EXtuliſtis & vos Olympum veſtrum, tàm facilis audientiæ accumulato merito (Illuſtriſſime Præſul, Magnanimi Auditores). Sed ſi nubila mons iſte fugit cacumine, & flatuum, tempeſtatumque regionem; iam ſonitum mihi omnem, & ſtrepitum præcluditis compoſitæ orationis ad gratias.

ALITER.

OLympum montem mea gratia ſubiſtis (N. N.) cuius tollitur vertex in Cælum; Veſtræ id humanitatis experimentum, dignæ, quæ gratijs, & laudibus per me tollatur in Cælum.

THEOLOGIA VEL PHILOSOPHIA GENERATIM.

REplicanti mihi veterum Philoſophorum memoriam, quaſque conſignatas literis tranſmiſere ad poſteros ſudatas commentationes, non ſatis ſuccurrit, vtrumnè ſint admiratione, an riſu potiùs proſequenda quorumdam placita, qui eam ipſam, quàm profitentur rerum ſcientiam, ſuomet ſenſu, atque aſſertione confutant. Mirandum cum primis videtur ſomniaſſe tanta capita neſcio quàm Fortunæ Deitatem, eique non tam Optimæ, vt Numen decebat, quàm peſſimæ titulum attribuiſſe; Tali ſcilicet Numini, quod varijs pertextis caſibus, ſecundis, aduerſis,

humanas res impotentiſſimè regere credebatur. Huc alluſiſſe conſtat Romanum Platonem, cùm Ciceronem filium ex Philoſophiæ præceptis inſtituere aggreſſus, *magnam*, inquit, *eſſe fortuna vim in vtramque partem quis neſcit? nam & cùm proſpero ſtatu eius vtimur, ad exitus peruenimus optatos: & cùm reſtauerit, affligimur*. Hæc tantus Vir ex vulgi ſimul, & Sapientum ſententia. Apud quos tam benè, quàm malè audire vtrùm cadere in Diuinitatem poſſit, ipſi expenderint priſci Philoſophi: At eorum quidem mortalium, qui proſpero Deo flatu vtebantur quam inuidenda cæteris conditio? quàm verò ſibi prompta, & alacris in quodcunque diſcrimen procurſio? Vnus fauor Fortunæ iuſta erat digladiandi cauſa, vnus inſtar omnium armorum. Ad grauiora quæque Martis pericula, ad feruidiora prælia, ad præcipitatiora conſilia, contra truculentiorem hoſtem, contra intentas haſtarum ſyluas inter miſſilium nimbos, denſataſque glandium tempeſtates ſatis tutò ſe protegi vnius fortunæ præſentia perſuaſum habebant. Iam ſiquis officio ductus amicum aduerſis caſibus iactatum ſolari, inter ærumnas valetudiuis, egeſtatis, orbitatis iacentem erigere inſtitueret, confugere protinùs ad quærelas, ad diras contra Fortunam, ab his ordiri, ex his texere ductu perpetuo conſolatorium ſermonem, hanc vnam officij formulam noſſe, hunc vnum eruendæ materiæ, quem peterent, communem locum habere. Quid plura? Illi ipſi ſapientes, quibus propoſitum in animo erat, fortunam ire neglectum, Virtutem vnam habere penſi, nullam de Virtute diſputationem inibant, in qua non maximè Fortunam vexantes, eius proſcindendo nomini bonam partem diſputationis impenderent. Hæc enimuerò, Auditores, admirabilia eſſe quit neget? Illud autem ridendum, quod vaniſſima iſta religione cùm facilè imperitum, ac mobile vulgus imbuiſſent Philoſophi, vt Fortunam Deam colerent in muliebri forma; ipſi in re ſtulta atque inter homines ſtultos, vt eminerent ſapientes, immutato ſexu nequaquam Deam, ſed Deum afferebant. Quid, quòd captum hunc Deum oculis voluerunt? Ridendum certè, ſi quod aliud deuoti Libero capitis deliramentum; vt quem Deum ex Græco Θεὸν, quaſi videntem ſapientiſſimè dicebant veteres, eundem iſti oculatum ſimul ac cæcum dictitarent, prudentem, ac temerarium; proſpicientem futurà; præſentia non cauentem. Quod ſibi hoc volunt inſani, ſi ſanè loquantur, niſi vt noua prætenta religione omnem funditùs religionem expugnent, ac Deo propoſito plus irrogent contumeliæ, quàm excogitare cultus poſſint? Quò enim

enim tendunt voces Tullij in sua consolatione, & cum ijs concordes passim aliorum sibi similium Philosophorum? Ibi *pugnasse se semper contra fortunam*, loquitur, *eamque ab se esse superatam, cùm fortiter inimicorum impetus retudisset: nec tùm quidem se ab ea fractum, cùm domo pulsus patriâ caruit: Tùm autem cùm amiserit carissimam filiam, victum se à fortunâ* (& quidem turpiter) confitetur: *Cedo*, inquiens; *En manum tollo*. Credo, negocium cum Numine habere se putabat tanquam cum homine, aut cum bestia, vt circumuenire armis posset, vt congredi prælio, vt sternere faciliùs quàm sterni, imbecilliore hominibus, ac segniore Deo. Hæc erat illis Maiestas Dei, hæc potentia. Sed quem suprà iniquum fecerant, quid supererat, nisi vt impotentem quoque admitterent, & ipso minorem homine, sic Optimi Maximi titulo retractato? Atque vt intelligatis, quàm bellè somniatam ijs dixerim huiusmodi Deitatem, ecce breui dilapsa ea somnia, & ipsum Fortunæ non tam Numen abrogatum, quàm nomen: Ecce suam per ipsos egregia confessione non infirmatam solùm, sed planè sublatam sententiam. Siquidem in hoc disputationis cardine multùm diùque versati ijdem Philosophi, vnum denique, & eundem esse Deum Naturam statuebant, ac Fortunam; propterea quòd (inquit Cicero) *multa efficit Natura inopinata nobis propter obscuritatem, ignorationemque causarum*. Præclara verò sapientia, erudita religio, quæ lucem Diuinitatis in obscuro causarum conspicere valet: quæ docet ex humana ignoratione conflare Maiestatem Numinis: quæ Deos discit alterna persona quasi mimos in Mundi scenam proferre. Atque hùc tandem euasistis Philosophi, Religione vt velaretis ignorantiam vestram. Hùc tua, Tulli, cum Deo prælia, hùc victoriæ sæpè relatæ, hùc semel accepta clades. Superbissima verò nuncupatio, qua te tibi Deum statuis; quàm nobilis tuimet victor in casibus, quos tulisti, tàm turpiter victus in vnius filiæ iactura. Videlicet inopinata hæc tibi fuit, acerba ideò, atque intoleranda. Tuam ergo imprudentiam, tuam inscitiam, tui ingenij caliginem impete, non Fortunam, quæ tuis in rebus alia à te nulla est. Tecum ipse rem totam habes: vt, si virtute nitaris, viceris; sin verò desidia, quid, nisi succubueris? Perstrinximus satis hactenus Philosophos veteres: Nunc par est, Auditores, vt nostras quoque doctrinas etsi multò saniores, & cum verà religione coniunctas, perstringendas tamen eruditionis meæ gratia; & vestræ explicandæ sapientiæ in medium proferamus.

GRATIÆ

GRATIÆ.

FOrtunam Philosophi veteres cæcam, cæciores ipsi sibi finxere. Ego acturus, quas nequeo, gratias humanitati vestræ singulari; si mutus fingar, felicius (credo) eloquens apparebo.

THEOLOGIA GENERATIM.

PRinceps illa Vrbium, cuius plena est mentio veneratione, appellatio maiestate; Vrbs inquam ROMA, dictione inuersa AMOR, Græcè interpretata ROBVR, propterea quòd admonita geminæ formæ dominandi, in Corda, in Capita, suo sibi de nomine fecerit auspicium Sceptri in Orbem vniuersum protendendi, non est, cur tam miremur, Auditores, quàm quibus illa opibus atque artibus partum initio imperium in tanto deinceps ætatum decursu, inter tot bellorum casuumque turbines, per tot ludentis fortunæ vicissitudines firmum, inconcussum tenuerit, attentiùs obseruemus. Et quidem si rerum Romanarum seriem iam inde ab exordio ad nostra vsque tempora vnum sub aspectum collectam contemplabimur, aduertemus, ab hac nobilissima Gentium summum præsidium felicitas non alia in re, quàm in studio Religionis, & cultus sacrorum fuisse continenter positum: tametsi ritu antiquo cum temporibus deindè immutata, atque in falsi locum succedente vero, in superstitiosi religioso, in Ethnici Christiano, idque siue præsagiens hostis teterrimus nostri generis futuram aliquando eius Vrbis sanctitudinem præuertere studuerit per intrusam idololatriam, atque (si licuisset) præcludere: siue contra miserescens Deus Optimus Maximus humanam conditionem, illa potissimùm in Vrbe primam sedem Religionis sacrosanctæ destinauerit, cuius populum cura in primis Diuinorum, etsi promiscua, teneri cernebat. Quàm scitè concinit nobiscum Valerius Maximus de hoc ipso populo; *Non mirum*, inquiens, *si pro eo Imperio augendo, custodiendoque pertinax Deorum indulgentia semper excubuit, quòd tam scrupulosa cura paruula quoque momenta religionis examinare videtur, quia nunquam remotos ab exactissimo cultu ceremoniarum oculos habuisse nostra Ciuitas existimanda est*. Hunc igitur Romuli fœtum in ciuilem lucem recèns editum, atque inter fascias ipsas primæ institutionis iam tùm vagientem ob asperius parentis ingenium, prouidente Senatu successor Numa Pompilius excepit sanioris disciplinæ lacte nutriendum, quàm sperari fas esset ex illo, qui ex lupa

lupa non nisi ferinos mores cum lacte suxisset. Quæ autem, & quàm multa genio religionis ipse Numa etsi ludificante Tartari genio excogitauerit, inuexerit, sanxerit, tam puto superuacaneum vobis repetere, quàm mihi arduum; vsque adeo totius antiquitatis impleuit memorias, vt nemo vnus sit, qui nesciat; Ita illius collegit admirationem, vt à recitando disertissimum quemque deterreat. Fuit autem Numæ consilium illud (vt in Ethnicismo) prudentiæ propè Cælestis, quod per artes pacis traditurus ferocissimæ genti rudimenta politicæ subiectionis id se moliri commodiùs non posse existimauit, quàm religione inducta, quod & præstitit institutis Sacris, præscriptis ceremonijs, Sacerdotijs ordinatis, Templis, Delubris, Fanis cum suo quoque cultu excitatis; constitutis Pontificum, Augurum, Flaminum, Saliorum, Vestalium ordinibus; inuecta Ancilium religione; Palladij retentione; ignis sacri alimento perpetuo; Fastorum obseruatione. Quæ verò exempla, imò quæ miracula pietatis, Auditores, nisi suppositítijs illis Numinibus in monstra impietatis teterrima degenerarent? Hæc autem vt vt fuerit Numæ pietas, quàm facilè Romanorum insedit pectoribus? quàm altas, firmasque egit radices? quàm bellè fundauit ad multa secula, ad articulos belli difficillimos imperium exiguis opibus constitutum? Non aliam vidit Orbis Rempublicam, Religionis tenaciorem Romana; non aliam ideò feliciorem gerendis rebus maximis, siue decerneret Senatus, siue priuati viri fortes aggrederentur: siquidem multò pluris, quàm vlla Ciuilium legum erat ijs sanctitas Sacramenti, vt qui potentiam Deorum, quos putabant immortalium longè præ omni humana reformidabant. Date mihi hanc veniam, Auditores, vt rei vobis notissimæ, semper tamen admirandæ vnum aut alterum exemplum proferam: Subeat parumper cladis illius ad Cannas Romanis copijs illatæ nunquam intermortua memoria, cuius miserando euentu territos complures Ciuium, de deserenda Italia, deque arripienda fuga in Siciliam, Capita conferentes conuenit Scipio, & stricto ferro minitabundus adegit, vt patria se se minimè abdicaturos iurarent. Subeat, & Lucij Manlij, Titi Manlij Patris, cui cognomentum Torquato. Is à Marco Pomponio Tribuno Plebis cùm esset insimulatus, antequàm iudicij adesset dies, adiuit Titus Marcum, ac necem intentans, ni criminationem tolleret Patri, id vt præstaret, obtinuit iuramento. Ita Ciues illos, quos amor in Patriam, legumque metus haud detinuissent in Italia, detinuit iuramentum per vim extortum: Nec non etiam Tribunus

bunus

bunus odium in parentem illius conceptum deposuit, acceptam à filio iniuriam, iacturamque propriæ dignitatis præ Iuramenti obseruantia nihili æstimauit; quæ quidem argumenta sunt præclarissima eius, quàm antiquitùs Numa fundauerat, & speciosis ad politiæ stabilimen inuentis obfirmauerat, suppositæ religionis. Hæc mecum ipse reputans, Auditores, quàm altè erigor mente in eam sententiam, nequaquam fieri posse, vt vlla vi, vlla iniuria, vllo casu collabatur Romæ nostræ Imperium, cui non impostor aliquis Numa, sed Numen ipsum immortale, sed æternæ veritatis oraculum sinceræ studium Religionis, sacrosanctos ritus, maiestatem Sacerdotij luculentissimis testimoniis indidit, suggessit, stabiliuit. Ac Romæ quidem Ethnicæ, siquando Ciues incessisset scrupulus neglecti alicuius sacrorum cultus, aut prætermissæ ceremoniæ, illico per oracula libros, præsertim Sibyllinos consultum ibant, quorum diligenti inspectione modum integrandi quidquid violatum fuisset, doceri se se putabant: Quid verò recentis, quid Christianæ, ac veris de Cælo ordinatis ritibus Romæ? Nonnè obortis de Fide Diuina, de sacrosanctis mysterijs, deque momentis Christianæ disciplinæ identidem controuersijs, quarum semper aliqua inter doctos (disponente Deo ad Ecclesiæ suæ formationem) feruet, oracula Theologiæ protinus adeuntur, Sacra Biblia, Sanctorum Patrum scripta consuluntur; quibus & quæ credenda sint homini Euangelico, & quæ gerenda, indubij quasi oraculi Sibyllini responsis commonentur. O Theologia veræ sacrarium religionis, O religio vera, certùm pignus Imperij sempiterni. Theologiæ igitur quantoperè vacare; qua cura, quo studio deuouere illi capita nostra debeamus, quis nostrum non intelligit? Ergo Theses quasdam de illa disputare non piguerit, quas in medio huius sapientissimi consessus lubens propono.

GRATIÆ.

STudio religionis debuit Roma vetus: Debet, debebitque Roma recens, neruos Imperij, ac firmamentum. Vestræ, Auditores, humanitati debeo ipse hodiernæ meæ disputationi sustinendæ quasquas vires, quodquod robur adhibui, debeboque æternùm gratus.

THEO-

THEOLOGIA GENERATIM.

QVæ sua agnoscit cunabula in sacris literis, ab illarum quoque exordio suos repetat natales, necesse est, sacra Theologia: Iam exordium illarum si quæritis, Auditores, subeat in mentem illud Mosis Scriptorum principis, atque adeò Dei ipsius immortalis per Mosen oraculum ita Genesin inchoantem (Vos venerabundi accipite, & mecum vna exactè perpendite). *In Principio*, inquit, *creauit Deus Cælum, & Terram*. Hoc verò quàm pressum numeris dictum, tàm fœtum mysterijs, ac planè miraculo plenum oraculum. Primùm itaque referri Cælo Theologiam, Terra Hominem, ne quis me audiat interpretantem, nisi apertiora Cælo, solidiora Terra proferam in medium argumenta. Ecquod est (quæso) propositum Theologis obiectum primarium, præterquàm Deus vnus, ac Trinus? Ac Cælo quidem, siue molem illam supernorum Orbium vniuersam vsurpemus cum Mose, siue præcipuos Cælorum Philosophis cognitos; quis neget accidere tria illa maximè notanda, nempè motum in orbem flexum, à quo motus omnes inferiores cùm sint, imperium repræsentat summum, attributum Patri Deo: tùm lucem nitidissimam, summæ symbolum sapientiæ, Deo filio: tandem procedentem indè calorem, summi typum amoris, Sancto flamini Deo, ex quibus Cæli qualitatibus mouentur, illustrantur, perficiuntur vniuersa? Nisi quis malit arcanum Triadis augustum in principe planetarum cognoscere, qui & medium Cæli obtinet, & Solis nomen quasi solius sibi vendicat, excellentiæ titulum singularis. Sic enim philosophatur, cui cognomentum Diuini antiquitas tribuit, Plato in Republica: *Est*, inquiens, *Deus clarissima lux, est veluti Sol quidam pamphaës, vt Græci loquuntur*, Interpretamini vos, *Vndique collucens, & omnia illustrans*. Nobis verò Latinis aptiùs erit hic Sol TRINVNVS, quippè qui tres vna in natura hypostases complectitur eum in modum, quo Planeta maximus, tria in se ipso præfert, nam & eius lucem obseruamus, & ex luce radios, & ex vtrisque calorem. Hæc ferè in æterno Sole & Pamphaë Deo est intueri. Sed quid intueri dixerim, cuius est lux inaccessibilis inquit Paulus Gentium Doctor? Cuius iste Sol aspectabilis vmbra est potiùs, quàm effigies, inquit Gregorius Nazianzenus? Cuius etiam Solis in gremio tabernaculum posuit suum, inquit Rex Psaltes, quasi vt inter illius vmbras suos lucidius radios vibret. Cernite

autem quàm belle Sol iste æternus illucens nobis fabulosa illa lumina Ethnicorum veterum obscurauit, ac tenebris altis demersit: Tergeminam Hecatem, Tricipitem Cerberum, Tres Parcas, Tres Gorgones, Tridentem Neptuni, Trisulcum Iouis, Trinodem Alcidis? Nec verò desiderabimus in hoc Cælo Theologico agmina Stellarum, lumina Siderum, quæ contemplemur, illos dico Spiritus supernos, atque expertes molis, plenas lucis substantias, præsentia sempiterni Solis radiatas, quarum consideratio pone illam, quæ de Deo est, occupat locum. Ac ne effusiùs præfando, quàm par est, procurramus, absorpti specie huiusce Cæli, defigamus licèt in terram oculos, quàm scilicet suspensam, atque libratam in medio Cæli fuisse ab æterno opifice animaduertimus, vt eius ambientis vndique instar amphitheatri millenis facibus astrorum illuminati, spectaculo admirabili frueretur. An hominem negemus concretum è terra, ac sicut nomen è terra sortitum, sic & illius typum expressum, ideò constitutum in terris fuisse, vt Cælum speculetur Theologiæ? vt in Conditoris, atque eius operum mirabilium intelligentiam erigatur? vt ceu librum enarrantem gloriam Dei studiosus perlegat? vt, vndè hausit immortalem spiritum, oculos mentis irrequietus intendat? vt exemplar contempletur, cuius ad similitudinem se se iactat effictum? denique vt Diuinorum arcanorum notitia multiplici, quasi astrorum benignis illapsibus ditatus, nanciscatur Cælum in terris, traducendus aliquando è terris in Cælum, atque inter sedes empyreas reuelata sibi Solis æterni face æternùm beandus? Porrò quod Cælum ac Terra ferantur condita in principio, quantoperè extollit laudes eius, qua de loquimur, disciplinæ? Neque enim historico sensu principium hìc nobis volumus rerum ac temporum, quamquam in ortu ipso Mundi orta pariter arguatur Theologia, reuelatis nimirum Principi nostri generis Adamo vix tùm creato mysterijs sacrosanctis per soporem illum sibi à Deo immissum, vt, si ex vetustate metienda est disciplinæ cuiusque dignitas, hæc nostra multò vetustissima, congenita quippè Mundo, reliquas omnes longè post se habere euincatur. Principium ergo interpretamur allegoricòs Deum Verbum, hoc est Filium sempiternum; qui alloquens aliquando discipulos, Principium se se appellauit; & quo Cæli firmati esse canuntur à Psalte Rege; & per quod omnia esse facta prædicat Ioannes Euangelista, & cuius ex ore prodijsse gloriatur, quæ vna sibi iure asciscit Sapientiæ titulum, omnium primogenita creatarum rerum. O Theologiæ cælestem præcellentiam: *Ex*

ore,

ore, inquit, *Altissimi prodiui*, vt nemo non intelligat, nihil huic in hac etiam parte commune esse cum reliquis scientijs, ac disciplinis. Ne quis enim putet, eam duxisse ortum à Romanis, cuius semina per sacras paginas toti iam Orbi terrarum demandata erant: Non à Græcis, siue ijs Philosophis, siue Theologis, siue Poëtis: non à Socrate Philosophantium Peripateticorum, atque Platonicorum fonte; non à septem Academiæ Græcæ luminibus: non ab Orpheo Theologici nominis violatore: non ab Homero poëtarum Græcorum Choriphæo, qui elegantia & ætate scriptoribus Græcis vniuersis facem præmisit. Namque Mosen sacræ paginæ conditorem coæuum fuisse Cecropi Atheniensium Regi primo, quem excidio ipsi Troiano, ne dum Scriptori illius Homero longè præcessisse, præclaris monumentis Eusebius testatum reliquit. Ab vno itaque Deo, interprete Mose manauit Theologia, vnius Omnipotentis manibus hoc Cælum fabrefactum prodiuit. Cuius prospectu quia vos mirificè teneri animaduerto, placet nonnullas Theses, quasi stellas vobis detegere, breui disputatione obseruandas.

GRATIÆ.

Spectauimus hactenus Theologicum Cælum, Auditores. Ego verò corona ista cinctus nobilissima instar orbium Cælestium, constiti in medio quasi Terra immobilis, & ad fulgores vestros attonita. Cæterùm si quem fortè disputando protuli fructum doctrinæ, si quam amœnitatem eruditionis, debeo id totum vobis, debeo luminibus Sapientiæ vestræ propitijs, debeo illapsis in sinum humoribus benignitatis vestræ fœcundissimis. Dixi.

THEOLOGIA MORALIS.

Itemque Philosophia.

Veterem Philosophiam cùm mente repeto (Ornatissimi Viri) hæreo stupidus, meliorem eius partem deprauatam aduertens, saniorem doctrinam in insaniam defluere, moralem denique mores ire corruptum. Siccinè (dico) Principis animantium disciplina peruertitur, vt arbitrio relictus à Natura, quæ inferioribus, atque subiectis illi animantibus congruentes, & statas viuendi leges attribuit, ipse infra illas abiectus ea de se monstra in vitæ cultu exhibeat, quibus nec monstrosior vlla

fera, nec ferius vllum monftrum Libycarum folitudinem fpelæa protulerunt? Hoc idem aduertit Tullius, & vel inuitus damnauit, feuerus Iudex, cuius fe fe patronum iactauerat, Philofophiæ. Nam quid monebat Ciceronem filium, cùm informare moribus quàm optimis ad felicitatem ftuderet? Pudet me, Auditores, gratia illius eloqui. At quid me pudeat alienæ libertatis? Is igitur tam nobilis præco Philofophiæ, tàm acer, ac iuratus propugnator, nihilo tamen minùs veritati pudorem litans grauiter admonet, *Præcepta quidem Philofophiæ nofcenda, viuendum autem effe ciuiliter*. Qua in re fimilis vifus eft mihi Tullius prifcis Ægyptijs, cùm Numine irato obfeffi circumquaque tenebris nihil rerum concernerent; ipfam tamen cœcitatem tenebrarum denfiffimam palpantes diffimulare non poffent. Sic ille nofter & cæcultabat cum cæteris, quibufcum philofophabatur; & ipfam tamen cœcitatem palpatus, vt caueret, admonere coactus eft, quem in oculis ferebat, vnicum filium. Igitur refugiendam Philofophiam Philofophi ipfi docebunt? Vtinam non etiam execrandam prædicarent. Nam quod fuper quæftione de fummo bono non omnes conueniant, aliam alij in fententiam abeuntes, permitti id poteft ignorantiæ illorum temporum, permitti lafciuiæ ingeniorum. Quòd verò nec ipforum cum placitis fuis confentirent mores: fed quod docerent fcriptis, dedocerent turpiter exemplis, quis tandem patienti animo diffimulet? quis citra bilem, citra ftomachum ferat? Inquirite, obfecro, diligentiùs auctorum philofophiæ iftiufmodi mores, inueftigate rationem vitæ. Difperéam, fi quifquam vnus occurret non iracundus, non cupidus, non libidinofus, non arrogans, non proteruus, & fub obtentu fapientiæ fua non celans vitia, fuas corruptelas non fucans, eaque liberè agens domi, quæ in fcholis àcriter arguiffet. Habeo teftem omni exceptione maiorem eundem Tullium in Tufculanis fuis idipfum & fatentem planè, & conquerentem. *Quotus quifque* (inquit) *Philofophorum inuenitur, qui fit ita moratus, ita animo, & vitâ conftitutus, vt ratio poftulat? Qui difciplinam fuam non oftentationem fcientiæ, fed legem vitæ putet: Qui obtemperet ipfe fibi, & decretis pareat fuis? Videre autem liceat alios tanta leuitate, & iactatione, vt his fuerit non didiciffe melius: alios pecuniæ cupidos, alios gloriæ, multos libidinum feruos: vt cum eorum vita & vitijs mirabiliter pugnet oratio*. Neque graue minùs eft, ac vibrans Nepotis Cornelij teftimonium apud eundem Tullium fic habentis. *Tantùm abeft, vt ego magiftram effe putem vitæ Philofophiam, beatæque vitæ*
perfe-

perfectricem, vt nullis magis existimem opus esse magistris viuendi, quàm plerisque, qui in ea disputandà versantur. Video enim magnam partem eorum, qui in scholà de pudore, & continentià præcipiant argutissimè, eosdem in omnium libidinum cupiditatibus viuere. Cum his concinit Seneca in Exhortationibus: *Plerique* (aiens) *Philosophorum tales sunt, diserti in conuitium suum, quos, si audias in auaritiam, in libidinem, in ambitionem perorantes, in iudicium sui putes professos. Adeò redundant ad ipsos maledicta in publicum missa; quos quidem non aliter fas est nobis intueri, quàm Medicos, quorum tituli remedia habent, pixides autem venena. Quosdam verò nec pudor vitiorum tenet, nec verecundia probrosæ vitæ quidquam afficit; sed patrocinia suæ fingunt turpitudini, vt etiam honestè peccare videantur.* Cernite iam monstrum; Auditores. Idem ipse Seneca Philosophorum veterum censura quali semet censuræ subijciat, quali notæ. *Faciet*, inquit, *Sapiens etiam quæ non probabit: vt etiam ad maiora transitum inueniat: nec relinquet bonos mores, sed tempori aptabit: vt quibus alij vtuntur in gloriam, aut voluptatem, vtatur agendæ rei causà.* Itanè verò? Faciet sapiens, quæ non probabit? Scelera quæ non probabit, maledicta, quæ habet exosa, execranda, faciet? Probabit facto, quod dicto improbat? Neque hoc tantùm. *Omnia* (subdit ille) *quæ luxuriosi faciunt, quæque imperiti; faciet & Sapiens, sed non eodem modo, eodemque proposito.* Vnde igitur (arguam ipse). Vnde hominem castigabit Magistra morum Philosophia, quandò ijsdem in corruptelis conniuet, vitia eadem patitur, easdem obscænitates probat, imò præcipit, solo sibi proposito reseruato tanquam arce tutissima Sapientiæ? Iam si sola mens secernit à vulgo sapientem; quidni concepta solùm de se opinione Sapientiæ amenti quoque, ac furioso licebit in cœtum Sapientum se intrudere? Sapit mehercule Aristippum hoc loco Seneca, mancipium illud Veneris miserabile. Hic magisterio suo apud Cyrenaicos quæsiturus fidem, & auctoritatem iniuit cum Laide nobili scorto commercium. Credo Mercurium lasciuiæ Mobilem sistere se posse arbitratus ad omnem morum grauitatem; & pretium honestatis conferre petulanti suæ impudicitiæ nescio quo lapidis philosophorum attactu. Quid? Nonnè (inquit ipse) *interest multùm inter me, & cæteros Laidis amatores: quòd Laidem ego habeo, cæteri habentur à Laide?* O nouam Philosophiam brutis ipsis addiscendam. Adeste vos ingenui adolescentes: Adite tale lyceum. Assurgite vos, Ciues, tali Magistro, credite illi pignora spei vestræ, & politissimam omnium disciplinam

nam

nam prodacto (si opus est) patrimonio, coëmite carissimis natis atque nepotibus. At quid opus est (suscipit ille) prodigere, quasi cum perditis Aristippus conueniat? *Illi bona sua perdunt: Ego gratis luxurior.* Bellissimè tu: Sed si philosophiam in hac arte collocas; nonnè acutè magis philosophatur ipsa Lais, cùm habet gratis eum lenonem, qui auctoritate sua, & exemplo apud iuuenes discipulos tantùm potest, vt ei cursus recursusque procacium nunquàm desit? Quid te igitur eximet à vulgo perdito, si nemo hominum propositum animi tui latens; patentem verò corruptelam morum, vitamque inquinatissimam omnes vident? Non hic autem stetit libidine Aristippus, qui in præcipiti voluebatur. Cæpit vocaliter docere ipsas obscænitates, quas tacitè iam docebat: fecitque de schola lupanar, Voluptatem corporis sustinens mortalibus summum esse bonum. Itaque Philosophos instituturus, non iam amicos sapientiæ, sed amicos amicæ contaminatissimos effecit. Verùm hæc hactenus. Parco non sine miseratione ætati illi corruptæ; & nostræ planè aureæ gratias ago, quæ me in hanc lucem tulit, vt gremio exceptus Christianæ Theologiæ (* *vel Philosophiæ*) puritatem morum, & vitæ candorem quasi concoctissimi lactis humorem exugerem. Sed iam me papillis abstractum par est solidiore cibo disputationis, vestro egregio magisterio (Viri Sapientissimi) enutriri. Id quòd solerter dum meditor, proferenda mox curo fercula discutiendarum assertionum.

GRATIÆ.

DEfæcata per Theologos (* *vel per nostrates*) Philosophia veterum, quæ de moribus est, me iubet, reiecto verborum apparatu, habendis sincerius, quàm agendis gratijs beneficentiam vestram hodierna disputatione mihi præstitam compensare.

THEOLOGIA GENERATIM.

Vel Philosophia.

ANtiquitati ætas omnis, vel ipsamet Antiquitas (quo tamen fato, nescio) venerationis tantùm attribuit, vt inconditis quibusque rebus æstimandis sufficere sola videatur. Hinc veterum gestis quamquàm vulgaribus nobilitata quasi loca celebrantur per Historicos. Inuenta rerum prima, rudia iccirco, atque barbara obseruant Antiquarij. Dicta quædam parum falsa, quia priscis

priscis prolata, pro dicterijs, pro oraculis coluntur. Distortis membris monstrosa simulacra, picturæ nullius spiritus, nullius luminis, quia vetustæ, pretium inueniunt maius, quàm recentes graphicè expressæ. Eoque tandem venitur opinionis apud quemque prudentissimum, vt antiquitate contracta fuligo in tabulis, omni clarior luce; membra in signis edacitate temporis deformia omni forma elegantiora habeantur: Defossa è ruinis veterum ædificiorum rudera, pro trophæis Ædes nostratium magnatum exornent. Ad summam idem Mundus cùm stet hodie nobis, atque olim Antiquis; Sol idem cùm hodie affulgeat, idem Cælum cùm deuoluatur; eadem cùm oriantur, & occidant sidera; quid est, quamobrem illis sola originis festinatio, & casu præmissa canities principatum rebus assignet? Ego verò vbi de oculo pascendo agitur, parco libidini singulorum. *Non enim*, vt ait ille, *de gustibus est disputandum*. Illa tùm demum probantur, quæ placent; & quæ probantur, placent. Sed vbi disciplina morum, & animi institutio agitur, non libido legem, sed ratio, & ex summo bono petita viuendi norma præscribit. Extulit semper posteritas illorum veterum sententiam, qui summam sapientiæ in pecuniæ contemptu collocarunt. Illos stylo, illos alloquio in vmbraculis, in academijs, & (quod miremur) in sacris conuentibus, in panegyricis Diuorum summa cum veneratione memorat, laudibus miris persequitur, exaggerat. Gloriosa verò fama virtutis contemptus pecuniæ, scilicet eius rei contemptus, cui nemo non inhiat, non anhelat mortalium. Sed exige tu, quid isti tandem hoc sensu gesserint, & quò iste contemptus memorandus euaserit. Oblata sibi hereditario iure patrimonia perampla vt nefas remittunt, vt scopulum cauent, atque abdicant. Quandiù suadet hoc metus tantùm prolabendi in licentiam, in intemperantiam, in superbiam, nempe diuitum Syrtes, & Charybdes; inertis profectò est hominis, qui, quod clauum tenere nescit, & proram in portum intendere, negat planè se pelago, quem tamen cogitur in hac mortalitate peruadere. Quare non solùm fortunas vt abdices, sed simul etiam cui leges, operæ pretium est cogitare; ne, vbi liberalitatis gloriam captas, conuictus demùm imprudentiæ abeas inglorius, inhonorus. Vltisnè, Auditores, huius fabulæ Actorem aliquem prodire? Democritum aspicite. Hic cùm auitos agros derelinquens euadere pascua publica passus esset, nonnè merito à prudentioribus perstrictus, non alio dignus plausu est reputatus, quàm, quo res humanas continenter ipse deridens prose-

queba-

quebatur? Præclarum enimuero facinus, tàm fama dignum, quàm gratia, si muneris titulo cessisset Patriæ ad communem vtilitatem: si ad egenos ciues, honestos præsertim, sustentandos, ad hospites publicè alendos, ad rei Sacræ, Ciuilis, Litterariæ splendorem, ad muniendam propugnaculis ciuitatem, fundandam ephebijs, illustrandam theatris. Desiderasset, credo, tanti ingenij Vir consilium de fortunis suis benè, sanctèque destinandis; sed eiusmodi curam refugiens in illud potiùs venit, quod, si omnes pedarios habeat, inutile cedit, ac malum. Vnde ergo huic facto materia gloriæ? Vnde illi pariter, qui patrimonium opulentum in aurum redactum profudit in mare? Quàm sunt frequentes hîc Oratores, quàmque multi in ea referenda voce: *Abite in profundum malæ cupiditates: Ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis*? Detrahite vos, quæso, Auditores huiusmodi facto vetustatem, & cùm fuco temporis nudatum conspexeritis, nonnè statim succurret, vt ita hominem compelletis. At enim si tantus tibi metus ex pecunijs, cur non in aliorum commodum disponeres? Non te equidem mergent, si per eas ex pelago miseriarum emergant egeni. Subduces, mihi crede, & te ipsum profundo, & illos tempestati. Seruabis vnà seruatus, subleuabis erectus, opesque abiectas facies perditorum multorum stipem, ita de hominum genere æternùm meritus. Consultiùs ille egit etsi amens, & furijs actus, qui sua omnia diripienda sparsit in populum, oblitus sui; Suam certè egestatem in aliorum refundens opulentiam. Quò mihi cordatiores è nostro sæculo ij videntur, qui situm vetustatis pertæsi ne videre quidem æquis oculis possunt veterum scripta philosophorum, nisi vt in eos perstringant stylum, damnatisque erroribus compertam ingenijs nostratium veritatem illustrent. Ego igitur huiusce genij cùm sim, quamquàm non eius ingenij, vt cum illis congrediar, audebo in hac luce literatorum propositis Theologiæ (* *vel Philosophiæ*) placitis splendorem veritatis inter obiecta disputationis nubila explicare.

GRATIÆ.

PEcunias in profundum ille mersit; ne mergeretur. Ego, ne pondere gratiarum mergar, quas habeo vobis, Humanissimi Auditores, in profundum silentij mergam æternùm gratus,

THEO-

THEOLOGIA GENERATIM.

QVod est in votis honestissimum apud eos, qui sacræ Theologiæ arctissima se religione addictos profitentur, vt ad disciplinarum augustissimam inclinata Philosophica dignitas ancilletur: si rem ad trutinam diligentiùs vocemus, Auditores vereor, ne ex ingeniorum caligine extorta demum huic obsequia, suspecta nobis potiùs, quàm accepta habeantur. Quid enim arrogantius ad superbiam, aut quid grandius ad supercilium Philosophia? Originarium nempe hoc illi peccatum est, & veluti à patribus in nepotes transfusa corruptela non patitur dissimulari vitium, aut pertractà ad posteros lineamenta variare. Neque mirum profectò, si penitùs causa inquiratur. Petit Philosophia (quis nescit?) suam ex demonstratione scientiam: Demonstratio ex principijs dependet naturali cognitione veris: Iuuatur sensibus corporis cognitio; *nihil quippe est in intellectu, quod non in sensu priùs fuerit.* Denique sensus ipsi quàm sint fallaces, quàmque ludi faciles, facio iudices philosophos eosdem priscos, quorum non pauci Diuo Augustino reste credendum nunquàm esse sensibus decredere. Porrò ab istis quàm longè Theologus diffidet? quàm aduersis hæret vestigijs? Nihil is, quod oculus offerat; nihil, quod probet tactus; nihil, quod alius quis vel ex internis sensibus proponat, pensum habet. Mentem ipsam volucrem, aciem natiua superbam quasi compede captiuam stringit; vt, non quod Natura, sed Naturæ Auctor suggerit: non cuius veritas liquet, sed veritatis probabilitas: denique non quod humana conuincit ratio, sed quod Diuina auctoritas dictat, hoc sibi persuasum faciat, tantùmdem certa assensu, quantùm cœca obiectu. Iam videtis, quemadmodum citra demonstrationem demonstratur Diuinorum veritas; Vt mens sine perspicuitate fit perspicax, sine humana intellectione intelligens; Sine naturali lumine illustrata; gloriosior idcircò in ipsa humilitate obsequij, liberior in captiuitate; felicior in scientia. Quare vsurpent sibi, licet, & Aristoteles, & Plato, & alij quicunque fine, titulum Dæmonij, veluti quiddam supra humanam sortem eximium. Vsurpet ampliùs Homerus gradu superlationis titulum Dæmoniotati: Nos verò Theologi Dæmonium illis vltrò permittimus, Deum nobis adsciscimus. Meliùs nos triumphabimus in Dei seruitio, quàm illi in fastu Dæmonis: humiliores illi futuri in sublimitate, nos in humilitate sublimiores. Quod itaque vsurpa-

bat differens de Oratore Cicero, *Iudicium aurium esse superbissimum*, id ignorat omninò Theologus, cuius principia, quòd auditu reuelantis Dei nituntur, iudicium aurium exigunt quam obsequentissimum; idem planè vt sit audire, atque credere; narrari idem, atque probari. Quid ergo est, quamobrem tantopere laboremus, vt humanam scientiam Diuinæ tributariam reddamus? Nam qui dogmata Theologica philosophicis placitis adamussim singula tueri, ac perpetua contentione communire instituunt; qui Diuum Thomam cælestem inter homines Angelum Aristotelicis per totum præsidijs firmum, & inconcussum aduersus philosophorum quorumlibet petulantiam ostendere: qui denique ipsum hominem ex Ethnicis Aristotelem Christiane sensisse, docuisse, disputasse contendunt, quid isti tandem, nisi pessimè de Christiana Republica merentur? Nonnè & suibus (vt Euangelicè loquar) margaritas apponunt, & veritatem intemerandam cælestium mysteriorum in quæstionem adducunt? Reginæ, atque Augustæ dignitatem, existimationemque iudicio Ancillæ impuro subijciunt? Errorum, atque ineptiarum, sin minùs reum, suspectum quidem certè constituunt Auctorem veritatis, atque adeò ipsam nobis reuelatam æternam veritatem Deum? Valete iam ergo, Philosophi: procul este ab vmbraculo sacrosancto, profani sapientes; si modò sapientiæ cum superbia conuenire quidquam potest, si cum fastu comitati, si cum intemperantia sanctitudini. Vos, vos, Viri præclarissimi, sola cum sacrarum rerum peritia, instructi etiam atque etiam estis ad sapientiæ cum felicitate demetendos fructus, cum dignitate tuenda dogmata. Sed illud dum vobis æternùm apprecor, hoc mecum instituta hodie disputatione à vobis enixè peto.

GRATIÆ.

QVàm impiè de Mose dixerat Plato, *multa illum narrare, nihil probare*: Tam ingenuè de me ipse fateor, multa me vobis pro beneficio hodierno debere, nihil posse.

THEOLOGIA GENERATIM.

THeologicæ disciplinæ Maiestas quanto philosophicas, ac Mathematicas transcendat spatio, illo Mosis oraculo non ambiguè admonemur, Sapientissimi, Religiosissimique Viri; Vbi Mundo, & Sacris simul Biblijs daturùs exordium, sic enunciat. *In principio creauit Deus Cælum, & Terram*. Quod verò Cælum

Cælum vsurpatum hic putatis? quam terram? Nec enim vnicam personam agebat Moses, qui regendis frequentissimis populis natus erat: Nec sono literarum contentus esse poterat, qui Mysteria sacrosancta Diuini Numinis peruestigare, & Maiestatis gloriam intueri proprijs ipse oculis, mortalium solus meruerat. Agebat itaque historicum simul, & Mysten: Et Philosophum ergo, & Mathematicum, & Theologum. Omnis enim istiusmodi notitia munus est Numinis, & ab isto panditur Oriente lux omnis. Quisquis autem pictura sola characteris tenetur vtique Cælum, & Terram à Deo facta perlegens nil mente concipiet, nisi primùm superiorem Vniuersi istius regionem, sublimem eam oram petendam nunc solis oculis, aliquando & gressibus: scænam illam adamantibus perspicuam, gemmis accensam, luminibus radiatam, sipario lucis obtentam, vbi fabulantes aurea in toga planetæ gloriam referunt summi Dei, diurnos actus distinguente Astrorum choro. Dein Terram concipiet destinatum tanto spectaculo Amphitheatrum, nulla barbarie, nulla iniuria diruendum, dimouendumue; vt quæ sempiternis ponderibus librata ab Opifice fuit; digna idcircò, quàm Gymnosophistæ alternis pedibus ob arenæ apricantis feruores diebus totis premerent, spectaculo tenti circumuoluentium se se tam admiranda lege, atque harmonia Cælorum. Sed vos, quibus adyta penitiora Sapientiæ nunquam non patent, intelligitis (credo) parui Mundi duplicem portionem, Animum, Corpus; Illum Cæli particulam meritò dictum, hoc è Terræ particula concretum: Illum agilem, viuidum, purum, mobilem, irrequietum, qualem exigit proxima cum Cælo cognatio; Hoc pingue, immobile, iners, obscurum, suæ non absimile origini. Atque vt Terram Cælestes orbes totam ambiunt, illi inuigilant, illucent, in gyrum ducuntur, humores vertigine dispertiente desudant: Sic Animus regendo corpori totus est. Theologia igitur quantò nobilior arguitur Philosophicis, ac Mathematicis disciplinis, cum Animum ea prouocet ad oras Cælitum anhelandas: Hæ verò domicilium corporis in terris adornent? At illud obsistere dicet quispiam: Philosophiæ Mathematicesque causam suscipiens, quòd eadem ijs, ac Theologiæ sedes in animo assignetur, cuius & formæ censentur, & dotes immateriatæ atque æternæ substantiæ; non ideò relegandæ in terris, nec ergastulo corporis damnandæ. Demus nos, licet, vtrisque societatem domicilij, demus communionem familiæ. Interest tamen: ne vel dominari ancillas, vel ancillari Dominam patiamur. In ipso Ani-

mo damus vtrisque receptum: In ipso Mundo partem vtramque ponimus, sed sua quamque disponimus regione; Cælum par est supernè, infernè Terram. Quæ naturam spectat Philosophia, quæque in materiæ quantitate versatur Mathematice, cui melius, quàm Orbi Terrarum respondeat? Quæ verò dilapsa è Cælo est, atque in Cælum substernit viam Theologia, quidni Cælestem notam nuncupatione ipsa præ se ferat? O sublime Theologiæ Cælum, cui quidquid habent humanæ disciplinæ splendoris, quidquid dignitatis, quidquid firmamenti, referunt acceptum. Non enim vacat, quòd Cælum primùm dicatur fecisse Deus, exindè Terram; vt nisi illuxisset Orbi perdito Theologicus radius, quàm cecis adhuc iaceret in tenebris? quàm perplexis raperetur erroribus tradita per veteres nostratibus Philosophia? An vnquam pertigisset hæc ipsa ad summum Hominis bonum, ex quo vti centro trahimus vitæ nostræ omnes lineas? Quis dedisset libellam Ethicæ? quis normam moribus præscripsisset? Habet igitur humana Scientia clientelam Diuinæ, nec tam Patronam agnoscit, quàm Dominam, quippè cui ceu tributum erogat rationem cathegoricè disputandi, nihil vt ampliùs ista desideret ad Maiestatem vel explicandam, vel tuendam. Id quod meliùs experimento vestro, Auditores, quàm meo sermone testatum fiet.

GRATIÆ.

THeologiæ Cælum, Philosophiæ Terram hodierno congressu retulimus. Nec incommodè. Sed vt in vobis Cælum solidum apparuit; sic in me *Terra inanis & vacua* vt subdit Moses. Inanis enim ipse sum, & planè vacuus verbis, vt gratias humanitati vestræ promeritas agam.

THEOLOGIA GENERATIM.

PHilosophiam (Viri Cordatissimi) ex adagio inopem, & pannosam, non fortunæ, credo, facit auaritia, quæ supinis alioquin ingenijs obsecundat: sed natiua ipsius, & per se misera satis conditio, solo splendore nominis, & sonantium pompa syllabarum adorata. Eius quanta sit vanitas, quàmquam vera falsitas, licebit inde conijcere, quòd tota in primipilum suum Socratem effusa, dum studet innocentiæ idæam proferre, abortum profert. Seponite quæso vos studia, si qua in Socratem habetis: abducite parumper animum à vulgari opinione, & rem ipsam ex merito, non ex vultu pensitate. Celebratur ingenti cum

cum veneratione quasi è tripode Apollinis acceptum id Socratis dictum: *Quod supra nos, nihil ad nos.* Horum ego alterutrum contendo, vel ignauiæ istud esse vertendum, vel impietati; vt, dum Socrati gloriam hanc referunt eius asseclæ, libellum re vera famosissimum publicare in ipsum arguantur. Quasi (dicam) non ea sit humanæ mentis felicitas, acumenque præcellens, nihil vt vsquam omninò existat illi imperuium, nihil inaccessum: Non illam concretæ materia, non immunes substantiæ rerum fugere possint; Non latere abditissimæ, non occupare vastissimæ, vnius æterni Numinis Maiestate excepta, quæ & implere vastitatem eius potest, & explere cupidinem, & amorem beare. Annè igitur Cælorum, & siderum contemplationem, quòd ea supra nos sint prohibebat hominibus Socrates? Speciosissimam disciplinarum Astrologiam, tametsi laboriosissimam assecutione eliminauit iste à suo liceo, vt eam non tàm negligere deberent homines, quàm nescire? Vt mentis conatus, atque illius mentis, quæ cælestis particula rectè dicitur, in ipsius Cæli meditatione minimè occuparent? Si ergo, quòd supra nos, Cælum, nihil ad nos; frustrà illos incusauerit sanctissimus inter sapientes Purpuratos, quòd *oculos statuerunt declinare in terram*. Frustrà damnauerint sacræ literæ senes illos perditissimos, qui castissimam fœminarum Susannam depereuntes *auerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos, ne viderent Cælum*. Quid? si Cælum nihil ad nos, defigamus, licebit, quàm à Natura erectam accepimus altam ceruicem in terram; gradiamur more pecudum proni ad sensus corporis oblectandos, ad pascendam libidinem; litemus ventri, ac Veneri, scilicet infra nos positis; hæc Hermathenæ loco statuamus Numina tutelaria in nostris Academijs; & hoc esto generosæ mentis nostræ singulare negocium, torpescere totos in ocio, marcescere in delicijs vitam hominis beluinis in studijs habere sepultam. Præclaros mehercle Philosophos instituit Socrates, popinones, parasitos, aleatores, ganeones, mancipia libidinis, monstra luxuriæ. Hæc si de Socrate indigna putatis, quæ prædicentur, quis vestrum alia multò indigniora patiatur? Ignauum vero illud dicere exhorret animus, impium ergo fateamur, necesse est, & leuius piaculum piaculo grauiore propulsare iam cogimur. Ecquid supra nos, quæso, nisi Numen ipsum statueret Socrates? Nihilnè ergo Numen ad homines? Proh vestram fidem, Mortales. Nihilnè pietas, nihil sacrorum cultus, nihil ratio summi Conditoris ad rerum conditarum maximam pertinebit? Annè Auctori omnium

Deo.

Deo. Conseruatori, Moderatori remittendus prudenter nuncius, ableganda reuerentia, conculcanda religio? Vide, vt Philosophos suos Socrates non tam exigit amatores Sapientiæ, quàm hostes Diuinitatis, & veriore nuncupatione atheos esse iubet. Hic mihi quisquam à Socrate suscipiet, neminem vnum è priscis Philosophis magis meritum de Religione extitisse, quippè qui publicas illas Ethnicorum religiones exosus, post carceris squalorem vltimo demum supplicio peremptus fuit? Res certè digna Sapiente, si fuit. Verùm tamen precanda magis Socrati, quàm credenda scriptori. Cuius Philosophi cùm essent consulti mores, & ad exemplum compositi, sic exigente instituto: quid est, cur is per Deum, per canem, per anserem deierebat? Hoccine ipse iocosè, an seriò? Vtrumuis tu dixeris, suspectum, atque adeò reum fecisti. Si quidem iocosè, cauillatorem Religionis: sin seriò, nefariæ superstitionis auctorem. Vtcunque vsurparet Socrates, ambiguum certè posteris reliquit: vtrum vincula perpessus, & necem (vt ferunt) pro religione singularis Dei, cultor veræ religionis excesserit: an, quod antè mortem, sanus quidem corpore, nec deturbatus mente familiares suos rogauit, vt Æsculapio gallum, quem vouerat, pro se sacrarent, prætentus à Socraticis fuerit officij gratia in illius Manes titulus neci quàm honestissimus: re tamen impietati ipse cesserit, vt tactus religione prospicere sibi per amicos vellet, ne ad Inferos transgressus fieret apud Rhadamantum reus voti ab Æsculapio. Videlicet parcendum illis temporibus est, Auditores: culpanda illius Philosophiæ vanitas, quæ in summa doctrinæ opulentia miserandam egestatem, ac nuditatem lachrymabilem præ se ferebat. Debebat ea planè esse Philosophia, vt magis Theologiæ Christianæ beneficium generi hominum diuinitùs collatum innotesceret. Huic luci præcedere oportuit illas tenebras, huic diei noctem illam, huic Veri illam Hyemem, aureo huic sæculo illud plumbeum. Ac priscos illos mortalium sat fuit adamasse Sapientiam, quàm nos deindè certis gradientes vestigijs assequeremur. Placet igitur hæc ipsa in aspectum omnium vestigia proponere, vt vestra eruditione quasi indice ad sapientiam tutus ipse quoque pertingam.

GRATIÆ.

QVod supra nos, nihil ad nos, aiebat Socrates. Ego verò contrà. Quod supra me, supraque meam facultatem est beneficium in me hodie à vobis collatum, multùm istud ad me,

meam-

meamque fortunam: sed nihil à me, meisque gratijs, videlicet exæquandum.

THEOLOGIA GENERATIM.

Item de Deo Vno.

DIssimulare si velim, non possum, quod simulant ex arte Oratores, vt initio statim dicendi prætento timore ex argumenti ferè suscepti magnitudine fauorem Auditorum, naturalem vtique pro laborantibus, sequacem habeant, Nobilissimi quotquot adestis Viri Auditores. Non versor ego quidem in palæstra nescio quorum philosophantium, vbi potiùs inflat, quàm implet mentem scientia; & vbi sine barba, & pallio vix vllum habetur pretium disciplinæ. Prodeo autem ex vmbraculo Theologiæ sacrosanctò iustè veritus, ne ad explicatam cælestis doctrinæ lucem inaccessam stupens acies ingenioli mei luat temeritatis promeritas pœnas. Non est itaque, vndè mihi tentet animum tumor, vbi iam timor occupauit. Quis enim nisi insanè gloriosus infletur illius opinione Scientiæ, in qua ne nomen quidem obiectæ materiæ comprehendit? Cæteras Scientias antequam teneas, quid illud sit, in quod contemplandum incumbunt, in ipso certè vestibulo sigillatim cognoscis, vel ipsiusmet vocis ethymo indice; Vt si Rhetoricen meditere, iam præsto habeas, orationem in ea tractari; Si Dialecticen, disputationem; Si Physicen, naturam, Si Geometriam, mensionem terrarum; Si Astronomiam, astrorum Cælique notitiam. Ità à voce ad essentiam indagandam perfacilis tibi supponitur gradus. Sciscitare nunc, obsecro, quid Theologia contemplandum offerat. Deum, inquies, monstrante vocis nomenclatura. Ipsum porrò Deum, si vrgeam ego, vt definias, non eius dico essentiam se sola metiendam, immensitatisque suæ sibi vni consciam; sphæram illam nullius vsquam circumferentiæ, illud sine centro centrum, sine principio principium; Verùm quo nomine potissimùm designes, vt ab reliquis rebus per propriam quasi notam secernas, nonnè ad id hærebis attonitus, perinde atque si Cymmerios errores incola subdialis intrares? Nam quòd potestatem nobis facit Philosophus Cordubensis quæcunque volemus nomina Deo propriè aptandi, inopes profectò in maxima copia videtur facere, vt omnibus quidem ad arbitrium, nullo verò ad scientiam vtamur. Quare vocemus ex placito illius Naturam; quòd

quòd is Diuina sit ratio toti Mundo, & partibus eius inserta. Vocemus Iouem Optimum Maximum, quo non alius iuuet magis vniuersa latè, ac singula. Vocemus Statorem, cuius beneficio stant omnia. Vocemus Fatum, scilicet in serie causarum implexà primam omnium. Vocemus Prouidentiam, quòd eius consilio huic Mundo prouidetur, vt inconcussus eat, & suos explicet actus. Vocemus tot, si placet, nominibus, quot illius sunt munera, quot per illum collata in hominem beneficia. Quid tu porrò effeceris, si vel vna voce compelles, cui tam multæ sunt propriæ? vel si comprehendere omnes simul putes, quæ nullo valent numero comprehendi? Itaque refugiamus ad antiquitatem necesse est, &, cùm nihil nouum tam multa post sæcula fœcundissima summorum ingeniorum suggesserint, admittere cogimur vetustum illud Tetragrammon, ne ipsis quidem satis perceptum Auctoribus. Hoc enim exponant alij idcircò dictum, propterea quòd literis quatuor per omnes ferè linguas iam indè ab exordio nationum exprimi solitum sit Dei nomen ex quodam quasi legis præscripto insitæ omnibus de cultu Conditoris. Commententur alij, Hebraicè quatuor quidem constare literis, sed quibus tria illa Verbi Substantiui tempora *Fuit*, *Est*, *Erit* componuntur, vt Augustæ Triadis innuatur æternitas. Transferant alij interpretantes vocem ipsam Tetragrammon quasi *vnum omnia*, quemadmodum & Pythagoras Deum appellat *Vniuersalem*, & illum esse Apollinem qui Musarum choreas ad citharæ concentum ducit, res nimirum omnes gubernant, ab iisque prædicationem & laudem accipiens. Porrò hæc atque alia amæna magis, quàm plana quid nisi ambages nostræ menti plures ac plures obijciunt, quibus Ariadnæ nullius filum sufficiat? Quomodo enim rectè dixerit *Vniuersalem* Pythagoras, quem simul Ἀπόλλων quasi ἀπλὸν exponit, idest *simplicem & vnum*; vel ἀπ' ἄλλων *ab alijs*, nempe secretum, ac multitudinis nescium? Sic enim philosophando Trismegistus quia, inquit, Vniuersitas est Deus, proprium eius esse nomen nullum potest; quoniam aut omni nomine Deum, aut omnia Dei nomine nuncupari necessum foret. Sed neque satis video, quomodo sustineri possit Vniuersitas in Deo, qui vnus ac simplex dignoscitur, ergo, vt indiuisus in se se, ità ab alio quocunque diuisus. An quia omnia Deus in se complectitur citra compositionem quidem, complicata nempè vniuersa in simplicitate vnitatis? Rectissimè quidem: Sed quomodo vllum quadrabit nomen, cui ab reliquis rebus omnibus, quas in se continet, repugnat discretio?

ſcretio? Res quippè nominibus inter ſe diſcretæ vna in Deo copulantur eſſentia. Iure igitur, ac merito Hebræis ita ſanctum, ita auguſtum ſemper fuit Tetragrammon, vt nec pronunciari ore illorum proprio fas eſſet, nec literis patrijs exarari; ſed minimè vſitatis elementis in lamina inciſum aurea geſtabat ad frontem ſummi Sacerdotij, quàm ad ſummi Numinis reuerentiam. Iam videtis noſtram ſortem, Theologi; quantò vtique Philoſophis meliorem? quàm inuidendam ab illis, quàm ab alijs adorandam? Nimirùm ſolius eſt Sapientiæ habere intelligendi obiectum Deum: eſt gloriæ ipſum eius nomen ignotum habere: Eſt felicitatis præripi nobis anſam tumoris, ſubtrahi fomitem arrogantiæ, negari materiem ſuperbiæ. Eſt autem, eſt præcellentiſſimæ ſcientiæ pro adæquato obiecto nulla adæquandum creata mente obiectum ſibi præfigere: vt ſtudioſos ſuos efficiat ignorando ſapientes, nocturna in caligine perſpicaces, incomperto theſauro prædiuites. Hæc quidem ego hactenus voui. Reliquum eſt, vt vos, acerrima ingenia, impugnando meas Theſes huius me voti reum faciatis.

GRATIÆ.

NOmine proprio referri Deum non poſſe, perſuadetur hoc mihi magis, quod vel meus in vos gratus animus, Auditores, nempè humana res pari dictione referri non poteſt. Adeò & ille infinità Maieſtate ſua nomenclaturam omnem,& hic facultatem orationis magnitudine ſua tranſcendit.

THEOLOGIA.

NOn habet paradoxi ſpeciem, quòd vulgi ſententiam non oppugnat, ſed vincit, Auditores lectiſſimi. Sacroſanctam Teologiam inter ſcientias iure optimo computamus, cuius tamen principia minimè ſcimus, at credimus: opinamur, at firmiter tenemus: obſcura deprehendimus, non tamen incerta. Eſt enim omni ſcientia hæc fides certior, opinio ambiguitatis omnis expers, obſcuritas incomprehenſæ ſcaturigo lucis. An igitur illam e choro ſcientiarum amandabimus, quæ ſuo vincit concentu ſcientias? Exauctorabimus, quæ non tam militat in caſtris ſapientum, quàm imperat? Mouebit philoſophanti faſtidium, cuius non parùm inclinatur Maieſtas, ſi philoſophica non dedignetur obſequia? Et certè ſi arcana plurima offendimus in Natura, quæ quòd aciem intelligentiæ noſtræ fallunt, non con-

temnenda modò non veniunt, ſed cum admiratione reuerentiam quandam, religionemque in nobis cient; adeò vt ſæpenumerò votis peruerſis Naturam opus Numinis, ceu numen ipſum colamus: quantò iuſtiùs dandum hoc erit illi diſciplinæ, quæ non homine ſata, ſed Numine tantò obſcurior ſuis in principijs redditur, quantò inacceſſa illa: quàm inhabitat Numen, claritas hebetudinem fugit altiùs noſtrorum luminum? Quid enim? Si claritudine tantùm nitendum eſſe quis pugnet, diuortium cum pleriſque mens noſtra faciat, neceſſe eſt; opibus ſe plurimis diſpoliet, ornamentis viduet, quæ ſapienti vnica bona ad felicitatem æſtimantur. Ac primùm quidem ſubalternatas quas vocant diſciplinas euerteremus vniuerſas, quæ ſua ſibi minimè cognita principia in ſubalternantes referunt cognoſcenda. Nec, licèt ambæ in conſummato ſapiente exigi videantur; vitæ tamen officia, caſus, iniuriæ in anguſtias pleroſque hominum coactos ſinunt deſtinatam metam contingere, & ambitum diſciplinarum inhibente ſuis legibus Natura peragere. Ergo ſi nequeat metam aſſequi, excluſerit ſe penitùs curſu? Deſidebit ſpectator aliorum otioſus, non magis audebit æmulator, quantùm ſibi fas eſt, vt in partem gloriæ cum literatis veniat, glorioſior forte in paucis, quia cum Natura obluctatus vicit, quàm in omnibus, Natura ſibi per omnia obſequente? Age verò in Theologica facultate, quid dicam? Luctatur ibi ſecum ipſa mens noſtra, ea faciens indubitata, quæ incomperta offerri videt principia, eò ſanè auſo glorioſiore, quò periculoſius negocium eſt ſemetipſum expugnare, quàm alios. Quid? Nihil mihi, quàm meuſmet animus, obſcurius, nihil ignotius, nihil peregrinius: quem tamen dum autumo luminis Diuini particulam, tùm ipſum cernere mihi non datur. Philoſophis nihilominùs amplior iſto campus ad certandum nullus datur, nulla ſeges vberior diſputandi. Quot capita, tot monſtra deliriorum ſuper animo humano, tot cryptæ Cymmeriæ, à me iccircò ſupprimenda omnia horrente animo. Sed & optime vos calletis, Auditores, cùm in omni politiore diſciplina, tùm in ſeuerioribus priſcorum Philoſophorum ſcriptis verſatiſſimi. Ita obſcura cùm ſit notitia de Animo immortali; mirum tamen, quòd quiſque ſapientiſſimus, atque adeò non pauci ex ineptientibus ijs veteribus beatitatem hominis ſuo in animo pernoſcendo ſtatuentes, aureis ad oraculum notis, mortales omnes ad id negocium inuitant, vrgent inſiſtùnt, tantùmque abeſt, vt ignota Animi ſpecies quidquam minuat de ipſius vel exiſtimatione, vel ſtudio inueſtigandi; quin & eadem rei obſcuri-

ſcuritas venerationem in primis conciliat, & difficultas illecebram . Quis igitur ita parùm ſibi conſtet, vt faſtidioſo palato reprobet à Scientijs Theologicam veritatem; quòd ex ignotis ipſa procedat, quòd latente trahatur origine, quòd luminis Naturæ facem reijciat ? Explicatur (dicam) hinc potiùs eius dignitas ſtudioſis, fomeſque ſuggeritur auidiùs addiſcendæ; quæ non Naturæ arcana recludit, ſed Gratiæ : non elementaria, ſed cæleſtia : æterna, non temporaria . Quæ animis noſtris callem verioris felicitatis indigitat . Quæ non Mundi harmonia , concentuque tenet ſuſpenſas mentes, ſed rapit altiùs in Deum harmoniæ huius concinnatorem , felicitatis oceanum beandis mortalibus, abſorbendiſque pateſcentem . Veriùs itaque ſuadendi nobis fuerint ipſi mortales , Theologiæ vt operam ſuam impendant, vt vitam deuoueant . Indè enim cognitio Animi clarior, & quantus à Deo ſit conditus, & quomodo vera felicitate donari ab eo poſſit , hauritur . Id quod commodiùs non fiet, quàm ſi diſcuſſis theorematis per me mox edendis, veſtræ diſputationis acumen, Viri Sapientiſſimi , remotiſſimæ à ſenſibus diſciplinæ deprehenſam Maieſtatem reuelabit .

GRATIÆ.

Theologiam per tranſennam inſpeximus , obſcuram diſciplinam ; ſed ex obſcuritate magis auguſtam . Sic & Ægyptij arcana ſacra Hieroglyphicis velabant : Et ego , quas habeo in vos conceptas pro audientia iſta humaniſſima gratias , velò ſilentij gratior teſtatas faciam .

THEOLOGIA GENERATIM.

Quod ille crebrò vſurpabat, Tantùm præcellere hominem homini Sapientia , quantùm homo ipſe brutis Natura : id claro clariùs offertur , ſi hominem Theologum in cœtu plebeculæ numeroſo ſtatuamus . Demus religioſos ſacrorum , demus natos ad pietatem, ad cultum Numinis animos . Quàm aliter à verò æſtimat vulgus ? quàm procul à recto ? Hæret in minimis , pendet ſtupidus nouitate , attonitus inſolentia , eaque maxima ſuſpicit , quæ nondum obuia ; imponit rebus ex vſu pretium , non ex pondere vetuſta quæque , hoc ipſo nomine habet neglecta . Planè ita , Auditores . Si ex omnibus , quæ inter mortales diuerſans perpetrauit Chriſtus Ieſus , admirandis Diuinitatis ſuæ argumentis , illud vnum ſeligamus , quùm Lazarum quatriduo de-

functum ad viuos reuocauit, quantus illicò admirationis excessus in turbis? quàm subditus rumor? quam exaggerata prædicatio? Quantus vndique curiosorum concursus? Nec locus multitudini, nec dies spectaculo, nec vox præconijs, nec mens stupori par est. Deum hoc vno prodigio confitentur, millenis alijs minimè creditum. Pudet iam fidem habere oculatus, qui negabant auriti. Ingeminant iccircò ad confessionem voces, ad voces spiritum, ad spiritum anhelos vultus. Substituunt impari exaggerationi silentium, castigant reticentiâ clamorem, obsignant spectaculum extasi. Fac modò, adsit Theologus, rimetur factum, pensitet, sedeat Iudex in causa. Quid, obsecro, pronunciaturum eum putas? Nequaquam, dicet, in maximis Christi operibus esse Lazarum rediuiuum. Sic enim arbitror vobiscum, Auditores. In huius demortui suscitatione tria in primis perpendi oportere, Efficientem causam, rem effectam, & modum. Aio enimuerò de singulis, miraculum haud maximum omnium id fuisse. Primò igitur occurrit. Efficiens Causa Christus. Hunc tu siue Deum consideres, profectò infinita cùm agat virtute, cur inferes, maius hoc illo cœptum existere, Deo quippè prompta est pariter molitio Vniuersi Orbis, atque vnius musculæ? Siue hominem obserues: neges tu, per humanitatem ipsam vt instrumentum Diuini Verbi, cui innititur, patrari miracula, ac proindè facilitate pari eleuari hocce instrumentum ad hunc, ad illum gignendum effectum: suam enim virtutem ex superiore causa totam pendere? Iam si disputas de effectu, ne id quidem euinces cum vulgo. Siquidem prodigiosæ huius actionis effectus, cùm ipse sit Lazarus rediuiuus, citra admirabilitatem quidem est, seu ipsius animam, seu corpus, seu tandem compositum spectes. Ac si quidem animam, quæ recepta iam fuerat in infernas Sanctorum Patrum sedes, non nisi Pijs Manibus, Deoque gratiosis hospitales, quid vetuit reducem fieri in nostras terras, atque ibi Diuina gratia confirmante informem reddi, conditione sui status adhuc integra? Quòd si damnatorum sedes infimas petijsset, aut definitiua sententia æterni Iudicis, aut etiam suspensiua, mirandum profectò, indè illam euocari: definitiuà quidem, nec enim quemquam Deus aliquando soluit hac lege: suspensiua verò, quòd perrara extant exempla, & ea fidei plerumque dubiæ. Certè quod est celeberrimum omnium de Traiani Cæsaris anima trecentos post annos Oratore Diuo Gregorio Magno è Tartaris erepta, in quæstionem adhuc vocatur à plerisque Theologorum, à plerisque refellitur.

Quid

Quid autem Corpus? Nondum putri vitiatum, nondum solutum in vermes: fœtens id quidem, hoc est ad corruptionem iam vergens, non pertinens; faciliùs ergo reuiuiscere. Nihil minùs de Composito. Nam satis animam inferi corpori. Maius longè de illo Cæco, cui negatos à Natura oculos indidit Christus, de integro condens organum. At verò Lazarum suscitaturus nil habuit condendum. Quare ne ex effectu quidem agentis Christi, miraculorum hoc maximum appellandum. Reliquum est, vt tanti facinoris modum expendamus. Quid autem? Orat Christus Dominus Patrem, amoueri iubet lapidem, vocem elatam adhibet, denique vt prodeat, inclamat Lazarum. His omnibus, si bene aduertitis, extenuatam rem potiùs, quàm amplificatam videtis. Primò itaque orare (quis neget?) inferioris est; oratur quippe Superior. Ergo demittere se potiùs, atque abijcere videtur Christus fundens preces ad Patrem; Vt enim Agens morale, non homo spectari debet, sed Deus (Actiones namque suppositorum sunt) nihilo propterea Patre inferior maiestate, imperio, omnipotentia. Agè verò. Lapidem iubere tolli, nonnè palam miraculo detrahit? Expirat de Cruce Seruator optimus, atque ad vnum clamorem tam multos defunctorum Patrum ad vitam excitat. Quis tùm illis reclusit tumulos? quis reuulsis feralibus molibus patefecit? Nemo. Suos ipsi panderunt sinus, ipsi per se excusserunt recalescentia ad vitam cadauera. In Lazaro itaque eleuabitur cum lapide ipso miraculum. Sed iam vocem suam quid ni contineat Christus, aliena, si velit, contentus, putà Angeli? hac autem meliùs hominem hunc vnum demortuum, quàm olim genus hominum vniuersum ad extremum iudicium *in voce Archangeli, in tuba Dei* vocalissima suscitabit. Sed in voce sua, & ipsa elata, quàm discrepans ab opere Dei Conditoris primario, quo dixisse fertur, non exclamasse, quæ scilicet imperio facili, nec quasi enitens cum eiulatu puerperæ, sed quasi consummatus artifex per ludum procreabat. Arctiùs, si placet, disseramus. Integrum orationis membrum, *Lazare veni foràs*, nonnè plùs nimio redundat? Vnum verbum abundè fuerat, vt aiebat Centurio, *Dic tantùm verbo*. Quid inquam verbum? Voluntatis actus simplex; siquidem in anima Christi beatissima, vti nobiliore hominis portione, atque omnium operationum intrinseco principio sita est ex Diuo Thoma tota ipsius potestas ad miracula. Denique appellet Lazarum, circumscribit vtique, atque in augustias cogit imperium suum in mortuos infinitum: Quibus mortuis demus insonuisse vocem Christi cien-

tis

tis promiscuam, rediuiui momento citiùs vniuersi præstò fuissent. Vnus ergo Lazarus inter innumeros defunctos accitus vix numerum videtur facere inter prodigia Christi Dei nullo numero comprehensa. Quæ cùm ita sint, ne ex modo quidem probauerit Theologus communem vulgi sententiam. Admittet certè cum Diuo Petro Chrysologo, *signum signorum hoc esse*; nec iniuria, specie namque rerum externa capitur vulgus; & signis rerum, non rebus. Subscribet vltrò Diuo Augustino, *Inter omnia miracula, quæ fecit Christus, Lazari resurrectionem maximè prædicari*. Et merito; quod enim mirantur, hoc maximè prædicant turbæ. Verùm in quo potissimum admiratio sit collocanda, in quo impendenda ad prædicationem eloquentia, id certò docet Sacra Theologia. Hæc hominem reddit in Diuinis perscrutandis rebus sua maiorem conditione, tanto propinquiorem Deo, quanto reliquis hominibus superiorem, qui res Diuinas humani tantum iudicij lance perpendunt. At satis Theologicæ excellentiæ prolusum. Vos, studiosissimi, periculum ex vestra virtute facite, excussis Thesibus per me exhibendis.

GRATIÆ.

SI quid ego scitè disputaui, miraculum vestrum fuit, Humanissimi Viri: Vestræ vocis, Impugnatores, qui me inscitiæ sepultum in tumulo excitastis ad sapientiam: Vestræ attentionis, Auditores, qui silentio isto animastis ad disputandum. Sed vt vox vestra beneficium vitæ mihi contulit, ita silentium vocem negat, ne agam beneficio amborum pares gratias.

THEOLOGIA.

ADorat veterum famam posteritas, humanamque mentem, Diuinæ particulam, inexpletam rerum notitia, & nouis in dies oblatis formis consummandam suspendit votiuam (heu) tabulam, & ipsam propè rasam, in Templo profanæ Philosophiæ donarium. Id quòd posteritas eadem tacitè damnat tot amœna identidem producens ingenia, quibus Philosophiæ veteris firmitatem vel stabiliuit adhuc certioribus placitis, vel verioribus infirmauit. Ac ne per ambages deducamur, Auditores, teneamus Primipilum philosophantium Aristotelem, cuius extat in Meteorologicorum secundo doctrina de situ Orbis habitabili, non modò suis temporibus religiosè accepta, quòd ab Aristotele tradita; sed etiam consequentibus multis in verba tanti Magistri iuratis

trita, & inconcussa. Quod verò sæculum aureum (dicet hic aliquis) aut quis benignior astrorum concursus feliciorem Aristotele mentem effudit? Illud ipsum dico Cælum; quod Aristoteli producendo benignioribus ante id sæculum astris conspirauerat; Experientia nimirum omnium magistra rerum, tantique alumni parens, in quàm ille artis omnis & scientiæ refundit principia. Anne aliquid noui afferat experientia, quòd Aristotelem fugerit? Tantùm id quidem noui, quantus est Orbis nouus à nostratibus exploratus, quanta ex Orbe etiam antiquo pars non minima. Committamus parumper cum huius philosophia experientiam. Nam quod geographos veteres deridet habitatam circulariter Terram describentes, deridendus ipse contrà se se offert recentibus, qui in illo veterum commento semen quoddam agnoscunt eius, quàm vsu postmodùm perceperunt, intelligentiæ. Hoc, inquit, ἀδύνατον est κατὰ τὰ φαινόμενα, καὶ κατὰ τὸν λόγον; *Et secundùm apparentia, & secundùm rationem.* Iam si rebus apparentibus nititur tanti Philosophi disciplina, frustrà latentes inuestigabit essentias rerum, dabitque veniam Pythagoræ, quòd in hominum opinatione, ac rerum aspectu veritatem constituat, & scientiam. At, inquies, apparentia eadem facio cum experientia. Vsu quippè atque exercitatione hominibus Ars & Scientia comparatur. At quoniam sensu experientiam istam tenes? Visu enimuerò, quia apparentia sunt: oculata igitur, & specie non fallente comprehensa. Sed cuiusnam, cedo, visu? cuius oculis? Non tuis certè, nam neque tuis emensus es Orbem gressibus. Alienis itaque oculis videris, necesse est, & Causam scientiæ tuæ, fidei commiseris alienæ. O præclarem philosophandi viam. Adeste elusceati, adeste cæci: presto sunt insititij oculi, quibus feliciore ingenio, quàm Galileicis conspicillis remotissima locorum vel ad opposita vestigijs nostris distinctissimè concernatis. Sed ecce occupantes intelligo complures oculos, alios post alios, & rem mihi totam concordissimè subijcientes; vt, si apparentibus nitendum putat Philosophus, iam topographis multò pluribus apparentia, imò sensibus explorata omnibus fidem certam concilient. Quid autem? Profert ille nauigationes, & itinera sui temporis. Errores ergo mortalium terra marique facit firmamentum sui placiti. Siquidem errasse incertis cursibus homines eius sæculi, tam liquidum est, quàm posteros inuisas antè illis oras, tractusque immensos terrarum patefecisse nostratibus. Et quidem nostrates ipsi quotidianis, & iam vulgaribus obiectis opinationem Stagyritæ obliterant: arguuntquè Primùm, totam à

colum-

columnis Herculis ad Indiam vſque longitudinem non modò non eſſe maiorem, quàm ab Æthiopia ad Mæotin, extremaque Scythiæ loca, vti quinque ad tria. Sed, ſi vltima compenſetur Æthiopia, quàm is ignorauit, imò & quidquid Æquatorem excedit, ac Tropicum Capricornij ad vſque Bonæ ſpei promontorium Luſitanicis claſſibus luſtratum, indèque ad vltimam Scythiam, ac Tartariam latitudo colligatur, vtique totam ab Herculeis columnis ad Indiam vſque longitudinem exæquandam fore: Deindè habitabilem terram ad polum Auſtrinum ſitam, quæ etiam noui Orbis nomen obtinet, nequaquam ab Ortu in Occaſum ſuam protendere amplitudinem, vt Ariſtoteli videtur, ſed à polo ad polum, (ſecundùm latitudinem igitur, non autem longitudinem) non tam hodie videtur Orbi noſtro, quàm videt idem Orbis, ad alterum ipſum commerciorum gratia continenter migrans. Videt autem coràm, non abſens; non alienis, ſed ſuis oculis, Zonam torridam, quæ inhabitabilis Philoſopho apparebat, frequentiſſimam quidem habitatoribus, vberrimam pabulis, lætiſſimam aquis, temperatiſſimam Cælo ſupra omnes Orbis terrarum regiones. An verò vnus Stagyrites conductitijs paucorum erronum oculis Orbe toto præſentiſſimo atque oculatiſſimo perſpicaciùs cerneret? Parcamus (dicet aliquis) homini, quà homo eſt, fallacijs alienis obnoxio. Hallucinari quippè ſenſu poteſt Philoſophus, non ratione, cui firmiter hæret. Atque hic alter eſt Cardo Ariſtotelici placiti, quem quidem altero reuulſo luxari conſequens eſt. Vna enim veritas rei, in quàm ratio, experientiaque conſentiunt. Sed quæ iſta ſit ratio, attendite philoſophantem. Neceſſe eſt, inquit, ab exuſto loco ſtantem ventum eſſe Auſtrum; Ille autem locus propter Solis vicinitatem non habet aquas, nec paſcua, quæ propter liquefactionem facient Eteſias. Doleo, Auditores, tanti Sapientis dictum excipi apud noſtrates expertos cachinnis, & ſibilis: tametſi debita illi vice, qui coſmographos coæuos deridendos, nedum refellendos putauerit, δίο καὶ γελοίως, inquiens, γράφουσί ναῦ τὰς περιόδους τῆς γῆς. Verùm enimuerò cohibeant ſe illi tantiſper, & ſeueritate philoſophiæ leuitatem componant geſtus: Ego autem ſic diſſero; Vicinitate Solis abſumi humorem, exuri ſolum, id quidem extra Tropicos, vt experimento apud nos euincit tempus æſtiuum. Siquidem intra Tropicos omninò ſecùs eſſe, propterea quòd vis natiua Solis ad exugendos vapores, qui mox ſtillantur in pluuias, quò propiùs incubuerit, hoc agit validiùs, ni deſit humoris materia, quàm certè deſiderare non

poteſt

potest subiecta torridæ Zonæ regio. Eam quippè & circumfundit immensus Oceanus, & quamplurimæ, ac perpetuæ aquarum scatebræ in amplissimos fluuios, & lacus confluentes, supra quàm alijs vsquàm in terris cernatur, mirandum in modum alluunt. Itaque quod apud nos hyemem ab æstate distinguit, frequentia imbrium, & humoris copia, hoc illis æstatem facit; hyemem contrà serenitas Cæli perpetua obtinet, ardore nimirum Solis ex ipsiusmet recessu castigato. Ac ne absurdum putes, præsentia Solis, calorisque copia generari illic imbres, quòd hic absentia fieri solemne est, & caloris inopia: Nonnè & calidus ignis, & pariter frigidus ventus humentem vestem exiccant? Solis radius tenuis nullas trahit ex fluuijs nebulas; validus, si tractæ sint, dissoluit? Cibi tenuitas extenuatum diù necat animal, redundantia similiter necat? Vno verbo, nonnè eadem à contrarijs causis effecta, diuerso tamen modò proficiscuntur? Sic ex innumeris Naturæ atquè Artis experimentis inducere liberum est. Et hoc igitur ἀδύνατον (* *Impossibile*) dicet Philosophorum Antistes, quòd præsentia Solis nimiùm propinqua sub Zona torrida non secùs, ac eiusdem sub alijs Zonis absentia copiosas cieat pluuias liquatis vehementiore æstu, quos vastitas circùm maris, & fluminum, stagnorumque passim frequentia copiosissimè subministrat, in largos imbres, præmaturosque nimbos humoribus? Intelligat nunc licèt, vt extra Tropicos leuare quidem potest Sol vapores per hyemem recedens, absumere autem non potest ob remissum calorem; vt ij proindè magna copia in aëre coëuntes, frigoreque concreti paulatim in pluuias resoluantur: Idem autem Sol accedens tantùm affert caloris, vt humores simul & attollat, & dissipet, & resoluat. Intra Tropicos verò planè aliter: vbi absentia Solis tanta, quanta in reliquis terris præsentia. Serena igitur fiat, & sitiat per hyemem Torridæ patens ora, necesse est, per æstatemque liberaliter bibat. Verùm non est ea mens nobis, vt vellicemus meritissimum alioqui de hominum genere Philosophum, sed vt humanæ philosophiæ tumorem paulisper reprimamus, quò religiosiùs in sacram Theologiam agant nonnulli Aristotelici: Quibus, quod ad libellam Aristotelis non ponitur à Theologis, quia nimirùm sublimiore nituntur principio, nec lumine naturæ, sed fidei Diuinæ dictamine reguntur, futile iccircò videtur, tantùmque ratum ac firmum, quantùm ratio Philosophiæ suffragetur, quæ & firmitatem habet, & euidentiam. Iam quæ isthæc euidentia Philosophiæ sit, satis vidistis, Auditores, in Philosophorum

principe cæcutiente. Quæ verò firmitas, satis indicat infirmatum experientia totius posteritatis insigne placitum. Conuertamus nos quæso ad firmiora: & Sacræ Theologiæ positiones, sin minùs apparentes; certas tamen, & cælesti veritate immotas feliciore negocio agitemus.

GRATIÆ.

STeriles terras aquis, carentesque pabulis ex propinquitate Solis sub Torrida Zona autumabat Aristoteles. Sed perperàm. Nostris quidem in terris sub temperata Zona hoc ipsum fieri tùm experientia rei commonstrat, tùm simile exemplum ex me petitum firmat: Hodierna propinquitate, ac præsentissimo fauore vestro, Auditores, qui Solis lucem beneficentia æmulamini, omnem mihi gratiarum agendarum venam sterilescere.

THEOLOGIA GENERATIM.

PVerilis quidem fastus, & æquitantium in arundine triumphus Antiquariorum, quàm multos (heu tamen) oculos perstringit, vt Florentia sua ingenia fructibus nata Sapientiæ addicere malint arenti, ac putidæ vetustati demetendæ. Mancipia verò gloriæ indecora gratiam magnam inire se putant doctorum virorum, si ex veterum monumentis Græcorum, ac Latinorum abditi quippiam, & exotici de Coronis, de Numismatis, de vestibus, de Symposijs, de moribus institutisque Priscorum euulgare sibi primò succedat: Si qua in parte Colossum, si qua Statuas, si qua Columnas, si Pyramides, si Triumphales arcus, si vetustam inscriptionem, notas, characteres vendicare, in communemque aspectum educere. Vrget enim (quis neget?) animos leues, & velut folles impressos attollit, quod eruditos sudata fronte certantes aduertunt in id genus scriptis perquirendis: quòd vix primam in lucem edita, ceu patefactas gazas sapientiæ incredibili studio ebibunt oculis, manibus sedulo versant, suspiciunt, exosculantur: horum Auctores inferunt Parnassi Numinibus, Apotheosi dignos renunciant. Verùm enim verò detur virtuti hocce studium non illiberale; detur otium minimè turpe commendationi. Vtinam hic sistat insulsum fæculum. At obsecro si tanto cum studio, si tanto cum impendio in profanas res, in caducas, & eas non oppido necessarias vitæ, nonnullas paulùm vtiles, plerasque inanes, & futiles feruntur proni
alioquin

alioquin ad sapientiam homines; quid illis foret agendum in
sacras res, natu perennes, ad virtutem solidas, ad salutem op-
portunas, ad immortalitatem necessarias? Quid, inquam,
agendum in sacrosanctæ antiquitatis inquisitionem, in peruesti-
ganda Christianæ Rei primordia, stabilimina, incrementa?
Quid in eas cælestes æternitatis gazas piorum Manibus adaper-
tas; in Eucharisticæ mensæ delicias nostro mortalium palato ad
æmulationem Immortalium, ad beatitatis cælestis arrham instru-
ctas? Quid in laureas inuictissimorum Ecclesiæ Heroum contra
Lernæa Ditis monstra pugnantium? Quid in Sanctorum Patrum
monumenta sempiterna? Quid in virtutum Diuinarum sub hu-
manis membris icones, & signa? Nonnè cum ijs ista collata
digna prorsùm homine videbuntur, hoc est illo digna, cui &
in animantes vniuersas imperium, & cum Indigetis commer-
cium & cum Numine ipso æterno affinitas ac necessitudo iure
conditionis obuenit. Grauis in sententiam nostram Doctor gen-
tium Paulus haustam cælitùs disciplinam docens Magnum alum-
num Timotheum: *Stultas* (inquit) *& sine disciplina quæstiones
deuita, sciens, quia generant lites*. Videant hi, licèt, videant,
quid humanæ intelligentiæ commune cum stultitia sit, quid do-
ctrinæ cum disciplinæ desiderio, quid denique contemplantis
animæ tranquillitati cum dissidiorum æstu, cum fremitu litium.
Vix expedierit se multis Paulus paucis ex syllabis, vbi censorium
illud epitheton ἀπαιδεύτους, quo nobiliter satis notari auctores
eiusmodi quæstionum putauit vulgatus Interpres, defectas ipsâ
disciplinâ pronuncians, indoctas transtulerit melius Demosthe-
nes, insolentes Budæus, vt suam hinc doctrinam multiplicem,
vt grauitatem studiorum præclaræ iactent tumidi isti cultores
ethnicæ vetustatis. Tu verò (cauet ille) hæc deuita. Minùs di-
xit Interpres. παραιτοῦ, auersare: Refuge, susceperit Herodia-
nus: Excusa, veniam posce, Aristides; credo, festiuo more il-
lius satyrici, qui quos antè sapientes habebat, post delirantes
aduertens, commeatum ab his salutabundus petebat. Philoso-
phetur iam nobis Paulus veritate placiti sui demonstrata: sciens,
inquit, quia generant lites. Quasi scientiam eius rei non opinio-
nem rogatus Magister scientiæ callidissimus ab eo petat effectu,
quem olim sapientissimus mortalium Salomon suggessit, cùm
in pœnam corrupti ingenij traditum à Deo Mundum disputatio-
ni hominum affirmauit. Quid enim vesanius, quàm ex Mundi
structura admirabilitatis plena non sapientiæ, sed molestiæ; non
consilij, sed dissidij; non voluptatis, sed curæ fructum quærere?

Tibi enim conſtat hæc moles, Homo, tibi concinit hæc Vniuerſitas, tuum vt colas ingenium, non diſſipes; vt paſcas, non torqueas; vt bees, non crucies: Demum vt ex opere tanto in Auctoris lucem traductus, eius in amore felix conquieſcas. Hæc noſtræ ſumma ſalutis, hoc boni compendium. An verò non futilis eſt aſſecutio antiquitatis, ni nos antiquis præditi moribus metam æternitatis aſſequamur? Quid autem præmij antiquitùs, quid ornamenti, quid honorarij decerneretur publicè magnis viris: quibus exararentur notis pericula virtutum illuſtria, quibus monumentis conſignari ſolita, trophæis extolli, ſignis dedicari, Ecquod eſt (obſecro) pretium operæ, vt ipſi nouerimus, ſi cum pretio exacto ipſa tandem opera perditur? ſi de alijs ſoliciti, noſtrummet ipſorum incurioſi reddimur? ſi denique gloriam noſtram ſempiternam pro temporaria, & ipſa (heu) aliena, & prorsùm, extrariâ paciſcimur? Quò ſanius præceptum imbiberent capita iſta curioſa, ſi cùm ipſis pariter, & cum Timotheo ita colloquentem Paulum attenderent: *Tu verò permane in ijs, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens, à quo dediceris, & quia ab infantiâ ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem.* Proh dignam Paulo ſapientiam. Hi ſunt (Ingenue quiſquis ades Adoleſcens) hi ſunt, quos ab infantia ſitire te vnam cum lacte fontes oporteat, quos *ad æternam vitam ſalientes* latices irrequietus pertentes, Sacram dico literaturam, Cyclopædiam (ſi profanis placet ingenijs) eruditione ditiorem, amænitate iucundiorem multò quàm neſcio quas Pandectas, Acroamatica Dipnoſophiſtica, Epidictica. Vileſcet (mihi crede) vbi Moſen explicaueris, faſtus Platonis, Stagyritæ ſubtilitas, Iſocratis decor. Deſipiet Xenophon, vbi Salomonem guſtaueris. Sordeſcent Athenæa, vbi Diuini vates occurrerint. Silebunt Antiquariorum miracula, vbi oracula Chriſti Dei Seruatoris perſonuerint. Neque enim hæc iacere nos ſinunt in terris, non inter ſordes mortalitatis relegari, non temporis iugo ſubijci, aut cum caducitate ſæculorum ad conſimile fatum vrgeri, quin eorum, quæ iam mente imbibere, ſpe conſecutionis erectos ad ſedes æthereas ſolida cum felicitate obtinendas vocant. O beatam anhelantis animi quietem, O mortalis curriculi metam ſuſpirandam. Quæ igitur ad ſalutem inſtruere poſſunt ex Paulo ſacra Theologorum placita ea nè renuite (Viri ornatiſſimi) ad diſputationem inſtruant veſtra præ alijs maximè polita, & amæna ingenia.

GRATIÆ

GRATIAE.

STultæ, ac fine disciplina quæstiones vitandæ, inquit Diuus Paulus, quia lites generant. Scitissimè verò. Sed & ego agendarum gratiarum affectationem quia nauseam ciet, apud vos sapientissimos æquè, & grauissimos viros euitandam puto.

THEOLOGIA GENERATIM.

NVllum dicere ausim maius testimonium, quàm ab ethnicis philosophis accepisse videtur nostra Christianorum Theologia: nullum, quàm ab illorum infirmitate, firmius; ab errore, certius; ab ignorantia, notius; à cæcitate clarius sibi præsidium obuenisse. Vix enim dici potest, Auditores, quàm enixè persecuti sunt ij fugientem sua ingenia Sapientiam: quàm anxiè peruestigauere latitantem, quibus artibus, quibus machinamentis reluctantem pertentauere, sed in cassum: vt qui consilio incertò, atque erratico reliqua vndequaque omnia, præter ipsius centrum Sapientiæ Deum venabantur. Itaque cùm diù, multùmque philosophando fatigauerint ieiunum caput, haud mirum est, ipsos tùm demum insaniæ conuictos, confutationem suorum met dogmatum, totum philosophandi pretium fecisse. Nam quid Platonem à se ipso longiùs abstraxit, quàm separata illa idæa, (hoc est exemplar omnium rerum) non ab ijs modò rebus seiuncta, sed ab opifice Deo, à quo secundum essentiam quidem haud quaquàm dependeat, ad Mundi verò constitutionem cum ipso simul, & cum materia conspiret? Quasi non vnum, ac singulare principium rerum omnium apertè monstrent consentientes in vnum, atque vnum quasi corpus conflantes partes Vniuersi. Quid autem Pythagoræ famam studio temperantiæ, ac sanctitudine morum apud ethnicos celeberrimam retractauit, præterquàm somniata illi nescioquæ Metempsicosis, ac Palingenesis animarum, ex qua moueri non leuis suspicio facilè potuit, ne, qui doctissimè Philosophatus fuerat Pythagoras: vt se fuisse priùs meminerat Euphorbum Græcis minacem; sic postea excedens mente simul & vita, cùm hæc effutiret, in suem fortasse migrauerit, philosophantibus obscænum, tàm à vera abhorrentem Sapientia, quàm Numini Mineruæ inuisum. Quid Annæo Senecæ dignam ingenio aulico eloquentiam, atque institutore Principum disciplinam fœdauit, nisi quæ is ipse post censuram morum egregiam scripto exemploque vulgatam, de

Animis

Animis tandem, de Virtutibus, de Vitijs tamquàm materiatis ijs, & corporalibus disserit infelici per Epistolam totam argumento? Siquidem Heraclium succidisse miserè in delirium videmus ex ea quæ visa sibi est ante oculos, irrequieta vertigine Vniuersi, nemini vni Philosophorum siue ante ipsum, siue post aliquando (quod miremur) obseruata. Sed Niciæ contrà, & Aristarchi miseranda stupiditas, autumantium immotos perenniter Orbes Cælorum, constantique quiete veluti stupidos: Quid Parmenidem loquar? quid Melissum? duò illa monstra barbari ingenij tumultuarijs formis horrenda, quibus omnia vnum visum est; Sed (meliùs) ambo isti nihil visum alijs; tametsi multi multa interpretantes mitiùs, excogitare studeant in monstro mysterium. Et illi quidem mouerent stomachum, nisi ineptias suas lepore condirent, Leucippus, Democritus, Anaxagoras, Epicurus, ponentes atomos infinitas, sectiles, planè solidas, atque omnium patibilium qualitatum expertes, quarum & ex concretione coaluisse Mundum & ex dissolutione dissoluendum tradunt, ad eum ferè modum, quo ex literis viginti quatuor variè congredientibus existit varietas omnis dictionum, & ex digredientibus desistit, Nec verò putet vel Panspermia sua Milesius, vel Omiomeria Clazomenius, quantumuis Græciam redolente titulo, conciliare auribus philosophantium, quòd vix inter aniles fabulas locum repererit. Ridenda enim sunt ista sanis ingenijs. Sed illa cui bilem non cieant, quæ de Animo nonnulli decernunt, suimet ignari dicam, annè sicarij? Nam quid crudeliùs, quàm immortalem Animum sub iugum mortalitatis cogere? Quid vnà dementius, quàm aut immortalem ipsum in bestias reuoluere, aut mortalem admittere corpori intereunti superstitem, vel ad diuturnum, vel ad paululum tempus? Quosdam enimuerò Nosocomion manet, qui sensibus corporis credendum vel semper esse, vel nunquam definiunt: in alterutro quippè egregiè mentem laborare nisi mentis inops nemo non videt. Quid plura? Non eguit profectò Veritas externo præsidio, quo tam varias, tamque pingues ineptias reuelleret. Ijdem ipsi Auctores intestinis prælijs fracti iacuerunt. Eædem ipsæ Athenæ & Epicuræos complectebantur, & Stoicos: illos humanas res ad Deorum curam docentes minimè pertinere, hos contrà Dijs adiutoribus, atque tutoribus muniri. Eædem & Aristippum probauere, in voluptate corporis summum bonum statuentem, & ex vnà ipsa Socratis schola Antisthenem virtute animi potiùs hominem beatum fieri: Illum quoque, fugiendam esse sapienti: hunc

ti: hunc verò, esse administrandam Rempublicam. Eædem simul in vnum, atque in innumeros Mundos consensere: Vnum illum & ortum esse, & ortum nescire; Interiturum illum aliquando, & semper futurum; Illum denique mente Diuina; illum fortuitu, & casibus agi. Quid? dissimularent, si possent, isthæc deliramenta, quæ palam per Vrbem, in conspicua & notissima porticu, in gymnasijs, in hortis in sedibus publicis, in compitis penè dicam, ac triuijs cum calore, ac tumultu agitabantur. Atque hæc monstra dogmatum (Viri Auditores) quibusnam præterquàm suis Auctoribus non essent exosa? Quis per hæc turbida sæcula ita fureret suismet placitis obcæcatus, vt non alienam cæcitatem conspiceret, furoremque damnaret? Aristoteles, inquit Cicero, veteres philosophos accusans ait, eos aut stultissimos, aut gloriosissimos fuisse, qui existimassent philosophiam suis ingenijs esse perfectam (oculatus ille quidem ad alienam cæcitatem) sed se videre, quòd paucis annis magna accessio facta esset, breui tempore Philosophiam planè absolutam fore. Et ipse igitur cœcus in suo sensu. Quod enim, cedo, id tempus fuit absoluendæ Philosophiæ, aut per quos denique absoluta? Nam quòd stultissimos vocat veteres, & gloriosos; caueat ipse, ne gloriam incrementi philosophici sibi apertè arrogans, in stultitiæ continens vitium delabatur; Philosophiam volens à veteribus cœptam, à recentibus auctam, à posteris mox fore perfectam. Annè verò ordiri potuerint veteres sapientiam, qui errorum seriem turbulentissimam condendæ philosophiæ specie texuerunt? Annè augere recentes, nisi recentibus ineptijs, qui veterum similes, aut etiam tetriores in ambages subibant? Annè denique posteri mox absoluere, quibus in Ethnicismi nocte sepultis multas adhuc ætates suspiranda erat promissa Cælitùs æternæ veritatis Aurora? Hac certè, hac albescente tùm demùm fugam cæpere impiæ religionis vaga sidera: hac explicante purpuram lucis, & è gremio iam Solem proferente, quàm serena patuit, quàm perspicua rerum quoque cæterarum, præterquàm quæ de Deo est, veritas? Quàm multa sublata menda è Philosophorum scriptis? Quàm multa de integro substituta placita? Quàm firmiter stabilita apud nationes omnes principia rerum ab ipsis Mundi incunabulis? Quàm magnificè expositum Dei conditoris opus, prouidentia, regimen? Quàm cautè admoniti mortales immortalium animorum ac destinatæ sibi in Cælis patriæ felicissimæ? Quàm scite accliuia virtutum, ac deuia vitiorum indicata? Quàm fixè propositum album voto-
rum

rum nostrorum in vno Deo beatitatis fonte inexhausto? Hæc, hæc Euangelij gloria, Auditores: hic bono fato vtentium ingeniorum nostratium triumphus de priscis Ethnicis. Vtinam ea mihi eloquendi vis esset, qua liceret in huius rei testimonium texere pro dignitate encomium illius viri, cuius singulare ingenium, & per sacros Theologiæ riuos excultam, ac consummatam sapientiam peruagata multos iam tractus terrarum fama in Cœlum tollit. Te hic appello, N. N., &c. * (*Inseretur hoc loco breuis laudatio, aut Doctoris, cui propugnator Thesium dedit operam, aut Viri, cuius nomini dicatæ prodeunt Theses*). Verumtamen non est hic laudum tuarum campus, vbi operam meam præstolatur aliorum quoque ingeniorum gloria, à quibus vt & aliquid hauriam sapientiæ, impugnandas meas Theses mox offero.

GRATIÆ.

EXplicatæ per vos Christianæ sapientiæ, nihil est vltrà, quod ad complementum desideretur. Nec vestræ, præstitæ in me beneficentiæ vltrà est, quod gratijs agendis sufficiat.

THEOLOGIA GENERATIM.

PHilautiam, Amorem sui immodicum, suo cuiusque insectandam odio, ostracismo sempiterno relegandam à publico, pro suffragio communi nigro Theta notandam, nisi verus in se se amor, & ex regula rationis composita mens suaderet, euinceret sanè perturbata semper improborum hominum pugnantibus inter se sententijs, & ciuium funestis diuortijs fœdissimè discerpta Respublica. Parui est, Auditores, accendisse in mutua bella philosophos: quibus, vt erat commune propositum profiteri amorem Sapientiæ; ita communia quoque studia esse oportebat, consentientes labores, vnanimes conatus: vti quod effugeret indignabunda singulorum ausum humanis sensibus altior Sapientia; conspirans certè vniuersorum contentio teneret, inclinata ad nos homunculos Maiestate Naturæ, exorato fauore, deprehensis miraculis. Hoc (dico) quamquàm magnum, parui est. In humanis nos tandem sistimus, nec nisi Naturæ proterimus spatia. Quid, quod Diuinis quoque insultat hoc monstrum, & fontem nobis pellucidum æternæ beatitatis turbat? Orat hic vocalissima Christianorum Respublica cælestibus olim fundata placitis, sancita theorematis citra problema stabilibus, & inconcussis, quàm sæpè (heu) furiosorum capitum commentis,

tis ceu fœtibus viperinis torta, in partesque discissa? Ita enim habita res est, Auditores. Contaminatissima omnium culparum Hæresis Philautiam agnoscit parentem. Amore sui concepta libido est, cuius faces incendium prauorum dogmatum ad extinctionem Christiani nominis, si fieri posset, excitarent. Quid autem tàm damnatos inter amplexus, nisi monstrosissimus fœtus existeret? Quid è tam vitiata radice, nisi germina læthifera pullularent? Cauit hoc quidem initio, cauit tempestiue, sed frustrà plena minarum parænesi Doctor gentium Paulus secunda ad Timotheum epistola: *Hoc* (inquit) *scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt* (subdit) *ἄνθρωποι φίλαυτοι, homines se ipsos amantes*. O tedas busto dignas magis, quàm thalamo. En subsecuta mox proles; *Cupidi, Elati, Superbi, Blasphemi*. Sic Paulus. Is enim malorum chiliadem percensurus, præmisit omnium causam: hydræ portentum produxit, vt capitum fertilitatem tristissimam indicaret. Quorum, etsi loco postrema; princeps tamen est veneno blasphemia: nec ea qualibet, sed quæ ex animi pertinacia, & obstinatione sententiæ in hæresim abit. Est planè, est (vt lyricus cecinit) *cæcus amor sui*; atque ita impotens oculis, vt sua sibi duntaxat placeant, suis sibi inuentis theatrum constituat, vnus ipse Roscius, veriùs vna fabula, nisi quòd & scenæ quandoque submotus eandem fabulæ personam sustinet, nullis concionis susurribus commonefactus, nullis inclamationibus territus, nullis explosionibus reuocatus. Planius igitur. Proximus ad hæresim gradus, Amor sui. Quid Amor dico? Annè odium capitale nomine Amoris censendum? Quid enim humano generi perniciosiùs, quid exitiosius Amore sui singulari? Hic primi sceleris primus parens, idemque proles primogenita. Inter scelera educatur, inter errores adolescit, inter noxas prouehitur. Pusio hic Amor est consilio, at vitiorum grandæuus genitor. Prudentia nudus, sed mores indutus prauos: rectà cæcus ad opera: sed exitio alieno oculatissimus. Aliger ad Tartarum, ad Empyreum claudus. Ratio illi incurua pro arcu, pro telis affectus effrænes: mirum tamen, vt Cælo potiundo inermis visitur. Oscula porrigit, & ipsa sunt vulnera: Illecebras adhibet, & ipsa venena: Abblanditur, & enecat: Amoris vsurpat vocem purus liuor. Dic tu violentum flatum Amorem sui, qui tartareo eruptus antro ædes virtutum firmissimas demolitur. Dic pelagus æstuosum instructiora virorum præstantium nauigia absorbens. Dic insidiosam Sirenem mentes quasque sapientissimas mellitis cantibus blandæ voluptatis

illectas deuorantem. Dic horrendam voraginem, qua miserè demersa prudentia cernitur. Dic fœdam luem, optima quæque corrumpentem facinora. Dic pauendum regulum intuitu ipso molimina præclara venenantem. Dic Hydram tot in capita tortuosa surgentem, quot suscitat insanas libidines. Dic Tigrim truculentam, tot distinctam in cute maculis, quot in pectore ciet affectus. Dic refractarium Equum, cui rectæ rationis frænum auratum neglectui est. Ni fortè melius dixeris: Hic Amor Circææ instar virgæ in bruta homines fœda metamorphosi conuertit. Hic in Caucasio veluti iugo adamantinus nexus religatum tenet Prometheum, exedente continenter Aquila cor. Hic blandula quasi Onfale fortissimo mortalium Herculi leoninis exuuijs simul ac dignitate spoliato in honorum fusum cum colo præ manibus constituit. Hic assentatrix altera Dalida suo in gremio prodigiosam Samsoni præcidit comam. Denique hic fons vitiorum est, dissidiorum seminarium, fomes libidinum, virtutum tumulus, omnium faber malorum, Satanæ vicarius, riualis Dei, tyrannus mortalium, fecialis bellorum, vastitatum minister, magister scelerum, flagitiorum patronus, incendijque Tartarei pabulum sempiternum. Sed hactenus pro loco, & tempore in Philautiam inuectum. Restat, vt scatebras hæreseon detestati perquiramus orthodoxæ fidei latices, tantùmdem in Amorem ipsi nostrum intensi, quantùm Amore veritatis, in quo publica felicitas, & salus animorum nititur, inflammati. Id quod per commodè certè præstabitur, si exprompta per me Theologicas assertiones curiosa ingeniorum vestrorum indagine lustraueritis.

GRATIÆ.

PHilautiam proscripsimus: Philanthropiam substituo; Amorem ego professus cùm in omne mortalium genus, cuius saluti studere honorificum semper ducam: tùm in vos, Humanissimi Auditores, tàm præclare de me hodjerna disputatione meritus; vt memet oderim, nisi vos vnicè semper amem.

THEOLOGIA GENERATIM.

PHilosophiam dictitant multi (nescio quàm scienter dictum) Sacræ Theologiæ indiuiduam administram. Ego istis nec refragabor penitùs, nec penitùs suffragabor. Non enim ea est Philosophiæ disciplina, cuius fundamentis veritatem Sacræ subniti, aut stabiliri placitis dogmata, aut (quod est maximum) aperi-

aperiri ad eius consecutionem aditum liberè concedamus. Quale verò appellabimus fundamentum, cui subsistentia rei inest nulla? Theologia quidem (nemo negat) apicem tangit omnis sapientiæ: Nata hominibus facultas, sed Numine Doctore, interprete Angelo: Recepta terris, sed in Cælum surgit; petit sidera, ad sedes vsque beatas immortalium Geniorum prouehitur. Vt, si verè affirmant Scholastici; *Intellectum intelligendo fieri omnia*, nostra procul dubio mens, quæ lumine isto Cælitùs collustrante, simul res Diuinas, & ipsum Deum intelligit, non Diuina illa solùm, sed Deus ipse quodammodò effici dicenda sit. Atque ad hunc tantùm Sapientiæ apicem, ad hoc tantùm fastigium, quo non præcelsius aliud, non Diuinius, Philosophia nè gradum præstabit? viam substernet? vestibulum pandet? Humana, dices, sapientia ad Diuinam necesse habet proludere, nè cæco eductos ignorantiæ carcere aperta subitò lux, radijsque densata præstrictos obruat. Perbellè tu quidem. Sed istuc, cedo, humanæ sapientiæ vbinam gentium venditatur? Vnde terrarum effoditur? Ex Philosophia, audio Philosophum, quàm propterea studium Sapientiæ rectè interpretantur Maiores nostri. Itanè est? Tuo tibi nomine occurro, Philosophe; nec quidquam sapientiæ præter nomen, hoc est inanem vmbram, otiosum vestigium tibi concedo. Nam si sapientiæ huic studes, quandiu Philosophum agis: iam nondum tua confessione sapis; sed vt sapere quandoque possis, interim studes. Petas, licebit, ex cæteris artibus præiudicium: quibus si studio impenso imbutus tandem euaseris, iam non artifici studiosus, sed artifex quidem appellaris, rem nomine adæquante. Quid autem facis aliud ex tuo sensu Philosophiam, præterquàm sapientiæ comparandæ artificium? An vbi viam aliquò inueneris, iter hoc ipso confecisse te dices? Vbi ad opificium arma expedieris, ipsum opus absoluisse? Vbi musicum temperaueris organum, iam edidisse concentum? At *amorem* quidem sapientiæ *in nocte* inscitiæ *bibere* facilè potes, sed nuptias illius non ideò assecutus *ireris infelix Dido*. At enim (suscipis) verecundiæ gratia studiosos se tantùmmodò sapientiæ, non sapientes modestissimi illi mortalium profitebantur, optimè intelligentes, à sapientiæ tramite quàm longissimè illum errare, qui cùm sapientem se curat, tùm palam iactat, sapiens videri, quàm esse malens: Imò verò Pythagoras, qui primus Philosophi nomen inuenit, cùm non de se solùm sciret hoc vnum (vt aiebat) quòd nihil sciret; verùm & de superioribus sapientibus, quòd nihil saperent; nul-
 lo quip-

lo quippè humano ſtudio poſſe ad ſapientiam peruenire, contentus ipſe amore ſapientiæ veriorem gloriam ſynceriore profesſione quæſiuit. Quarè ſcitantibus amicis, quem ſe tandem anxio illo ſtudio faceret; annè ſimilem ſuperiorum ſophorum auram captaret? Philoſophum ſe planè, non ſophum eſſe reſpondit: hoc eſt nihil, ſupra quæſitorem ſapientiæ. Quæſitorem ergo cùm faceret Sapientiæ Philoſophum, iam non ſapientem fecit, neque Philoſophiam ipſam ſapientiam. Quis enim non aliud eſſe, quod quærit, aliud verò, quod quæritur, affirmabit? Atque adeò vt intelligatis, Auditores, paris fuiſſe inſipientiæ, quæſitorem ſe ſapientiæ venditaſſe; atque arrogantiæ venditaſſe ſapientem: neque emendaſſe Pythagoram maiorum ſuorum peccatum, ſed aliud ſubrogaſſe: Quorſùm dabitur homini, aut cui ſeruiet iſta facultas quærendæ ſapientiæ, qua ſemper quæſita ipſa nunquàm acquiritur ſapientia? Nulla ſanè facultas, nulla Ars ad id, quò tendit non aliquando ſaltem perducit cultorem ſuum: quin rectè adhibita propoſito nunquàm fine defraudat, nunquàm ſtudioſi operam ludit: ſed præſcriptas de ſe regulas obſeruanti certò curſu contingendam offeret metam. Quid verò cauſæ eſt, cur tam multis temporibus, tam multis ingenijs in inquiſitione ſapientiæ contritis incomprehenſa adhuc, imperceptaque ipſa ſapientia vota mortalium duriùs fatigat? Nonnè ſit liquidum, Philoſophiam ſapientiæ potiùs deſiderium dici oportere, quàm ſtudium? Deſiderium dico, vbi, quandiù deſit, deſiderium eius, quòd deeſt, ſemper eſt. Hoc ad Philoſophos priſcos dictum volo. Cæterùm habent noſtrates plurimam gratiam tempori, quòd in Euangelium inciderunt, vnde Theologiæ cæleſte lumen Mundus accepit. Ecquis neget non mediocriter conducere ad tuendam, propugnandamque Diuinam Doctrinam, quas ex Logicis depromimus argumentationum formas? Erudiri ingenium Philoſophicis virtutibus ad Theologicas? Expediri ex Metaphyſicis aciem mentis ad arcana omnium maxima, abſtruſiſſimaque Diuinarum relationum, hypoſtaticæ in Chriſto coniunctionis, prodigioſæ illius metamorphoſeos Panis ac Vini, in ipſius nempè Chriſti ſubſtantiam tranſmutati? Alia infinita ſupprimo, ne vos edocere videar velle, doctiſſimoſque viros, ac iuuenes homo ipſe iuuenis indoctiſſimus: ſimul vt diſputandi campum liberum faciam ſuper edendis à me Theologicis poſitionibus, quo in campo veſtra Duce Philoſophia Sapientiam Diuinam tutus (non dubito) ipſe quæram, fortunatus inueniam.

GRATIÆ

GRATIÆ.

Felix ego quidem Philosophus, qui Diuinam Sapientiam hodierno congressu theologizans inueni.. Ter autem, & quater felix futurus, si detur, quàm simul comprehendi humanitatem in me vestram singularem, non vulgari aliqua animi grati significatione celebrare.

THEOLOGIA.

Iubeo Platonem ad sacra Theoremata mea proludere, vt titulo Diuinitatis, quem siue arrogauerit, siue meruerit, congruentem agat hodierno cœtu personam (Viri in Re literaria proceres). Habuerit hic licèt ex Ethnicis modò Magistros: perceperit à Babylonijs astronomiam, ab Ægyptijs geometriam hauserit; perdidicerit veras, & sanas incantationes à Thracibus; eruditionem variam referat acceptam Assirijs; nihil autem Hebræis debeat, tametsi debeat maxima tam quæ ad leges edidit, quàm quæ de Deo, singularia ea planè, & homine mortali maiora. Dissimulet interim & peregrinationem suam in Ægypto, & diuturnam cum doctissimis Hebræorum consuetudinem, & Mosaicorum voluminum parabilem lectionem, & sacrorum denique mysteriorum non modò auscultatoriam disciplinam, sed præsentem quoque, atque oculatam obseruationem. Horum se omnium ignarum, omnino inscium velit. Nihil fortunæ superiori tribuat, nihil det opportunitati temporis, nihil excellentiæ sacrorum interpretùm, nihil contubernalium religioni, nihil studio coæuorum. Suo se iactet eruditum ingenio per id tempus, se ipso supra se euectum pertigisse ad Deum ipsum, ex homine tandem Diuinum euasisse. Quid porro? Sed facit præiudicium luculentius nostræ Theologorum causæ aduersus profanos oppugnatores. Adimit homo ethnicus perduellibus orthodoxæ religionis ansam obtrectandi. Obtundit purus Philosophus impurorum Atheorum præsentem audaciam. Infringit sapiens de grege veterum impetum hæreticorum Christianæ Reipublicæ. Ecquisnam Platone sublimius ad humanæ mentis intentum, aut sanctius ad Euangelica placita de Diuinis rebus disseruit? Vultisnè Dei ipsius vnitatem? Expressit satis in Parmenide; sed & rerum omnium idæas continentem ipsum, atque eminentissimè producentem edocuit. Vultis Vniuersi molitionem? Vaticinatus est in Timæo, boni gratia ab architecto Deo productam; primóque

Cælum

Cælum creatum, ac Terram, interſito mox Aëre, cum Aqueo elemento: Atque hæc omnia eum habitura perſeuerantiæ modum, quem ſummi Conditoris præſcriptum habuerit Sapientia. Vultis ipſius Vniuerſi alluuionem Noëmo patre? Recitauit per Critiam, obrutas Diuinitùs Terras aquarum molibus ad extinctionem ferè rationalis naturæ, nec non cunctarum animantium, quùm ſtaret iam in præcipiti omne vitium. Vultis Hominem Conditoris opus maximum? Ipſum in Timæo fecit charagma Dei, cui etiam terrena vniuerſa ſubdantur. Ipſum cum Protagora, Menexeno, Critia ex terræ viſceribus nutu Diuino agitante eruit perquàm mirabili ratione. Ipſum peracto Mundi ambitu etiamnùm reuicturum ex ijs ipſis comprobauit. Ipſi in Philebo innuit, ex Dei aſſimilatione, atque fruitione plenam felicitatem obuenturam. Quid autem magnificentius de Deo immortali, quàm quod in libris legum tradit, Menſuram eſſe rerum omnium? Quid cum Euangelio conſpirantius, quàm illud ibidem, Si Deus quandoque hominem induat? Quid religioſius, quàm obſiſtere Deum ſuperbis, humilibus autem impartiri benignius gratiam? Vultis imperceptum Iudæis myſterium Patris, ac Filij? Ecce in Epiſtolis edidit. Ibi & arcana Diuinorum perueſtigari, rationibus quidem neutiquam poſſe: poſſe autem mentis puritate, atque intima cum Deo conformatione; ex qua enimuerò incaleſcit animus, ac velut ignem concipiens, luminis quoque radio ſupra naturam illuſtratur. Vultis abdita Chriſtianorum myſteria partim à philoſophorum pleriſque deriſa, partim & impugnata à noſtratibus hæreticis? An Reſurrectionem carnis? Ecce Decimo de Republica libro, non dico adumbratam, ſed expreſſam in Hero Pamphilo ad vitam reuocato. Ad vitam Sanctorum æternam? Ecce inibi in Elyſijs delicijs peramænè depictam. An purgatorios animarum ardores? Ecce adapertum ibi expiatorium locum animas abſorbentem, eatenùs diſcruciandas, quatenùs.

Concretam exemit labem, purumque reliquit
Æthereum ſenſum, atque aurai ſimplicis ignem.

Ibi nec ſuppreſſam quidem infernam plagam infantibus illotis ad ſempiternum exilium deſtinatam. Vultis quaſi veſtibulum ad Euangelica conſilia? Ecce per Socratem monet, non flocci pendendum tempus: Vna in immortalitate ſtudium collocandum: Quæ parent Fortunæ, deſpicatui ducere, dum confectemur perennia: Illatam iniuriam longè videri accepta tetriorem. Ecce (quo non meliùs Concionator Apoſtolicus) per La-

chen

chen admonet, nisi esse spontanea peccatorum confessione, ac pœnitentia præstabilius; ipsamque primo quoque tempore omni arripiendam pede, propterea quòd diù concreta inolescere videmus miris modis. Quid plura? Docuit per Charmidem, ex intemperanti affectione animorum vniuersa, & quidem agminatim, mala erumpere: Cui per Critiam insigni dicto clausulam facit: Si temperantia, inquiens, denuò succreuerit, succrescere, & immortalitatis donum incomparabile; quo sanè dono in virenti, amænoque hortulo perfruebantur homines priùs, quàm à Diuinis ad fluxam declinarent naturam. Annè hic expressiùs loquuturus Auditor Mosis? Iam video, Viri Auditores, incredibili mea cum voluptate, ad radios tanti Philosophi hebescere talpas peruicacium ingeniorum, viuiscere studiosorum aquilas. Video ad hoc veluti erumpens crepusculum doctrinæ Platonicæ clarescere iam tenebricosis mentibus, veræ sapientiæ, hoc est Christianæ Theologiæ diurnum lumen. Vt ideò perdifficilè mihi non fiat, meridianos fulgores doctrinæ scholasticæ, cuius gratia dies totos cum noctibus Theologici mei curriculi desudaui, non modò vestris oculis rectissimis, Auditores, proponere contuendos; sed iniquis etiam aliorum, si qui fortè interuenirent, obseruandos, ac toto supercilio contemplandos subijcere. Nec enim ex his, qui mox inita mecum altercatione corripient, quisquàm reperiri potest, cui æquè candidum non sit, atque expolitum ingenium; vt non obscurandæ gratia veritatis obtendere meditetur tenebras obiectorum, sed illam ipso parumper obiectu viuidiùs, atque clariùs explicare.

GRATIÆ.

OPus habui initiò, qui pro me dignè proluderet, Platone Philosophiæ Principe. Nunc autem, qui pro me vobis dignè gratias agat, quo nisi Principe Eloquentiæ opus habeam?

THEOLOGIA GENERATIM.

Vel de Deo vno.

NOn miror ego, nec sine plurium admiratione bonorum; quid sit, cur è Christianis Peripateticis non desint multi, quibus, quòd euidentiam suis in principijs Theologia minimè præ se ferat, expungenda iccircò è scientiarum censu videatur. Mirabor ipse potiùs admiratores huiusmodi, quasi eos lateat, & mini-

minimùm esse numerum rectè Philosophantium; &, quos non nisi leuiter scientiæ ipsæ tinxere, inscitiæ insignis vmbram comitem habere superbiam. Quasi verò ignoretur prudentibus viris, eà tantùm exigi principiorum perspicuitatem, quà certò firmiterque nostra postmodum mens adhærescat deductis indè argumentorum clausulis. Nutat enim illa semper, quandiù vbi nitatur, non assequitur præsens: semperque in caligine latitantes suspicatur decipulas vel ipsa Natura ludibunda sibi dispositas. Itaque ne suomet quidem oculo credit, quod tenet; sed quasi Argus plura lumina exposcit, quibus videre se videat, & quod scit, scire se reflexo ad cautionem intuitu sciat. Atque hoc quis nescit, in re Theologica locum penitùs nullum reperire; tantùmque abesse, vt hæc Disciplinarum maxima euidentiam principiorum patiatur, quòd Maiestatis suæ fulgorem in obscuritate potissimùm explicet, & se isto quasi religioso velo coutectam Diuinam probet? Nec enim ideò incerta, quia obscura principia; imò verò quia nata Deo, cuius Numen tam immensa lux est, quàm sincera; æquè est oculis mortalium inaccessum, ac mentibus hospitale. Tota igitur Theologiæ firmitas in sacrosancto Numinis fundatur testimonio: Nec si creatæ vllius mentis laxitas metiri illius immensitatem posset, erroris aut falsi suspicio aliqua in ipsum abesset. Quare indubitata sunt mortalibus, quæ tradit Deus, quia & ipse inaspectabilis eorum oculis; miraculo certè nouo, vt cæcutiendo quis cernat, & incomprehensum tenaciter sistat. Ausit hic nescio quis (irreligiosus, an insipiens?) obiectare nobis anilem superstitionem, quasi plus iusto tribuamus Religioni, quæ fidem erga Numen tuetur opinione contentam? Quid enim? si quæque opinio formidinem habet ad oppositum, nego contineri illa Diuinam fidem, quæ firmiorem ipso sidereo firmamento, quæ stabiliorem mole terrarum immota, quæ inuariatum cum æternitate Dei creat in animis nostris assensum: Cuius radius subobscurus licèt, & penè nocturnus diurnam scientiæ humanæ claritudinem omnem superat. Nisi fortè plus detur sæculo superstitionibus corruptissimo quàm castigato Christianis placitis. Nam quid sibi volebant Pythagorici solemni illo effugio inter disputandum, cùm ad obiecta passim attoniti molem se se putabant insanam obstruere, auctoritatem vnius Pythagoræ Αὐτὸς ἔφα, vsurpantes; *Ipse dixit*? Insanam profectò, quæ in homine, cuius testimonium fallacia nititur, basim veritatis collocat. Est inquit Lyricus coronatus, *Omnis homo mendax*; hoc est ipsa hominum confessione testimonium hominis

hominis infirmum, auctoritas suspecta, fides ambigua. Ergo quia Pythagoras dixerat, id ratum habebatur: quia Deus dixit, habebitur irritum? Philosophantur illi rectè, qui auctoritatem Doctoris magis, quàm rationum momenta pensabant: Nos, qui omnium rerum causam supremam, æternamque producimus, non philosophari, sed ineptire putabimur? Denique scientiam illam proscribimus, quæ fide Numinis certissima, eò quia perspicua non est, fulcitur: legitimam illam probabimus, quàm fallax simul, & obscura fides hominis miserum velut abortum facit? Scio nonnullos à Pythagora exponere meliorem in sensum lemma αὐτὸς ἔφα; quòd nequaquam de Pythagora vsurparent Discipuli, sed Pythagoras ipse de Deo: quasi quæ ille proferret, non ab se commenta, sed à Deo dictata atque accepta ipse fideliter redderet. Figuram quippè istam *Ipse dixit* fuisset Diuinis vatibus perquàm familiarem, ac tritam *Ait Dominus*; *Hæc dicit Dominus*, *Audite verbum Domini*, atque id genus aliàs formulas in Sacris voluminibus passim obuias: Nec dubitandum esse, quin vt reliqua sapientum scripta; sic & sacrorum vatum Pythagoras studiosissimè euoluerit, optimum quodque decerpens, quòd doctrinæ sibi aliquid, & auctoritatis posset afferre. Ita ambitiosus famæ venditaret quasi non Hominis sed Numinis dicta sua, subiecto per singula *Ipse dixit*. Vt, vt fuerit, Auditores, hoc certè fiebat, vt Pythagoricæ doctrinæ nihil non modò detraheretur fidei; verùm etiam (inexplorato, quis Deus clam illi aspiraret: bonus nè an malus assisteret Dæmon lateri; oraculanè forent illa vaticinantis, an somnia delirantis) haberetur in tanta ambiguitatis caligine certa fides; probaretur citra euidentiæ vestigium vllum scientia, & solida Philosophia. O tempora, O mores inuersi. Quidni saltem momenti paris fuerit apud homines hoc, quòd nostrates allegant Theologi de Deo reuelante, & quòd olim Pythagoras? Nostrates numero plures, testimonio concordes, experimentis fidei veræ frequentibus ac mirandis probatissimi? Doleo hoc loco, Auditores, & iure conqueror, humanis rebus nihil non deferri, audientiam, fidem, venerationem, obsequia omnia prompta esse. At vbi Diuina prodeunt, mouere protinus quibusdam fastidium, ciere quæstiones, diffidia ferere: Nihil hic tam certùm, cui non suspicio falsi obtendatur; nihil tam pium, quòd non ludibrio exponatur; nihil tam religiosum, quòd non Atheorum dicteria, profanique vulgi censuram subeat: Cariosi id sæculi exemplo damnatissimo. Vos ergo, viri Auditores, qui scientiam de Deo ex

Dei ipsius, non ex hominum fontibus hausisus, tam firmi ad assensum, quàm ad obscuritatem venerabundi: excipite beneuolis animis quas profero in aspectum Theses, ac mihi disputanti augete repugnando firmitatem, obiectando certitudinem.

GRATIÆ.

THeologum vidimus scientem Diuina, nec tamen videntem. Illud facit Diuini firmitas oraculi, hoc Maiestas. Ego & gratum me vobis etiam atque etiam profiteor, & gratias tamen nullas profero. Illud vestra in me facit singularis humanitas, hoc mea infirmitas.

THEOLOGIA GENERATIM.

Vel de Deo Vno.

MIrari solent omnes, ac dignam philosopho iudicant vocem illam Anaxagoræ: qui, cuius rei causa natus esset, sciscitanti, Solis ac Cæli spectandi, respondit. Ego verò bona cum venia retractabo hosce plausus, non quidem vt tantum alioqui Philosophum temeraria commentatione vellicem, sed vt hoc eius dictum inscientis hominis simul, & prudentis fuisse probem. Videte, qua ego laude donem Anaxagoram. Inscientem facio, sed in ipsa tamen inscientia prudentem: Cæcum agnosco, sed cautum: Ingenio mancum, non iudicio. Quomodo enim de summo hominis bono definiat vnus, quod frustra cæteri omnes contenderunt? Aut quo iure in tam multiplici, ac obstinata caussa summorum reipublicæ literariæ capitum sedeat ipse iudex dicturus sententiam? Ita planè fuit. Nequaquam licuit ei rem assequi ingenio: Ergo, quid responderet, non habens promptum, effutiebat (credo) id ipsum pâssim, ne tacens, opinionem inscitiæ, quâ maximè in hac parte laborabat, ingereret. Itaque speciosa ineptia occupandas mentes audientium putauit homo cautus. Ineptiam enimuerò appellaui ipse responsum Philosophi, ac indignam philosopho vocem, quæ tribus numero verbis errata complura, & ea pinguia comprehendit. Nascimur, inquit, Solis ac Cæli contuendi gratia. Quid autem? Tu ergo omne hominis officium in oculis collocas? Ad mentem tu nihil, ad corpus omnia refers? Quid si cæcus, aut nascatur, aut natus euaserit, officiumnè hominis amittit, quòd certè fieri sine animæ occasu non potest? Quid porrò cæteræ corporis partes? an iubebis

bebis suis priuatas officijs feriari? Quid, quòd plus est in auribus, quàm in oculis situm? Constat enim doctrinam & sapientiam percipi solis auribus posse, oculis solis non posse. Sed compellare te parumper libet, Anaxagora, vt responso responsum aut firmes, aut diluas. Cæli, Solisque spectandi causa natus es? Quis te (cedo) in hocce spectaculum induxit? aut quid Cælo, ac rerum naturæ confert tua visio? Certè, vt immensum hoc, & admirandum opus testis oculatus laudares, non nisi conditor ipsius Deus hùc induxit. Neque hic te consistere voluit, vt opus, non opificem magis laudares, admirareris: Imò verò amplius, vt eius virtutem, prouidentiam, potestatem tanto ex opere reputares animo: vt bonitatem deamares: vt Maiestatem coleres, & summum tuum bonum, vnde & tu, & tam multa bona tecum prodissent, stupente animo simul, & anhelante intenderes. Hanc tantam censuram, Viri Auditores, hanc adeò iustam abiurgationem in Philosophi dictum celebratissimum quid nisi sacra Theologia faceret, quæ veterum errorum detersa caligine purissimam lucem veritatis inuexit, vnumquemque mortalium edocens, eò nasci, vt Cæli Empyrei amœnitate aliquando potiatur, vt Solis increati fulgorem inaccessum beatus aspiciat, felicitatis tractu nullis sæculorum spatijs metiendo? O digniorem Hominis, quàm ex Anaxagoræ sensu, conditionem. O meliùs ex oraculo Theologico auspicatam nostro generi sortem? Eius ego dum profero Theses (de Deo Theologiæ obiecto) agitandas, fauete vos, quà voce, quà silentio, vt soletis: arguendo, audiendo: gratissimo vtrinque, ac digno vobis officio.

GRATIÆ.

Paucis in syllabis quàm multa peccarit Anaxagoras, ipsi audistis. Ego debitas vobis acturus gratias, in syllabis paucis nihil profectò peccauero; multò plures mente, quàm voce gratias in vos professus.

THEOLOGIA GENERATIM.

Item de Deo Vno, & Trino.

Sensus fuit ingenij in vtraque literatura non ignobilis (Nobilissimi Auditores) Mundum hunc nostris spectabilem oculis, traditum Diuinitùs esse ex oraculo, disputationi mortalium, nequaquàm in ipsorum perniciem, aut in probrum corruptissimi

sensus; vt eo quasi Dædaleo labyrintho conclusa humana dementia ferretur per errorum brutas ambages in Minotauri tarrarei lanienam: Verùm vt hi potiùs ex Mundi obiectu prædiuisanctitudine sanctissimum venarentur opificem, venerarentur Numen. Ita illorum, qui cunabula Mundi in Casum, ac Fortem disputandi segetem ciente genio nanciscentes, ab operis tem referunt, notauisse insipientiam, minimum id quidem puto: Insaniam, parum: Temeritatem, parum adhuc: Audaciam intolerandam, nondum satis: Vix satis dicam furentem impietatem, brutis ipsis, ac defectis sensu, motuque rebus damnatissimam. Cito hic testes in re physica tyrunculos, cito populares astrologos, cito Medius fidius Agyrtas, ac Circulatores ad istharic diluendam philosophiam. Estnè fœtus in Mundo parenti suo similior, quàm casui monstrum? Profer tu mihi conquisita licèt ex omnibus terris, collecta ex omnibus sæculis monstrosiora, oculo ad nouitatem stupente? ad varietatem attonito. Melius loquar, fruente erudito oculo, atque animo se pascente ad spectaculum. Neges tu sanctum opificio, quòd est forma per numeros omnes pulcherrimum? Neges autem pulcherrimum, quod est in primis, iucundissimum? Cuius icircò expetitur, pretio emitur à concurrentibus turbis aspectus? Quid? Turbas, credo, solum tenet id studium, pinguiorem, atque hebetiorem vulgum, nec Principes quoque viros, & Coronata non auro magis, quàm lauro Capita. Etenim vix quemquàm vnum è Dynastis reperias, cui non sint ista in delicijs, coëmpta infanis sumptibus; aut etiam in caulis enutrita brutorum aliqua monstra; vel seruata in gazis ad pompam abortiua Naturæ distorta in lignis, in lapidibus, in siliquis, in metallis: tanti habita apud ipsos, quanti nec rari ex Oriente vniones, nec cælata ære Corynthio vasa, nec Indicis gemmis onusti torques, nec aurea, cristallinaque signa, nec si quod aliud id notæ pretiosissimum ad Regalem magnificentiam luxumque ostentant. Vt enim de Monstris vsurpauit non sine lepore Diuus Augustinus, ipsa ad pulchritudinem Vniuersi sua conferre deformitate: Ita & Regiæ Aulæ ex rebus genere obscuris, & ipsa infelici abortione deformibus non parùm sanè splendoris accedit. Erigite iam sursum lumina, conspecturi in Cælo; quòd neque iucundam exhibet vllam speciem, rerum quippè omnium species submouet; neque nisi vitium Naturæ degeneris credi possit; creditur quippè Terris malum portendere: Defectionem intelligo præcipuorum luminum inter planetas, monstra cælestia quis dicet, nobis

morta-

mortalibus execranda. Tu nè verò (argueris) hac saltem in parte sanctitudinem Vniuersi sustinebis, vbi quotannis semel atque iterum sic peccatur? Erit tibi Moles ista perfecta, quæ tam sæpè in præcipuis membris luxatur? Erit temperatissima ad concentum, quæ de facili discordat in motu? Erit numeris omnibus absoluta, quàm dissolui tam crebrò contingit? Erit Natura ad bonum comparata, quæ in perniciem animantium cum melioribus coniurat Planetis? Tetra enimuerò Monstra sunt ista, fatalia prorsùm, deprecanda tàm pro incolumitate hominum nostra, quàm pro ipsius dignitate Naturæ. O Philosophantium inscitiam verè monstrosam. Quàm ego si confutari pretium putarem operæ, contentus meherclè forem aduocare in istorum conspectum, quem nuper offendi in triuio, homunculum circumforaneum, mucidum conciliatorem plebeculæ, venatorem sordidum stipis. Sistat se se istis parumper, & repetat, quæ me audiente iactauit, solitùs (puto) millies de pegmate alibi atque alibi venditare, ambitiosus recitatione rei astrologicæ, tumidus comprehensione vnius latinæ sententiæ, cui præmisit iteratò, proiectas quasi ampullas, appellationem Aphorismi. Quis porrò Aphorismus? Optimus certè, & grauissimus, nisi per ora huiusmodi circumlatus putesceret. *Cum* (inquit) *ad vitam animalium conseruandam temperato calore indigeamus, & Saturnus inter stellas frigidus sit creatus: is verò solus tot calidis planetis nequeat resistere: Deum Ecclypses ita molitum esse, vt certis temporum interuallis recurrentes Mundum totum refrigerarent. Omnes enim Ecclypses refrigerant.* Sic per Agyrtam istum Aphorismus. An verò meliùs aut dilui Aduersariorum insulsa sapientia potuit, aut sanctitudo Vniuersi defendi, quando, quæ maximè tetra reputantur ostenta, ea cum primis vitæ animalium conseruandæ necessaria, ac Numinis consilio singulari decreta esse intelligimus? Pudeat nos igitur, quòd is malè audiat qui benè sanctèque Naturas omnium rerum architectatus est Deus. Nec enim ad insaniendum, sed ad sapiendum commissus est nobis Mundus: Vt si perspicua occurrunt plurima, occulta nonnulla, veneremur casto silentio, quæ laudatione aperta non licèt persequi. Quamquàm audendum est aliquid in disputando, vt abdita in obscuro veritas, disputatione ipsa quasi venatorum strepitu exturbata, è latibulis in aspectum prosiliat. Itaque è re nostra est, Studiosissimi Iuuenes, vt placita quædam Theologica (* vt placita, de Deo Vno, & Trino) consilio, ac iussu Moderatoris (* Institutoris) mei Viri sapientissimi è florentioribus Patrum

trum areolis decerpta, breui disputatione, intento scilicet parumper mentis oculo contemplemur,

GRATIÆ.

MOnstra nuper probauimus, quippè quibus Mundus ornatur. Non hic tamen probatum volo monstrum ingrati hominis, quòd nemo hominum non execratur. Sed quia gratum esse velle sine gratijs, monstrum id quoque est, vestra cum venia tam cogor istud probare, quàm vetor illas agere; meritò scilicet vestro pares, Humanissimi, Benignissimique Auscultatores.

THEOLOGIA GENERATIM.

Vel speciatim de Deo Homine.

INfelicitatis ille meritò luit pœnas, qui se, vndè felix euadat, aut stolidus nescit, aut perditus nescire non curat, Viri Religione, ac literatura clarissimi. Quomodo se hominem sciat, qui sui exemplar esse Deum, seque Dei exemplum nesciat? Quare ad exemplar vt spiret, si ope tota nitatur, tùm demum propositæ sibi fruendæ felicitatis compos fiet. Iam prima felicitatis humanæ linea, atque adeò vena ditissima ipsius cognitio Numinis dicenda est, cùm ad ignotum conformare se quisquam non possit, nec cuius faciem deuelatam atque apertam non contuetur, lineamenta penicillo transferre. Iactauerint se ergo beati prisci Philosophi, Hoc qualis, qualis cognitio Diuinitatis effecit, vt Paulo Apostolo teste inaspectabilia Dei per species creatarum rerum conspicerent. Iactauerit se iustiùs Abramus: Cognitioni eiusdem Dei perfectæ (quàm haberi in terris fas est) id ipsum attribuit Philo. Iactauerit se Moses iustissime omnium mortalium: Hunc certè ad τοῦ ὄντος non cognitionem modò, sed consuetudinem, imò & contubernium peruenisse testis est Magnus Basilius. Cæterùm vnus Moses cùm extiterit, nec alterum Mundus viderit (vna Virgine Deipara exempta) accommodatissimus profectò est humano captui, tenendus idcircò nauiter, modus iste immortalis Dei cognoscendi. Nam si Solem nemo acie luminum directa intueri valet: sed is aut vim eius, atque potentiam, aut effectum aliquem vtputa lumen, caloremuè in alijs corporibus cernit, vel sensu experitur; quò minus fas erit consequi sensibus æternum Solis ipsius opificem, Numen beatissimum, omnis fontem lucis, patrem luminum? Et quemadmo-

admodum ſuam ipſius mentem, ac ſpiritum peruidere nemo vnus noſtrum valet; ita nec peruidere licuerit mentem illam immenſam, ſpiritum illum inſpirantem omnibus vitæ ſpiritum; quippè qui ſe ipſo felix lucem inhabitat inacceſſam. Quorſùm verò tendebat ex Moſe oraculum Dominicum: *Non me videbit homo & viuet*? Quorſùm ex Ioanne: *Deum nemo vidit vnquàm*? Quorſùm iterum ex Moſe: *Poſteriora mea videbis*? Non eſt (ſibi volebat) non eſt hominis iſta fæce mortalitatis infecti puriſſimum eum fontem beatitatis luridis admotis labris haurire. Non eſt Naturæ virium attingere propiùs Auctoris Naturæ οὐσίαν hoc eſt eſſentiam apprehendere maieſtatem, detegere gloriam. Commiſit hic rebus creatis id miniſterium, vt Creatorem commendarent homini: vt eæ quaſi tergum conie&ctandam offerrent Diuini oris ſpeciem: vt poſteriora cùm ſint, hoc eſt effecta, & ea maximè demiranda, Cauſæ primæ cognitionem ſuggererent. Conſtituit eas quaſi gradus, per quos ad ipſum pernoſcendum ſcanderent: Inſtar ſpeculi iuſſit eſſe, in quo reflexum vſurparent eius lumen, quòd nefas erat vſurpare directum. Non me præterit quidem teſtimonium è ſacris paginis, quòd Deum viderint quidam, & hi ſanè mortales. Sed hanc reuelationem extitiſſe, non ſenſuum comprehenſionem: rei viſendæ ſuppoſitum, non Diuinæ exhibitionem ſubſtantiæ ſatis elucidant communi ſententia Myſtagògi. Mirificè id demùm ſucceſſit viſo in terris, atque inter homines verſante Chriſto Deo. O ſæculum illud beatum, & citra fabulas aureum; quo *rediit & Virgo, redierunt Saturnia regna*. An debuit aliud efficere reuelatus ex Virgine Deus, elucens Numen humanis in moribus in verbis, in geſtis trans humanæ conſuetudinis fines, quàm vt diſiecto ex hominibus horrore ſcelerum, aſſertis bonis artibus, reſtituto vitæ candore ſtabiliret in terris ſæculum ſola cum æternitate cæleſtis beatitudinis commutandum? Nihil enim peperit minùs conſuetudo Chriſti mortalis, quàm vt ipſo cognito cognitus fieret in aperto Deus: ex Deo autem ſic cognito ſuos componeret mores homo mortalis; in ipſa demum mortalitate immortalis felicitatis arrham haberet oblatam. Quòd ita cùm ſit, Viri prudentiſſimi, è re noſtra maximè fore video; ſi, quòd in diſciplinis honeſtis deſudauimus, eius pretium à Theologicis (vbi potiſſimè de Deo humanitate recto diſſeritur) exigamus. Neque enim aut mihi propugnatori, aut vobis impugnatoribus ingeniorum conatus ad exitum feliciùs, ad votum iucundiùs intendi poſſe videbuntur.

GRATIÆ

GRATIÆ.

FElices effici homines ex cognitione Dei, nuper habuiſtis. Ego immortali veſtro beneficio (Humaniſſimi Auditores) ex gratiarum in vos ſi minùs actione; cognitione certè videri gratus debuero.

THEOLOGIA GENERATIM.

Item de Deo vno, aut Trino, deque Actibus humanis.

DEum Optimum Maximum, vnum idemque ſummum hominis eſſe bonum, quò ille vt in album ſtudia ſua omnia, & vota collineat cuius in ſinu ſuorum reperit amorum centrum, cuius inter amplexus abſorptus delicijs feliciſſimè conquieſcit; ſcite, religioſèque monet Theologia (Viri religione ac ſapientia præſtantiſſimi). Miror hic ego veterum Philoſophorum lites tam rabidè Philoſophiam ipſam diſcerpentium in varias, repugnanteſque ſententias ſuper omnium grauiſſima quæſtione. Siue enim audiatur Epicurus in voluptate animi ſummum bonum reponens; ſiue probetur Ariſtippus, in corporis voluptate; ſiue præferatur Diodorus in doloris priuatione, ſiue Zeno præualeat, in vita ad Naturæ normam compoſita; ſiue quis alius euincat, in re alia: Quid iſtuc ineptiæ eſt (dico) attribuiſſe homini proprium, quòd cum mutis animantibus ſit commune? In his autem, quæ memorara ſunt ex Philoſophis, nihil inter hominem & pecudem interfore nemo non videt. Homini verò animantium Principi ſummum id bonum adſcribi oportere, in quòd ſolus feratur, à conditione ſua, & origine nihil diſſonum; in Deum (inquam) feratur Religionis officio. Quàm multis enim in rebus æmulari cernimus, quàm multis etiam congredi cum homine bruta? Nam cùm materno vtero vix effuſa papillas ſtudioſè quærunt, auidè præhendunt, ac ſugunt: Cùm ſinu matrum abſtracta gemunt, reſtituta remittunt: nobiſcum certè infantibus omninò proludunt. Cùm autem demulſis auribus, diductoque rictu, & oculis laſciuientibus alludunt homini, nonnè ridere quodammodò illa dices? Nonnè & colloqui ſuo more, cùm ſuas voces dignoſcunt, & varios inter ſe diſcernunt ſenſus, quibus intimè afficiuntur? Quid, cùm cibos quæque congruos ſibi conquirunt, cùm aggeſtòs reponunt in tempus famis: Cùm infeſta deuitant, vtilia ſectantur, medicamenta

morbis

morbis præſentia captant? conſilij certè veſtigium in ijs agnoſcis. Sed & amorem mutuum & caritatem hominis egregiè imitantur, cùm coniugibus ſuis & filijs neceſſaria in eſcam, ac tutelam proſpiciunt; cùm imbecillitatem officijs, teneritudinem blanditijs proſequendo educationem iuuant. Cùm verò vel prædæ inhiant, vel ipſa ſe prædam verentur, præſidium quoddam intelligentiæ vtique præferunt; adeò ingenioſè inſidias ſiue ſtruunt, ſiue declinant; Imò & rationem oſtentare videntur nobis, cùm nos ratione præditos, arte pollentes ſæpè deludant. Siquidem arte ita valent brutorum aliqua, iure vt dubites, vtrùm homo illa potiùs æmuletur, quàm illa hominem. Hominem certè pleraſque artes edocuere. Ex multis placet ſubijcere vnum Araneum. Quo quid vilius aſpectu? Quid tamen opificio mirabilius? Stamina ſuo ipſe ære comparat, ſuo ingenio componit. Æquè induſtrius inſiſtit prætexendæ in capturam telæ, ac promptùs, & valens incidenti prædæ captandæ. Ad ſummam vno Aranei facto doceri hominem vides Textoriam ſimul, & venatoriam, Mœcanicum ſtudium, & Equeſtre: lucroſum, & ludicrum. Si Prudentiæ Ciuilis documenta exquiris, quàm in Philoſophia potiſſimùm niti monebat Plato, neſcio, quo in lyceo tradatur luculentiùs, quàm in alueo mellario. Ibi Apis magiſtra exemplo docet ſuo ſedes aſſignatas incolere, caſtra munire, domicilia condere, familiam alere, publicam rem curare, Regi inſeruire, præmia ac ſupplicia inuiolato iure diſtribuere. Ecquis tantàm in tantula volucre Philoſophiam non ſtupeat? Certè quidem ſtupebit quiſquis eam Religioſæ quoque Prudentiæ, ac Cœnobiticæ Oeconomiæ magiſtram cognouerit Philoſophatus cum erudito æquè, ac pio Scriptore CHRISTOPHORO GIARDA Nouarienſe. Quem virum, niſi recenc memoria ſanctitudinis immortalem feciſſet cùm in Clericatu Regulari à Diuo Barnaba nuncupato, tùm in Epiſcopatu Caſtrenſi, vbi tandem profuſo fortiter ſanguine obſequium ac reuerentiam Sanctæ Sedis Apoſtolicæ diù præſtitam gloriosè obſignauit: celebraret per ſe ſatis eius APIS RELIGIOSA, quàm VRBANI VIII. Pontifex Maximi gentilitijs Apibus dedicauerat, tanti equidem Pontificis tutela, & tanti Scriptoris ingenio dignum volumen. Quorsùm hæc Auditores? Niſi quia nullo non cernimus in officio aſſociatum homini brutum, vna excepta Religione, & cultu Numinis Immortalis. Grauis eſt ſuper hac re Ciceronis auctoritas, hòc magis, quòd Ethnici hominis. *Ex tot* (inquit) *generibus nullum eſt animal præter hominem, quòd habeat notitiam ali-*

quam Dei ipsisque In hominibus nulla gens est neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non, etiamsi ignoret, qualem Deum haberi deceat, tamen habendum sciat. Ex quo efficitur, vt is agnoscat Deum, qui, vnde ortus sit quodammodò recordetur. Erit igitur summum hominis bonum, si rectè arguendum sit, quòd omnis, & solius est hominis nimirùm quòd brutorum præterit conditionem, supergreditur ordinem, cultus (inquam) Dei Optimi Maximi, cognitio Conditoris, reuerentia Numinis. Cur enim pronis in terram pecudibus ipse homo erectos in Cælum vultus accepit, nisi vt raptis oculis scena illa luminibus ac gemmis picturata præteruolaret solicitus ad Empyreas vsque sedes animus, penetraret in adyta Deitatis secretiora, repeteret quasi citatus fluuius vnde primùm effluxerat, vitæ omnis ac boni immensum oceanum. Sed hæc nos Philosophando satis. Theologizandum nunc restat; si tamen (quod spero) per vos, sapientissimi, ijdemque Humanissimi Auditores, in grauissima omnium prouincia imbecillitas ingenij mei subleuabitur.

GRATIÆ.

HOminis summum bonum, & solius & omnis esse, principio ex me accepistis, Auditores. Quod verò me disputantem tam patienter hodie pertulistis & solius id vestræ humanitatis, & omnis loco beneficij mihi fuit.

THEOLOGIA SPECIATIM.

De Sacrosancta Eucharistia.

SI fœdum auditu est, ne dum ausu, quòd de Gigantibus fabulatur antiquitas, intentatum per illos bellum in Cæli regnum, multò certè fœdius habendum, quòd multa post sæcula machinati dicuntur fuisse è Christiano lyceo perditissimi homines contra Sacrosanctæ Eucharistiæ Mysterium. Gigantes ij planè, hoc est ex græca interpretatione, filij terræ, Orci meliùs, qui ad cælestem lucem tartarea caligine cæcutientes, dogmatibus impijs corrumpere Catholicam veritatem pertentauere, & Sacramentorum augustissimum, panem illum de Cælo præstitum, qui fontem cælestis beatitatis obsignatum continet, furiali dente discerpere. Quòd quidem facinus multò indignius redditur, quòd post annos ab ortu Christiano mille, & quadraginta vix reperit Authorem; quasi supra tot montes superbissimorum hæreti-

hæreticorum, qui per tot ante secula impugnauerant fidei Christianæ veritatem, aggestum ad apicis omnis consummationem insanissimum iugum. Operæ verò pretium puto indicare hic breuiter factum, vt sit, quo magis detestemini Authorem. Berengarius is fuit Turonensis ciuis, Ecclesiæ Andegauensis Diaconus, ex eo autem gradu in Gigantis excelsitatem surrecturum se se ratus: sed terram nihilominùs redolens; quippè quàm inops eruditionis, tam emendicator gloriæ, quàm reptantis ingenij, tam elati supercilij, ingemuit nullius esse existimationis apud homines, hominibus alijs eruditionis nomine posthaberi. Itaque venenatis consilijs tentare famam decreuit, & nouo cœpto expugnationem Cæli Eucharistici machinari, excogitauit ergo frigidas nonnullas ratiunculas, collegit paucos locos sacrorum Bibliorum perperam ab se perceptos, sed neque per se decerptos; vsus est quippè Scholasticis quibusdam egenis, quorum operam facillimè habuit pretium stipis ab se corrogatæ, & victus suppeditati; quosque blandis antè sermonibus haud ægrè corruperat. Hos itaque per omnes Gallias sparsos adhibuit erroris sui, atque infidelitatis fidelissimos satores. Atque hoc erat huiusce miserrimi Doctoris impijssimum placitum; *Sacramentum Eucharistiæ non esse verè, ac secundùm substantiam Christi corpus & sanguinem: sed voce duntaxat ita efferri, cùm figura tantùm sit, & umbra, velut signo repræsentans ipsum Christi corpus, & sanguinem.* Berengarius ergo primus omnium Cælo bellum indixit, Montem superbissimæ ignorantiæ primus admouit. Quàm multos contraxit ad coniurationem Gigantes, qui suos & ipsi Montes doctrinæ, seu potiùs deliramenti coëgerunt, vt culmine aggeris superlato, impressionem (si possent) facerent, ac expugnarent? Ecce post Berengarium insurgere sui similes, Zuuinglius, Oecolampadius, Caluinus cùm reliqua illa Sacramentariorum sentina. Nimirum admirabilia, quæ Deus in hocce Sacramentorum maximo supra humanum captum efficit, humanis rationibus dimetiri conatus, & tarditate ingenij sui nulli non inferioris assequi; temeritatis Icariæ pœnas luit. Qui si vel tralatitiè versasset sacros codices, de facili offendisset territus consilium illud Sapientis, qui nos à Diuinis operibus excutiendis auocat: *Altiora te*, inquiens, *ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed, quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus: non enim est tibi necessarium ea, quæ abscondita sunt, videre oculis tuis.* Et rursus: *In pluribus operibus eius ne fueris curiosus: Plurima enim supra sensum hominum ostensa*

 sunt

sunt tibi: Multos enim supplantauit suspitio illorum, & in vanitate detinuit sensus eorum. Atque vtinam Berengarius curiosior solùm fuisset in perscrutando Diuinorum operum maximo, non & simul audax, non & temerarius, non & impius, atque gigantea insania sacrilegus: non latentem veritatem inuestigare solùm importunior, sed & furiosior impugnare. An verò huiusmodi monstra inulta, impunita abire patiatur Regnator Cælorum Deus? Minimè. Fulminibus vtique impetet ad exitium, ad probrum sempiternum. Non iudicio solùm ad pœnas inferorum, vbi tandiù iacebunt, quandiù stabit Cælum natura incorruptum, quandiù Altitonans dominationis in Cælo solium tenebit; Verùm etiam confutatione acerrima eiusdem impietatis, fulminibus argumentorum validissimis simul & acutissimis è sacra Theologia exertis, tandiù stridentibus, quandiù Dei lumen inocciduum in Ecclesia Catholica, quandiù fulgor veræ fidei ad metam vsque seculi ex præsentia Numinis indesinenter nobis promissa illucebit. Quòd me hodie vehementiùs inflammat ad imaginariam pugnam inter Capita Catholica ineundam, vt veram cum nefarijs perduellibus Religionis aliquando expeditus suscipiam.

GRATIÆ.

QVantum solertia Gigantum infelix, in aggerandis aduersùs Dominatorem Cæli Montibus; tantumdem felix mea, si daretur posse, in aggerandis gratijs vestræ debitis humanitati, pro adhibita mihi disputanti & patientissima attentione, & eruditissima opera.

THEOLOGIA GENERATIM.

Et speciatim de Fide.

QVoties mecum ipse reputo nostram Christianorum inuidendam omninò sortem, quòd caligine Ethnicismi altè demersis, sempiterni luminis fulgor illuxerit: toties occurrit stupenti animo memorabile illud dictum Mercurij, etsi nec dum salutantis crepusculum Euangelij, de Deo tamen minimè caligantis; vbi Tatium filium in suo Pimandro instituens, *Quàm* (inquit) *per Deum cuncta clarescant, per omnia rursus, atque in omnibus fulget:* Deindè ipsum adhortans: *Tu igitur ò fili mi* (subdit) *in primis pijs precibus obsecra Dominum Patrem vnicum, vnum, & à quo vnus, vt sis illius misericordia dignus. Sic tandem Deum*

tantùm

tantùm percipere poteris, si vel vnus dumtaxat illius radius intelligentiæ tuæ benignè refulserit. Quo quidem Mercurij vel hinc Ter Maximi oraculo quid magnificentius, ac Diuinius ad sacræ Theologiæ Maiestatem & præcellentiam supra humanas omnes disciplinas explicandam? E Cælo illa, è solio ipso Dei circumfuso luce inaccessa deuocatur; vt minimè propterea miremur, quòd subtracta vulgi oculis rerum Diuinarum Sacramenta vel vnus è Cælo radius sit potens nostrarum mentium obtutibus, & ijs nequaquàm nutantibus exhibere deuelata. Quare turbam in suis ciere quidem potest Philosophia, atque in diuersas pertrahere partes ingenia studiosorum, alium alia iurantia in magistrum; quippè ignota cùm sit Sapientia mortalibus, Naturæ lumine tantùm adiutis, illam sibi quisque sponte amplectitur disciplinam, illique arctè adhærescit, qua tutius ac faciliùs iter ad eius assecutionem patere sibi persuadet. Hinc illæ tam multæ ac diuersæ philosophantium sectæ, quas ætate sua Diuus Epiphanius ad octoginta percenset, quas Marcus Varro in octoginta tres supra ducentas ex dogmatum varietate distribuit. Hinc Hæresis appellatio Græcis, nostris Electio perbellè ijs attributa; propterea quòd meliorem habitam quisque opinionem vltrò sectaretur. Ac ne quis nostram in nos posse conuerti orationem putet; quasi non minùs in Theologicam disciplinam quadrare videatur nomen hæreseos, quando plurimi hominum aliarum sectarum errores execrati hanc ipsam sibi deligunt, veriorem arbitrati. Ne quæso vos fugiat, quòd modò prælibauimus, longè plurimùm interesse humanum inter, & Diuinum lumen. Illud (quis neget?) ambiguum, obscurum, fallax; hoc autem certùm, sincerum, perspicuum. Itaque in illo militantes lumine cogitationes, & sensus hominum, varias passim captiones incurrunt, vti erudiens olim Doctor Gentium Colossenses, *Videte*, inquit, *ne quis vos seducat per Philosophiam, & inanem fallaciam.* Porrò hæc fallacia seductrix quid nisi hæresis appellata? Multò fit seciùs in lumine Diuino Theologiæ, in quo planè offendicula occurrunt nulla, nullæ ambiguitates. Esto quantumcumque humanis sensibus abditum, & abstrusum, atque adeò repugnans dogma, per id lumen illico detegitur, hauritur, tenetur, multòque verius vsurpare fas est illud de reuelante Deo, quàm de philosophante olim Socrate. *Ipse dixit.* Iam eà nos traditis per Ecclesiam assentimur, quà reuelantem Deum intelligimus, Ecclesiæ ipsius Præsidem, Rectorem, Doctorem, quàm nec ille fallere potest, nec falli nos ab illa posse formidamus.

damus. Ergo ſicut ab hæreſis nuncupatione dicam, an notam? eximitur Theologia, quæ traditione nititur Dei, non hominis; Ita illam è contrario ſibi per ſummam aſciſcunt infamiam, qui proprij Martis ſententiam expoſito per ſacras literas, per Apoſtolicas definitiones, per Conciliaria ſcita, per Eccleſiæ commune, conſtanſque ſuffragium, Diuino dictato peruicaces anteferunt, O vocem hæreſeos, non vt olim in Philoſophis promiſcuam, ac dignam venia; ſed improbam, ſed execrandam, ſed in Mundi fæce, in homunculis, præ Luciferiana arrogantia, tumore, proteruitate monſtroſiſſimam. Quæ cùm ita ſint, adoremus nos proni emicantem de Cælo lucem Sacroſanctam, atque ad eius fulgores nonnulla placita de Principe Theologicarum virtutum FIDE per Theſes mox proponendas diſputando verſemus.

GRATIÆ.

Nihil in Mundo tam varium, quàm hominum opinatio. Quot capita, tot ſententiæ. Date ergo mihi hanc veniam, Auditores, vt & ego variem à vobis: ſcilicet pro eo, quòd ex humanitate contenditis deriuaſſe à me in vos meritum, reponi potiùs meritum in me veſtrum patiamini.

THEOLOGIA GENERATIM.

Vel de Fide, Spe, & Charitate.

QVò ſe nobiliùs atque ſplendidiùs in oculis Sapientum Chriſtiana explicat Theologia, quàm olim Ethnica, hòc reliquas omnes diſciplinas atque ſcientias longiore poſt illa relinqui interuallo, nemo iure mirabitur, Auditores. Mirari certè plerique non deſinent, quemadmodùm in inſaniſſima veterum ſuperſtitione ita antiquum eſſet commendare etiam atque etiam populis, ac perſuaſum facere ſtudium religionis, & cultum Numinis (quodquod illud tandem pro Numine ſibi ſtatuerent). Quaſi non priùs admonendos rudes illorum hominum eſſe exiſtimarent, ſe vitam viuere, quàm quo ritu, ipſius vitæ Authorem, Conſeruatoremque demererentur. Quòd vt arctiùs infigerent illorum animis, ſeruatæ quidem religionis pretium faciebant tùm priuata commoda, tùm publica, valetudinem, prolem, opes, gloriam & felicitatem denique & robur Imperij: Violatæ autem ipſius religionis, neglectæuè ſupplicium, Morbos, ærumnas, orbitates, Reique publicæ calamitates, & excidium. Hinc Tullius

lius Romanæ magnitudinis auſpicium indicans. *Romanos*, inquit, *non calliditate aut robore; ſed pietate, ac religione omnes gentes, nationeſque ſuperaſſe*. Cui verò, niſi neglectæ religioni, & apud inclytum illum tot victorijs populum opinio communis teſte Valerio attribuit Cannenſis prælij exitum infeliciſſimum? Quæ profectò opinio elicere potuit Patauino hiſtorico memorabile illud dicterium (Liu. lib. 5. Dec. 1.). *Omnia proſpere venire ſequentibus Deos, aduerſa autem ſpernentibus*. Atque hunc veterum ſenſum quis neget inter caliginem ethnicam tenuiſſimum quendam eſſe radium Cæleſtis illius luminis vultus Diuini, Quòd, vt ait Rex Vates, ſignatum à Conditore fuit ſuper hominem? Quid loquar, vbi pòſt omni diſcuſſa caligine effudit ſe ſe puriſſima de Cælo lux? Quàm altè putamus inſediſſe animis Chriſtiano ritu conſecratis, in exorſu præſertim Eccleſiæ, cultum veri ac immortalis Dei? Perſonat etiam nùm, perſonat fama Theodoſij inclyti Cæſaris; nec enim conticeſcere ſinit longior millenario tractus annorum; quòd in memoriæ æternitate conſecratum eſt. Refert quippè, illum moriturum, nil aliud liberis ſuis Honorio atque Arcadio impenſius commendauiſſe, quàm vt integram religionem conſeruatam vellent, pollicitum indè quietem, & pacem, certoſque illos reddentem, non præmia vnquam defutura, non victorias, non denique Cæleſte patrocinium. Quantus autem in eo Principe (vt ab illo minimè diſcedamus) eſſet in Deum cultus religionis, conſulite ſacros Annales, relegite memorias Ambroſij Mediolanenſis Antiſtitis, ac Doctoris eximij, tùm vix credetis fieri potuiſſe, qua eſſet Cæſar obſeruantia in Diuorum Baſilicas, in Præſules Eccleſiæ, in ſacrificulos, in ordinis Clericalis quòdcunque genus miniſtros: cognoſcetis patrata per tantùm Monarcham in oculis omnium ea Chriſtianæ humilitatis, atque demiſſionis exempla, quæ in priuatis de plebe hominibus deſideretis. Iure id ac merito, Auditores. Tanta ſcilicet Maieſtas eſt Numinis, vt quidquid ad eius cultum quoquo pertinet modò, venerationem à nobis depoſcat quantam maximam. Quanta porrò fuerit diſciplinæ illius dignitas, quæ tanti Numinis deuelat gloriam? Quæ de ipſo à nobis credenda, quæ propter ipſum gerenda, quæ ſperanda ab ipſo, nobis diſertè aperit, & omni procul erroris ſuſpicione manifeſtat; De hac igitur dum capita quædam (vel dum capita illa de Fide, Spe, Charitate) diſcutienda, intelligentiæ gratia vobis propono, exhibete Vos diſputaturi patientiam, audituri ſilentium, vniuerſi fauorem.

GRATIÆ

GRATIÆ.

QVemadmodùm disciplinis quibuscunque præripit sua dignitate principatum Theologia: ita gratias quascunque vobis agendi præripit mihi spem incomparanda ista, qua disputanti fauistis, humanitas.

THEOLOGIA MORALIS.

Vel Philosophia.

PYthagoræ multùm debet Antiquitas, quòd castigata Sapientum suorum arrogantia, Philosophi nomen, id est Sapientiæ studiosi, sapientiore consilio primus inuenit. Quamquàm id non tam modestiæ genio fecisse, quàm conscientia motum prudens quisque facilè iudicet, cùm illorum præcepta, melius anilia deliramenta, & impudentiæ nobilis stultissima placita puderet aduertere. Socrates ille sapientissimus mortalium publicatus oraculo, qui Naturalem Philosophiam primus ad Moralem traduxit, quàm malè de suàmet Ethice meruerit, satis probauit eo dicto: *Quæ supra nos, nihil ad nos*. Quo sanè dicto contemplationem Numinis, atque eius cultum sacrosanctum, vnde omnis humanæ vitæ ratio, vnde morum castimonia, vnde norma virtutis primùm petitur, ablegandum ab hominum genere existimauit. Et, quòd habet monstri speciem, aucupans ipse obliquo tramite, quo insipientiam profitetur, singularis famam sapientiæ, *hoc vnum* dictitabat, *se scire, quòd nihil sciret*. Satiùs (credo) dicturus, se nihil scire, quòd vnum id, à quo nostra pendent omnia, nesciret. Quare vt Scientissimus haberetur, scientiam omnem è Mundo callidus submouit; ignarum se rerum omnium venditans, vt ignaros præ se reliquos omnes ostenderet Socrati Epicurus antithetos, intolerandæ nimirùm, Stultitiæ dicam, an calliditatis? Calliditatis stultissimæ dicam, vt qui omnium planè ingeniorum: & venditat se consultissimum, & præcepta moribus singulorum adulantia contrahendæ ad se multitudini præclarè concinnat. Hebescit alicui ingenium? feriato (iubet Epicurus) à literario studio. Cruciat hunc fames auri? Ieiunato (inquit) à populari largitione. Alium ignauia deprimit? Procul esto à Republica. Tardat alium pigritia? & hic procul ab exercitio. Timiditas tenet? A militia procul. Est, qui religionem auersetur? Scito, nil Deos curare.

curare. Qui suis innumanus deseruiat commodis? Nil tribuat cuiquam: Sapientem quippè omnia facere sua causa. Cui turba inuisa sit? solitudinem rectà petito. Cui vxor? habet cælibatus innumera commoda. Cui mali liberi? Nihil scito orbitate tranquillius. Cui parentes impij? At naturæ nullum est vinculum. Tu quoque si claritatem, & potentiam curas, præciperis Regem colere. Si molestiam non sustines, Regiam fuge. Si delicatum & impatiens corpus habes, næ omnium malorum est dolor, maximus. Si fortem animum: etiam in tormentis beatus est Sapiens. Si gula irritaris: habes vtique in voluptate beatitatem. Si parsimoniam victus probas, quidni aqua & polenta vitam toleres? Ita homo insanè astutus Epicurus efficitur Protheus, vt omnibus assumptis formis omnes decipiat homunculos, obtentu Sapientiæ singulis gratæ. Cuius porrò Sapientiæ, Deus Immortalis? quæ metam votorum nostrorum constituit Voluptatem honestate neglecta: quæ in explenda libidine felicitatem instar brutorum collocat: quæ pronos in scelera sollicitat, labentes vrget, ruentes præcipitat. Atque istos tu Sapientes credas? Hos vitæ magistros? hos ciuitatum moderatores? oracula humani generis? miracula ingenij? arcanorum interpretes? arbitros Mundi? Sat multum, inquit Pythagoras, si studiosum modò, si cupidum, si cultorem atque obseruatorem religiosum tanti nominis præ me feram. Contentus appellari Philosophus, suspicioni subtrahar arrogantiæ: moderationis titulo effugiam ambitionis notam, inscientiam compensabo ipso sapientiæ studio. Quò nos iustiùs, Auditores, inaugurat vindicata ab ineptijs, & artibus priscorum Philosophia? Vt exprobrari iam nequeat nobis, quemadmodum ijs, quòd nostrum, non Sapientiæ studium sit, sed stadium insaniæ; quòd Philosophia nostra dictio theatralis, & scænica, quòd decipula speciosa imperitorum, quòd eruditionis mendax pompa, inflatæ buccæ sonitus, phaleratæ ambitionis vox, amentium crepitaculum. Hanc verò gratiam, Auditores, habemus Sacræ Theologiæ: Quàm vt ego aliqua in parte probatam faciam, exposito palam libello prodibo alacer in arenam, vires quantascunque ingenij mei pro illius dignitate libenter pacturus.

GRATIÆ.

QVòd solo Sapientiæ prætento studio satis se probari Sapientes putarent prisci Philosophi; persuadet: me quoque in vos, Humanissimi Auditores, satis gratum fore videndum; si

quas agere pares gratias non possum, agere me tamen exoptare affirmem.

THEOLOGIA GENERATIM.

Vel de Virtutibus ex 2. 2. Sancti Thomæ.

PVdet Religiosum hominem ad profanos Iudices prouocare? Sed ea est, non dico temporum corruptela, vt quæritantur plerique, sed Religionis nostræ sanctitudo, vt lucem ex tenebris hauriat, atque ethnicæ superstitionis opposit̃u velut vmbrarum, sui lumina candoris exprimat viuidiùs synceris oculis. Vultis, expingam vno tractu momentum veræ Religionis in Republica? Consulite Samnites ethnicos; tum ipsi respondebunt exemplo, quanti esse debeant Christianis hominibus, quem ipsi verò Numine doctore profitentur, rerum sacrarum cultum. Plures à Romanis illatas clades habuerant Samnites. Ad extremum fusæ in Tuscia, deletæque eorum copiæ cum Ducibus ipsis atque Tribunis. Ad hæc socijs deuictis Tuscis, Gallis, Vmbris (dicam ex Historico) *nec suis, nec externis viribus iam stare poterant; tamen bello non abstinebant, adeò nec infeliciter quidem defensæ libertatis tædebat, & vinci, quàm non tentare victoriam malebant.* Mens igitur fuit extremum periculum facere. Sed quando non latebat, obstinato militi desponsam fore victoriam; id verò non aliter meliùs, quàm per Religionem præstari; quid illi? Repetere sacrificium vetus constituunt per Ouium Paccium Sacerdotem, ita ferè: Vt peracto solemniter Sacro, atque inter cæsas victimas, incensasque Aras præfectis armorum vniuersis ad sacramentum coactis, nequaquàm se prælio abdicaturos. Tùm milites singulos vocarent, ijsque inter Aras plurimo Centurione stipatis iusiurandum primò districtis ensibus extorquerent, nihil se, quòd vidissent, audissentuè, cuiquam mortalium relaturos. Hinc diris, & formidolosis carminibus altero in Deos iureiurando adstringerent, ad iussa Imperatorum præsto se fore, nunquam deserturos pugnam, fugitiuum quemque necaturos: Earum rerum si quàm violassent, in suum ipsorum caput, in familiæ, in stirpis versum iri. Si Religione quis territus sacramentum respueret, illicò Centurionum ferro multaretur. Ita fracti qui post succedebant, ferocitate spectaculi admisere omnes sacramentum. Atque hanc sibi aciem quò magnificentiùs instruerent (fuere quippè millia virorum quadraginta) indue-

induere ad dimidium candidis sagis, cristatisque superbè galeis. Sic itaque instructi ad Aquiloniam consedere. Sed mouens ex aduerso Papirius inter adhortandum milites; *Non enim*, ait, *cristas vulnera facere, & picta aurataque scuta transire Romanum pilum*. Vtque conceptam suis opinionem de hoste eleuaret propter iusiurandum admissum, *hoc*, inquit, *ad formidinem istorum esse, non ad virtutem*, quòd vno ijs tempore & Ciues, & Deos, & Hostem metuendum simul esset. Congressis itaque cessere Samnites, annuente virtuti Romanæ Fortuna, ne vana illorum religio fidem emeret. Tametsi, dicam ego, quod conuicti superioribus cladibus Samnites, perorante pro Romanis Victoria constantissimo successu consilium Religionis in extremum armorum perfugium ineunt, quasi fatalem hostibus machinam opponentes, vt Dijs ipsis oppugnatoribus frustra se colluctari intelligant: quis non planè, & apertè conijciet, & qualis fuisset futurus exitus syncerae religionis, si mentibus obcæcatis affulsisset: & quantum ad animos mortalium vrgendos valeat illius studium, quòd populis frequenti attritione consternatis restituere valuerit animos, atque ferocissimam triumphis gentem inuadendam armare? Quod ergo negatur ciuilibus legibus, hoc sacris conceditur. Quod iura propriæ libertatis non obtinent, hoc Diuinorum metus extorquet. Deploratæ bello res hoc vno in spem eriguntur: Et quos discrimen capitis inter amicos intento mucrone coëgerat vilia timoris mancipia, egit Sacramentum spontaneos, vt pectus, vt caput inter hostiles acies hostiæ liberales deuotarent. Habetis ergo præsidium Reipublicæ in Religione, quantùm potest esse maximum vèl ex eorum sensu, quibus vt sacra humanis, non vt humana sacris inseruiant, cura præcipua est. Nam quòd scrupulus est hominibus profanis Religio, hòc ipso acerbiore præmunt sensu, & quàm calce proterunt impiè fastidiosi, sæuiorem pectore tortorem probant. Quid reliquum est, Auditores, nisi vt sacram Theologiam veræ Religionis vindicem, ac tutelam, Samnitum præiudicatam exemplo (à minori ad maius dicam, an à falso ad verum?) discussis positionibus, quæ mox per me producentur, omni conatu ingenij, omnibus intelligentiæ neruis tamquàm præcipuum felicitatis publicæ fundamentum propugnemus?

GRATIÆ.

PRo Religione dimicaui, Theologiam propugnans. Sed instar Samnitum recedo victus, non hostili, sed amica virtute; huma-

manitate dico vestra (Ornatissimi Viri) à qua iuuat me vinci, dum vestra mihi victoria gloriosiorem adornat triumphum.

ECCLESIASTICA.

Ante solemnem pedum ablutionem in Cœna Domini, dicta à Discipulo Mediolani.

PErsuasum Christiano cuique homini placitum, sed insuaue: perceptum satis, sed minùs acceptum: intellectum, sed neglectum reuocat in mentem nobis hodierna luce recurrens Apostolicorum pedum ablutio. Illam innuo ego virtutem, cui Abiectio, atque Humilitas nomen est: re tamen ipsà Elatio probatur, ac Dignitas. De cuius singulari præcellentia tametsi absurdum videatur, quod ego inter homines pusio, inter disertos infantulus dicere ingrediar; ansam nihilominùs dicendi præbet hæc ipsa ingenioli mei consentiens partim cum argumenti significatione humilitas. Ita verò se res habet, Religiosissima Concio. Totum Dominicæ vitæ in terris curriculum stadium fuit, in quo superbientem hominem lacessiuit Deus ad humilitatis generosæ congressum. In, quo non Olympicum puluerem, sed terrenum studiosæ moderationis colligere nos docuit: In quo cælestis Alcides exegit nos Antheos ex voluntario in terram casu altiùs resilientes. Quid namque sibi voluit sublimis ea Maiestas è Cæli solio ad hæc ima terrarum se se demittens? Quid increata Sapientia infantilibus in membris balbutiens? Empyrei gloria terrenis fœculenta miserijs? Felicitas immortalium Cælitum ærumnis absorpta mortalium? Omnipotentis dextera nostram sciens infirmitatem? Superorum beatitas obiecta iniurijs temporis? Angelicarum mentium saturitas inediæ languores experta? Vno verbo: Quid Mundus in homine Deum intuens agnouit; nisi summam cum summa celsitudine conspirantem humilitatem ad nostræ probrum elationis, ad arrogantiæ compressionem, ad deiectionem superbiæ? Et miremur nouum velut exemplum. Orbi exhibitum hodierna luce, eandem ipsam Maiestatem Christi Dei ad plantas Discipulorum abiectam obsequium ijs, ac ministerium ablutionis impendere? Miremur inclinari illam ad animos hominum terrenis sordibus perpurgandos, quæ in semetipsa humanitatis nostræ sordes suscepit? Miremur lauacrum ex vndis ad munditiem prospexisse, quibus sanguinea balnea ad salutem suo de corpore meditabatur? Miranda nihilo-

nihilominus hæc esse quis neget, atque omni æstimatione maiora? Verumtamen in hac ipsa humilitate multò profundius quiddam dispicimus, quòd miremur, dignum illud Deo, hoc est intelligentiæ humanæ sensum excedens, ne dum sermonis facultatem. Quid verò? Video hic arrectas in me aures vestrum omnium, attentos animos. An quòd in stuporem egit Discipulorum Principem Petrum, quùm cælestem Magistrum genibus ante se flexis prouolutum cernens; Tu, inquit, Tu mihi lauas pedes? Vtinam res hic stetisset, Auditores: Vtinam simili Petri discipulo intentum id officium fuisset. Etiamnè Iudæ Iscariotæ intenditur? O rem expauendam, exhorrendamque. Tenè (IESV bone) abluere Iscariotæ pedes voluisse? Te nè Deum homunculo, sanctum impio, innocentem nocenti, integrum corrupto, pientissimum parentem degeneri filio, Magistrum optimum discipulo perfido, Amicum beneuolentissimum scelestissimo proditori, beneficentissimum sodalem ingratissimo, Angelorum delicium cacodæmoni, sanctimoniæ florem fœci teterrimæ humani generis? Te, dico, amicum suauissimum, & supra vota munificum ad pedes nefarij inimici procumbentem, amore odia lacessere, ingratum gratia prouocare? O nos quàm longè hinc aberramus, Auditores: quàm longè ab isto resilimus exemplo! Nam vbi nos vtpotè doctrinæ à Christo traditæ obseruatores, maleficia beneficijs rependere oporteret, atque ijs hominibus nosmet religiosè submittere, à quibus negligi, ac pessùm premi videamus, quàm diuersam, heu, viam ingredimur? Maleficijs maleficia, iniurijs iniurias, probris probra compensanda per nos esse putamus: atque protrito fasto inimicorum, calcatis ceruicibus, tùm demum sustolli in præaltum dignitatis gradum arbitramur. Non ita Christi asseclæ, non ita edocemur à Christo; qui parùm duxit, quòd Petro submitteretur homini integro, scilicet amico syncerissimo, studiosissimoque, Quin Iudæ perdito, atque vel tetriori illo (si res poposcisset) dignam siderea coronà ceruicem subigere non renuit, architectas Orbis manus obsequiosas porrigere, osculabunda labia admouere, & ea labia, vndè hauriunt perennem felices Animæ succum beatitatis, sempiterni mella delicij. Quapropter exesto hinc procul, Religiosissimi Auditores, exesto omnis sensus tumoris: Detergite cum isto ablutionis ritu sacrosancto omnes ex animo sordes superbiæ, adornamini Christiani humilitate, qua tantumdem similes Christo demùm reddamini, quantùm corrupto Mundi dissimiles. Dixi,

ECCLE-

ECCLESIASTICA ALTERA:

Ante solemnem pedum ablutionem in Cœna Domini.

REformidarem (religiosissimi Auditores) notam temeritatis insignem, ingressus hodierna celebritate publicè proloquendi prouinciam; nisi è tanto mysterio oblata sponte materies tametsi humana facultate superior, & quoduis epidicticum dicendi genus eludens, animos mihi ac spiritus, quos conscientia negaret, ex meamet conditione suggereret. Alibi magnitudo argumenti sæpenumero (vt ex historijs accepimus) deterruit valentissimos Oratorum, omni spe deiectos exæquandi dictione, quòd pertractandum susceperant, eam ob legem apud Artis magistros receptam, Vt selectis verbis, vt bonis sententijs, vt styli genere pretium rei, si minus exaggeres; sustentes certè, non deprimas. Hic autem longè aliter intelligo mihi esse præceptum, vbi & argumento nihil sublimius datur, & omnis tamen sublimitas orationis, quia de Maiestatis supremæ voluntaria humilitate agitur, ne ab re proposita discordet Orator, voluntariè foret negligenda, quando id necessitas indisertissimi per se hominis non iuberet. Verumtamen in sacrosancto huius festi mysterio est operæ Auditores, intelligere, quæ tanta fuerit causa, cur Diuina celsitudo Christi IESV Seruatoris ad suorum pedes discipulorum, hominum certè rudium, atque ex ignobiliore numero se se abiecerit, & sacrosanctas illas manus Cæli, ac siderum architectas limosis, ac lutulentis eorum plantis abluendis fatigauerit. Quid, nisi vt animos ipsorum impolitos, ac fæculentos ad futuri mysterij religionem decentiùs compararet? Iam cognoscitis (credo) quid sibi mea velit oratio, quò tendat, quid commendatum iubeat hodierno cœtu. Meditabatur Christus IESVS beneficium omnium multò maximum, & incomparandum erga Humanum genus. Moliebatur experimentum charitatis incompertum adhuc Mundo, ac inauditum, Cælestibus ipsis Intelligentijs imperceptum; Augustissimam dico Eucharistiam tot quidem vaticinijs, tot symbolis, tot prænuntijs adumbratam, suà verò in mente ab æternitate tota, penicillo sapientiæ, lineis omnipotentiæ, coloribus pietatis expressam, cursu tandem sæculorum peracto, ac suspiratissima meta iam tacta, in lucem proferre ad Mundi consecrationem parabat. An decuit tantum epulum ignaris mortalibus tanquam brutis apponi? Minimè

verò.

verò: Excitandi igitur fuerant promisso, erudiendi præcepto, expiandi lauacro, & quanti id beneficium esset, instituta per largitorem ipsum Deum ablutionis cæremonia, præmonendi. Quid enim res Diuinas tractantem decet aliud, quàm mundities? Moles hæc rerum admirabilis, ac specimen primùm Diuinæ pulchritudinis sese diffundentis non reperit, quo appellaretur congruentius Mundi nomine. In hac ipsa sedem sibi superiorem delegit perfusam luce, radiatam planetis, distinctam sideribus, procul à fæce corruptibilis Mundi, à cœno telluris, à sordibus sublunaribus: Et merito. Non Mundùm quis dixerit, ac primùm Deum; sed munditiem ipsam, sed fontem puritatis, cuius in oculis mundissima quæque parent immunda, purissima impura; cuius vel in Angelis (ait Diuinus Iobus) hoc est in spiritibus labes nescientibus corporales, aut situm carnis, reperitur nihilominùs prauitas, extant maculæ. Quid porrò in nobis mortalibus? quid in homunculis origine atque vsu terrenis? Quid in hoc luto versantibus, ac se se volutantibus, non magis corpore, quàm sensibus animi? Fuit ergo, fuit quàm maximè necessaria Discipulis Christi huiusmodi expiatio, quò Diuinum munus, præsentiam dico Dei gloriosam hospitio pectoris mundiore reciperent. O nostros animos beatissimos, Auditores; in hisce inquam ipsis miserijs mortalitatis, & vitæ præsentis ærumnis beatissimos, si labibus criminum per lauacrum Pœnitentiæ sacrosanctum perpurgati, ad augustissimum hoc Sacramentum accedamus. Videlicet Regem Cæli nostro pectore, animato quasi Cælo excipimus, fruituri in Terris Cælesti Beatorum Ciuium nectare, Cælesti ambrosia: Si tamen, quo par est, nitimur studio, æmuli Apostolorum, vt Diuina operante manu, quæ nunquàm non adest religioso cuiuis mortalium, pedes animi, nempè partes vel extremas conscientiæ, leuioresque labes, & maculas, post expiata læthalia crimina, & grauiores detersas fœditates, nequid ad munditiem erga tantùm mysterium consummatam nobis desit, abluamus. Dixi.

ECCLESIASTICA.

In sacro sodalitio ad instaurandos Magistratus, Calendis Ianuarij.

PRimùm in humanis votis non solùm ad rectè administrandam Rempublicam, sed etiam ad priuatam cuiusque vitam cum

ECCLESIASTICA ALTERA:

Ante solemnem pedum ablutionem in Cœna Domini;

REformidarem (religiosissimi Auditores) notam temeritatis insignem, ingressus hodierna celebritate publicè proloquendi prouinciam; nisi è tanto mysterio oblata sponte materies tametsi humana facultate superior, & quoduis epidicticum dicendi genus eludens, animos mihi ac spiritus, quos conscientia negaret, ex meamet conditione suggereret. Alibi magnitudo argumenti sæpenumero (vt ex historijs accepimus) deterruit valentissimos Oratorum, omni spe deiectos exæquandi dictione, quod pertractandum susceperant, eam ob legem apud Artis magistros receptam, *Vt selectis verbis, vt bonis sententijs, vt styli genere pretium rei, si minus exaggeres; sustentes certè, non deprimas.* Hic autem longè aliter intelligo mihi esse præceptum, vbi & argumento nihil sublimius datur, & omnis tamen sublimitas orationis, quia de Maiestatis supremæ voluntaria humilitate agitur, ne ab re proposita discordet Orator, voluntariè foret negligenda, quando id necessitas indisertissimi per se hominis non iuberet. Verumtamen in sacrosancto huius festi mysterio est operæ Auditores, intelligere, quæ tanta fuerit causa, cur Diuina celsitudo Christi IESV Seruatoris ad suorum pedes discipulorum, hominum certè rudium, atque ex ignobiliore numero se se abiecerit, & sacrosanctas illas manus Cæli, ac siderum architectas limosis, ac lutulentis eorum plantis abluendis fatigauerit. Quid, nisi vt animos ipsorum impolitos, ac fæculentos ad futuri mysterij religionem decentius compararet? Iam cognoscitis (credo) quid sibi mea velit oratio, quò tendat, quid commendatum iubeat hodierno cœtu. Meditabatur Christus IESVS beneficium omnium multò maximum, & incomparandum erga Humanum genus. Moliebatur experimentum charitatis incompertum adhuc Mundo, ac inauditum, Cælestibus ipsis Intelligentijs imperceptum; Augustissimam dico Eucharistiam tot quidem vaticinijs, tot symbolis, tot prænuntijs adumbratam, sua verò in mente ab æternitate tota, penicillo sapientiæ, lineis omnipotentiæ, coloribus pietatis expressam, cursu tandem sæculorum peracto, ac suspiratissima meta iam tacta, in lucem proferre ad Mundi consecrationem parabat. An decuit tantum epulum ignaris mortalibus tanquam brutis apponi? Minimè verò.

verò: Excitandi igitur fuerant promisso, erudiendi præcepto, expiandi lauacro, & quanti id beneficium esset, instituta per largitorem ipsum Deum ablutionis cæremonia, præmonendi. Quid enim res Diuinas tractantem decet aliud, quàm mundities? Moles hæc rerum admirabilis, ac specimen primùm Diuinæ pulchritudinis sese diffundentis non reperit, quo appellaretur congruentius Mundi nomine. In hac ipsa sedem sibi superiorem delegit perfusam luce, radiatam planetis, distinctam sideribus, procul à fæce corruptibilis Mundi, à cœno telluris, à sordibus sublunaribus: Et merito. Non Mundum quis dixerit, ac primùm Deum; sed munditiem ipsam, sed fontem puritatis, cuius in oculis mundissima quæque parent immunda, purissima impura; cuius vel in Angelis (ait Diuinus Iobus) hoc est in spiritibus labes nescientibus corporales, aut situm carnis, reperitur nihilominùs prauitas, extant maculæ. Quid porrò in nobis mortalibus? quid in homunculis origine atque vsu terrenis? Quid in hoc luto versantibus, ac se se volutantibus, non magis corpore, quàm sensibus animi? Fuit ergo, fuit quàm maximè necessaria Discipulis Christi huiusmodi expiatio, quò Diuinum munus, præsentiam dico Dei gloriosam hospitio pectoris mundiore reciperent. O nostros animos beatissimos, Auditores; in hisce inquam ipsis miserijs mortalitatis, & vitæ præsentis ærumnis beatissimos, si labibus criminum per lauacrum Pœnitentiæ sacrosanctum perpurgati, ad augustissimum hoc Sacramentum accedamus. Videlicet Regem Cæli nostro pectore, animato quasi Cælo excipimus, fruituri in Terris Cælesti Beatorum Ciuium nectare, Cælesti ambrosia: Si tamen, quo par est, nitimur studio, æmuli Apostolorum, vt Diuina operante manu, quæ nunquàm non adest religioso cuiuis mortalium, pedes animi, nempè partes vèl extremas conscientiæ, leuioresque labes, & maculas, post expiata læthalia crimina, & grauiores detersas fœditates, nequid ad munditiem erga tantùm mysterium consummatam nobis desit, abluamus. Dixi.

ECCLESIASTICA.

In sacro sodalitio ad instaurandos Magistratus, Calendis Ianuarij.

PRimùm in humanis votis non solùm ad rectè administrandam Rempublicam, sed etiam ad priuatam cuiusque vitam cum

cum laude traducendam, primus hic & Anni, & Mensis dies profectò nobis insinuat, Illustrissimi magistratus, Ornatissimi Auditores. Hodierna enim luce, quæ Seruatoris nostri Circumcisi simul, & IESV nomine augustissimo insigniti memoriam renouat; moderatio animi nostri, ac sensuum quantum habeat momenti, quantumque in ea præsidij felicitas nostra repositum sentiat, haud obscurè admonemur. Siquidem nemo dixerit, concurrere perperàm hodie, sanguinem sacrosanctum è vulnere Diuini infantis Circumcisi defluentem, cum ipsiusmet nomine, auspice salutis felicissimo. Itaque culter ille lapideus ex ritu Mosaico præcidens carnis præputium, vtique nobis præcidenda esse docet immodica cupiditatum: Sed & consonans subindè salus in appellatione noui nominis, haud obscurè indicat, nostræ originem salutis ex ipsamet virtutis disciplina consectariam fore. Sic enim se res habet, Auditores. Condiderat Cælestis architectus ex tot animantium generibus vnum Diuinitatis capacem Hominem, animum inspirans immortalem, immortalesque illas facultates Mentem, ac Voluntatem sola immensitate complendas. Ipsum etsi Principem Terrarum constituerit, subiectis eius imperio cùm Animantibus cæteris, tùm rebus omnibus, quas Orbis terrarum suo sinu complectitur, vltra fines illius nihilominùs protendit iura pomærij sui, intra Cælum admisit dominantem, eiusdemmet secum competitorem, & quasi ex asse hæredem beatitatis. Delicijs ergo sempiternis natus homo, quid mirum, si semper fluxas istas consectatur? Immensis natus, facilè in breuibus istis incontinens erit: Cælestibus natus, nequaquàm in terrenis conquiescit. Itaque promptum habet diffluere in oblatas à casu, ab arte sensibus corporis voluptates; atque lutosis in riuulis pronum mergi, ac volutari, quousque purissimum fontem, quem à natura sitit, assequatur. Hoc etiam ampliùs, Auditores, quando Nos Adami Principis nostri intemperantia propaginem vitiatam ex felicissimo in infelicissimum solùm translatum effecit. O damnatam memoriam, atque ad vltimum vsque Mundi seculum execrandam. Degebat ille (an ne egebat?) delicijs vndecunque cinctus, melius dicam, stipatus, obsessus; vt nihil iam oculus concupisceret, quòd non teneret; nihil quæreret manus, quòd non apprehenderet; nihil auris optaret, quòd non perciperet; nihil palatum appeteret, quod non hauriret; nihil mens, nihil sensus, nihil animus inhiaret, quòd non illico obuium haberet, & multò paratissimum. Vndique oblectamenti seges, vndique voluptatis materies,

ries, vndique messis vberrima felicitatis. Neque hæc omnia tantùm, sed & sponsio certa accesserat longè melioris vitæ, & cum Cælesti ipsa Terrenæ gloriæ proximè commutandæ. His tot, tantisque conferto, ac circumuallato bonis, sicut facillimum videri poterat ab vno sibi temperare, & eo fluxo, atque breuissimo pomi oblectamento; ita pernecessarium iudicare debuerat, ne ab illo gradu deiectus miseram bonorum omnium, atque iuris ad Cæleste Regnum iacturam experiretur. Vtinam non in vno puncto omnia lusisset: Vtinam cùm in tanto honore esset positus, intellexisset; neque comparatus iumentis insipientibus, ac similis illis esset factus, sed quòd est rationis proprium, habenas sensuum contraxisset, frænum cupiditati brutæ atque libidini validum iniecisset; non eam certè Nos misera miserrimi Parentis prosapia tyrannidem pateremur effrænæ libidinis, cuius causa dies vitæ nostræ nigris calculis omnes penè numeramus, hot est vnam vix dieculam transigimus fortunatam, ac dignam homine. Quis enim est, qui, si mentis aciem in hanc rem parumper intenderit, non facilè aduertat, sua quemque mortalium intemperantia miserum reddi? Quàm latus hic mihi campus dicendi patescit? quàm locuples vena orationis? Nam cùm historiarum omnium memoria nihil, nisi res hominum prosperas felicesque comprehendat; facinora cum virtute, cum vitio patrata recitans; cùm omnium Philosophorum monumenta plura sint de optima morum disciplina; cùm Poëtarum lusus vtilitatem bonæ institutionis cum dulci fabulosæ commentationis permisceant; cùm sacri ipsi Vatum codices nunc integerrimam quorundam virorum vitam ad imitandum, nunc perditam aliorum ad execrandum proponant, atque illis quæ præmia reposita sint, quæque istis supplicia ab æquissimo vindice Deo reseruata; Ecquis iam dubitabit, totam salutis nostræ summam in studio temperantiæ, qua pullulantes immodicè, luxuriantesque cupiditates ipsi compescimus, & sensum rationi, rationem Deo subdi iubemus, contineri? Hoc enimuerò docere quis neget Christum Deum hodierna sui corpusculi circumcisione, quàm & nomine salutis pleno obsignauit vti maximum, & præcipuum monitum? Hoc præcepto non verbali, sed actiuo confutatum esse voluit, quòd exemplo suo tradiderat initio Parens nostri generis, ad scopulum intemperantiæ turpissimè naufragatus. Decuit autem omninò, vt Adami huius prioris amentiam damnaret Adamus posterior, vt luctum illius pœnitentis suo hic non modò luctu, sed etiam sanguine vindicaret. O Christe Præceptorum optime,

O Doctor pijssime humani generis. Siccine eruditionem nostram lacrymis tibi ac sanguine constitisse? En Auditores, vti puer infans amentiam nostram sapientissimè arguit: vti nostras cupiditates suis pœnis, nostras libidines suis supplicijs, nostram salutem sua iactura puellus bellulus, blandulus, formosulus per summam in se ipsum seueritatem, in nos facilitatem studet compescere. Erudiamur aliquando, Auditores tanto, ac tali magistro correpti: Discamusque non alia nos via ad felicitatem, quàm temperantia; non alia ad interitum, quàm intemperantia deducendos. Dixi.

ECCLESIASTICA.

Ante solemnem pompam Imaginis Christi Domini Crucifixi in nocte Parasceues.

PRÆFATIO PRIOR.

ME tam funestæ, tam impiæ, tam crudelis, tam execrandæ noctis attonitum spectaculis, obstupefactum impietate, perturbatum sæuitie vix mentis compotem à vobis video intenta oculorum acie obseruari. Video in me vestra omnium admirantium tacita ora, & vix nutantes oculos esse conuersos. Video nec sine admiratione mea admirari vos, quòd tanto dolore præmar, tantaque teneat perturbatione, vt frustra repressa erumpant flumina vndantium lacrymarum, frustra simulatus pallescat vultus, frustra exsiccati geminis fontibus oculi scateant, ac redundent. Verùm id vobis immeritò mirum atque intempestiuum videri debet (Religiosissimi Auditores). Versor quippè in hac tristi, ac tenebricosa nocte, in qua quo me cunque conuertam, nil præter densam tenebrarum caliginem, nil præter immanes cruciatus, nil præter rerum omnium pertubationem spectare possim. Hæc est illa nox, Auditores, cui non turbida Vrbis Troiæ, fatalis, atque infausta nox, proditione, ac latrocinio infamis, quamuis in ea tantùm Imperium, atque orbis caput Ilium dirutum, ac penitùs sit deuastatum; quamuis Rex, Regum Maximus Priamus, terrarum orbi formidolosus, inuicta illa quinquaginta filiorum caterua spoliatus infanda morte contrucidatus occubuerit; quamuis vniuersæ illius gentis potentissimæ non vires modò contusæ, & refractæ, sed extincta etiam gloria fortunæ ludibrio conciderit, nec luctu, nec dolore, nec acerbi-

acerbitate potest comparari. Hæc est illa nox, cui non consuetus albentis Lunæ fulgor, non stellarum micantium ignes, non serena Cæli facies, non proprij fulgores illuxerint, sed quàm atræ nubes, ac tempestates, ventorum fragor, rerum omnium perturbatio inter cæteras omnes maximè funestarint. Hæc est illa nox tam horribilis, tam tetra, tam immanis, vt cum ea prisca illa, & prima omnium (sic enim appellare iuuat rerum omnium chaos) minimè æquanda videatur; in qua neque Sol fulgore incomparabili Cælum Terramque illustrabat; neque quiescentis fratris vice Luna tenebris præerat; nec aër terræ circumfusus; nec terra aqua circumsepta considebat. Sed permixtus grauissimæ Terræ tenuissimus aër, atque in eo ipso loco vbi aër erat, & terra, & ignis, & aqua ipsa consistebat, vt, quæ modò grauissima est terra, mobilis esset, &, quæ mobilis aqua, immota sederet: non calore, frigore, humore, siccitate temperata corpora; sed natura iners, & infœcunda inutile pondus ac immensum iacebat. Sed quid aio, hæc vt illi nox par esse possit, vt æquè sit admiranda, vt æquè terribilis, vt æquè formidabilis? In hac, truci atque immani spectaculo summa imis, ima summis, media vtrisque permixta raptim, & confusa fuerunt: In illa verò non tenuissima elementa crassioribus permixta, ac indigno contactu vitiata; non lux à tenebris, tenebræ à luce oppressæ, non denique procreata omnia, auerso, & præpostero ordine sunt iactura; sed rerum omnium procreator, Orbis terrarum, ac Cæli conditor, Naturæ principium, Solis Lunæ ac Stellarum circumactor, ventorum, tempestatumque arbiter, cuius ad nomen terribile vniuersa quæ in rerum natura sunt, contremiscunt, quem Inferorum agmina reformidant, Cælestium chori venerantur, cuius nutui Fatum ac Natura obtemperant: hic ipse rebus ab se procreatis, hic humano generi, hic vilissimis homunculis se subijciens, immanibus tormentorum generibus crudeliter, & barbarè dilaniatur. Felices sanè Cæli, felicia siderum & inuiolata lumina, quibus datum fuit tantæ rei indignitate, tanti sceleris aspectu non temerari. Felices sanè Orbes, qui nubium fascia densissimarum redimiti oculos tam luctuosæ noctis lugubrem faciem non tolerastis. Felicia Scorpionum, Vrsarum, Serpentum, Canum, Centaurorum monstra, quibus datum fuit in hac infelici nocte intra consuetos Cælestium syluarum limites contineri, neque fulgores vestros in tanta Naturæ perturbatione perturbari. Sed quid ego? Cur non potius vos miros, cur non inertes, cur non terra ipsa humiliores appel-

lem, qui vestrum illud lumen, qui vestrum decus, qui vestrum motorem, qui conditorem in terris humano indutum corpore morantem pro terrarum orbe exquisitissimis supplicijs affectum, ad Iudices pertractum, infami satellitum turba circumseptum, extrema omnia tolerantem, pro Animorum libertate concertantem, vel non potuistis spectare, vel certè recusastis. Illum vidit terra, vèl densissimis oppressa tenebris, vehementissimis contumelijs à latronibus, à satellitibus vexatum, illum, tantùm Numen tantamque Maiestatem purpurea ad ludibrium veste indutum hùc, illùc trahi, mundi Mundi conditoribus brachijs ad terga nodo arctissimo religatis; illum minacibus verbis, illum impurissimarum manuum ac pedum ictibus, illum, illum fœdissimis sputis indignè dehonestatum; Vos eius Patria, vos eius domicilium, vos eius opera nobiliora non spectastis. Sed quis obsecro nubes illas excitauit? quis densissima cæcitate Cælestes siderum oculos velauit? Annè Cælum, ne tam tetram atque infamem noctem illustraret, suos ipsius oculos terræ denegauit? aut ne tam atroci spectaculo læderetur, oculos sibi ipsum nubium velaminibus obcœcauit? At quis libentiùs Conditorem suum pugnantem, quis triumphantem spectauisset? Annè igitur aëris ipsius elementum, timens, ne immanibus Iudæorum blasphemijs totum corrumperetur? At, quantùm aërem insana verba perturbabant, tantùm Christi præsentia mitigabat. Quid igitur nubium velamine Cælum obduxit? Certe insignis Dei obduxit prouidentia. Quo enim pacto tam horrendo spectaculo, tanta perturbatione commotum Cælum, quo pacto sidera, quo pacto superna omnia à ruina, à casu, à præpostero cursu desistere potuissent? Sed quis illud non credat potiùs, Cælum ipsum cernens captum, ac reuinctum Christum conditorem, ne acerbiora multò intueretur, luctu ac mœrore deuictum, siderum oculos clausisse: At fortasse Cælum ipsum ob luctis à Christo ipsius oculis obstupefactum, atque attonitum; aut quòd Christum nusquàm videret, cùm iam tot deformatum ictibus non agnosceret, ingenti angore fuisse consternatum. O turbidam, O horrendam, O tristem, O insidiosam, O infamem noctem: Et ita turbidam, atque horrendam, vt huic comparata, Chaos illius confusio ac perturbatio leuis omninò, & nusquàm æquanda esse videatur: Vt nequiuerit Cælum intueri; Vt noluerit ipse Christus à Cælo spectari; Vt quasi indignam, sideribus vniuersis spoliauerit: Tam luctuosam, Auditores, vt à nobis non nigro lapillo, quemadmodùm veteres solebant infelices dies; sed nostro omnium luctu,

luctu, mœrore, lacrymis sit notanda: Tam infamem vt à nobis execrationibus, ac diris imprecationibus sit prosequenda: In qua nimirum innocens homo, Rex Regum, Dei Optimi Maximi vnigenitus, Christianorum parens, totius Orbis Regnator, Vniuersitatis Conditor ab infamibus proditoribus, ab ignobilibus homuncionibus, à perfidis Iudicibus, à perdito, ingrato, atque æternis supplicijs destinato flagitiosissimorum hominum grege vinculis, verberibus, sputis in latronis morem sit immanissimè excruciatus. Iam quid cunctamini, Viri Religiosi? Quid hæretis? Producite, Heu, Producite in publicum aspectum cruentos artus, extincta lumina, laniatum corpus innocentissimi, ac beneficentissimi Seruatoris. Circumducite per vias, per fora, per compita in testimonium mortalibus tantæ rei clamosum, in execrationem tanti flagitij sempiternam.

ECCLESIASTICA.

Ante solemnem supplicationem cum Imagine Christi Crucifixi in nocte Parasceues.

PRÆFATIO ALTERA.

SI quid in nobis Christianæ pietatis inest, quæ certè inesse debet plurima: aut si quid in recta vitæ ratione laboramus, vt meritò laboramus plurimùm: aut si quid in pijs, atque illustribus operibus perpetrandis nitimur, vt quidem summoperè niti par est, id profectò non nostræ virtuti, atque prudentiæ referre acceptum debemus; sed Christi potiùs cruciatibus, quorum memoriam luctuosissimam, ac longè acerbissimam pari lacrymarum imbre ac luctu penè inconsolabili repetamus. Cùm enim durissima illa, quibus Christus Dominus est affectus tormenta, cùm immanes cruciatus, cùm turpissimum, atque indignum supplicium, quæ latroni potiùs immanissimo, quàm innocentissimo Viro deberentur, cùm denique ignominiosam mortem mente complectimur, ita statim perturbamur, ita præ nimio dolore obstupescimus, ita contabescimus, nihil vt in tanta perturbatione, luctu, lacrymis, mœrore solari nos possit. Sed vt in tanto dolore lux aliqua solatij saltem affulgeat, aio, neque despero me demonstraturum, gloriosissimam atque clarissimam turpissimæ, ignominiosissimæque mortis tolerantiam extitisse. Nam quemadmodùm genitore in pugna obtruncato superstites filij

tantam calamitatem, ac tam altè infixum vulnus, sola parentis fortiter in bello occumbentis gloria, sola gloriæ commemoratione temperare possunt; ita, si Christi mortem gloriosam fuisse ipsi nobis proponamus, si acerbitatem, ac turpitudinem gloria compensemus, fluentes Christi desiderio lacrymas, & rorantes oculos à fletu, & gemitu iubebimus aliquandiù cessare. Quamuis enim nos parentis Christi nece ad lacrymas profundendas excitemur; tamen si parentis gloriam, si victoriam pereuntis animo complectamur; si ipsum in vniuersi Orbis theatro, atque in totius Mundi agone pro nobis potissimùm concertantem, extrema omnia tolerasse, suaque morte atque interitu superbissimum illum triumphatorem, ac victoriam exclamantem hostem deleuisse penitùs ac profligasse contemplemur; tantæ equidem gloriæ, ac tantæ victoriæ solatio videbimur à pertinaci dolore paulullùm reuelati. Quòd si tanto argumento, ac tantæ rei benignas aures præbueritis, Auditores, sentietis profectò non defecisse modò luctum vestrum ac lacrymas, sed illas etiam in gaudium, ac lætitiam demigrasse. At enim quid loquor? Vt publico consilio capi; vt spectante Iudæa vniuersa, ad Regum, Iudicumque tribunalia quasi scelestissimum mortalium raptari; vt infamibus manuum ac pedum ictibus violari; vt sputis fœdari; vt ab impuris satellitibus derideri in Regum aulis; vt virgis ad necem cædi; vt ad ignominiam spinea corona grauari; vt calami sceptro donari, sit gloriosum; Vt illa ad gloriam tendant, Ad infame supplicium agminibus satellitum stipatum, indigno Cruci pondere oppressum trahi; innumeris à comitante milite verberibus ad terram trudi; demùm inter latrones quasi latronum principem, inter flagitiosos quasi flagitiosorum hominum ducem in montis vertice, vndè vniuerso populo conspicuus foret, acerbissima Crucis, atque immanissima morte multari? Quid enim illi ad summam contumeliam, atque ignominiam defuit? An lictorum genus? An iudicum modestia? An Regum iudicia? At ipse ab infimo ac sæuissimo hominum genere, ab impio proditore, ab integra cohorte, vt nimirum seditiosissimum hominum capi intelligeres, manibus ad terga religatis, magnis clamoribus est pertractus. At ipse coram Iudicibus insultantium militum contumelijs, sputis frequentissimis, & grauissimis ictibus est percussus. At ipse à Regibus derisus, & quasi demens alba indutus veste; tùm verò nocte tota flagellis ad immanem sæuitiam penè confectus, atque ad extremam ignominiam, non auro, sed spinis coronatus, & leuis calami

sceptro,

sceptro, sordentique purpura multitudini ingruenti ad summum dedecus ostentatus. An mortis genus? At ipse eo mortis genere, quo scelestissimus quisquàm multari consuesceret, altissimæ trabi clauis suffixus, ac barbara duritie iam extinctus, ictu lanceæ confossus. Nùm hæc videntur illustria? Nùm magnifica? Nùm gloriosa nuncupanda? Illustria enimuerò, & magnifica: Gloriosa omninò fuere Christo vincula; gloriosa inflicta palmis, & virgis assiduis vulnera; gloriosa aspera illa dumorum coronatio, & furentis populi aspectus; gloriosum ad mortem iter; ipsa verò mors, Crux ipsa, adstantis populi theatrum, latronum comitatus longè gloriosissima extiterunt. Ac quemadmodùm egregia atque adeò beata dicitur sapientia, quòd eos omnes, qui ipsam possident, illustres ac plane beatos possit efficere; sic ea gloriosa dicuntur, quæ perpetua gloria apud exteras gentes, atque apud Orbem terrarum vniuersum, quæ æterno incorruptæ laudis monumento illustrare homines possint. An igitur gloriosa Christo supplicia, ac teterrimam mortem esse non dicemus, quæ tantam illi laudem, famam, gloriam apud omnes comparauit? Quantò enim in honore vbique gentium habetur Crux illa, quæ morientis membra sustentauit? quanta in veneratione spinea illa, & aspera æquè, ac contumeliosa corona, quæ ipsius Cæleste caput ad irridentis populi spectaculum coronauit? Quæ porrò spectacula in Theatris, quæ gladiatorum concertationes, quæ Olympica certamina, quinam horum ludorum victores, qui pugiles egregij, qui domitores equorum tantis laudibus, ac tanta gloria sunt condecorati, quot laudum præconijs horrenda Christi proditi, & vniuerso populo ostentati spectacula per omnes ætates, & sunt diffusissimè celebrata, & in posterum celebrabuntur? Quæ vnquam iudicia Reorum, aut Iudicum potentià, quæ inquam vel apud Populum Romanum Reo Deiotaro, ac Cicerone tutante, vel apud Atheniensem Rempublicam in Philippum Macedonem Demosthene actore præclara, tam insignia & decantata tantorum virorum præsentia fuere, quàm aperta illa & illustria, quibus Christus Seruator infimorum hominum sputis infamibus dehonestatus, alapis cæsus, vniuersis ludibrio, & contemptui habitus, noctem illam amaram agitauit? Num hæc omnia non gloriosa dicemus, quæ tot admiranda naturæ portenta ad perpetuum monumentum Orbi terrarum indicarint? Qui vnquam terræmotus, quæ concussiones, qui hiatus tam vasti, tam immanes, ac memorabiles extiterunt, quàm hi, qui hunc gloriosum Christi interitum comitati sunt,

quorum

quorum etiamnùm apertissima vestigia, & ingentia apparent argumenta. Nam vt in terris vniuersis id intelligas euenisse, Caietæ Mons, qui isthmum efficit, totus ex durissimo, ac ferreo saxo (vt incolæ regionis traditione maiorum testantur) Christo moriente à summo ad imum medius crepuit, & in tanta ruina forte cadens rotundum saxum, vt posteris rei memoriam illustraret, hiantes Montis maxilla, & frustra reluctantes, ne iterum coalescant, vtrinque pressus prohibet, ac repugnat. Qui cursus cœlestium siderum tam nouus ante illum diem, tam inauditus, tam incredibilis, quàm is, qui præpostero ordine Cælos rapiens Terram vniuersam perturbauit; vt profectò non ab re celeberrimus ille amplissimi Senatus Atheniensium Princeps Dionysius dixerit, Aut totius Molis Creatorem, & Numen Maximum Numen pati, aut Mundo extremum fatum vel instare iam planè, vel certè appropinquare. Quæ quidem & alia innumera quis ab vlla vnquàm Annalium memoria tanta ac tam incredibilia fuisse reminiscatur? Cecinerunt hæc tam Cælestes illi tibicines, & futurum terræmotum ingentem prænuntiauerunt, cùm in Monte Deus Legislatoris munere fungeretur. Cecinit ipse horrendo tonitru, ac terræmotu longè formidolosissimo, cùm vniuerso populo Hebræo leges statueret. Hic verò eadem planè ratio fuit; longè maximus rerum omnium motus, longè maxima perturbatio. Leges Deus in Sinai Monte, leges in Caluario dedit. Non reus (mihi credite) Crucem, sed Iudex tribunal ascendit: vniuersum Orbem terrarum ad iudicium ingenti tuba Terræmotus, Lunæ, Stellarum, Solis, Mortuorum excitauit, Deum se se ipsis hostibus, tremendum in modùm demonstrauit; Maiestatem suam, potentiam, Diuinitatem tunc maximè explicauit, cùm non modò Terram, sed Montes; non modò lacus, sed Maria horrendo motu concussit, ac penitus tremefecit, cùm non modò fluminum cursus præposteros, sed Cælorum moles, ac sidera vniuersa Principem vitæ ac mortis hominum Solem, firmamentum denique, ac Mundum totum luxatum, nutantemque, ruptis polis, perturbatis axibus, cursu intercepto iam ruentem exhibens, genus mortalium tantis casibus coëgit perhorrescere. Quonam pacto melius se Iudicem, se Principem, se Deum tota Natura inspectante, & formidante demonstrauisset? Quonam tempore tanta se maiestate Deum, & Iudicem ostendit vèl maximè iratus, ac iniuriarum vltor, humanoque generi terrorem, & exitium incussurus? An cùm immensis imbribus Adami stirpem extinxit, atque ad internecionem

nem

nem deuastauit? At tunc relicto gentium propagatore Noëmo iracundiam mitigauit suam: Hic verò nullus in hac Mundi mole relictus est locus, qui eius in morte concussus non fuerit. Annè has tenebras cum illis conferemus, quæ Ægypto vniuersæ incubuere? At verò in illis vnicum miraculum emicuit, cùm Soli tenebræ sint offusæ: hic autem cùm inaudito portento vniuersi Cælestium orbium, & siderum cursus perturbati à solito itinere deflexerint, triplici miraculo Luna retrò cucurrit, superioris Cæli impetum eludens; Sol ipse radijs destitutus nullo certò motu incitatus à consueta eclypticæ semita, atque adeò à vetusta Zodiaci fascia est deturbatus. Verùm quòd est magis admirandum, vtorque post tot insuetos labores ad propria loca, & sedes est reuocatus. Quid quod illi Crucis tribunal (nec enim patibulum decet appellare) tam gloriosum fuit, vt obstupefacta tanta gloriæ maiestate mortuorum corpora quasi classico à sopore expergefacta resurrexerint: quæ quidem cùm in ipsius morte vitam assumpserint, atque ab æterno somno ad lucem sint excitata, illud fateamur, oportet, non vtique vt morienti occurrisse, sed potiùs vt sedenti Iudici, ac trimphanti Imperatori, gloriæ ac triumphi comites adstitisse. Deuicit igitur Christus, triumphauit gloriosissime, atque in excelso Crucis curru longè maiore cum gloria, quàm quisquàm mortalium laurea corona est redimitus. Sed cùm triumphi, ac coronationis pompa ex belli magnitudine, ac victoriæ claritate sit petenda, Videte, quàm insignem triumphum duxerit, quantum bellum confecerit, quanta cum laude, fama, gloria dimicauerit. Bellum gessit ante hanc diem inauditum, incredibili celeritate, ac sua virtute protritis hostibus captiuum genus humanum arctissima oppressum seruitute, ex ferreis vinculis & compedibus liberauit. Soluit laboranti iam, & labefactato Orbi terrarum immanissimam obsidionem, qua semper durissima, & acerbissima fuerat circumseptus. Atque hac tanta victoria tam latè hostes deuastauit, tanto periculo mortalium genus extinctum fere ac deletum vindicauit, vt hostes ex illa pugna non modò non aggrederentur rursus bellum, & corroborarentur, sed debellarentur penitùs, atque reuincti in triumphum ducerentur. Gloriosam profectò victoriam, Gloriosissimum partum sua morte triumphum, longè gloriosissimam mortem triumphantem. Nec mihi quisquàm rem aliam insignem à Deo factam, vel admiratione, vel gloria, vel magnitudine audeat comparare. Quòd si à nemine non suspicitur opus illud omnium primum; cùm Deus Diuinitatis suæ si-

gnum primum ac monumentum statuens vniuersos hosce Cælos, alterum ab altero circumseptum, suo peculiari ac certò cursu vagantem fabricauit; eorum alios nullo igne, alios vno tantùm, alios verò pluribus exornauit: Cùm Terram rerum omnium vmbilicum ab omnibus elementis oppugnatam sua in sede locauit immobilem, atque homine condito cum tot animantium generibus locupletauit: Quanti denique esse debet cum hominis ipsius afferta salute, Orbis vniuersi reparatio? Egregia fateor, ac Dei propria illa fuere, cùm post cætera omnia hominem ipsum rebus cæteris longè admirabiliorem, Diuinæque similiorem naturæ condidit, in eum pulchra omnia, & præclara ingessit, illi vni cætera cuncta fabricauit, illi in res omnes imperium tradidit: Gloriosa hæc fateor, & à nobis, quorum est causa communis, innumeris laudibus celebranda. At verò ipsum hominem è faucibus Tartari ereptum seruare; hostes suos iisdem vinculis, quibus ille tenebatur, religare; ex captiuo liberum; ex homine Dei filium facere; æternis destinatum supplicijs ad æternam beatitatem extollere, quanta hæc tandem esse, quàm magnifica, quàm gloriosa, quàm Diuina existimanda sunt? quantis hæc laudum, lætitiæ, festiuitatis vocibus sunt nobis prosequenda? Nam tantò nobis iucundior illius diei memoria esse debet, quo conseruamur, quàm quo nascimur; quanto iucundius nobis est ab immenso ærumnarum labyrintho liberari, quàm dubio vitæ cursu edi in lucem, & procreari. Cùm enim conseruamur, certò salutis acquisitæ perfruimur gaudio, & ob adeptam libertatem non dubia lætitia gestimus: cum verò ad hunc vitæ spiritum hauriendum à Natura generamur, incerta vitæ conditione, incertòque cursu iactamur. Quàm insigne igitur Christo Deo, quàm gloriosum fuit ex tantis nos miseriarum voraginibus vindicare! Quàm igitur honorificum ex hoste fremente tulit triumphum! Quantò maiores idcircò habendæ illi gratiæ, quòd nos liberarit, quàm quòd condiderit? Quantò maius à liberante, quàm à procreante Deo beneficium acceptum referendum? Quantò maiorem in nos beneuolentiam, charitatem, pietatem perspectam fecit, cùm ab intolerabili seruitute redimeret, quàm cùm crearet? Quàm sanè charitatem cùm mihi ante oculos mentis propono, tantàm eam esse, tam incomparabilem, tam incredibilem constituo, vt tantàm Deus ipse nusquàm nobis demonstrarit. Non cùm per immensa terrarum spatia, per inuias solitudines Hebræorum gentem toto quadraginta annorum decursu pauit è Cælo, ac sustentauit. Non cùm inuictas robore, armis, multi-

multitudine gentes, atque innumeras copiarum congeries Israëlitarum populo vndique ingruenti infestissimas, aut obsistentes Vrbes munitissimas, ac Gigantum gentem longè formidolosissimam nullo illorum incommodo, paucisque illorum copijs deleuit, ac trucidauit. Non cùm furentem Ægyptium Regem, Hebræis extrema omnia minitantem, vniuersoque cum exercitu insectantem varijs afflixit cladibus, atque ad extremùm apertum Iudaicæ genti Rubrum pelagus intrantem, aquarum ruina repente oppressit. Charitatem igitur verè incredibilem, Charitatem incomparabilem. Quapropter quis non lætitia potiùs efferatur? quis non gestiat, cùm tot cruciatus, ac tormenta, cùm mortem ipsam Seruatori nostro gloriosam extitisse animaduertat? cùm ea omnia, quibus ille fuit acerbissimè tortus, summo sint in honore apud Orbem terrarum, summa in veneratione? cùm ea insigni classico non modò vniuersi Vates ante ipsum, sed saxa ipsa, & moles montium cecinerint, ac mirandum in modùm decantarint? cùm ipsi mortui tanquàm ad præpotentem Iudicem se contulerint rediuiui, vt de Mortalium impietate conquererentur? Quis verò non demiretur tantam pugnam, tantùmque triumphum? Quis non obstupescat, atque vnius ingenij Diuini fateatur inuentum, quòd hac potissimùm via censuerit Æternus Opifex Humani generis instaurationem esse peragendam? Quis non huic actioni comparatam paruipendat ipsius creationem Hominis, ac totius Mundi portentosam collocationem? Quis dignè memoret charitatem illam Seruatoris qua sibi mortales sempiterno obstrinxit beneficio, cùm, vt ipsos seruaret, se ipsum seruare recusauit? O gloriosam Christo, quamuis ignominiosam mortem. O acerbam gloriam, O gloriosam acerbitatem. Atque vt nos in morte Christi victoris viuere, ac triumphare publica significatione testemur, efferamus vnanimes in morem triumphi sacrosanctam illius in Crucis curru imaginem: deducamus quà possumus pompa maxima; prosequamur quibus possumus, pijssimis acclamationibus; Illudque etiam atque etiam curemus, vt tantùm dilectionis, beneficentiæ, pietatis exemplum ante oculos nostros propositum studio imitationis pro virili nostra parte prosequamur. Dixi.

ECCLESIASTICA.

Ad Beatissimum P. Alexandrum VII. Pont. Max. In cætu Præsulum deliberantium super Consecratione (vulgo Canonizatione) B. Francisci de Sales suffragium affirmatiuum.

POst ostensum Orbi Christiano illud Hispanicum * B. Thomam à Villa noua; æquum erat ostendi & Gallicum, B. Franciscum de Sales, Vnum & alterum quidem per Sanctitatem Tuam, Beatissime Pater. Ego verò Herois huiusce Galli vix audiui nomen proferri, cùm recurrit in mentem oraculum admirabundi Iobi: *Quis dedit Gallo intelligentiam?* Scilicet auem domesticam (quæ ex Patrum sententia Præconem designat Diuini Verbi) Author Naturæ non modò fecit vigilem, omnibus de nocte somno deditis; sed etiam vocalem, atque adeò stridulam, vt obdormientes per certa excitet interualla. Iam quis non miretur opus Diuini Numinis? Cùm in nocte tam multarum hæresum superiore seculo toti offusa Galliæ prospexit Beatum Franciscum Salesium, natione Gallum, & facultate, præ cæteris heroicis virtutibus Episcopo dignis, ita vigilem inuisendo singulas ditionis suæ domos, & familias; ita concionibus Euangelicis intentum, atque irrequietum, vt non domestici tantum, hoc est ex Gebenensi sua Diœcesi homines, sed exteri quoque, propinqui atque remoti ex vniuersis Galliis, eius voce audita, excitati, experrecti, commoti, somnum hæresum excusserint, noctem impietatis fugauerint, lucem veritatis catholicæ aspexerint, adorauerint, & ij quidem (Proh mirum successum) ad millia hominum septuaginta duo: Quis inquam hæc intelligens non obstupefactus sciscitetur cum Iobo Sanctissimo: *Quis dedit huic Gallo intelligentiam tantam?* Deus vtique prouidentissimus dedit. Tu, Beatissime Pater, Dei ipsius Vicarius, par est, declares: ac tantoperè de Christiana Re meritum Antistitem, iam Terris ereptum, ac Cælo receptum, honores Diuorum meruisse, ritè pronunties. Ita sentio N. N.

* NOTA.

DVos è numero Beatorum Virorum ritu solemni retulit inter Sanctos Alexander VII. Pontifex Maximi Priore loco B. Thomam à Villanoua, posteriore B. Franciscum de Sales.

ECCLE-

ECCLESIASTICA.

Pro nocturnis vigilijs ante feriam VI. in Parasceue. In sacra pompa triplicis ferculi, tres Actus piæ Christi tragœdiæ repræsentantis.

I. IN *Primo Ferculo Christus Dominus in horto Gethsemani sudore diffluens:* Expergiscimini, heus, quotquot adestis, Pij spectatores: Colligite dissipatos animi sensus. En Magistrum cœlestem nostra causa vigilem: Quid ego? Imò verò procumbentem, singultantem, semianimem. Et quidem vulgò ipsa mortis expectatio mors est, vel potiùs morte peior. At herclè qui frigidis detinentur sudoribus, ex medicorum decreto morti proximi sunt. Christus igitur cùm in mortis contemplatione sudore diffluat, iam in media morte versatur, iam æstimat animo grauissimos cruciatus; &, quos sigillatim dolores laturus est, altissima cogitatione omnes colligit. Natura sanguinem expellit, quem profusura est, & non minùs vehementer animus mortis cogitatione penè mortuus, corpus vulnerat, quàm si in ipsa versetur morte. Cùm externus timor ingruit, pallent membra, sanguis vitæ sedem, idest cor ipsum petit; Nunc verò vulneratur anima, transfigitur ipsum vitæ domicilium; quare fugiat indè sanguis; necesse est, atque in exteriora impetum faciat. Vibices sanguinem ad cutem deducunt, vulnera etiam extrahunt: Quæ vulnera igitur sanctissimum Virum & Deum transfixere, quæ toto ex corpore sanguinem extraxerunt? aut quæ pars vacauit à vehementissima plaga, si totum corpus sanguine maduit? Alexander cùm sudore maderet, se se in frigidissimum amnem coniecit; indè pene spiritu destitutus à satellitibus extractus, vix saluti redditus est. Christus Seruator dum manantem sudorem retinere conatur, sanguine destituitur: Quæ verò Animæ lucta? qui labor corporis? Nescias, vtrùm morbus grauior, an medicina.

II. In altero Ferculo Christus Dominus per proditionem comprehensus. Heu vices infandas. Intuemini Vos, execramini. Quid enim acerbius, quàm malè collocare beneficium? Quid porrò grauius, quàm perdere? Sed quid magis intolerandum, quàm perdi ab eo, cui benè feceris? Capitur Christus IESVS, non à Prætoria cohorte, sed ab eo, quem ipse in sinu aluerat. Quàm ille scelestus, à conuiuio ad carnificinam, à cælestibus epulis

epulis ad latrocinium: Sed quis dubitet hoc Redemptori optimo ipsa morte grauius extitisse? Moriebatur ipse immortalis vltro, vti animas mortalium à morte liberaret; nunc pergit ad mortem, videns frustra esse consilium suum, & mortem suam irritam esse; nam amicissimos suorum, vt se interimerent, æterna morte tumulari conspicit: Paulò antè se ipsum Sacramento suis totum tradiderat, nunc se tradit hostibus à dulcissimis amplexibus ad arctissima vincula transitu facto. Non emisit Cæsar voces, dum Caschæ, & Cassij scelesta in ipsum arma stringerent: Quid enim formidaret mortem, quàm per tot arma & cædes quæsitum ierat? Sed vbi Brutum vidit, tunc qui mortem contempserat, cruciatum morte acerbiorem animo hausit, sustulit vocem, non pertulit tantùm dolorem. Sic IESVS ad omnia constans, vbi amicum vidit, in ipsum perfidiæ, ac proditionis tela stringentem, non tenuit vocem *Amice ad quid venisti?* quia dolor mortis ad mortem properanti non erat gravis: hoc scelus, hoc spectaculum si vocem excussit, quàm in morte tenuerat, quanto violentiùs credendum est animum concussisse?

III. In Tertio Ferculo Christus IESVS flagellis cæsus. Papæ, quid hic cernimus! hoccine verò siccis oculis? hoccine torpenti animo? Perpendite rem mecum pij homines. Nuditas siue ad honorem vergat, siue ad ignominiam, nunquàm non mediocritatem excedit. Nudi descendebant in campum: decorum hoc erat. Sic Alexander nataturus, se coram exercitu nudauit: hoc luctæ signum est. Luctaturus igitur cum morte Christus, se ipse nudauit. Sed quid magis miserum nuditate paupertatis filia, alumna ignominiæ? Quid augustius virgis? Illæ Consulum maiestatem armabant, signa potentiæ, argumenta imperij: Sed quid ijsdem acerbius? Mortem præcedebant supplicia, & quasi feralis quædam vox illarum fragor æstimabatur. Ergo vtrumque passus est Christus, nuditatem ignominiæ, virgas fæuitiæ plenas, vt plures carnifices vnius mortis artifices essent, & multarum mortium instar vna mors censeretur. Qui natus non habuit, quo inuolueretur, voluit pari nuditate moriens testari, se eundem illum esse, qui natus fuerat, natus inter bestias, moriens inter feras. Veritatem nudam prisci pingebant: Atqui Veritas Deus est: debuit igitur nudare se Deus, vt se & Deum, & Veritatem esse fateretur. Priscis temporibus cùm Græcia scalpendis marmoribus æternitatem ingenij commendaret, Choi cum Praxitele de Veneris simulachro conuenere;

duas

duas ille ſculpſerat, alteram velatam, ſpecie alteram nudam. Illi inepti ſanè iudices velatam accepere; illam verò nudam repudiatam emere Nidij immenſa differentia famæ: nam propter eam Nidos viſebatur. Sic immenſa differentia eſt inter Chriſtum velatum & nudum. Nicomedes Rex, ſi Venus nuda ſibi traderetur, æs alienum Ciuitatis diſſoluturum ſe promiſit; Chriſtus nudus, æs alienum Orbis terrarum, & generis humani omne diſſoluit.

IVS CANONICVM.

SAcros Canonas, nuncupationis apprimè venerabilis in Orbe Chriſtiano, Regulam eſſe, qua vitæ humanæ ad felicitatis centrum lineæ diriguntur: lydium lapidem eſſe, quo ſanctitas veræ religionis, & ſincerus rerum ſacrarum cultus exploratò probatur: Achatem eſſe, in huius curriculo vitæ mille caſibus obnoxiæ perquàm fidiſſimum: Vallum eſſe, quo mentibus, ac moribus obuerſantia purgamenta incernuntur: Filum eſſe, cuius ductu labyrintheos humanitatis flexus, erroreſque inextricabiles euadit ſuo quiſque ſtatu incolumis: Pixidem eſſe nauiculatoriam in hoc mortalitatis æſtu iactatis, cuius diligenti obſeruatione declinantur criminum Scyllæ, illecebrarum Syrtes, libidinum charybdes: Denique lucem eſſe, ac ducem, qua illi caligantem rationem noſtram cæcos inter horrores cupiditatum colluſtrant, qua callem ad Cælum indicatis offendiculis, quæſitis compendijs expeditum, tutumque præbent calcandum; vna vos mecum ſic afferturos eſſe non dubito, Viri ſapientiſſimi. Ex quo quidem affirmare fas erit nobis, deſertores ſacrorum Canonum, eoſdem ſimul eſſe deſertores Chriſti, vſurpatores idcircò petulantiſſimos eius, quòd inaniter iactitant, nominis Chriſtiani. Hic video arenam pandi ad illam quæſtionem, quàm, licèt olim Theologantium quorundam graui cenſura diremptam, non inutile tamen fuerit (credo) aduerſus hæreticorum, ſiue inſulſitatem, ſiue impudentiam hoc loco ſuſcitari. Ea vero in deliberatione eſt poſita; Aduerſus quoſnàm ſacrum bellum potiùs mouendum, Turcas, an Hæreticos? Cuius quidem diſputationis cardo in eo nititur, Vtri iſtorum peregrini magis habendi ſint nobis, ſeu (remoto illo modeſtiæ titulo, ſiue magis lenimento ſignificatus de vſu veterum latinorum) Vter hoſtis infenſior, vter perduellis atrocior Reipublicæ Chriſtianæ cenſendus, Hæreticus, an Turca? Hunccinè mihi quiſquàm indigitet? Quidni

potiùs

potius illum? Adimite Vos arma Turcis, tradite Hæreticis: Concedite quidem certè pares vtrisque vires: Cedo, vtri hostes perniciosiores istorum Catholico nomini? vtri formidolosiores? Ij plane, nec immeritò, qui magis infensi, atque odio acerbiore in Romanam Apostolicam Sedem accensi. Nam quòd ita latè amplificatum hodiè, atque firmatum videmus Imperium Othomanicum, Naturæ id quidem tribuendam duco insulsissimæ superstitionis, quàm miraculis factitijs, quàm imposturis, maximèque viuendi licentia impius Mahometes inuexit. Quòd verò non ita serpserint vires hæreticorum, quòd certis definitæ regionibus, prouidentiæ omninò dandum cælestis Numinis. Quis enim Populus, quæ gens in Orbe terrarum, ita sanctè Christianis placitis instituta, ita dogmatibus orthodoxis salubriter imbuta, atque obfirmata, quàm non de facili, atque adeò præsentissimè inficiat, atque enecet tartareum virus hæreseos? Est quippè minùs multò metuendus apertus hostis, quàm occultus. Ac Turca quidem hostis, cum palam feratur Christiani nominis, haud ægrè per nos collectis viribus præuertitur expeditionem meditans, ac propulsatur; nomenque ipsum, si modò insonet, ad machinas illico, non sollùm præsidia nos ciet. Quid hæreticus? Christianum hic vsurpans nomen, Christiana explicans suis in castris vexilla quàm belle his artibus incautos è Catholicis circumuenit? Quamobrem armis dolos adiungens, quas (bone Deus!) ediderit strages, quæ funera sparserit in nostrates? Diuino itaque consilio cautum dicamus, oportet, vt conceptum exitiale odium inter sese, discissi in sectas varias hæretici exerceant, quo minùs ijs suppetat, vndè Catholicos intestinis distracti contentionibus diuexent. Atque quò planior adhuc nostra fiat oratio, quid quæso, obiectant Scythis hæretici? Quòd Christum nesciunt, Mahumetem colunt? At hi contrà iactent se scire Christum; certè Mahumete deterius monstrum, hoc est sui ipsorum ingenij chymæras colunt; peruersum sensum Diuinarum rerum, Numinis habent loco, abiurata Ecclesiæ vetere disciplina, conculcatisque Canonibus sacrosanctis. Scire autem Christum, Christi sponsam negantes Ecclesiam? Christi Vicarium in terris conculcantes? Christi præcepta violantes, consilia euertentes, ritus proscribentes, Sacramenta pessundantes? Proh Deum immortalem: Ecqua alia in terris tetrior pestis? Ecqua Hydra truculentior? Ecqua detestabilior, atque hominum memoriæ horribilior appellatio? Huic tanto, ac tam exitiali malo obiectos habemus miseratione Numinis singulari sacros Canonas,

Canonas, quorum obseruantia religiosum hominem, despicientia profanum prodit. Verùm procul hinc este profani, adeste modò religiosi, atque hodierno consessu materiem hanc dignam Christianis auribus, per exponenda mox capita mecum vnà discutite.

GRATIÆ.

DIsceptauimus super sacris Canonibus, non tamen disceptantes: altercati sumus, sed consentientes. Vt enim hæreticis nota fœdissima, in suo sensu contra rectum, contra verùm pertinaces hærere; ita decus eximium Sapientis, Veritati sacra facere, sensu proprio ablegato. Ego tamen in hoc, nec citra laudem hærebo pertinax, vt humanitati vestræ gratias pro adhibita præsentia pares per me agi nullas posse contendam. Dixi.

IVS CANONICVM.

RVit initio rerum humanus Mundus; & vt Regia tecta cùm ruerint, ita ex collisione fœdantur vniuersa, vt ex ruderibus vix membrum aliquod incolume, aut certè insignis particula ædificij ab exitio seruata postmodùm eruatur. Haud secus vsurpare nobis fas est, Viri ornatissimi, de lapsu illo nunquàm non mortalibus complorando Principis hominum Adami, quo in lapsu tametsi cum reliquis inæstimabilis pretij ornamentis, quæ splendidè in eum ad filios posterosque transmittenda congesserat Cælestis Conditor, ipsa quoque notitia Diuinarum rerum perierit; tamen inter errata Philosophiæ veteris quasi rudera consepultæ sapientiæ extant, fortè fortuna, placita de Deo nonnulla, veluti fragmenta, tanti illa ponderis, atque æstimationis, vt & admirationem nobis ipsis Doctore Deo è Cælis lapso eruditis ingerant maximam, & auctoritatis plurimum irreligiosis quibusque, & in impietatis caligine demersis afferre debeant. Ita quemadmodùm inter tot veneranda lipsana Romæ veteris vix pauca quædam è ruinis effossa cernuntur integra membris, atque intacta, cuiusmodi visitur in Capitolio signum Herculis superstes Templi ipsius excidio: Plura è contrario membris discerptis effracta, quæ studio, atque opificio nostratium concinnata, & restituta videmus, quo de genere sunt obelisci duo eximiæ speciei, ac proceritatis è Circo Maximo defossi superiore seculo per Sixtum V. animo planè Regio, ac priscis Cæsaribus æquando; alter in Celio Monte, alter ad

Portam Flaminiam erecti. Tandem nonnulla ita confracta, & comminuta, vt quæ olim signa hominum forent spirantissima, pòst ad probrum artis, & contumeliam antiquitatis, vel casu miserando, vel iniuria barbarorum impudentissima nudos truncos humanorum corporum veriùs dixeris, quàm signa hominum imminuta. Eius sanè conditionis celeberrimum illud ostentat Roma recens ad hortos Vaticanos in Villa vulgò Beluedère, vulgari idcircò appellatione Truncum Beluedèris, tanti apud artis magistros habitum, vt in eo vno contuendo, obseruandoque Michaël Angelus Bonarota, ille antiquitatis æmulator, ac posteritatis miraculum, studium se suum potissimum siue picturæ artis, siue sculpturæ ad humanas exprimendas imagines insumpsisse dictitaret. Cui quidem trunco admirabilitate operis proximè accedit signum alterum ad Ædes Orsinas expositum, quàm lasciuia vulgi petulantissima nomine diffamatum Pasquini, tam peritissimi cuiusque iudicio vindice maius habitum omni æmulatione. Similia quædam, Auditores, antiquis philosophantium ferè conueniunt; quorum placita de Deo, sana quidem nonnulla perspicietis, & sanæ consona Theologorum doctrinæ; illa verò oppidò pauca, veluti cùm Deum causam causarum aliqui appellant; cùm Deum beatum, ac felicem asserit Stagirites, non propter aliquod aduentitium adiumentum, sed per se ipsum, & quòd natura sit bonus; cùm prædicat Plato, charitatem Dei, causam fuisse factionis Mundi, & originis omnium rerum; Cùm Tatium Trismegistus docet, Deum latère simul & patère; id est sensibus humani corporis latère, patère autem oculis mentis, & per singulas Mundi particulas vbique splendere, resque omnes, quæ se nobis obijciunt, eius esse imagines. Quædam porrò manca, atque corrupta quemadmodùm idem Trismegistus scitè in parte docet Æsculapium, In solo Deo bonum esse, alibi verò nequaquàm: & hanc quidem disruptam sententiam facilè est concinnari, & quòd hic] deesse membrum videmus; è proximo quasi inter ruinas inuentum, seruatumque restitui. Quoniam ex ijs, quæ Tatio ille tradiderat, promptum est fragmentum illud, vbi Deum alloquens, ait, *Es quidem intelligens Pater, fabricans Deus, efficiens bonum, bona faciens omnia:* Hæc ibi Trismegistus consentiens vtique, cum Sacrosancto Mosis oraculo, vbi de Mundi fabrica sic habet: *Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona*. Ita demum extabit instar refectæ statuæ mirandi opificij placitum Theologicum, Quòd in solo Deo bonum

est

eſt per eſſentiam, in creatis verò bonum dumtaxat per participationem. Denique mutila quædam, & monſtrosè trunca apud veteres illos insulsè ſapientes occurrunt; in queis tamen neſcio quid elucet mirificum ad noſtram Chriſtianorum eruditionem. Tale quiddam videtur mihi, quòd docet Seneca, Deos immortales nec obeſſe velle, nec poſſe; naturam enim illis mitem, & placidam eſſe, tam longè remotam ab aliena iniuria, quàm à ſua. Quo quidem vbi Deorum pluralitas confingitur ab eo, qui Vnitatem alibi ſtatuerat, quid monſtroſius? quid autem diuinius ad referendam nobis inuictæ Dei erga nos patientiæ, ac benignitatis notitiam? Quamobrem ſi, Roma quanta fuerit, ipſa eius ruina nos docet; quæque in dies extrahunt foſſores in lucem viuentium ad ſpectaculum, & admirationem, ſatis deprædicant Vrbis antiquæ faciem magnificentiſſimam, ac deteſtandam partim eſſe tantam iniuriam, partim quoque æmulis operibus, ac molibus pro virili reparandam. Eundem ferè in modum, Auditores, in caſu luctuoſo humani generis agere nos oportet; Vt, quando cognitionem Diuinorum tenebris obrutam ignorantiæ animaduertimus, exquiramus lucem in rerum ortu nobis exortam, exquiramus ex philoſophia Chriſtiana faces (abundè enim ibi ſuppetent) quæ cæcas mentes noſtras fulgore ſuo illuſtrent, infirmas roborent, vacillantes confirment. Verùmtamen poſt luſtrata è Catholicis placitis ſublimia de Deo myſteria, quibus tandem greſſibus ad ipſum Deum, beatitatis ſuſpirandum fontem aſſequendum accedamus, quibus ſummum illud bonum noſtram in poteſtatem detur redigere (id quòd planè beatos nos fecerit) non hæ quidem ſunt partes philoſophiæ, ſed ſacrorum Canonum, quibus ratio Chriſtianæ diſciplinæ perſtringitur, mores perficiuntur, vita Cælum verſus inſtituitur: Siquidem ex Paulo Doctore gentium, non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores; neque linguæ confitenti cæleſte pollicetur præmium Iuſtiſſimus Iudex; ſed vitæ ſimul per omnia concordanti. Ergo ſuper materie ſacrorum Canonum præ cæteris multò grauiſſima, ne ſit vobis, Auditores, ingratum, pauca quædam capita in medium proferri, ad pleniorem ipſorum intelligentiam diſquirenda.

GRATIÆ.

Deteſtati initio ſumus (ſi meminiſtis, Auditores) ignorantiam de Deo humanam ex lapſu Principis hominum nobis obortam. Ego quantum debeam vobis, non ignoro equidem:

dem: sed quibus exprimam verbis, quia planè ignoro, non hoc, quæso, tam ignorantiæ tribuatis meæ, quàm vestrorum magnitudini meritorum.

IVS CANONICVM.

EVoluenti mihi pridem Ecclesiæ priscos Annales, & labores sanctissimorum illorum Pontificum pro Re Christiana sudatos curiosiùs repetenti occurrit, casu herclè non cæco, memoria celeberrima Diui Leonis Primi, quæ multiplices inter quæstiones in sacros Canones versanti, argumentum proludendi hodiernæ disputationi quàm grauissimum indicauit. Ecquis vestrum (Eruditissimi Viri) non meminit eius sæculi, quòd etsi abhinc iam decimum numeretur; in hac tamen supra millena annorum fugiente antiquitate habet, quàm suspiciat præsentissimam non tam virtutem Diuinam eiusce Pontificis, quàm temporum illorum miserandam conditionem. Duæ res in primis feruntur id sæculum insignisse, inuasio Athilæ in Italiam, & eruptio Nestorianæ hæresis in Ecclesia. Vtra verò calamitas perniciosior fuerit Reipublicæ, conijciatis licèt ex ipsa morbi natura, cui curando opus fuit non nisi Leonis nostra opera, digna omninò, vndè is cognomentum Magni apud posteros inueniret. Magnum enimuerò ausum (vt hinc ordiamur) occurrere Leonem Athilæ in medio cursu conuolantis victoriæ; obijcere se inermem armato, religiosum barbaro, Pontificem Tyranno, quo maximè tempore hic non tam subiugatis retrò populis, ac potentissimis Principibus insolens, quàm cunctatione insperata Aquileiensis expugnationis immaniter irritatus, cùm mole infinita barbararum copiarum, in ipso Padi traiectu spirans minarum, ac funerum ad Vrbem Orbis dominam, cui potissimùm inhiabat, vastabundus raperetur. Quæ autem vis in humanis, aut quæ armata potentia pugnantem illum sisteret, ferocientem reprimeret, currentem reuocaret? Sed stitit Leo noster, stitit, repressit, reuocauit; vi certè superna, potentia munitus Numinis, Diuina inquam eloquentia, atque oris Cælesti maiestate, excusso quasi imbre densissimo, tantùm illico extinxit incendium. Atque hunc fortè quis dixerit apicem gloriæ, supra quem non liceat Leoni Magno conscendere. Sed hic tamen conscendere se altiùs posse intellexit, cùm sibi obiectum vidit monstrum tetrius, ac truculentius, Nestorianæ nimirùm vesaniæ, inuicta sua virtute opprimendum.

An

An quisquàm sanæ mentis commiserit belli incommoda cùm hæresum peste? Hanc enim nuncupationem hæreticis passim attribui comperimus. In Cathedra pestilentiæ (vt è Psalmo primo) sedere hæreticos affirmat Diuus Remigius: Arianos cæterasque huiusmodi pestes detestatur palam Innocentius Papa: Marcion, & Basilides, ac cæteræ hæreticorum pestes audiunt à Diuo Hierònymo. Cuius equidem mali fæuitiam generi mortalium delendo natam nemo negauerit; tantoque id atrociùs, atque funestiùs Martiali qualibet calamitate, ac ruina; vt scitissimè Philibertus Marchinus è Clericis à Diuo Barnaba nuncupatis, doctissimum opus suum de morbo Epidimiæ, Belli Diuini titulo inscriptum voluerit; Quasi non meliùs exponi ratus posse naturam pestis, quàm si per eam non viribus horum imbecillis, sed Numinis ipsius omnipotentia geri id bellum ad humanæ internecionem stirpis diceretur. Porrò armatur vterque (quis neget?) in hominum perniciem, Tyrannus, atque Hæreticus; sed alijs armis, & arte alia. Ille siquidem ferro munitus incedit, hic calamo: Ille instructus telis, hic falsis dogmatibus: detonat ille, hic susurrat: Ille campo aperto, hic clandestinis congressibus: Ille machinis, hic cuniculis rem gerit. Sed ille agris humanum cruorem, hic animis tartarei erroris venenum affundit. Et ille quidem corpora impetens, fortunis inhians, munitiones expugnans execrabilem se minùs reddit, quàm hic feriendis animis, corrumpendis moribus, prædandis virtutibus, principeque virtutum Fide extinguenda, atque indè Christi Dei cultu funditùs euertendo. O monstrum Hæreseos teterrimum. O pestis excita Erebo, quid non diruis in Ecclesia Christiana? quid sanctum non infectum, non pollutum, non violatum relinquis? Vsque eò funestior, quàm bellum, est hæresis, Auditores, vt non dubitet Diuus Augustinus luculento sermone in Psalmum XXXIX. Tyrannis Idololatris in Christianos apertè sæuientibus, atque horrenda quæque suppliciorum genera Cacodæmone auctore exercentibus, perniciem hæreticorum, immanitatem, truculentiam anteferre. Quid? Assecutus hoc fuit astu tartareo Iulianus Augustus desertor Christiani cultus, idemque hostium Christi infensissimus. Hic post exercitam omne genus crudelitatem in nostros, post innumeros cruciatibus inauditis Martyres Christo transmissos, post deletas cum familijs totis Ciuitates frequentissimas, perditam demùm aduertens operam suam, mutato protinus consilio, à vi ad dolos, à supplicijs ad hæreses tanquàm ad validiores

conuer-

conuersus machinas, atque Donatistarum effectus fautor, quas illis Basilicas Constantinus Magnus in Christianos, nomine iam dato abstulerat, ipse ab ijs deficiens restituit: effecitque (inquit Diuus Augustinus) vt cum adapertis Hæreticæ factioni Basilicis, suis etiam Dæmones Templis adapertis exultarent; Ea scilicet ratione persuadens sibi impijssimus desertor, Christianum nomen sibi tantoperè exosum posse perire, ac tolli de terris, si vnitati Ecclesiæ, de qua lapsus fuerat, aduersatus, sacrilegas dissensiones liberas esse permitteret. Huius igitur tanti laboris obiecti per Nestorianos Leoni nostro quis non exhorrescat aspectu? quem verò non recreet illius animus, interritus quidem, non tamen inconsultus; quippè difficultatem rei conspicatus, non suis tantùm fretus opibus, nec via singularis congressus, vt olim aduersùs Athilam; at contrahendas vndique esse vires putauit, atque aduersùs formidandum maximè perduellem Nestorium esse cogendum Concilium in Vrbe Chalcedonia ex flore totius Orbis Christiani, quo in Concilio sexcentorum, & triginta Antistitum conspirantibus suffragijs Catholica veritas, proscriptis Nestorij erroribus triumphauit. Sacri itaque Canones extremis Ecclesiæ malis, extrema extitere remedia, quos, etsi Pontifex Maximus, qua pollet è Cælo auctoritate, condere ipse per se possit, Numine sibi certò præsente, nec falli vnquàm, siue vbi de vera fide agitur, siue vbi de morum disciplina: Consuli tamen par est Ecclesiam vniuersam, quæ sponsum amantissimum Christum IESVM à se nunquàm recessurum non dubitat. Sacrorum verò Canonum intelligentia, quàm sit hominibus Ecclesiæ addictis proficua, atque adeò necessaria, cùm ex ijs, quæ hactenus sum præfatus, tùm plurimùm ex disputandis mox vobiscum, si tamen non dedignabimini cognoscetur.

GRATIÆ.

Dvplici telo (vt audistis) expugnauit perduelles Ecclesiæ Leo Magnus, oratione, & Concilio; Voce, & scripto. En vincti hinc Athila, indè Nestorius in triumpho; Ego hinc documentum peto aduersùs hostem immanissimum, Animi ingrati vitium: Et quando, vt gratus prober erga humanitatem vestram, Auditores, nulla mihi suppetit oratio, aut digna vox; beneficium certè hodiernum in animi mei sacrario sempiternis notis scriptum fore polliceor.

IVS

IVS CANONICVM.

EAm esse intelligo (Viri Auditores) creatarum rerum conditionem, vt, quando ex placito philosophorum. Vnumquodque resoluitur in sua principia, & ex oraculo cælesti luculentiùs, *Ad locum, vndè exeunt flumina, reuertuntur*; mirandum idcireò sit nemini; cur, sicut ex nihilo omnia processere, in nihilum quoque ea tendere obseruemus, si minùs reuerti. Ac quemadmodùm vnus est sempiternus ac immortalis Deus, omnium origo rerum, & auctor in tempore; cui, quòd à se ipso est, bonum esse, inexhaustum, infinitum, immensum; ita à bonitate indeclinabile, incommutabile, imperturbabile: consequens illud est profectò, vt emanantia quæquæ ex ipso, & in modulo dumtaxat bonitatem participantia, velut quidam è fonte diducti riuuli processu, ac tractu decrescant, sensimque absorbeantur, ni nouus continenter ex primo ipso capite succurrat humor, ac nouæ quasi scatebræ bonitatis deriuentur. Non absimili ratione intelligimus vsuuenire in re literaria, in artibus, in scientijs, quæ quidem opes sunt animi, & è quibus multò solidius, multòque felicius, quàm auro, gemmis, caducisuè è cænoso isto elemento prouentibus homo ditescit, id est bonus efficitur, atque vtilis Reipublicæ. Quàm sæpè verò fieri videmus, vt tantis opibus comparatis peruerso studio quis abutens, deterior in bono reddatur, & inopia ipsas inter opes miseranda deiectus iaceat, Nisi è fonte illo bonitatis inexhausto Deo subsidium petat? Non temere itaque, imò præclare ad nostrum exemplum Ethnici quondam Scriptores, qui de scientijs, & disciplinis præceperunt, bonitatem vitæ, ac morum cum studio, & cultu disciplinarum committi ita seuerè iusserunt, vt potiorem à natura, non parem, aut comitem bonitatem ipsam constituerent: *Non eo tamen* (ait instituens oratorem Quintilianus) *quòd si vis illa dicendi malitiam instruxerit, nihil sit publicis, priuatisque rebus perniciosius eloquentia; sed nos quoque ipsi, qui pro virili parte conferre aliquid ad facultatem dicendi conati sumus, pessimè mereamur de rebus humanis, si latroni comparemus hæc arma, non militi. Quid de nobis loquar? (subsequitur) rerum ipsa Natura in eo, quòd præcipuè indulsisse homini videtur, quoquè nos à cæteris animalibus separasse, non parens, sed nouerca fuerit, si facultatem dicendi sociam scelerum, aduersam innocentiæ, hostem veritatis inuenit. Multos enim nasci, & egere omni ratione satius fuisset,*

fuisset, quàm prouidentiæ munera in mutuam perniciem conuertere. Hæc hæc Fabius, & id genus præceptum tradiderint de alijs alij disciplinis Magistri, peruersum earundem vsum execrantes. Respicite autem superius sæculum, Auditores, (vt remotiora taceamus) repetite Christianæ Rei calamitates nullo sæculo auditas, quæ Gallias Belgium, Angliam, Germaniam, Italiam sub Tridentinæ Synodi celebrationem miserè diuexarunt. Heu sæculum ferale, non ferreum, & tantæ stragis Animarum damnata memoria memorandum. Vndenàm, creditis, tanta illa dissidia in Ecclesia, tam diras altercationes, tam fœda rebellia esse parta? nonnè ex eruditis quibusdam, sed malè sanis capitibus? quorum quidem literatura quoniam in ingenijs malis prauisque consedit, & ipsos perdidit nouatores impiorum dogmatum, & portionem Christiani gregis maximam ac nobilissimam propè deleuit ad nihilumque perduxit. I nunc, & fide opibus ingenij, fide scientiarum præsidijs, vitæ integritatè neglecta. Quare cùm à Deo perenni fonte petenda sit bonitas, Vbi caput eiusce sit fontis, quà sit deducendus riuus, quo aggere muniendus, vt pleno decurrat alueo, vti nunquàm deficiat, indicat hæc omnia lex Canonica, cuius cælestis disciplina ita mentem imbuit, vt simul affectum cieat; nec vti pleræque humanarum disciplinarum, quòd pascit ingenium, non eo pectus ieiunum relinquit. Hoc si experiri vos mecum discupitis, Auditores, expedite parumper ingenia vestra ad legis Catholicæ capita nonnulla discutienda, quæ per me proferuntur.

GRATIÆ.

SI, vt sumus præfati, Ad locum, vndè exeunt, flumina reuertuntur: A vestra processit humanitate disputationis meæ fluuius (Viri ornatissimi). Ad ipsam igitur peracto cursu reuertitur, gratijs per me quàm maximis collectis alueo redundante.

IVS CANONICVM.

PRæmaturum illorum studium, imò verò præposterum videri cuiquàm potest (N. N.) qui Platonicum illud à Cicerone cùm primis obseruatum oraculum; Quòd tota philosophorum vita commentatio sit mortis, intelligendum esse putet omni semoto Oedipode; atque vt obuio sensu verborum, sic futili & absurdo. Hic homo scilicet contentus non erit cauere cùm Seneca, & ipso perperàm exposito, Antè ad mortem nos, quàm ad vi-

ad vitam præparari oportere: Verùm quasi talpas in Solem, proiectos esse mortales volet, perpetuæ nocti mancipatos. Proh miserum (ex istius sensu) Philosophiæ negocium. Qualem enim (putatis) hominem exigit, & qualia ei subijcit ad virtutem calcaria? Ecce quemadmodùm assignat illi claustrum sepulchri pro theatro rerum agendarum. Iubet vnà cum vitæ spiritu tabem haurire. Solicitat præpropero busto tristissimos Manes. Tumulat ante diem funestis meditationibus Genium. Igniculos illos gloriæ à Natura tenello adhuc è pectore fulgurantes, præfocat infausto cinere. Ecquid atrata meta proposita nisi segnem vitæ cursum præfiniet? Heu facinus. Nonne quòd excelsum in nobis spirituum est, corrumpit? quòd generosum, deprauat? quòd magnificum, perdit? Denique immitior, quàm ipsæmet Parcæ, vnam ex Præfectis mercedem famæ pro rebus gestis immortalibus pollicetur. Videte, quæso, male sanum interpretem oraculorum; quemadmodùm humana omnia peruertens officia cogit consenescere, qui nondum pubem attigit, & natum ad vitæ dignitatem iacere præcipit in situ voluntario mortis inhonorum, viuentem in horrore tumuli, spirantem in cadauere. Verùm siquis paululùm intento oculo velit Platonicum scitum rimari, atque adeò ex Platone per Platonem percipere; is profectò, & quæ istiusmodi sit mors, inoffensus intelliget; & quo illa genere commentationis per Philosophos, vt ritè partes suas obeant, assequenda. Nam cùm is in Phædòne scriptum reliquit, debere philosophum mortem expetere, quisnam sapiens ausit de dissolutione animi à corpore dictum interpretari; quàm dissolutionem alibi ipse Plato nefarium esse prædicat ante expetere, quàm præstitutum à Deo tempus aduenerit? Illud ergo volebat monitum, non à corpore animum, sed à corporis affectu, dissoluto quodammodò fœdere cum sensibus, abducendum. Sic idemmet sibi constans, & veluti Glossarius, teste Augustino de vera Religione, docere solitus erat Auditores suos, & grauibus monitis pulsare, A Venereis voluptatibus, vt sibi temperarent: persuasissimum, vt haberent, Veritatem non corporeis certè oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate cerni, ad quàm perspiciendam nihil magis impedimento esse, quàm vitam libidinibus deditam, falsasque imagines rerum sensibilium, quæ nobis per corpus imprimuntur. Itaque sanandum in primis esse animum ad perspiciendam incommutabilem rerum formam, atque eodem modò se habentem, omnique ex parte sibi similem pulchri-

tudinem. Egregiam verò Philosophiam, Auditores, dignam planè, vndè homo mortalis, cognomentum Diuini, omnium consensione mortalium reportaret. Meritò apud cultissimas nationum sanctum, & augustum semper est habitum nomen Philosophi, apud nonnullas etiam additamento Regni, ac Sacerdotij dignum adiudicatum. Nihil quippè Diuinius, quàm quòd spirantem Dei imaginem animum nostrum ab omni vindicat corporis inquinamento. Nihil sanctius, quàm quòd corruptelis euulsis integritatem conferit vitæ: Nihil Regalius, quàm in seruitio sensum, in imperio rationem tenere. Denique nihil sacrificulo congruentius, quàm mentem terrenis expiatam sordibus, Victimam Virtuti voluntariam immolare. O verò sortem meam, Viri Auditores, etsi ex mea miserandam tenuitate, ex honestate tamen rei maximè inuidendam: Cùm ex omnibus, ijsque grauissimis Disciplinis vna potissimùm LEX CANONICA mihi etiam num Tyroni, ac nondum discipuli numeros absoluenti, ex hac ornatissima sede, in tanta Collegarum gloria, in hoc flore Audientium lectissimo, propositis Thesibus defendenda præscribitur. Nam si philosophiæ cultores tantam, vt audistis, fortunam iactare possunt, quid mihi tandem dicere fas erit Legis Canonicæ professori? Quanto hæc interuallo illam post se habet? quanto vincit sanctitudine? supergreditur maiestate? Enimuerò vbi legem exaudimus, quid nisi Magisterium honestæ vitæ, atque optimæ disciplinæ nobis offertur? Vbi verò obseruamus additamentum Canonicæ, maius quiddam ad vitæ cultum, felicitatemque animo concipiamus, necesse est. Siquidem Græcis Canon, Latinis Regula est: quasi non qualiscumque generis Lex dici ista debeat, persimilis cæteris; scilicet vel experimento manca, vel vitio latoris obliqua, vel ingenio humano intra fines Ciuilitatis contenta. Hæc autem nos non modo philosophari docet, sed verè sapere. Hæc homines non appellatione sola Diuinos reddit, sed magis similitudine Numinis, atque vsu. Hæc non solùm ad vitam priùs, quàm ad mortem præparat, defæcatis animi affectibus, verùm etiam post mortem ad vitam aliam beatam informat. Itaque cùm æternitatis ratio tota pendeat ex genere mortis, atque conditione, iure ad mortem nos antè præparat Lex Canonica, quàm ad vitam: Iure totam hanc vitam præcipit esse mortis commentationem, Vt & bonæ vitæ clausulam bona mors faciat, & bonæ mortis pretium beata vita. Hic mihi audire videor aliquem ex barbaris philosophis superci-

supercilio grandi obijcientem, esse suum quasi patrimonium vitæ beatæ studium: nec enim alio tendere tam multas illas de moribus formandis præceptiones, quibus olim Croto, quibus Metapontum, quibus Magna Græcia personabat: quibus postmodùm Orbis totus per consequentes ætates summis passim florentes ingenijs completus fuit: vsque adeò vt Diuo Augustino teste non defuerint Philosophi de virtutibus, & vitijs subtilia multa tractantes, diuidentes, definientes, ratiocinationes acutissimas concludentes, libros implentes, suam doctrinam buccis concrepantibus ventilantes: qui etiam dicere auderent hominibus: Nos sequimini: sectam nostram tenete, si vultis beate viuere. Hæc quidem Augustinus. Quo planiùs dictauerat Plato pollicitus beatitudinem Rebus publicis, vbi Reges ipsi philosopharentur. Quamquàm, Viri Auditores, deprecandam potiùs esse, quàm precandam huiusmodi philosophiam, satis edocuit complurium Rerumpublicarum status infelix, crudelitate sanguinaria regnantium Philosophorum, seu meliùs debacchantium tyrannorum conflatus: satis damnat memoria priscorum temporum in Aristone Epicureorum alumno, in Critia, suisque in Lyceo sodalibus, in Pythagora, in Athenione, in Lysia Tarsensi, in Alcio, in Philisco, philosophis singulis magni nominis; denique in ipsis septem oraculis humani generis, quos sapientes nomine communi, tamquàm proprio ex admirabilis sapientiæ opinione consecrauit antiquitas, sed execrata ipsorum ætas est. Verùm vndè id factum putemus, nisi quia ad hominem beandum, mirum, quantum sterilescit vulgaris philosophia; & si quòd præsidium eò confert, ne illud quidem vltra metas mortalitatis transferre valet. O Legis Canonicæ sanctitudinem, Auditores: O diuitias hominis immortales. Nam quò tendunt Sacri Canones? quò spectant, cùm à malefactis mortales auocant, ad benefacta conuertunt, quàm vt præreptos Tartaro ad sempiternam illam in Cælis potiundam felicitatem per tutum iustitiæ callem traducant? Hùc scilicet Apostolicæ Constitutiones, hùc Oecumenicorum Conciliorum scita, hùc placita Sanctorum Patrum, hùc Sacrorum Bibliorum oracula, hùc Ecclesiasticæ consuetudines, & si quid aliud iuri Pontificio fontem aperit, Diuino vtrique iuri consonum, referuntur. Neque verò fallacijs patet Lex Canonica, quæ non vt Philosophia suum ducit ortum ab homine, qui per Diuinum Vatem, quisquis ille est, mendax diuenditur: sed ab Numine ipso immortali originem repetit, atque ex illius

Mente agnoſcitur emanaſſe, quæ tam Lex vera eſt, quàm lux vera illuminans omnem hominem venientem in huius Mundi caliginem, eundemque per ambages dirigens, vt arduum iter mortalitatis inoffenſus peragat, indèque ſuſpiratum immortalitatis limen obtineat. Quare quanta ſit hodierna, quàm ſubeo prouincia, & qualibus nata humeris, cùm ego intelligo, Viri Auditores, tùm maximè ſentio argumentum mihi timoris non modici; vobis commiſerationis potiùs, quàm inuidiæ ſubminiſtrari; ne vèl in ipſo limine obrutus ſuccumbam turpem in modùm tanto oneri. Subite vos ergo moli, Alcidæ ipſi meliores, quàm ego Athlas: atque per obiecta rationum, digna veſtris ingenijs ſuſtinete, quàm ego hactenùs dicendo non valui, Legis Canonicæ dignitatem.

GRATIÆ.

GRatias me vobis de more acturum prohibet cùm meamet imbecillitas, tùm veſtræ magnitudo gratiæ, quæ meam erga vos viciſſim prouocat. Quas enim agam gratias, ſi ex regula iuris noſtri, *Gratia, quæ non gratis datur, vel accipitur, Gratia non eſt?*

IVS CANONICVM.

TAm propriè Deo competit lucis appellatio, quàm propè accedit ad Deum, qui rectè de ſua ſentit fide; quàm recedens inuoluitur tenebris, qui prauè de ipſa fide dogmatizat. Meritò qui Diuina arcana acutiùs penetrauit, qui Dei lucem inacceſſam intentiùs eſt contemplatus Ioannes Apoſtolus, Aquilæ ſibi ſymbolum aſciuit. Quos verò contrà niſi talpas appellem, quorum ingenium terrenis implicitum curis, nil cogitat de cæleſti felicitate, nil de ijs, quæ pernoſci, quæ præſtari debent, vt ad illius conſecutionem pertingat, ſibi eſſe curandum putat? At verò deploranda conditio illorum eſt, quos tolerabilius foret Diuinis in rebus talpeſcere, & per ſupinam inertiam neglectum æternæ ſalutis habere negotium, niſi etiam ſtudio prauo exoculati lucem refugerent veritatis, caliginem errorum, horrorem hæreſum, quo ſe penitus demergerent, quæritarent. Horum enimuerò tartarea conditio eſt, & cacodæmonum ſequax, qui lucem oderunt, tenebras amant, nati ad ludibrium naturæ, ad vltionis cæleſtis oſtentum. Videte paululùm (Auditores) dignam Orco improbitatem noſtratium Hæreticorum.

rum. Dogmata sacra nequaquàm vti noua, aut proprio illorum hominum Marte excogitata venditari sibi pateretur quisquàm, vèl insanus è vulgo: Ergo vti accepta, & per manus tradita Ecclesiæ. Hæc autem ita esse, qui sciam, nisi fontem ipsum petiero Sacrorum Bibliorum, nisi deriuatos indè à Sanctis Patribus obseruauero purissimos latices? Iam intelligatis, licebit, vtrùm hi homines sincerum afferant oculum ad hunc fontem, ad hosce riuos hauriendæ studio veritatis, quàm sitire tantùm debet mens nostra, quantùm se noscit illius haustu beari: an potiùs Camelorum in morem turbare per summam malitiam instituant, antequàm perspicuam veritatem, vt lurida indè dogmata, & crassis lutulenta mendacijs propinent incautæ plebeculæ. Nam vt de Sacris Biblijs primo loco dicamus, quis non osores lucis, tenebrionesque vaferrimos agnoscat hæreticos? mitto nunc antiquos, nouissimos mihi volo, qui cùm particulas penè innumeras è sacris codicibus expungere, tùm octo ipsos libros de veteri Testamento, Epistolas sex de nouo præcidere non sunt veriti, vbi iam indè à Diui Augustini temporibus, idest vndecim ante sæcula eundem omninò Canonem sacrorum librorum Apostolico oraculo declaratum obseruabat Ecclesia, quem hodie hæretici recentiores excindunt, Catholici sartum tectumque conseruant. Itanè? Quòd olim Sedes Apostolica præsenti afflata Deo, quòd Oecumenica Concilia è flore summorum Præsulum collecta, quòd Doctores Ecclesiæ sanctissimi iuxtà, & sapientissimi, quòd Respublica Christianorum vniuersa, quòd denique totius Orbis Christiani consensus, per centena, perque millena annorum constantissimus illibatum semper inuiolatumque tenuit, hoc ausit infringere, hoc temerare temporibus nostris nescio quis tertius Cato è Cælo accersitus, ex Orco meliùs, nescio quis magisterculus genio nouitatis, ductu perfidiæ, ausu tartareo? Scilicet quia mendaciorum suorum caliginem dissipandam cauent in meridie sacrorum codicum, miramini hosce lucifugas in ipsos armari codices, illos corrumpere, proscribere, perdere, ex quibus veritatis Catholicæ fulgor supernus explicatur? quia Epistolam Diui Iacobi Apostoli repugnantem omninò videbat Lutherus nouo suo placito, per quòd in sola fide Iustitiam constituebat, abesto (inquit) hæc Epistola à Canone bibliorum. Quia libris Tobiæ, Ecclesiastici, Machabæorum mirum, quàm disertè statuitur Patrocinium Angelorum, libertas arbitrij, preces, & sacrificia pro Defunctis, Diuorum hominum intercessio; Dispungantur è censu sacrorum hi codices,

dices, edicit Lutheranorum factio. His ijdem vestigijs hærentes postmodùm Caluiniani delumbarunt vetus Testamentum, ijsdem pòst Geneuenses, præcidentes librum Estheris, mutilantes tribus penè capitibus Danielem. Ne miremini; ars ista peruetus Hæreticorum est: Acceperant olim ab Ebionijs, qui omnes Diui Pauli Epistolas abiurarunt, vt reuocata per eos circumcisio staret, per Paulum antiquata: Acceperant à Manichæis Euangelium Matthæi, Actaque Apostolica proscribentibus, quòd illud conuinceret, Christum prognatum ex Virgine; hoc verò Spiritum Sanctum Christianis multò antè, è Cælis illapsum, quàm Paracletus ipsorum, Persa nequissimus erupisset. Hoc igitur nè miremini Auditores: Miramini potiùs mecum, imò verò stomachamini, quòd secundo loco proposueram, calliditatem hæreticorum fraudulentissimam in tractandis scriptis Sanctorum Patrum. Non enim nesciunt, quantùm pondus auctoritatis habeant Patres in Ecclesia, quantùm illorum sensus ad arcana bibliorum detegenda, ad Fidei stabilienda capita, ad euellenda Nouatorum consilia, & machinas euertendas. Itaque non mediocris huic negotio sudata horum industria est. Stomachamini, inquam, mecum, quoties obseruare contingit, vti homines isti nequissimi auctoritatem Sanctorum Patrum in suarum hæresum præsidium prætendentes, non suis illos verbis, sed alienis loquentes proferunt; & si qua sint verba illorum, ita loco motis, ac nonnunquàm etiam expunctis, vt sententiam efficiant ab Auctorum mentibus alienam; atque ita obtorto collo reclamantes ad suos errores confirmandos sacrilegè pertrahunt: mutilant sententias, præcidunt præcedentia, resecant quæ sequuntur, vndè Mens auctoris deprehendi possit; verbum aliquod interdum eradunt, vndè sententie tota pendet: quæ cohærere debuissent, disiungunt, perperam distinguunt, studiosè Græca, & Hæbraica malè vertunt, aut etiam corrumpunt. Tales autem impostores (si Deo placet) tam mala, imò nulla fide, se fidem nobis instaurare iactitant, quasi veritas mendaciorum ope indigeret. O genus hominum procul ab hominum finibus amandandum; O pestem, ò virus religionis in infimam Tartari oram relegandum. O caliginem, O tenebras plusquàm Cimmerias, & vno dignas Doctore Cacodæmone. Eas vt euitemus cautiùs, Auditores, ne pigeat in lucem Sacrorum Canonum intendere parumper oculos, dum aliquas de ijs Theses disputandas vobis propono.

GRATIÆ

GRATIÆ.

IN hoc vmbraculo Sapientum (quis credat?) luce sumus fruiti Sacrorum Canonum: & mirati, hæreticos in meridie ipso Catholicæ veritatis cæcultare. Credite hinc Auditores humanissimi, in medio ipso silentio excipere vos posse præconium gratiarum, quas in vos habere profiteor, vocalissimum.

IVS CANONICVM.

QVàm sit grauis secundùm Diuinos Codices, quàm stabilis, & inconcussa Oecumenicorum Conciliorum auctoritas fundandis Ecclesiæ Sacrosanctis placitis, illo satis luculento, nondum satis celebrato dicto Gregorij, vel indè Magni Doctoris, Magnique Pontificis, testatum habemus (N.N.). Cùm is Concilijs quatuor, Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, Chalcedonensi nihil se minùs fidei, nihil minùs venerationis deferre profitetur, quàm sacris Euangelij quatuor voluminibus. Quo equidem tanto, tantique sapientis oraculo Auctores quoque Hæreseon quantiscumque artibus, & armis instructi aduersùs Catholica dogmata (quis neget?) fatali hoc quasi telo confossi, turbine reuulsi, fulmine icti sternuntur? Ita planè, Auditores, Euangelij cognata Concilia sunt, alterum altera concorditer referunt, vni, & eidem æternæ veritati reuelandæ ambo conspirant. Est tamen (dabitis veniam) est caput vnum, quòd proferamus in medium, non quasi ad censuram; sed ad intelligentiam altiùs acuendam, dignum propterea hoc loco, dignum corona ista eruditorum. Quid sit, cur è quatuor memoratis Concilijs, Nicænum & tempore, & celebritate princeps, de Filio Dei aduersùs insaniam furialem Arrij, caput fidei maturè discussum proponens, Gentium ipsum esse, non factum decernat: Ioannes autem Baptista, altero Ioanne teste in Euangelio, index ipsius Filij Dei in Humanis visi, & præco æternæ veritatis, factum illum affirmet perspicuis verbis: Qui post me, aiens, venturus est, ante me factus est: Neque multò pòst ijs repetitis, Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est. Tunè ergo discordare, atque adeò repugnare dixeris Euangelio Concilium in grauissimo Diuinorum dogmatum, quo nutante, omnis illico Trinitatis augustæ maiestas, omnis Christi Seruatoris gloria, omnis Ecclesiæ suæ nitor, & firmitas ruit? Neque te putes quæstionem diremisse, temporariam

ab

ab æterna Christi Domini dispescendo natiuitatem: quasi hunc vti hominem factum velis ante Ioannem, quandoquidem Ioannes ipse sexto, antequàm Christus, mense conceptus esse fertur testimonio cælestis internuntij Gabrielis: Ecce (inquit ad Virginem nondum Deo fœtam). Ecce Elisabeth cognata tua: & ipsa concepit Filium in senectute sua, & hic mensis sextus est illi. Æternam hic igitur subaudire natiuitatem cogerere, vt Christum, quà Deus est, esse factum admitteres, applaudente ita Arrio, ingemiscente Concilio. Ac mihi quidem implicatissimo huic nodo soluendo intelligo opus esse glossa, non gladio, lingua dico Historici alterius Euangelici. Est enim permirum, reliquos tres ab Ioanne Euangelistas illam interpretari sententiam vna omnes, & eadem locutionis formula, quæ ortum Christi æternum facilè suggerat. Ait enim ex Diuo Matthæo Ioannes Baptista, *Qui autem post me venturus est, fortior me est*; Ex Diuo autem Marco, *Venit fortior me post me*. Tandem ex Diuo Luca, *Veniet autem fortior me*. Iam committite si placet cùm primo postrema oracula: Neque enim fortiorem Christum prædicaret Ioannes, si illum admitteret factum non secus, ac ipse cùm reliquo gregè mortalium factus dicitur à conditore omnium rerum: Vt, vbi opus habuit Ioannes fieri, imbecillus ipse per se, & in se nihil, tametsi Diuinis pòst virtutibus decoratus supra natos mulierum vniuersos, Christus illo fortior infinitis partibus, atque immenso potentior minimè indiguerit fieri, per quem maximè facta sunt vniuersa. Atque vt scrupulum iniectum tollatis ex illa voce Euangelica, consulite Ioannis sermonem ex originario codice, nimirùm Græco, vbi non magis factum legitis, quàm natum, siue genitum: sic enim habetis ἐμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. Audistisnè τὸ γέγονεν à themate anomalo γίνομαι, præterito medio tanquàm à γένω, particulari quidem significatu Latinis *Fio*, *sum*, communi autem *Nascor*, *Orior*? Et certè res omnes præter Deum conditorem quis neget fieri hoc ipso, quòd eæ nascuntur, quòd esse incipiunt? πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο inquit Ioannes Euangelista. *Omnia per ipsum* (Verbum scilicet Diuinum) *facta sunt*: ipsum autem contrà Verbum quia minimè potuit fieri, quid nisi nasci debuit? Natum propterea, atque genitum, non factum perhiberi. Quæ cùm ita sint, deprehendatis licebit Nicæni Concilij, cùm Euangelio Ioannis Diuinum, mirandumque concentum. Γέγονεν de Filio Dei æterno vsurpat Euangelium;

lium; γεννηθέντα repetit Concilium, voce eodem ex themate anomalo inclinata: Nequis autem præter communem significatum interpretetur τὸ γέγονεν, cauet Concilium, adiecta quasi glossa οὐ ποιηθέντα, quæ postera vox sensu communi factum, conditum, creatum esse Dei Filium, vti res cæteras, inficiatur. Repetit in Symbolo, quòd in Concilio tulerat suffragium Diuus Athanasius, vtique Græcè scriptum ὁ υἱὸς ἀπὸ τοῦ πατρὸς μόνου ἐστὶν, οὐ ποιητὸς, οὐ κτιστὸς, ἀλλὰ γεννητός. Quid? ergone errati arcessetur vulgata Lectio Bibliorum, quæ Latinam vocem per Nicænos Patres proscriptam retinet? Quidni Hieronymus sacrorum repurgator Librorum illam *nati* adulterinam expungeret, germanam reponeret? Apagite hinc, Scioli; adeste scrutatores curiosi rerum sacrarum; non est sistendum in limine; introspiciendum est prorsùs, si auetis thesauros deprehendere cælestis veritatis. Euoluite, quæso, curiosiùs locum eundem Euangelij, decurrite subtextum indè sermonem Baptistæ. Ait enim eodem primo capite, numero 30. indigitans confluentibus ad baptismum turbis Deum Seruatorem in humanis ibi præsentem: *Hic est* (inquiens) *de quo dixi* (en interpres ipse sui) *post me venit Vir, qui ante me factus est* (*quia prior me erat; & ego nesciebam eum*) Græcè ità adamussim, ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν. (ὅτι πρῶτός μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν,) Virum cùm exprimat, Christum, vt hominem non indubiè hic vsurpat; minimè vt Deum, (en indè omnis de concordia Concilij cum Euangelio restincta lis) *Virum*, inquam, Ioanne superiorem ætate, sin minùs natu; neque enim Ioannes nisi præsentia Christi vtero conclusi Virgineo, in vtero ipse vetulæ sterilis Elisabetæ sextum post mensem, & expiatus originali labe, & vsum humanæ rationis adeptus, appellationem Viri promeruit; Christus autem homo iam indè à sui conceptus articulo, ad Diuinæ personæ coniunctionem omnibus cùm naturæ tùm gratiæ donis consequente honorario cumulatus, prior vtique Ioanne *Vir* antè ipsum factus, indè fortior, hoc est quouis simplici viro virilior iure, ac meritò audiuit, & ita fortior, vt vèl cæca huiusce præsentia gemino intercepta claustro materno expedire illum vno momento quiuerit peccati nexibus, & in valentem athletam cælesti gratia superfusa inungere. Quamobrem nihil cùm sonent contrarium Concilia Euangelio, & ipsi sibi diuersis in locis Euangelium perbellè concinat, Cognoscite, Auditores, quantus è Lectione diligentiore Sacrorum Canonum fructus ad

præsidium Christianæ Rei suis à studiosis demetatur. Id clarius quoque elucebit, ne pigeat Nos de capitibus nonnullis, quæ iam in conspectum profero, disputare.

GRATIÆ.

CONcordare intellexistis, Auditores, cum Diuino Euangelio Sacrosancta Concilia. Vtinàm & concordare mea posset oratio cùm animo in vos meo ob exhibitam mihi disputanti humanissimam attentionem æternis nexibus mancipato.

IVS CIVILE.

ADeste ingenia laureata, & mihi laureæ candidato dicterium pro Astræa exquirenti intendite benignum obtutum. Enimuerò, inquam, aut Amor auctor est Legis, aut Lex Amoris. Miramini conceptionem mentis? Adeste mox probaturo. Nemo, inquam, vestrum illud improbet apud eruditos tritissimum, *Amor musicam docet*. Platonis id placitum est Philosophorum sine controuersia Principis, Stagyritarum magistri, sapientiæ oraculi, Diuini inter homines hominis. Platonis repeto. Dixi satis. Ergo si Musices doctor est Amor, auctor consequenter idem est Legis, Iuris conditor. Quid enim per fidem vestram Musicæ magis competit, quàm diuersis ex tono vocibus temperamentum cuique suum indere, sono cuique suos distribuere numeros, concentum in ipsa cantuum oppositione facere, dissonantiam fidium consonam, discordiam concordem certa modorum præscriptione continere? Huic (quis nesciat?) concinit natura Legis, colludit Ius. Nam quòd capita multa ortu, ingenio, studio non modò diuersa, sed pugnantia quoque, vnam tamen in ciuitatem consentiant: &, quæ singulorum res est, communis existat: Quòd nobilium elationem contumacia plebis admittat: Quòd idiotas patiantur literati: Quòd huius ferocia illius humilitatem minimè obruat, huius opulentia inopiam illius suffulciat, potentia imbecillitatem, consilium amentiam: Denique quòd non ita se quisque suum agnoscat, quàm alienum: vni sic subsint omnes, vt vnus omnibus, vitam singuli propriam pro vita omnium communi paciscantur: Hoc ipsum, cedo, quid est aliud nisi musicum quoddam temperamentum ex oppositis, & contrarijs consecutum; vnius autem Iuris administratione perfectum? Atque hanc symbolicam Musicen cui alij, quàm Amori referamus acceptam, cuius proprium est, ex mul-

tis

tis vnum indiuiduo nexu constituere? reluctantes genios, aduersaria studia mirabili quodam fœdere conciliare? Auctor igitur Legis idem, qui Musices, Amor: Addo, & Lex Amoris. Nam quæ concordiam studet discordiam proscribit, certè non tàm pabula Amoris ministrat, quàm semina. Amat Ioannem Baptistam Mancinium, Cortonensem patricium, propter eximiam Iuris vtriusque peritiam FERDINANDVS II. Hetruriæ Magnus Dux, quem vnum è multis summis viris esse voluit suum in Romana Curia Agentem. Amat Franciscum Mangelium nobilem Foroliuiensem eadem facultate cultissimum RAINVCCIVS Parmæ Dux, atque eius virtuti, ac dexteritati res suas eadem in Curia agendas commisit. Amat FRANCISCVS Mutinæ Dux Franciscum Gualengum patricium Ferrariensem, & Comitem, cuius politissimos mores, & Iuris summam prudentiam eadem Curia in dies magis obseruat. Amant alij alios consultissimos legum sui Principes, à quibus non tam virtutis referunt testimonium, quàm arrham amplitudinis. Amàbitis ipsi me quoque (non dubito) Viri sapientissimi, si quarum legum intelligentiam egregiè profitemini, Theoremata per me acriter propugnari, hoc est sustineri Legum ipsarum dignitatem videbitis. Amabo ego vos contrà, si mihi in tanta relaboranti humanitate vestra adfueritis. Sic erit & Amor Auctor Legis, & Lex Amoris.

GRATIÆ.

AMorem Antiquitas cæcum expinxit. Ego & mutum expressetim. Quippè Amori in vos meo propter adhibitam disputanti humanissimam audientiam nullis exæquandam gratijs, non nisi silentio par est responderi.

IVS CIVILE.

REspublica bonarum legum præsidio, atque optima iuris administratione quemadmodùm fortunetur, infortunatus illarum declarat casus, quæ Numine irato Principum tyrannorum libidini patuerunt. Insigne, si quòd aliud, mihi fortè oblatum exemplum est (Viri Eruditissimi) cùm nuper Patauina, Taruisianaque euoluens monumenta, subsecíuas horas genio permitterem. Scilicet Ecce linum, & Albericum offendi, damnata illa capita impotentissimi dominatus, non tàm vnius parentis geminos fœtus, quàm effœtæ immanitatis geminata monstra, horrori malorum, execrationi bonorum nata. Ille Patauium, Hic

Taruisium, Vrbes Italiæ percelebres tam barbara præssere tyrannide, vt & vita ibi gentium diuturnæ mortis acerbum genus existeret, & fugæ tentatio maturatum funus. Innocentiam illic prætendere, culpæ vertebatur; aliena complorare damna, sceleri; suas lugere iacturas, facinori puniundo. Cerneres constringi funibus nondum fascijs exsolutos infantes atque adeò primos inter anhelitus, qua vix tùm fruebantur, auræ vitali violenter eripi, vt neque vitæ conscij, neque pauentes mortis priùs addiscerent mori, quàm viuere. Ruere confossam ferro matrem super lacerum, expirantemque filium: patris interitum nequaquàm fletu, sed excidio totius familiæ comitari. Coniunctio quippè sanguinis quædam veluti contagio ab vno in alium odia transfundebat; odia verò ipsa ineluctabilem consciscebant mortem, vnicum tantorum malorum remedium. Horum carceres, instar penè tartari, vbi caligo sempiterna, vbi sine solatio quærelæ, sine pabulo fames, sine tumulo cadauera olentia, sine salute spirantes, horrendoque spectaculo permixti mortuis (sepulti meliùs) quibus halitus erat vitæ, iacebant: Vsque eò frequentes occurrebant, confertique miseris hominibus, vt & deserta spectasses in vrbibus, & in carceribus vrbes miserorum. Euerti post hæc augustiores Ædes, magnificentioraque tecta dirui: celsiores æquari solo turres: denique decorem omnem florentissimæ Ciuitatis, ac speciem Vrbanam omnem deplorandum in modùm deperire. O Rempublicarum miserrimam, cui scilicet suggerit libido iura, vesania condit, furor ministrat, tyrannis exercet. Afferte vos illam, Viri Sapientissimi, atque astros dominantes vincite tristitiam fati, retractate minas, componite ad felicitatem Horoscopum; & mihi Iuris apices disputatione tractanti adeste auribus, fauete humanitate.

GRATIÆ.

PRo Iure disputans, Iustitiam defendi publicæ felicitatis præsidium. Ipsa nunc exigit à me Iustitia, vt debitas agam humanitati vestræ gratias, Iustitia eadem cliens, & Iudex. Sed ego nullius æris homo, nullius facundiæ Orator prouoco à Iustitia ad humanitatem ipsam vestram, quæ meam dum excusat inopiam, simul vestra merita nullis æquanda gratijs pronunciat.

IVS CIVILE.

Sanctiſſimæ illæ ſemper, ſi quæ aliæ, in benè conſtitutis ciuitatibus habitæ leges fuerunt (Florentiſſima Sapientum corona) quibus conſulto caueatur, ſua cuique ciuium vt prompta ſint, vndè & pro benefactis afficiantur, præmia; & pro maleficijs; ſupplicia. Equeſtri diſciplinæ non ineptè quis conferat politiam, vt adminiculo duplici vtendum eſſe dicat, nunc quidem calcaribus, quibus vrgeantur in iter virtutis reſides, nunc autem fræno, quo procliues retrahantur à vitio. Ingens eſt prorsùm Reipublicæ moles, huiuſce æmula Vniuerſi; nec vllo architectanda Archimede, niſi duplici fundata polo clementiæ, ac ſeueritatis. Annè verò paria fuerint officia in impares? aut idem ſupercilium Principis in probos, ac nocentes? Si quidem Virtutis, ac Vitij alia eſt, atque alia ratio, quis non videt tantùmdem delinqui, ſi ſua benemeritus mercede fraudetur, ac malemeritus ſua? Hoc adeò religioſum eſt, Auditores, vt nec præmia compenſari ſupplicijs oporteat, nec ſupplicia præmijs. Recito teſtem è Romana Republica Horatium, nobile illud compendium non tam belli Albani, quàm tergeminæ virtutis germanorum. Cui enim tutiùs committeret Patria fatum ſuum, quàm qui germanis duobus commilitonibus deſtitutus aduersùs tergeminos Curiatios, eoſque integros, & ſpe inſtantis victoriæ ferociùs vrgentes nequaquàm corrupit dolo virtutem, ſed fulſit; vt in tam periculoſo congreſſu, in tanta Martis inuidia vnus, ac ſolus euinceret in tres fuga ſimulata diſtractos, quòd duobus ſtipato, atque coniuncto euincere ſibi fortuna negauerat. Meritis iſtis nulla profectò par merces præter æternitatem. Verùmtamen parùm fuiſſe dixerim, vt legitimo cùm triumpho repeteret Vrbem Horatius, niſi indignum vitæ reddidiſſet funeſtans triumphi gloriam caſus ſororis. Quàm cùm viduam ex nece vnius Curiatij, fletibuſque parentantem viro offendiſſet, victor barbarè inſoleſcens in leuiri cineres, cruorem pro lachrymis à ſorore exegit. Indignum oppidò facinus, & cum ipſo auctore damnandum. Quid autem? ſuſcipiet aliquis. Damnandum tu dices iuuenem ſtrenuum inter paucos, qui ſuam, fratrumque vitam pro patria libertate ſpontè pactus nunc quidem victor non tam triumphat de ſua victoria, quàm ſuggerit triumphi ſegetem vberrimam patriæ? Damnandum, qui mox ciuibus damna omnia cum ſeruitute ſuomet propulſauit diſcrimine?

nu?

ne? Damnandum, qui fororem licèt fuam, vxorem tamen hoftis, hoc eft fcintillas fatalis incendij metuendas continuata victoria reftinguit? Damnandum, qui germanæ fuæ eiulatus iubilo præfenti ciuium ratus iniurios, eadem, qua leuiri hoftis audaciam fiftendos dextera, eodem expiandos ferro putauit? Damnandum dico illum, qui ob cumulum meritorum in Rempublicam ex tam nouo victoriæ genere, nullum par præmium, nullum, quo memoria certè transmittatur, dignum fatis trophæum excogitari videtur poffe? Damnandum enimuerò iudicat, neque id temerè, Populus Romanus tantùmdem indignans pofteriùs facinus, quantùm fuperius plaudens: leuiri necem virtuti, fororis, furori vertens: adorans vltorem hoftis, inimicæ vindicem difcreto aufo deteftans. Vos, Viri Auditores, rectà lance rem pendite, & iudicium totius populi à fenfu populari fequeftrum ponite. Nam cùm damnatum antè Horatium à populo, fententià poft mutata abfolutum videbitis, damnabitis hercle ipfi populum præpofteri confilij, ftupebitifque rem nouam, quemadmodùm extemporè prudenter cenfuerit, confultò autem temerè. Nam nullam videre eft benè conditam Rempublicam, quæ in eam confentiat legem, Meritis ciuium vt aboleantur culpæ: quin fua benefactis mercede, fua pœna criminibus præfcripta, fi quem honefti aufi authorem ornauit, in eundem poft reum fceleris animaduertit, nulla fuperiorum meritorum habita ratione. Hoc fi teneat inconcuffum, perdurabit ad multum ciuitas libera, fin fecus, ex facili collabetur. Date obfecro Ciuem, præclare de Republica meritum, beneficentiæ infignis exemplo commendatum. Huic (quis neget?) ad illam celebritatem nominis, ad illam auram applaudentis, affentantifque gloriæ quiddam facilè in animum fubrepit arrogantiæ, vt citrà culpam, aut certè metum fupplicij aliquid etiam patrare iniquius fe poffe integra dignitate confidat. Superbiet is, mihi credite, efferetur infolenter, omnem breui ciuilitatem tollet, exturbabit; ni tumidæ erumpenti ceruici ferrum, & faces fuppliciorum feuerus admoueris. Neceffum eft quidem, fi velis ab nocentibus pœnas metui, vt innocentibus, vt beneficis in promptu fint præmia. Sit quantulacunque Refpublica, fit tenuis, arcta, gracilis, vix tantulum in ære habeat, quòd effundat in munus. Ab hoc tantulo ne abftineat effundendo. Ampliffimum ducet, quifquis in rerum vel magnificè geftarum mercedem referet. Cumulari fe putabit, vbi nihil intelliget fuppetere patriæ, quòd non fibi detulerit. Nullum adeffe genus ornamen-

namenti, nullum existimationis publicum testimonium, quòd non ipsa meritis eius lubens, ac prompta decreuerit. Faciat fidem orationi nostræ ex Romanorum Republica vetere, Horatius Cocles. Faciat Mutius Sceuola, duo illa tam lumina Patriæ, quàm fulmina hostilibus copijs, quæ verò merita tantorum capitum? quantus cumulus? Sed iugera terræ duo in singulos distributa nomine publico exæquasse visa sunt cumulum meritorum, quòd Reipublicæ eo temporis tenuissimæ fortunam exæquabant. Bellissimum in rem nostram est Manlij Capitolini exemplum. Huic nobilitate generis claro inter Romanos, arce Capitolina aduersùs Gallorum oppugnationem strenuè seruata modicum farinæ attribuit Senatus remunerationis loco. Quàm sanè gratiam dignam omninò ille adiudicauit, & ex fortuna rerum præsente peramplam, certè quidem perhonorificam. Sed, vt gratam expertus erat patriam; sic tantùmdem pòst seueram, nec prioribus meritis in posteriore delicto exorabilem. Siquidem in affectati Regni suspicionem veniens, ex ea ipsa, quam seruauerat, Arce præcipitatus, triumphum seueritatis funestissimum in Capitolio ipso legitimè meruit, grauissimo Senatus, Populique Romani iudicio. Quare quanta sit sanctitas legum, videtis, vt probos alioqui ciues perdere, ne illæ perdantur, ratio ipsa Iuris quandoque exigat. Nec enim personæ penduntur, sed merita, suismet quidem sigillatim momentis. Vt illa demùm perfecta, & omnibus absoluta numeris Respublica probetur, vbi re ipsa præstatur, quòd vulgari adagio circumfertur, *Fiat ius, & pereat Mundus*. Erit igitur pretium operæ, Studiosissimi Iuuenes, si decerptis ex Iure positionibus hodiernum vmbraculum instituta disputatione occupauerimus.

GRATIÆ.

ME tam rapiunt constituta per Leges homini grato præmia, quàm terrent ingrato pœnæ. Præstate obsecro ipsi vos hodiè vel prædes, vel vades. Cùm primùm mihi sidera largientur, parem hodierno merito vestro facultatem, tùm memet erga vos nequaquàm ingratum fore.

IVS CIVILE.

PErsuasum habent plerique, & eam altiùs fixere sententiam animo, nihil cùm altero tam ægrè conuenire, nihil tam acriter pugnare, atque cum Ciuili vita Militarem. Hinc sæpe-

numero

numerò fieri videmus, siquis mereri stipendia decernit, vt is protinùs non modò vestitum immutet, sed moribus quoquè, consuetudine, voce, præsentia Ciuilem quemque vsum veluti poscente officio deponat. Neque enim Ciuilem se habitum induere posse putat, qui ad omnem vim expeditus, promptusque comparatur: neque sibi esse posse ciuiles mores, & studia, qui & mores illos effæminatos existimat, & minimè secunda suis ausis illa studia: neque videri congruum, vt communem præsentiam sermonemque teneat, qui ore toruo, qui Scythicis mystacibus, qui diris conuicijsque terriculo parat esse cæteris hominum. Quæ quidem sententia speciem veri habet hac tempestate simillimam. Verùmtamen si prisca instituta euoluantur, nullæ magis coniunctæ res, nullæ magis concordes extabunt, quæque ita bellè necessitatis lege concurrant. Etenim quacunque in arte, quæ ad politiam communis vtilitatis gratia refertur, irrita fierent scita omnia ad viuendam cum Dei religione, legumque metu vitam spectantia, ni forent in promptu illorum præsidia, quæ, si bene ordinentur, non benè etiam ordinatos tuentur populos. Sic & vicissim bonæ leges militari defectæ præsidio ruunt, non secus atque in Regali domicilio fulgentes auro ac gemmis parietes, vbi dio expositi, vndè ab imbribus protegantur, munimentum desiderant. Quòd si reliquis in ordinibus ciuitatum atque Regnorum in id summoperè studebatur antiquitùs, vt fideles homines, vt pacifici, vt Religione pleni conseruarentur, id certè Militiæ ingeminabatur. Nam quo ab homine plùs fidei exigat Patria, quàm ab eo, qui mortem ipsius gratia pacisci debet? quis studio pacis vehementiore teneatur, quàm qui vnius belli iniurijs lædi potest? Quis religiosiùs Deum colat, quàm cui discrimina vitæ in dies maiora subeunti opus est magis illius præsenti Numine? Hac benè perspecta necessitate ijs, qui siue leges ferebant ciuitatibus, siue militaribus studijs præficiebantur, habebat militum vita, qui se & laudibus summis ornaret, & acri prosequeretur æmulatione. Hoc verò ætatis inuersæ cùm institutum probatissimum penitus iaceat, discordetque longè ab antiquorum præscriptis hodiernum; quid est, cur miremur obortas fuisse istas sententias, quæ inuisam cum suis asseclis militiam reddunt? Cedant igitur necesse est Arma Togæ; Cedat triumphalis laurea auctrici Legum linguæ; quando hæc tàm bello, quàm pace imperium latè obtinet: armata legibus bellum vrget, in Toga Sagum induit; sine lauro distribuit laureas; pacata militat; imbellis triumphat.

Vid ete,

Videte, Legum studiosi, quantus patescat vobis campus ad gloriam. Hæc purpura, hoc sceptrum, vndè Reges, & Principes digniore pompa præsunt cum imperio populis, quàm imbuti murice, quàm auro fulgentes. Fuerit igitur magnanimitatis vestræ exposita per me theoremata Iuris, vestri acumine ingenij tentare, iudicij pondere pensitare.

GRATIÆ.

Cuilibus legibus conciliari studia pacis & belli, quis credidisset è vulgo? Creditis ipsi optimè, Sapientissimi Viri. Nunc verò quis credat, conciliari cum iactura victoriam? Vosmet efficitis, Humanissimi; quùm me humanitate vestra victum, abire victorem iubetis.

IVS CIVILE.

QVantùm sugillat posteritas quorundam capitum memoriam, quæ indicto Naturæ bello perdendis cum abolitione legum Imperijs nata, ceu monstra teterrima belluinæ feritatis in hanc prodisse lucem videntur: tantùmdem obseruat in fastis, & adorat illorum nomina, qui humanæ propaginis non filij magis, quàm parentes dignum diademate caput, dignamque Cælo mentem fundandis, constabiliendisque Rebuspublicis ad felicitatem mortalium, æternique Conditoris gloriam deuouerunt. Et quamquàm nemo vnus aut ita sit deturbatus mente, vel constans; aut ita vita corruptus, vel integer, cui, si duplex hæc omnium conditio proponatur, non illos laudibus efferendos, quibus laudes debentur; quibusque probra, probris vrgendos esse putet: Tamen nescio quo postmodùm deliramento iudicij, falsæ plerique gloriæ, falsique boni specie hallucinantes in eorum se proripi gradum, seu sponte, seu per inscitiam patiuntur, qui regnandi instituto, & artibus vituperationem potiùs, quàm prædicationem aliquam demerentur. Quid enim turpius ad notam, aut furialius ad insaniam, quàm vbi Rempublicam, Regnumuè sancire quis posset immortali cum fama nominis, cum securitate animi, cum facti celebritate; ad tyrannidem sua conferre malit consilia sempiterno cum dedecore, cum capitis discrimine, cum facinoris conscientia? Nego enimuerò aliquos fore ex his, qui priuatam in Republica vitam viuunt, quibus si vel meritò, vel fortè fortuna Principatus deferatur, si euoluant historias, & veterum monumenta perpendant, non

ij malint priuati degere; Scipiones, quàm Cæsares: quique iam tenent Principatum; Agesilai, Timoleones, Diones, quàm Nabides, Phalarides, Dionysij. Hos enim contumelijs summis affectos cernerent, illos encomijs. Cernerent quemadmodùm Timoleoni, ac cæteris nihil minùs auctoritatis fuerit, quàm Dionysio, atque Phalaridi; securitatis tamen plùs multò fuerit. Nec verò quisquàm sit, qui gloriam Cæsaris hallucinetur, audiens maxime per Scriptores celebratum. Nam laudatores habet fortuna illius corruptos, diuturnitas verò Imperij territos, cuius vtique Imperij regimen ab eius pendens supercilio facilè vetuit, quò minùs liberè de eo pronunciarent Scriptores. Attendat hic, licèt, res de Catilina conscriptas, tùm demùm quomodò scriptores liberi habituri Cæsarem essent, intelliget. Est autem detestabilior iste, quò peius meruit qui perfecit, quàm qui solùm meditatus est nefas. Attendat simul quibus laudibus honestent Brutum. Ita vituperare cùm nequeant illum præpotentia, celebrandum eiusdem aduersarium arbitrantur. Vnà id attendat quisquis obtinuit clauum in Republica, quàm commendatos habuerit Mundus, ex quo Roma potita rerum est, Cæsares illos, qui in summa potentia continentissimi, legibus promiscue paruerunt, optimorum Principum appellatione inclyti, præ ijs, qui vestigijs aduersis institere, monstra seruitutis in Imperio damnata. Viderit profectò, vt Neruis, Titis, Traianis, Antoninis, Marcis necessaria minimè fuit Prætoriana cohors, nec legionum caterua ad sui præsidium; quippè qui suos ipsorum mores, populorum fauorem, Senatus beneuolentiam munitissimi cuiusque præsidij loco habebant. Viderit simul, vt Caligulis, Neronibus, Vitellijs, alijs tam multis consceleratis Cæsaribus Orientales vnà & Occidentales copiæ impares erant aduersùs inimicos tuendis, quos sui sibi corrupti mores, quos vita perdita, artesque infandæ collegerant. Quòd si accuratiùs expendatur illorum historia, monebitur satis quisque Principum, quæ sibi ad gloriam, ad vituperationem; quæ ad securitatem, ad formidinem pateat via. Quandoquidem ex Cæsaribus sex & viginti à Iulio ad Maximinum, cæsi fuere sexdecim, sublati fato communi, decem. Nec legem vitiat, quòd vel vnus Galba inter tot scelestos probus memoretur occisus, vel vnus Seuerus inter probos scelestus communi morte sublatus: Cùm & illum corruptela militiæ per antecessorem relicta perdiderit, & huic summa quædam fortuna cum bellica virtute conspirans singulari apud mortales exemplo afflauerit.

rit. Viderit prætereà, quo pacto institui Regnum bonum possit, vbi disciplinæ sinceritas alio ex fonte, quàm ex vera religione petitur; cùm illorum, qui sceptrum Romanum hæreditario iure capesserunt, nemo non improbus præter vnum Titum, euaserit; qui verò adoptione, nemo ferè non probus, velut ij quinque à Nerua ad Marcum. At enim cùm ad hæredes Imperium maiorum non etiam disciplina cecidit; in suam reuolutum est cladem. Iam sibi Princeps proponat à Nerua ad Marcum tempora. Conferat cum ijs, quæ præcesserant, quæquè mox successere: Tùm quibus natus esse, aut quibus præferri cùm imperio malit, sibi deligat. Nam quibus dominati sunt probi, cernet securum inter securos ciues Principem, iustitia, & pace orbem florentem. Cernet sua cum auctoritate Senatum, cùm honoribus Magistratus, cùm fortunis ciues, cum dignitate nobiles, cùm pretio virtutem, cùm felicitate vitam singillatim omnium: omnem ex aduerso liuorem, licentiam omnem, corruptelam, libidinem, ambitionem extinctam. Aurea cernet tempora, quibus tueri cuique suum liceat. Quid quæris? Triumphantem cernet Orbem terrarum, plenum maiestatis, & gloriæ Principem; charitatis, tranquillitatisque populos. Conijciat post, licebit, obtutum in tempora reliquorum Cæsarum. Næ illa offendet inimicitijs atrocia, seditionibus discerpta, pace belloque immania, tam multos ferro sublatos Principes, tot ciuilia, tot externa bella: vexatam Italiam, ac nouis æstuantem infortunijs, dirutas in ea, depopulatasque ciuitates, exustam vrbem vrbium Romam, per suosmet ciues, euersum Capitolium, vetusta Templa solo æquata, corruptas cæremonias, plena adulterijs oppida, exilijs maria, sanguine scopulos. Cernet innumerabilia Romæ exempla crudelitatis: ingenuitatem verò, diuitias, honores, virtutem in primis capitali versam facinori. Cernet præmijs affectos accusatores insontium: Cernet præuaricantes in Dominum seruos, in Herum liberos, & quibus defuissent inimici, ab amicis ipsis oppressos. Atque hinc intelliget, quid & quantum debeat Roma Cæsari Iulio, quid Italia, quid Orbis vniuersus: absterrebiturque penitus, si sensus humanitatis fuerit, ab affectandis malis temporibus; simul & flagrabit consectandi bonorum cupiditate. Enimuerò anhelanti Principi humanam gloriam, optandum foret, vt corruptam adiret Ciuitatem, quàm non vt Cæsar perderet, sed vt Romulus stabiliret; nec putem ego ansam gloriæ maiorem aut sidera largiri posse, aut homines peroptare. Quòd si Ciuitati con-

 stituen-

ftituendæ necessum esset abdicari Principatu, excusandus ille forte, qui, ne gradu caderet, in ea constituenda remissior esset (quamquàm descensu præueniat casum, oportet, qui & officij ius inuiolatum, & suum ipsius decus apud prudentes viros sartum tectum habere studet.) Sed his conspirantibus quisnàm excusationi superrerit locus? Igitur quicunque Cælo arridente occasionem istam offenditis, in biuio sistitis; vt istac flectentes, securitatem viui, gloriam defuncti nanciscamini: Illac verò distracta, diuturnos angores, infamia post fatum continuatidos sempiterna.

GRATIÆ.

DVximus præfando lineamenta ex Principe optimo felicis Imperij. Sed defuit manus operi. Vos præstando addidistis; & humanitate singulari in me disputantem exhibita, illud monuistis, optimi esse Principis, ea in subditos beneficia congerere, quæ gratias ipsorum non habendas modò superent, sed etiam agendas.

IVS CIVILE.

CIuilium legum quanta haberi debeat sanctitudo commendauit luculentissimo Elogio Tullius, *Nibil* (habens) *tam ad ius, conditionemque naturæ, quàm Lex: sine quà nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens, nec hominum vniuersum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse Mundus potest*. Verùmtamen (subirem ego) cùm nulla quandoque domus, nulla ciuitas, nulla gens deleta hactenus habeatur, quæ non legum suarum præsidio niteretur, iam videtur hic esse cardo nostræ causæ, vt leges non quælibet ferantur; sed quæ vsu probentur optimæ, & quæ maximè cum natura concordent. Hæc mihi fixius cogitanti, & varios in tabulis annalium circumspectanti Rerum publicarum celebrium casus, perquàm accommodatè succurrit Demetrij Phaleræi scitissimum placitum; *Vtere*, nimirùm, *legibus antiquis, obsonijs verò recentibus*. Sic enim mecum ipse differuerim. Ciuitatibus initio liberis, quæ ceu Respublicæ, aut Principatus arbitrio se suo moderabantur, quemadmodùm primordia, sic iura diuersa obuenere. Sunt enim quibus ipso statim principio, aut non multò pòst conscripsit vnus quis leges vniuersas, quo ex numero memorabilem habuerunt Spartiatæ Lycurgum. Alijs casus ipse dedit leges, & eas non nisi succisiuis temporibus, ac pro re nata: cuiusmodi factum Romanis testes

sunt

funt hiftorici. Hinc illa perbeata Refpublica dicenda eft, cui fortè fortuna tantæ prudentiæ vir præfto fuerit, vt leges numeris abfolutas omnibus, nec vlla per pofteros cenfura temerandas, quibus tutò regatur, acceperit. Spartiatæ ipfi hanc habent pœnes antiquos inuidiam: qui acceptas iam tum initio leges feptingentos per annos totos incorruptas eas, & quouis immunes tumultu ciuium iufto feruaffe memorantur. Illa contrà fteterit inaufpicatò ciuitas, quæ inftitutorem minùs prudentem nacta, ipfa fe fe reftituere cogitur. Infelicius multò fatu madillius, quæ longiùs ab inftitutione diftet. Illa adhuc diftabit longiùs, cuius inftituti ratio ad vitæ ciuilis perfectionem minimè tendit. Nam quæ fic habentur ciuitates, vix vlla fpes eft, ex euentis deinceps vt quicquàm reparentur. At quæ ordine etfi nondum perfectò conftantes; principium tamen fanum perficiendique capax fortiuntur, fieri vtique poteft, vt perficiantur, fucceffibus ipfis rerum edoctæ. Illud enimuerò non fiet, vt eæ citra difcrimen fanciantur, propterea quòd hominum plerique in iura noua nunquàm confentiunt fanctionem in ciuitate nouam fpectantia, ni fimul de huius confilij neceffitate moneantur. Quæ quidem neceffitas cùm fine difcrimine vix vnquàm occurrat, confequens eft, vt antè Refpublicæ collabantur, quàm propofitam fibi metam perfectæ inftitutionis attingant. Sed nos operæ pretium faciemus, fi quæ genera dominandi diftinguuntur à prudentibus, in mentem reuocabimus. Nam tria illa fermè enumerant, Monarchiam, Ariftocratiam, Democratiam. Eft autem vna Principis fingularis, altera & tertia plurium: fed illa optimatum, hæc populi. Quamquàm genera fex quibufdam videantur in duplici ordine fic diftributa, vt vnius dominationis honeftæ genera fingula fingulis alterius, in quæ degenerant, aduerfentur. Sunt quippè humanæ res ita pronæ, vt perfæpè corrumpatur Principatus Tyrannide; vt Optimates ad paucos arctentur; vt Populares in licentiam infolenter abeant. Ex tribus igitur his formis imperandi quifquis legislatorum fanxerit vnam in ciuitate, ad modicum eam fanxerit: Nec enim prohibuerit vlla arte, quin ea in oppofitam defluat præ virtutis affinitate cum vitio. Tulit omninò Cafus viciffitudines iftas Imperij, & quùm in Mundi exorfu incolis terrarum raris vixere aliquandiù difperfi fedibus more belluarum mortales. Pòft propagato genere conuenire in vna mœnia; & quò fe tuerentur faciliùs, robuftiorem, fortiorem quem in cœtu deligere, quem fibi Principem ftatuerent, cui gererent

morem.

morem. Hinc honesti, bonique notitia; discretio simul turpitudinis & incommodi: quippè tùm obseruatum, siquis beneficium læsisset, odium indè commiserationemque pullulare inter homines, qui propterea ingratos vellicarent, & quos gratos experti essent, in honore haberent. Illud quoque reputantes iisdem iniurijs affici se posse, ad condendas leges, vt id malum cauerent, accessere, præscriptis contra violatores supplicijs. Exinde hausta iuris doctrina. Ergo lecturis Principem, non iam roboris, aut proceritatis, sed prudentiæ atque iustitiæ pensum erat. Cùm verò non delectu, sed successione creari ille institutus est, degenerauere mox à maioribus hæredes, abdicatoque studio egregiarum rerum, nihilo sibi forè superandos populos, quàm luxu, libidine, delicijs putauerunt. Ita colligente inuidiam Principe, & ex inuidia metum, atque hinc ad offensiones progresso in tyrannidem ex facili itum fuit. Reperit ea res initio clades, tumultus, coniurationes aduersùs Principes, nequaquàm per illos instructas, qui animo pusillo essent & molli, sed qui cæteris strenuitate, promptitudine, opibus, nobilitate generis anteirent, nec ferre pacati possent supinam, & ingloriam Principis vitam. Auctoritati istorum procerum incumbens armabitur multitudo in Principem, quo extincto tanquàm vindicique ijs parebat. Verùm hi nomen vnius capitis exosi statuere ex se ipsis Magistratum: Principio quidem non immemores nuperrimæ tyrannidis gubernare iuribus ab se conditis, priuata publicis commoda posthabentes. Ita summo studio, ac pari æquitate res omnis priuata, publica geri. Demùm deuoluta administratione ad filios, quos adhuc latebat alternantis fortunæ varietas, inexpertos quippè malis, impatientesque ciuilis æqualitatis facilè ex illo seueritatis gradu in ambitionem, auaritiam, libidinem, mulierositatem prolapsi cogere in paucos Magistratum illum Optimatum, Ciuilitate omni neglecta: vt ipsis mox quiddam simile, quòd paulò antè Tyranno, succederet. Siquidem istorum dominatum pertæsa multitudo, quisquis contrà eos machinaretur, vltrò se ipsa auxiliarem præbebat. Sic desideratus diù non est, qui opitulante multitudine illa capita tolleret. Verùmtamen memoria Principis recente simul cùm acceptis iniurijs cùm & paucorum abolitus esset, & singularis inuisus dominatus, in popularem deliberatur, ea quidem moderatione, vt neque potentes pauci, neque vnus Princeps auctoritatis quicquàm obtineat. Principio habet Imperium quodque reuerentiam. Itaquè Populare hoc aliquan-

aliquandiu viguit, sed paulùm, defunctis præsertim cùm ætate illa auctoribus. Mox enim consecuta licentia: Nullus priuatis, nullus publicis spectatæ virtutis hominibus honor habitus, vt pro suo quibusque arbitrio agentibus nullus elaberetur vacuus iniurijs dies. Hæc ita cùm essent, rursum vel necessitate persuadente, vel bonorum consilio, vel declinandæ causa licentiæ reparatus vnius capitis Principatus. Indè gradatim rursum ad licentiam non absimili ratione, consimilibus de causis: atque in hunc quasi gyrum itque, reditque conuersa Politiæ fortuna. Tametsi raro in gradum eundem recurritur, quòd nulla vsque eo viuit Respublica, vt has sæpiùs obire possit vices, atque subsistere. Vsu equidem venit, vt conflictata ipsa cladibus simul & viribus & consilio destituta trahatur sub alteriùs finitimæ ditionem, vbi sanctiùs iura seruentur. Hoc si minùs detur, nata tùm certè fuerit Respublica per huiusmodi vicissitudines in immensum circumferri. Quid ergo? Damnandæ omnes istæ formæ Imperij, quia nimiùm fluxæ? Hominum potiùs damnanda conditio, quibus optima quæquè corrumpuntur. Optandum profectò, si minùs sperandum, vt quando alios Monarchia seruauit, Aristocratia alios continuit, alijs feliciter Democratia aspirauit: etiam cœuos nostros perducant ea, quàm premunt, via incolumes ad beatitatis metam, Imò verò enitendum neruis omnibus, vt euitatis scopulis indice naufragio alieno securiùs ad cursum annorum quàm diutissimum deferantur. Non hic improbauerim ipse quorumdam votum potiùs, quàm consilium: & idæam ferè Platonicam (siquidem expingi sermone meliùs potest, quàm vsu perfici) vt ex tribus illis conflata vna perfectaque dominandi forma sanciatur. Sic (aiunt) vna alteram tuebitur, stabitque immota perenniter illa Ciuitas, & clauo sistet fortunæ rotam, si conspirent simul in Imperio Principatus; Optimates, & Populus. Proferunt isti Lycurgum ad normam fortunæ (dicam ego) prudentiæ: propterea quòd in tempora offendit; quando animos ciuium quàm rudes periculis, tam ingenuos & candidos, non impotens affectatis per nefas honoribus corrumpebat ambitio, non auro congerendo inexplebilis conficiebat sitis, non petulans irritandis procacibus libido adurebat, non agitabat per vesanam in Martios tumultus impatiens libertatis effrænæ cupiditas: Vt nequaquàm mirandum sit, fundatam ad eo viro tribus istis in ordinibus Politiam ad tam multa annorum centena constanti felicitatis tenore perdurasse. Sic Lycurgo ἐναντίον Solonem proferunt: qui,

qui, quòd Populari magistratui rem Atheniensium totam commisit, adeò breui definiuit curriculo, vt non antè diem ipse extremum clauderet, quàm subnatam Pisistrati Tyrannidem videret. Et quamquàm quadragesimum post annum electis hæredibus reducem postliminio exciperent libertatem Athenæ: popularia quippè iura resumpserant parentes Solonis sanctionibus; non licuit tamen vltra centesimum annum retinere, etsi legibus multis editis conniterentur, quibus & potentium insolentia, & licentia vniuersorum, quòd Solon minimè cauerat, retunderetur. Sed eas populares leges, quia cum potentia Optimatum, atque Principatus permixtas minimè habebant, fuit iccircò Atheniensi Reipublicæ ad Spartanam, veluti pusionis ætas ad senilem. Fortunatam dixi nuper Lygurgi prudentiam: Dicam nunc fortunata Romanorum infortunia, & bonis auibus adductas clades. Quandoquidem ex turbulentissimis illis dissidijs inter Plebem, & Patres, concordia tandem effluxit in nouas leges, quibus aduersùm infortunia & clades constabiliretur ad perennitatem Respublica. Itaque si minùs fortunam primam, alteram quidem certè sortita Roma est: & quòd non dederat olim fundator dedit postmodùm casus, vt principia illa rudia Imperij, sed recta nouo ex euentis additamento facto consummarentur. Decreuerat & multa & bona Romulus, quique subrogati sunt Reges, vel ad libertatem ciuilis vitæ. Verùmtamen cùm eo spectarent, vt Regnum, non Rempublicam stabilirent, desiderata sunt plura tuendæ ipsi libertati necessaria, Regibus autem fundatoribus prætermissa. Igitur submotis ijs Regno superstite creati sunt Consules bini, vicem Regum vt gererent. Ita Regum nomen, non Regiam potestatem exclusere. Quare Consulibus, Patribusque dominantibus bimembris, & manca Respublica fuit, duabus nimirùm ex formis tribus conflata, Principatu, atque Optimatibus. Vna supererat inserenda popularis administratio. Fecit autem tumultus pretium rei. Defluxere, vti dissertum est in insolentiam nobiles. Irritata plebs est. Itaque rem omnem ne perderent, coacti sunt ius suum populo permittere, vt & suum tamen Senatus, & suum Consules gradum in republica retinerent. Hinc Tribunorum plebis creatio, & firmior deinceps Respublica, in qua tria Imperij genera fœderata conuenirent. Dedit igitur Casus Romanis, quòd prudentia non dederat primi Legislatoris: Et qui ad euersionem oriuntur tumultus, firmauere eam gentem, quousquè documenta obserua-

uit

uit fortunatissimæ sortis. Nos verò, quoniam cælitus habetur fortuna, niti illa minimè debemus, nec temerè administrare publicam rem, cui sanciuntur non sine cælesti Numine leges, instituuntur iura, destinantur consilia. Non enim remittere nos debet fiducia ex vno euentu Romanorum, vbi miriades aliarum gentium prædicant florere ex prudentia ciuitates, ex imprudentia ruere. Quæ cùm ita se habeant, facilè intelligitis, Auditores, quàm sanctè & vobis & mihi de Iure disputandum offeratur hodierno conuentu; Cuius Theoremata, ne vos ampliùs morer, profero in lucem sapientiæ vestræ disquirenda.

GRATIÆ.

AB æquo, & bono prudentia Iuris non abhorret. Ergo si multus ipse non sum in gratijs agendis vbi tam multi ipsi fuistis in audienda de iure disceptatione, Vos, Viri prudentissimi, æqui bonique penditote.

IVS CIVILE.

QVòd humano corpori Animus, hoc homini legem esse, nemo vel mediocriter compos animi refragabitur Prudentissimi Auditores. Cogatur, si placet, siue ex indigenis, siue ex conuenis Ciuitas opibus quantiscunque, neruisque collatis. Tantùm in alterutro momentum Lex habet, vt, eam si negligas, in arena prorsùm exædificari ipse probet successus. Fuerint homines principio dispersi sedibus, angusti terris, numero, situ, viribus pertenues; vt neque inuadentium impetum sustinere singuli, neque tempestiuè glomerari manus ad repugnandum valerent, ni vacuas intereà loci domos prædam hosti præsentem relinquerent. His itaque moti incommodis, vel propria cuiusque perorante necessitate, vel hominis inter ipsos grauissimi consilio in locum vnum maturè delectum conuenerint opportuniorem vitæ, securiorem præsidio. Sic Theseo auctore steterunt Athenæ, sic genio concordante Venetiæ: Illæ dispersis è rupibus Achaicæ oræ, hæ Insulis Adriatici sinus: Illæ alendis ad splendorem artibus natæ, hæ fundandæ iuribus æternis Italicæ libertati. Surgat nunc & ex conuenis altera Ciuitas, vel liberis ijs, vel subiectis, decernente coloniam Republica, vel Principe, id siuè exonerandis habitatore terris suis, siue tutiùs, ac citra dispendium tenendis illis, quarum sit recens potitus, siue demùm illustrando apud posteros Prin-

cipi, à quo Ciuitas ipsa ortum nomenque sit nacta; qualis Alexandrum sua iactat Alexandria. Quis nunc, cedo, contineat tam multa capita? quis pugnantes vtrique in multitudine genios conciliet? quis plurium mentem vnam constituat, vt in tanta diuersitate Cæli, sanguinis, ætatis, sexus; sit tamen vnus, idemque tenor ciuilis vitæ, vnum idem studium? Hoc officium Legis fuerit: hoc illius, qui politiam fundat, negocium, vt aduersùs insurgentes ciuium motus, iurium quasi moles obijciat, vt acriora ingenia temperet metu supplicij, segniora præmij spe sollicitet. Ita.

Et premere, & laxas discat dare iussus habenas.

Adeò consilij locum occupant Leges in Republica, vt, quantò feracior, & amœnior terra legitur, tantò studium seuerius illæ poscant. Sanè si sterili solo, si angusto situ considere Ciuibus fortuna dederit, adiget eos non magis Lex per Principem lata, quàm loci ipsius natura, vt per honestos labores impigri sibi rem quærant: & pari negocio, qui neutiquam valent intra suos fines diutiùs hostiles copias alere, fortiùs ad eas fugandas adnitantur, vt pertinaci obsidione tentatos, quos tela non mouent, fames ne frangat. Sed demus nos ciuitati fortunatiora auspicia; demus, regionem vndequaque florentem, & agri bonitate luxuriantem. Ibi, aio, potissimùm opus sunt Leges, quibus compensetur loci natura, prouiso Ciuibus, ne ocio præsenti, delicijsque soluantur. Sapienter ergo prisci Lege lata iubebantur inter gymnasticos labores certis præceptis per stata tempora exerceri: quibus exhantlatis mirùm, quàm periti rei militaris, quàm procincti ad bella, difficillima quaque expeditione oblatà, prosilirent. Testor suppressis quàm multis recentibus, atque antiquis Sulthanicum Regnum, ordinemque Mammalucarum, & eorum per id tempus militiæ, antequàm per Selymum Turcarum Imperatorem memorabili victoria deleretur. Cernere ibidem erat alias militum, alque alias exercitationes, & quantoperè ij abhorrerent ab otio, quòd profectò persuasisset genuina mollitia regionis, ni legibus seuerissimis obstitissent. Lex igitur ciuitatem animat, vitam constituit, præmunit, moderatur adeò, vt exlegem eandem, & extinctam vsurpare nuncupatione reciproca possimus. Agite nunc. Ecquod negotium grauius agitare fas est mortalibus, quàm vbi communis vita nititur? Cui meliùs operum locare, tempus impendere, frontem rorantem addicere? Pro quo vtiliùs ad felicitatem, honestiùs ad gloriam pacisci vitæ nostræ anhelos labores? suspiratam merce-

mercedem? Hæc me Iuris propugnatorem, quantum dant vires, constituunt hodierna luce, hoc in cœtu grauissimo Sapientissimorum virorum, vt propositis thesibus vestra oppugnatione velut obliquæ viæ compendio ipsi mecum suffragemini.

GRATIÆ.

SAnctior nulla Lex est, quàm vt accepta gratia referatur: Lex tamen æquior nulla, quàm vt impotens gratiæ absoluatur ingrati crimine. Ego, Humanissimi Auditores, tantùmdem me vestro ære obstrictum, quantùm beneficio rependendo imparem agnoscens; si minùs relatis gratijs, actis certè (vt in præsens etiam atque etiam ago) omnem perfecisse Legem putabo.

IVS CIVILE.

Vel Rhetorica.

SEueriore trutina perpendens Plato, moderatores Reipublicæ quantos existere oporteat, vt detur potiri populis qua felicitate mortalibus licèt; Philosophos illos omninò deposcit. Grande quidem placitum, & humana spe maius votum; tametsi antiquis atque recentibus miracula huiusmodi nonnulla ostententur. Mitiùs ego agens, quò Principum pars maior album attingat propiùs, nec nisi perpauci supersint ostentui posterorum: non philosophos ipsos optarem, sed modò literatos, & exemplis antiquorum formatos; vt quòd hi nec proprijs, nec prudentum assidentium periculis addiscere possunt, addiscant periculis veterum, felicesque in hac parte euadant ex Platonis voto Respublicæ, quarum Reges aliena faciant cautos pericula. Cogant itaque, oportet, in consilium suum antiquorum casus, habeant consiliosorum loco Scriptores, quorum codices lenti percurrant, attenti deuorent. Siquis enim præsentes simul, atque præteritas res tanquàm è specula contemplatus erit, intelliget facilè in quaque ciuitate, in quoque populo eadem semper esse optata, ingenia eadem, ipsaque illa nullo non tempore extitisse. Vt laboriosum idcircò nequaquàm fiat præterita pensanti, etiam futura prospicere in quaque Republica, ac ea promere, quæ & priscis prompta fuere, remedia: aut, si vsitata nulla extent, recentia moliri pro rerum accidentium similitudine, & quasi cognatione. Quoniam verò ea monita

neglecta fuit, vel certè impercepta lectoribus: aut si percepta; his tamen, qui cùm imperio sedent, minime fortasse cognita; consequens indè est, vt eædem semper offensiones, eædem clades, incommoda eadem nullo nunquàm tempore occurrant. Oculatam citò testem Italiam semel, & iterum: recentem primò, deindè veterem, vt eundem, ac sibi perpetuò similem Solis cursum, recursumque cognoscamus. Primò igitur Florentina Respublica Etrusci Imperij domina occupatis Pisis cùm alijs oppidis non mediocriter imminuta indixit vsurpatoribus bellum. Hi, quoniam armis, virisque pollebant, duram effecere, ac multò dispendiosam oppugnationem. Itaque Florentinorum Dux vectigalia imponere, populi querelis incessere, tumultum minari. Præerat huic bello Decemuirûm Magistratus. Hunc ciuitas pertædere, inuidiam facere, quippè quem crederet & belli auctorem, & dispendij quoquè sublato magistratu ipsum simul bellum iri sublatum. Ergo Decemuiratus instaurandi legitimum aderat tempus; quùm iure ipso abdicatis antiquis, nec subrogatis recentibus extitit ipse per se abolitus Magistratus, totumque ius Optimatibus deuolutum. Fuit vsque eò perniciosum Reipublicæ id consilium, vt bellum non modò non extinxerit; sed sublatis tantis capitibus, quorum admirabili prudentia administrabatur, in tantam cladem adducta res sit, quantam dehinc probauit inopinantibus plerisque irritatum acerbiùs bellum, & ad Pisanam Aretiana quoque defectio, ac finitimorum locorum momenti non parui. Resipiscens verò populus, & morbi originem tùm demum animaduertens febrim esse, non medicum, restituit Decemuiros. Atque hic ipse tumultus (vt ad Italiam veterem transgrediamur) hic, inquam, ipse tumultus adamussim Romæ dudum increbuerat aduersùs Consulum appellationem. Nam vnum ex alio bellum suboriri cùm cerneret Populus Romanus, nec vllum dari quietis interstitium; id quòd vertere finitimis populis ambitioni debuerat, vndè sibi clades extrema parabatur, refudit in nobiles suos quasi hi tribunitia tutela prohibiti à subdenda intra Vrbem plebe, subditam ipsam imperio Consulari legarent extra Vrbem omni destitutam præsidio, ad certùm exitium, ac internecionem abiectam. Hinc itaque aut Consules omninò tollendos putabant, aut quidem sic moderanda iura, nihil vt illis domi, nihil foris auctoritatis in populum esset. Tentauit primus hanc legem Terentillus Tribunus. Is suasit Quinqueuiros creandos, qui Consulum cognoscerent potentiam, ac definirent. Quæ res,

mirum,

mirum, quantùm concitauit nobiles iniquissimè passos, ita pessùm ferri Maiestatem Imperij, nec sibi gradum vllum honoris in Republica superstitem fore. Vsque adeò tamen obstinatissimi perstitere in sententia Tribuni, vt Consulare nomen extinctum venerit: consensereque demùm post alia quædam scita in id quoque: Potestate Consulari vt crearentur Tribuni potiùs quàm Consules: tàm erat illorum inuisum nomen, ne dum auctoritas. Ita in multos annorum deducta res est, dum errore cognito, vt Florentini Decemuiros, sic isti Consules quasi postliminio recepere. Poteratnè luculentiùs pro nostra sententia Italia ipsa perorare? At hic literaturæ fructus est, Viri Sapientissimi, quàm quidam, & ij non pauci, nihil ampliùs, quàm quoddam parergon esse voluerunt ad Iuris prudentiam. Ego verò neruum statuo: neque solùm præcurrere oportere legibus addiscendis; verùm & comitari ipsarum studium, & condendis perpetuò assidere, quemadmodum satis pro me res ipsa eloquenter peruicit. Hæc ergo prima quasi fercula vobis Dipnosophistis apposui, subministraturus mox secunda, & tertia, doctissimis collocutionibus vestris, ac disputationibus condienda. (* *Si ad Rhetoricam disputationem trahetur Præfatio, hæc ferè clausula fieri poterit*).

Planiùs hæc à me dicta sunt, quàm vestra fortè exigebat ad numeros omnes grandescens Eloquentia. Verùmtamen satius duxi hinc sepositis flosculis aculeos rationis nudos prætendere; vt quando legum intelligentiam vestrorum studiorum metam video ferè esse propositam, res ipsa præsens vrgeat vobis validiùs animos, quàm vllus elaboratæ orationis impetus, ad hæc ipsa, in quibus alioqui feliciter versamini, politiorum literarum spatia percurrenda.

GRATIÆ.

LEgumlatores literatos ego tantùm admisi, nouo fortassè placito. Atqui nouam vos quoque Legem fertis; cùm pro collato nunc beneficio gratias supprimere magnitudine ipsa, & nouitate me iubetis.

IVS CIVILE.

IN grauissima Iuris tractatione (*Viri prudentissimi*) placet imitari sanctissimum Auctorem rerum, qui serium negocium suum ludo exprimendum putauit. *Ludens*, inquit, *in orbe terrarum.*

rarum. Ego itaque non multò aliter. Persequar autem iocò grauitatem legum, prudentiæque vestræ subijciam seriò inspectandam Bisquæsito. Lex lux, dux: Exlex nox, nex. Sic paucis multa concludens validius impetam, vrgeboque pectora mortalium ad sacrosanctam legum retinendam obseruantiam, ad impium neglectum proculcandum. Ac primùm quis deneget Legi, lucis titulum? nisi quis de luce disputet, cæcus vtique. Naturæ (si recolitis) cunabula lux composuit. Primùm quippè diem Auctor producta peperit luce, iubens ante auroram diescere, ante Solem illucescere. Coæua igitur Naturæ lux, sed & cognata lex; *Nihil est tam ad Ius, conditionemque naturæ, quàm lex*, ait Tullius. Sed & vicaria; *Ratio naturalis sufficit pro lege*; Tritum est iurisconsultis. Sed æmula; *Lex est veritatis imitatio*, Platone teste. Sed fœderata; *Vniuersa hominum vita* (ex Demosthene) *siue magnam vrbem incolant, siue paruam, Naturâ, & legibus constat*. Sed parallela. Etenim colorentur omnia luce: *Lege & earum obseruantiâ*, inquit Demosthenes, *exornantur omnia*. Sit lux pulchritudini, omnis fons, & formæ officina; *Nihil omninò neque pulchrum, neque decorum reperiri potest, quòd non cum lege aliquâ communicet*, subijcit Græcus Orator. Exhilarct omnia lux, & viuificet, velut obruunt mœrore tenebræ, ac tabefaciunt; *Salus Ciuitatis*, prædicat Aristoteles, *in legibus est*. Sit lucis singulare præconium, quòd de ipsa prædicetur in rectò Deus; *Quoniam Deus lux est*, ait Ioannes Apostolus. Id ipsum de lege vsurpat Plato: *Qui legibus seruit*, inquiens, *Dijs seruit*. Denique dic lucem æquè hominibus metuendam, ac optabilem, nempè censuram acerrimam maleficiorum, ac turpitudinem. Nonnè vides, vt noctem intempestam captant errones? vt cæca latibula scortatores exquirunt? Scilicet oderunt amasij tenebrarum lucem, non tàm indicem obscænitatum, quàm vindicem. Quandòque ergo inuisa lux, per quàm visuntur omnia, & ipsa fœda cum dedecore. Quàm inuisa pariter sit lex, aduertit Bias apud Plutarchum: *Optima ciuitas est*, dicens, *in quâ omnes legem non minùs, quàm Tyrannum timent*. Iam lex lux apparet vel cæcis. Et Dux igitur in tot huiusce vitæ anfractibus, ne errent mortales; per tot decliuia humanarum cupiditatum, ne ruant. Nam quid aliud est, quòd vulgò lumen rationis appellant, nisi lex quædam ab cælesti Opifice vnicuique hominum indita, qua duce & certum ad felicitatem iter tenere, & offendicula cupiditatum; abruptaquè criminum declinare tutò possint? Sensit hanc legem,

legem, qui sanctiorem aliam non meruit Latinus Orator, cùm docuit, *peccare est tamquàm transire lineas*. Ecquas, dico, lineas, nisi regulas viæ, & margines, quibus tuum contineas gressum, ne hùc, illùcque deflectat? Lineas, quibus alludens lyricus Vates heroicè, id est seriò cecinit.

Est motus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra citraque nequit consistere rectum.

Quid? adhucnè quæritis orationi meæ firmamentum? Bisquæsiti propositi altera pars alteram plùs satis firmat. Exlex, nox, nex. Tolle è medio legem, lucem tollis, inuehis noctem. Tolle è Ciuitate præsidium legum, vitam Ciuium tollis, necem inducis, & feralem omnium bonorum euersionem. Loquantur hic extinctæ Respublicæ, si modò post cineres vsuram loquelæ retinent (quamquàm & luctus earum locutio vocalis est, & næniæ quæstus, & funus præco, & bustum subnascentis perenniter famæ infelicis cunabulum, & ipse denique casus monumentum tristissimi fati, ad eruditionem posterorum sempiternam). Sed tamen loquantur pro ijs Annales ab exordio rerum, per quos nihil frequentius, nihil familiarius occurrit, legendumnè dicam, an lugendum? Nam lusus ille Agidis senis de inuersione Spartanæ Reipublicæ ad seniorem quendam deplorantem persimilis certè fuit Sardoniorum ritui prosequentium risu funera parentum. *Res igitur*, ait ille, *rectò ordine procedunt. Siquidem ego puerò Patre audiui iam tùm illis temporibus, quòd res inuerterentur. Ita si rursus nunc inuertuntur, redierunt in locum pristinum.* Hic, inquam, lusus quis neget testimonium extitisse Patriæ deploratæ, cuius bonis legibus, institutisque abrogatis deteriora semper succedentia extremum labanti Reipublicæ fatum consciscebant? Eequa igitur exlegi Ciuitati horrendior nox? ecqua infandior nex? Habetis itaque probatum Bisquæsitum. Sed iam acuamus ad apices subtiliores ingenia, & Iuris nonnullas Theses in medio mox ponendas agitemus.

GRATIÆ.

Agere pro acceptis beneficijs gratias humana iubet *lex*, Naturæ dictat *lux*, Ratio demonstrat *Dux*. Egonè indisertus patiar in beneficentiam vestram hodiernam videri *Exlex*? Præsertim cùm nulla mihi claritatem meriti vestri obscurare possit ignorantiæ *Nox*, nec vlla magnitudinem deterere obliuionis *Nex*. Gratus igitur contendam esse, etsi parùm gratus. Sic similes Præfationi gratias Bisquæsitum perfecerit.

IVS CIVILE.

In Exordio annuæ interpretationis Legum Ciuilium in Pisana Sapientia.

EMergo è Cymmerijs antris in Solem (N. N. N.) & quamquàm mihi ad serenitatem istam purissimæ lucis beetur animus, acies tamen oculorum perpetuis assueta tenebris anxiè perstringitur, & mentis delicias infelici perturbat successu. Namquid ausit ingeniolum meum vèl inter infimæ notæ obscurissimum prodere se se in Cælum Pisanæ Sapientiæ, tot tantisque luminibus ingeniorum fulgentissimum? Verùm tamen, & qui meis me natiuis euocat ex vmbris Moderator summus huiusce Cæli Serenissimus Magnus Dux, & qui nutu suo proximè excitat, impresso quasi motu Intelligentia cælestis, Illustrissimus Zatus; iubent nunc refugientem gressum sistere, atque in oblata benignitate lucis, quales quales mentis meæ oculos continere. Quæ verò ista lux est, nisi lex, & ipsa quidem Ciuilis, ad quàm opera mea, etsi plùs multò imbecillis, intenditur? Salue, Orientis Solis filia, fugatrix vmbrarum, formarum obstetrix, boni, pulchrique parens. Quis enim te diris impetet, nisi consimilis pelle animi, & noctis germanus, Æthiops? Nos ergo te salutabundi excipimus, qui communem generis nostri salutem acceptam tibi ferimus. Ita porrò est, Auditores. Non meliùs Diuinitatem suam perspectam mortalibus facit Lex, quàm si paululùm per nos immutata voce Lux appelletur. Non patitur ferinam conditionem homo, domandis feris, ac subigendis natus. Illæ, vt videtis, exacto mox officio prolis educandæ, vt sibi natæ sunt, ita soliuagæ noctem amant, horrorem vmbrarum expetunt, spelæa cæca hospitalia sibi faciunt; sua inimicitijs alunt fœdera, pacem perpetuis in armis, in insidijs, in congressibus habent positam; nihil denique illis ordinatum capit, nihil tranquillum; ignaris quippè omnis concordiæ, incapacibus felicitatis. Neque mirum. Eam illæ sortiuntur animam, quæ occidente vita corporis sempiternas in tenebras abit corruptionis. Quid homo? Cæli particula à quibusdam putatus, non nisi lucem appetit, & eam sua quasi cunabula in amoribus habet? Elucidabo meum dictum. Amator lucis homo, societatis proindè studiosus nascitur; in fœdere, in concordia felicitatem vitæ nanciscitur. Itaque summa rei nostræ in stabilienda

lienda Ciuitate, muniendaque republica sita esse conuincitur. Præclarè verò hominem Genus Dei prædicauit Aratus, Semen Diuinum Ouidius, aliud alij, à quibus supersedeo, sed omnibus præclariùs Moses, ad Dei Imaginem, ad similitudinem factum, nisi Deo ipso dictante tradidisset, exaggeratiò poeticè videri posset. Ergo, vt in Diuinis stat æterno vnius naturæ fœdere inter personas firmatum beatitatis regnum; Ita in humanis quando hinc genus nostrum ipsi trahimus, quando tali ex semine procreamur, quando ex eo prototypo imaginem ducimus, consimilesque facti cognoscimur, non aliunde profectò fas est beatitatem vitæ petere, quàm ex multorum in vnum vitæ statum consensu, certa quadam & firma ratione stabilitò. Atque hanc esse, quæ Ciuitas dicitur, quis non videt? Ciuitas dico, quasi Ciuium vnitas, & ad vnum finem, hominum multorum conspiratio. Hanc verò vnitatem, hanc conspirationem ad vnum, quid nisi nexus quidam arctus perficiet; vndè & refractarij in officium cogantur, & sequaces fructum felicitatis percipiant? Hic porrò nexus nil præterquàm Lex Ciuilis habetur, quæ duplici cardine iustitiæ nixa, dum præmia bonis, supplicia malis præscribit Ciuibus; Ciues in officio præclarè continet, virtutes alit, scelera proscribit, meram felicitatis celeri gressu tangendam proponit. Da mihi Mundum, cui Lux affulgeat, omnia tibi protinus, quæ exhorreas deformia; omnia, quæ sectere pulchra, indicabo. Da mihi Ciuitatem, da Rempublicam, in qua Leges vigeant, nonnè ita ordinata omnia conspicies ad vitæ splendorem, inscium feritatis, dignum homine? nonne & suam virtutibus æstimationem, & vitijs dedecus; artibus item bonis, ac disciplinis cultum, ocio, ac libidini terrorem; maioribus reuerentiam, æqualibus fidem, subditis æquitatem, diuitibus modestiam, Magistratibus obsequium, Numini Conditori pietatem, religionemque conseruatam videbis? Itaque sicut sublata Mundò luce, rebus omnibus nitor, & pulchritudo subtrahitur; ita, si generi hominum sustuleris Leges, omnem illico decorem, omnem dignitatem sublatam miraberis; immanitatem humanitati, barbariem cultui, horrorem splendori substitutum deflebis. In hac luce quæ sit felicitas Medicæi Imperij, vbi nimirum Astræa dominatur, cernere fas est, & quæ contrà nationum barbararum infelicitas, quibus loco legis libido est. In hac luce patent, quæ digna sint omnium oculis facinora, quæque visu fœda, & auditu. In hac luce constituto circumferre licet oculos, & plerosque

morta-

mortalium ex Leges intuenti promptum est in illud Ouidianum erumpere.

Proh Superi, quantum mortalia pectora cæca
Noctis habent?

Sed vos apagite noctem, quæ alias nationum obtinet Etruscæ nostræ antipodas. Nobiscum interim quàm faustè agitur? quàm fortunatè? qui diem nullis temerandum tenebris in tanto cultu Legum Ciuilium habemus perpetuum. Nec enim occidere Lux ista potest, quæ tam claris luminibus sapientiæ innutritur. Quæ verò ista lumina (dicet quispiam)? An (dicam ego) de Sole disputabit, vtrùm fulgeat; aut in eius meridiano fulgore lucem exquiret, vt ille accensa lucerna hominem in foro per meridiem? Nam quis non Pisanæ Sapientiæ lucem toto orbe conspicuam in Serenissimum Magnum Ducem, atque eius Serenissimum germanum Leopoldum tanquàm orientem suum referat, quibus auctoribus, ac patronis non ego solùm vix Noctilucæ comparatus, sed vos quoque Collegæ, clarissima sidera, Luciferi quàm simillima splendorem, ac dignitatem doctoralis cathedræ ostentatis. Quis autem nisi planè cæcus fulgorem tuum dissimulet, Illustrissime Zate, quem & ab optima primùm in omnibus liberalibus disciplinis institutione, & postmodùm à grauissima prouincia pro Serenissimo Magno Duce in Principe Orbis Republica Veneta multos per annos egregiè citra exemplum administrata, tam multis radiantem meritis ad horum omnium Sapientum coronam, ad gloriam, ad decus immortale suspicimus? Verùm quia non valet hic ampliùs imbecillis acies oculorum meorum tantæ Lucis radios sustinere. Dixi.

IVS CIVILE.

Cùm cathedram Iuris primùm subiret N. N.

SI quando placitum illud eruditorum, de tuenda fabularum dignitate, ac sanctitudine contra imperitorum calumnias, ac sciolorum petulantiam, fide omni, ac veneratione dignum putaui; tùm maximè pronus adoraui, cùm in ea, quæ de Apolline comminiscuntur lepidè prisci homines, nescio, quo bono meo fato nuper incurri (Illustrissime Præsul, Amplissimi Patres, Ornatissimi Iuuenes). Neque enim rugoso è cortice pretium rerum esse petendum, neque rudes gemmas, scabrasque

conchas

conchas oblata extrinsecus specie nisi infantes, aut insani mente dijudicant; sed sub inuolucris quidem fabellarum studiosè introspicimus, quæ belle latitat, vulgi negata oculis, ad benè instituendam vitam comparata sapientia: Quàm vt religiosius morlium genus coleret, sub confictæ narrationis velaminibus, quasi sacram rem, diuinitùs acceptam, omniumque votis dignissimam veteres illi morum magistri condiderunt. An verò opportunius aliud argumentum ad hanc recentem prouinciam ineundam suppeditare mihi sidera poterant? Nunc euimuerò oculatam à me fidem exiget Princeps Philosophorum naturalium Plinius, qui semina rerum, quæ passim progignuntur in hac infima parte terrarum, è sublimi illa regione, atque ex Astris, Cælestes nempè particulas, demitti ad nos decreuit, nihil vt vnquàm hic prouenire contingat siue elementorum concursu perfectum, seu ad speciem conseruandam vegetum, seu ad vsum sensuum, ac vitæ rationem animatum, quòd non allic, vt in seminario vberrimo viuidum legatur. Nam cui homini inopinanti, eidemque immerenti Cæli clementia honestissimam hanc Cathedram destinabat, simul eius animo maturè refricauit fabulosum poëtis Apollinem; & vehementiore quadam illecebra totam in ea cogitatione mentem absorbuit, vt iam dissimulare nequaquàm potuerim, læua nunc demùm in me sidera, & solito benigniora, magnum aliquod mihi fortunando modiri. Est namque (quis nesciat?) est satis Apollo vnus numeris sapientiæ omnibus Mundo tradendis: Vnus ipse Philosophantium paginas omnes exhaurit, vnus præcepta omnia ad beatam in terris vitam agendam perstringit. Non is quidem considerandus hodierna concione offertur mihi, quà fertur, Macrobio teste, Auctor carminis: habent hanc partem in hoc lyceo celeberrimo, nec sine dignitate sustinent, qui amœniores tractant intra Musarum sacraria literas: Neque quà Præses habetur vaticinij; Diuinarum Literarum interpretibus id committitur, quorum hic non tam dogmata, quàm oracula quotidiè audiuntur: Neque minùs quà præcelluit sagittandi peritia; Dialecticorum quippè est ea meditatio, vt argumenta sua (quòd sanè felicius voto hic præstant) quasi tela in album veritatis certò tactu contorqueant. Non denique, quà Medicinæ Artis Deus habitus: Cui non desunt sui flamines in hoc ipso sapientiæ Templo, sacris Hecatumbis religiosè intenti: Verùm hoc magis, quà lyram tractat, & chordas vocales ad harmoniam mellitissimè pulsat; hoc est, quà Legibus Orbem temperat, & rebus omnibus

Nn 2 iura

iura præscribit. Iam videtis, Viri sapientes, præiudicatum illi causæ esse, quæ Medicinæ inter, & Iuris professores olim feruebat; Vtra illarum præcelleret dignitate. O factum benè: Mirum enim in modùm conciliatæ sunt partes; sed composita lis ad pacem consensionemque sempiternam; Quandoquidem Deus idem vtriusque partis decernitur Auctor: Apollo idem Medicinæ, ac Legum Præses edicitur. Quare cùm vno ab Numine pendeant ambæ, iam dignitate aut neutra vincitur, aut certè vtraque vincit. Quamquàm quid ego? quid laudes Legumlatoris tam breuibus terminis circumscripsero? Quasi, quæ Apollinem lineamenta confingunt, non omnia ad legum earumdem redundent gloriam. Vna inquam Legum administrandarum ratio decora vniuersa complectitur, & ex reliquorum studiorum ornamentis pulcherrimum sibi adornat triumphum. Nam quòd ductat Musarum choreas Apollo, & modos singulis præscribit carminum, fundari, ac foueri religionem, & cultum sacrorum vbi illa solemniter immiscentur per sacros ipsos Canonas, qui Legum Principatum tenent, tam est omnibus exploratum, quàm quòd exploratissimum. Vaticinijs autem præesse quis potest dignius, quàm legum oracula dispensans in populos suos Princeps, è quibus religiosè obseruatis vaticinari sibi Ciuitas non dubio successu, aut fallaci oraculo felicitatem potest. Cui verò iustiùs sagittas, ac tela attribuimus, quàm armandæ Legislatoris dexteræ in impios iustitiæ desertores? Vt ne propterea putetis, instructum sagittis Apollinem apud inferos temerè locatum à priscis fuisse: Scilicet vbi sedes torquendorum sontium inter cæcos horrores sempiternæ noctis ex verò disciplinæ Christianæ placito decreta fuit. At vna (dicet aliquis) ratio Medicinæ quonam pacto cùm Legibus conspiret, non video: quid enim cum animi conditione tam pugnat, quàm Corpus. Quid membris concretis commune cum puro spiritu? Atqui Legislatoris opera cultum intendit animorum; Medicorum autem cura circa corpora distinetur. Itane? Bellè tu quidem. Sed quòd ex tam diuersis, atque adeò aduersis, atque pugnantibus rebus vnum tamen in Natura, ac totum conflatur, quem hominem dicimus; non ineptè propterea idem vnus existet Corporis formatur, & Animi, Auctor Legum; Medicinæ simul laureà, & Iuris insignis; denique, Apollo vnà fidicen, & Medicus. Quid? Consulite (si lubet) Sacros vates, & positis parumper Ethnicorum fabulis quærite oracula sacrosancta, quibus nec vlla subesse fallacia potest, nec sententiæ distorta cadere

cadere interpretatio. An non ille requisitus, vti Princeps esset, Non sum ego (respondit) Medicus? ita quòd se impotentem Medicinæ cognosceret, Principale sceptrum, & Iustitiæ administrandæ prouinciam recusandam putauit. Meliorem, enimuerò Medicum Mundus non sentit, quàm qui animi morbis, grauissimis licèt, medetur, hinc præmijs propositis, illinc supplicijs, quibus, & contumaciam Ciuium facilè frangat, & excutiat segnitiem; illos à scelere frænet, hos ad benefactorum extimulet gloriam, vtrosque præsenti ope seruet, ac sospitet. Est planè, est arctus inter vtramque portionem nostram nexus; vsque adeò, vt vice alterna neque curare mentem insanam valeas, ni corpori propines pharmaca; neu corpori laboranti morbum detegere, ni animum castiges, adhibitis Legum remedijs. Rapit me tamen (fateor) illius lyræ concentus, quæ vt alia decora, hominis mortalis conditionem fortasse non dedignantur; sic illud planè Deum arguit, & Numinis immortales præsentiam testatam facit. Cernite (quæso) quàm amœnis figmentis veteres contegant veritatem; quàm sanctè opera Diuinitatis obtrudant, vel obessis ingenijs capienda. Tenet Apollo noster Cæli medium, & lyram pulsat: Vt ex concordia illa diuersarum fidium intelligas (aiunt Mystæ) harmoniam cælestium orbium ex illius Numinis nutu existere. Quid autem hoc dicto volebant sibi, nisi vt gloriam Dei præ cæteris maximam ex huius Vniuersi opere prædicarent, condendo dicam, an conseruando? Est certè vtrumque paris virtutis, ac Deo propriæ: denique conseruatio ipsa Mundi quid nisi continuata molitio est? Condat igitur hunc Orbem Deus, conseruet conditum, quàm non modò immensa vis, sed etiam mira modulatio? Tot contrarijs compactum partibus vnum corpus, membris ita diuersis coalescens tanta moles, motibus omninò aduersis concinnatus vniuersæ naturæ cursus, Cælis, Elementis, leuibus, grauibus; rectis, obliquis; sublimibus, imis; velocibus, tardis; liquidis, concretis, & quæ sunt aliæ myriades pugnantium inter se rerum, in huius Apollineæ Lyræ harmonia, in fidium discordantium concordia mira continentur. O vestram, Legumlatores, gloriam Deo dignam. Non iam quòd ego partes materiatæ huius Molis temperandæ vobis arrogem, quòd æquè ineptum foret ac impium; sed quòd laudem quodammodò æmulam Diuinitatis vindicare ipsi videamini, In Mundi alterius, id est hominis regimine, adeòque in multitudine hominum confertissima vnam in Ciuitatem confluente Legum

vestra-

vestrarum præsidio moderanda ad concentum quendam mirabilem Vniuersi persimilem. Et quemadmodùm vt Mundi ipsius mundiciem clariùs intuendam demus mortalium oculis, quibus ex vsu admirabilitas rerum Diuinarum obsolescit, illius rudimenta, quæ initio rerum fuisse describuntur, solemus ob oculos ponere, quo demùm indigestæ illius massæ terræ facies, & horrens chaos, digestæ postmodùm magisterio Dei, & in hanc rerum pulcherrimarum quasi panegyrim compositæ elegantiam, ac nitorem magis commendet. (Ouid. 1. metamorph.).

Ante mare, & terras, & quòd tegit omnia Cælum,
Vnus erat toto Naturæ vultus in Orbe
Quem dixere chaos, rudis indigestaque moles:
Nec quicquam nisi pondus iners, congestaque eodem
Non benè iunctarum discordia semina rerum:
Nullus adhuc Mundo præbebat lumina Titan,
Nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe,
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis, nec brachia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.
Quàque erat & Tellus, illic & Pontus, & Aër
Sic erat instabilis tellus, innabilis vnda,
Lucis egens aër; nulli sua forma manebat,
Obstabatque alijs aliud, quia corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
Hanc Deus, & melior litem Natura diremit.

Id ipsum planè in rem nostram Auditores. Cernite primùm chaos; si species Mundi quanta pòst enituit, conspicari cupitis: Cernite (inquam) mentis acie destitutam iuribus, ac institutis turbam populorum, & quàm exhorrendum præseferat chaos, & saltum potiùs frementium bestiarum, si auetis ordinatæ postmodùm Ciuitatis, & Legum Diuinarum humanarumque præsidijs communitæ concordiam felicitatemque æstimare. Næ mihi hinc rursus à capite ordienda oratio foret, tàm latus patescit campus in Legum sanctitudinem, ac momentum amplificandum. Sed vetat dicentis conditio, ne videar eruditissimos ab omni notitia historiarum viros, admonere de tot Regnorum, ac Ciuitatum fortuna ex Legum, siue studio siue neglectu promiscuè memoranda: Neque verò est, cur studium tam validi in Republica præsidij cuiquam vestrum, Auditores, inculcem,

quos

quos partim in eo emeritos, atque adeò grauissimos Iuris præsides agnosco, & veneror, partim adolescentes eius iam sacris initiatos, impensèque deditos dum dispicio, simul gratulor, & meam hanc quantulamcumque operam, ne meo muneri potiùs deesse videar, quàm vt ea indigere vos putem, promptissimam, paratissimamque exhibeo. Reliquum est, quod & primùm apud me fuit, & semper antiquum erit, vt tibi, Illustrissime Præsul, & qui me cumque vestrum commendatione sua apud Serenissimum Magnum Ducem ad hunc meritis meis oppidò superiorem gradum prouexere, gratias pares, quas negat agere impar facultas, & infanti simillima oratio; habere se certè animus profiteatur, nullo annorum curriculo, nullo senio temporum exoleturas. Dixi.

IVS CIVILE.

Pro cathedra Doctorali.

VEreor, ne sæculum illud vetus repræsentem vobis (N. N.) quòd sanè seculum tristi quadam impressione dominantis supernè Mercurij, tulit ingenij monstrum turbidi planè, ac refractarij, Philolaum illum Pythagoricum, à quo primùm excogitata esse fertur, & euulgata sententia, de Terræ elemento in Orbem se se mouentis, deque siderum quiete perpetua. Scilicet feriari ille voluit à motu irrequietos à Natura Orbes Cælorum; oscitari ab otio, ac somno peruigiles eas, quas Peripatheticus vocat, Intelligentias, quæ supernos Orbes sin minùs ad vitam informant, ad motum certè, harmoniamque Vniuersi constituendam cient. Contrà verò inanimi terræ globo, & bruto ponderi, ad inertiam, ad otium nato, Et mentem, & motum, & negocium inuerso rerum ordine, perturbatis Naturæ Legibus tribuere non veretur. Haud secus iudicauerit facilè, quisquis me hodierna luce in hanc Doctoris sedem euectum viderit; Quisquis abiectos ad torporem non paucos æquales annis meos, meritis superiores iuuenes egregios: me verò ad hoc negocium honestissimum, & singulari munificentia Principis, & mira consensione Collegarum assumptum plausus vestros hodiè excipientem non sine inuidia aduerterit. Atque illi quidem intelligentia, conspicui, mente vegeti, naturæ dotibus copiosi, Cælo nimirùm quàm simillimi, quidni iubereatur in hac sapientiæ vniuersitate ad harmoniam concurrere, nec tam oculis studiosorum

forum auidissimis spectaculum iucundum facere, quàm auribus concentum? Ego verò instar pigerrimi elementorum cogor tamen, etsi non ingratè, vrgere memet ad motum istiusmodi gloriosum, quemadmodùm supra naturam ingenioli mei, sic supra meritum: iure mihi exprobrari possit, quòd Iustiniano quondam Cæsari, qui literatorum patrocinium affectans, adeò literarum expers ipse erat, vt vulgò cognomentum Analphabeti colligeret. Ac Philolaus quidem licèt è priscis Philosophis nonnullos, nec è recentibus paucos auxiliares habeat, primipilumque suum agnoscat Copernicum, Astronomicæ palmæ affectantissimum, vèl vno tamen aduersario Aristotele triumphatur tantùmdem à Physicis exsibilatus, quantùm ab astronomis communi plausu comitatus. Vsque adeò, vt transfugas non paucos numerare possit Copernicus à sua fide, non ex vecordia quidem, sed ex conscientia veritatis ad Aristotelicas partes traductos. Stat igitur librata in Mundi Centro Terra, quiescit placidè in gremio Vniuersi, dum suo continenti motu Orbes Cælestes, dum labore perenni, dum studio infatigato depluentes vndique suis muneribus quietem ipsi Terræ, opulentiamque conseruant. Sic etiam se res habet in Mundo politico. Stat vulgus, elementum velut ignobilius, & obscurius. Mouentur circùm Primates, & Principes, portio Reipublicæ nobilior, & Illustrior. Quàm verò collucent hi astris virtutum? quas præseferunt faces clarissimorum nominum? Sed si hosce Cælos tam conspicuos, tam lucentes iusseris cùm Copernico requiescere, nonnè harmoniam omnem è Ciuitate sustuleris? Si vulgum moueri atque adeò admoueri clauo publicæ gubernationis volueris, exsibilaberis tu velut amens, sed istius protinus amentiæ luet pœnas perturbata, & suis euulsa cardinibus Respublica. Itaque steterit vulgus, necesse est, Principi subiectum, atque eius quodammodò in amplexu regiminis otiosum. Vigilabit interim instar siderei Cæli Princeps, voluit continenter in sua mente consilia, quibus leges optimas influat in hanc terram, eamque pacatè excipientem souebit ad omnem tranquillitatem, fœcundabit ad omnium gloriam virtutum, ad omnes delicias. Hoc vti clariùs nobis fiat, Viri Auditores, intendamus (si placet) mentem in illam defectionem maximorum planetarum, quàm Græci Ecclypsim vocant. Enimuerò si Solis, aut Lunæ radij tantisper subtrahantur terræ, quanta huic illico damna, quanta pernicies? Lethale vulnus inflictum dixeritis, adeò illa morula subtracti cum radijs beneficij viduatam reddit, ac omni

sua

sua felicitate destitutam terram. Heu miseram Ciuitatem, quàm malorum artibus quasi thedis furiarum ardentibus agitata excutit à ceruice iugum per Legislatores impositum! Ius abdicat Sacrosanctum, patrum patriæ consulta negligit, sanctiones Principum proculcat, Legum denique præsidium quasi pestem, ac perniciem procul habet. Ecquid enim effecerit, se ipso vulgus indomitus, & fræni nescius? quomodò cursum multitudinis certùm per iter felicitatis direxerit? Pudet hoc loco recitare ex antiquis, vbi suggeritur per sæculum nostrum eò luculentior, quò tristior successus. Intuemini Neapolitanorum tumultum recentissimum. O te cæteroqui florentissimam, sed spectaculo tragico funestatam maximè, atque omnis posteritatis dignissimam commiseratione Parthenopem. Heu facinus. Tædebatnè te Hispanici Imperij, vti luctuosa tyrannide te redimeres? fastidiebas Monarcham Austriacum in te dominari, vt fæcem vulgi, nescio quemsiuuenculum, sola dementia infanda celebrem substitueres Regnatorem? Putebat tibi pax aurea, qua diutiùs iam fruebare, cùm intestinis tumultibus per turbulentissimum bellum quæritares pacem ferream, in qua non nisi Ciuium tuorum internecione requiesceres? Thomas ille Agnellius, veriùs dicam Leoninus? Proh turpe, atque obscænum caput, nonnè corpus totum deuouit ferro, ac fato, quia motum cælestem dominationis appetijt, quia quietem suam terrenam, imò lutulentam violauit? Annè minore flagitio Terra vniuersa in Cælum coniurabit, motum illius sibi vendicans, quàm filij terræ gigantes in Cælum quondam arma tulerint? Deprimetur paucorum superbia tonantis desuper Numinis intorto fulmine. Generis autem vniuersitas impunè furere permittetur? Ecce ad exemplum posterorum vno ipso tempore è domino captiuus mortis effectus Thomas Agnellius: Vno gradu è solio ad supplicium migrat: acclamatur à plebe Rex, à Regijs glande appetitur; Torquem in Laqueum, in manicas ferreas aureos annulos; gemmas in plagas, vt insignia vsurpatæ per nefas dominationis debito singulis supplicio compenset, instar scænæ versatilis repente commutauit, quò clausulam institutæ fabulæ breuissimo quidem actu mox referret. At, inquit, reclamans hic cum suis Copernicus. In motu terræ, saluæ fiunt omnes omninò apparentiæ cælestes. Quidni ergo se ipse vulgus rexerit subtractus Legibus optimatum, & Principum? Digna mehercule vulgo sententia, qui suum in rebus momentum minimè pendit, solam æstimat (vt ipse vocat) ap-

parentiam; vt vndè illicijs politici fastus capitur sensus plebeculæ, ibi statuit prudentiæ cardines, imperijque stabilimen sibi confingit. Speciem certè prudentiæ, non prudentiam ipsam teneat, consequens fuerit: factum affectauerit, non astum politicum: picturam inanem, simulacrum mutum, laruam inanimem, simium ridiculum Regis exhibuerit, non Regem optimum: neque quomodò gentes contineat, reputauerit, sed sese quomodò iactet: intemperantiæ seruierit suæ, non vti subditos temperet, studuerit: denique non publicam salutem artes eius intenderint, sed priuatam gloriam. O iniquè tracta Principis lineamenta. O spectrum humanis oculis execrandum. Mitto perquàm breuissimum cursum fore istiusmodi principatus, qui vulgi insaniam amat posthabita sapientia optimatum. Non itaque habitura est Ciuitas Regem, sed spectatura in breui actu fabulæ sub Regia persona hominem sordidum, deposita mox purpura conductitia, redditoque locatoribus sceptro, ac diademate, suis tandem sordibus pristinis, hoc est sibi ipsi, restitutum. Qualem porrò exitum habebit tam malis auibus capessita Respublica, nisi cum Republica ipsa, impij quoque Capitis extremam perniciem: nisi illum ipsum, quem habuit Thomas Agnellius, quemque habitura fuerat malè auspicata Parthenope, ni consilio Hispanorum armata stitisset valenter præcipitantis sese fortunæ rotam, ne tantùm incendium æternis Europam vniuersam flammis latiùs deuastaret. Quare Legum impia violatio concussit florentissimum Regnum, penequè compulit ad ruinam: Legumque restitutio in gradum pristinum reparauit. Armis munita, non Legibus Plebs consciuit cladem Reipublicæ: munitis armorum præsidio Legibus Rex ab casu, ab iniuria Rempublicam vindicauit. Quàm ergo beata Ciuitas, quàm florens, quandiù Leges ex Legitimo Principe acceptas tuebitur? quandiù Legum Interpretes, ac Doctores, quò certiùs, & sanctiùs tueatur, coluerit? Non ego tamen quidquàm mihi hac oratione arrogo, Viri Auditores, quòd in hanc sedem tantula in ætate, ac penè impuber assumptus fuerim. Neque enim id meritò meo, sed aliena beneficentia contingit. Non quòd præclarum aliquòd specimen ingenij, ac literaturæ præbuerim; qui, vt potiùs promererer, oblatam fuisse mihi hoc anno materiem, satis intelligo. Ergo si quid à me non indignum tanto honore manauerit, id totum merito illorum, quibus honorem ipsum acceptum fero, palam à me tribuetur. Si audientiam vestram (Iuuenes egregij) consequar,

sequar, vestræ illam humanitatis, beneficentiæ, virtutis per me æternùm celebrandæ argumentum putabo. Dixi.

IVS CIVILE.

Habita Pisis ante disputationem.

SOlemnem illam proloquendi consuetudinem ad ea quæ vel tractanda postmodùm offeruntur ex cathedra Annali, vel in conuentu studiosorum argumentis obiectis sustinenda; video superuacaneam censeri meritò posse in hac ipsa per me suscepta prouincia (N. N.). Nam cum hoc dicendi genus non exponendo solùm argumento, sed conciliandæ quoque auctoritati, dignitate proposita, sit institutum; quid est, quamobrem ego in eo negotio quidquam laborem, cùm & studium meum Legibus antehac impensum, & Legum earumdem Diuinam præcellentiam perfpectissimè cognoscatis? Quis enim non dico vestri similium, qui in tanta luce versantes dissimulare fulgorem non valetis, sed hominum cuiuscumque conditionis, qui tamen humanitatem redoleant, celebre illud ignoret à Demosthene quondam pronunciatum, Legem esse inuentum, ac donum Dei? Non hic Diuinam interpretor Legem, cuius in tabulis lapideis exaratæ lator quidem extitit Deus, promulgator verò Moyses, si modò scriptam loquimur: sin autem naturalem, Deus idem lator, Dei verò vicaria Natura promulgatrix per singulorum mentes mortalium. Verùm humanam mihi volo Legem, atque adeò Cæsaream, quæ summorum capitum consilio, ac sapientia singulari instituta cum sit ad exemplum Diuinæ, complementumque Naturalis; cur non pleno ore inuentum, donumque Dei nuncupetur? Placet nè exemplum istud cum prototypo collatum aspicere? Quasi verò aut indice Sol opus habeat, aut meridiana lucerna Philosophi Cælum, aut conductitia face hæc Orbis moles. Cernitis vel inter caliginem noctis, Cælorum orbes amplissimos, quemadmodùm Intelligentijs præsidibus certa Lege atque stabili Conditor moderetur motu perpetuo, celerrimoque circumactos, auram salutarem, ac vitam inferioribus corporibus infatigata opera instillantes. Cernitis nullo interregno micantia sidera, nullo momento feriantem Solem à cursu prosequendo, à diffundendis in obiecta radijs, à dispensandis in orbem tempestatibus, à sublunarium constanti vicissitudine ministranda. Cernitis infra

Lunam mutabilitatem immutabili Lege perpetuam: Elementorum mutuam pugnam repugnantia concorde ſtabilitam. Denique (ne multus ſim in re peruulgatiſſima). Cernitis in fabulis veterum ſcitè depictum Apollinem cum Lyra, vt harmoniam indicent, qua quidem Mundum vniuerſum ſanctiſſima temperat Lege Apollo verus, & immortalis. An verò abſſimilis eſt ratio Reipublicæ, quàm Princeps Legitimus vulgatis Legibus, placitiſque præſcriptis per ſummam iuſtitiam in ſumma tranquillitate adminiſtrant? Nonnè harmonica iſta inprimis eſt, quamodò fruimur, Hetruſci Imperij felicitas; ſcilicet ex Apollinis Medicæi Diuina propè prudentia, & planè cæleſti conſilio? Verùm non eſt huiuſce loci tanta materies. Ego depromptas ex Iure poſitiones exhibeo vobis, Sapientiſſimi Auditores, ad ſtudiorum meorum coronidem diſputandas.

GRATIÆ.

SI Leges donum Dei ſunt, vt ipſe proluſeram, donum certè fuit veſtrum, Auditores, idque propè Diuinum, quòd Leges ipſas non infeliciter apud vos propugnaui.

IVS CIVILE.

Ante lauream in Collegio Doctorum.

SApientiam, noſtræ animam animæ, in notitia, atque obſeruantia Legum ſitam eſſe Diuino addiſcimus oraculo Deuteronomij. Ex quo memet hominem nunc demùm eſſe putem, qui Legum curriculum, bono quodam fato initum, proſperè (vt credo) confecerim. Quanquàm beneficij veſtri fuerit, Patres ſapientiſſimi, me mihi talem collatis ſuffragijs comprobare, Ne deſipere contingat mihi, vbi cæpiſſe aliquid ſapere, ſudati per quinquennium ipſum labores pollicebantur. Certè Ego, & vitam hominis per vos iactare iam potero, & nuncupationem nominis quòd ſacro de fonte reportaui, pro dignitate ſuſtinere. Ecquid aliud auribus meis ſonat nomen THOMAS (ſi doctis viris credimus) præterquàm abyſſum? Planè abyſſus peritia Legum eſt, ex qua pleno erumpunt alueo inexhauſta fluenta ſapientiæ. Neque abſonat dictum Dauidicum in Pſalmis, *Ponens* (inquit) *in theſauris abyſſos*; vt propterea iactantiæ, aut arrogantiæ fomitem miniſtrari mihi nullum ſentiam, quoties Thomas appellor, id eſt abyſſus; quandoquidem hæc in theſau-

thesauris posita dicitur, nimirùm, vt Patres interpretantur, in sinu terræ, crassissimi omnium elementi; quale quidem ipse me fateor, inter æquales meos vix numerandus, quæ est crassities ingenij mei, & nobiliores cuiusuis literaturæ inopia. Si quòd ergo specimen sapientiæ hodierna Luce ex me prodibit, acceptum vobis referam, oportebit, qui vestro auspicio, ac fauore sin minùs abyssum plenam, ac redundantem, fonticulum certè, ac stillicidium aliquod in thesauro mentis meæ perangusto reposueritis.

GRATIÆ.

ABysſi interpretationem meo in nomine sum præfatus, Patres Amplissimi. Nunc insignibus Doctoralibus, hoc est sapientiæ summis honoribus per vos donatus, tantam profectò gratiam erga vos conceptam habeo, vt nominis mei priùs, quàm beneficij vestri memoria sit apud me peritura. Dixi.

IVS CIVILE.

Ante lauream in Collegio Doctorum, Neapoli.

NE viuam, si mentior (Patres Amplissimi) facie ista Ciuitatis distinctum luminibus Cælum referri. Neue hallucinantis mei ad insolitam lucem existimeris hoc dictum; Relegite (si placet) per vestigia antiquitatis sæculum illud, vota mortalium fugiens, suspiria ciens; illud inquam sæculum ab redundantia officiorum AVREVM appellatum, cuius delapsu corruptelis sexcentis illapsis Astræa mirum quantum offensa fertur Cælum repetiuisse, Terras caligine cæca obsitas reliquisse. Iam hic philosophari quis obstet nobis; Leges, quibus hominum mores, ac vita regitur, quædam esse quasi sidera, à quibus suum accipit lumen Politia, suam Principatus gloriam, Respublica felicitatem. An non ergo Cælum æmulari dicetur hæc vestra, in qua Leges ipsæ, quia scitè per vos enucleatæ, sanctè vulgo coluntur, furtunatissima Ciuitas? Idque eò magis, quòd si, vt ferunt, à Sirene ad hanc Vrbem extincta & sepulta, Parthenopes appellationem ea promeruit: cur non & ab Legum Astris, non hic quidem extinctis ex prauitate Ciuium, sed ex innocentia indefinenter fulgentibus, sedes Astrææ, Cælum videlicet nuncupetur? Ergonè Vrbis vestræ celebritas referetur Sireni, quæ suis cantilenis exitium struebat generi hominum, nec potiùs

tius Astrææ, ex qua vitæ lumen, felicitatis flumen in lares nostros deriuatur? Sed iam excipite, quæ iubeor de Legum materie hodierna mea inauguratione differere.

GRATIÆ.

AD lauream Legalem cùm per Vos (Patres Amplissimi) admissum me video, atque in Cælo ad Astrææ consortium inter tot Collegarum lumina collocatum: pro tanto vtique beneficio in Cælum tollendi essetis gratijs meis: nisi meriti vestri fulgor immensus perexiguum facultatis meæ, atque ingenioli lumen extingueret.

IVS CIVILE.

Ad sententiam in quæstione de inuento Thesauro in agro Emphyteotico cuius sit? Domini vtilis, an directi?

QVòd meam hodierno cœtu sententiam rogatis, Sodales; non tàm gaudendum mihi esse intelligo, propterea quòd adolescens ego numerarius in numerum vestrum disceptantium, hoc est summorum ingeniorum coopter; quàm non mediocriter formidandum, præsagiente conscientia mea exitum expectationi vestræ nullatenùs respondentem. Ita vbi de inuento thesauro in fundo Emphyteotico, quid ipse sentiam, iubeor in medium afferre; vbi vestros in me conuersos oculos, intentas aures, pendentes nescio quo studio animos aduerto, est merito, cur pertimescam; ne, postquàm meam exceperitis orationem, conijciatis in me, loco plausus, & acclamationis vetus illud Adagium à Luciano vsurpatum in Philopseude, videlicet: Tu nobis, qui Thesaurus credebaris, carbones extitisti. Siquidem (vt scitis) carbones in terra defossi terminos agrorum antiquitùs indicabant. Et mea quidem opinio in hocce agro cultissimo Academicorum quid nisi desinat in Carbones obscuri, & ineptientis ingenij, vbi iam vestræ mentes thesauri sunt eruditionis omnigenæ? Vtcunque fuerit, parendum est imperio vestro, & vos tantummodò præmonendi, ne memet ipso maius aliquid expectetis, quàm quòd huiusce ingenioli tenuitas pollicetur. Ergo quòd proposuistis de thesauro, &c. Ita ego censuerim, &c.

IVS

IVS CIVILE.

QVòd Pſaltes Regius pronuntiauit, ſignatum eſſe ſuper nos Mortales lumen Diuini vultus, prorſùm ſibi voluiſſe quis dubitet, Imaginem Dei in nobis, nullis alijs expreſſam fuiſſe lineamentis, quàm Lege naturali noſtris in animis ad æternæ normam Legis, quæ Deus eſt, quæque res omnes ad præſcriptum finem ordinat, opificio Conditoris inſcripta? Atque hoc vnum inſtar multarum laudum eſt quæ congeri in ſtudium Legale poſſint. Sed quantùm illius dignitas hinc extollitur, tantumdem mihi hodierno congreſſu timorem acuit, eiuſce diſciplinæ Theoremata defenſuro. Quantus enim ipſe ſim, quauè nota ingenij ad tantam ineundam prouinciam, cùm mea me conſcientia acriter monet, tùm vos, Lectiſſimi ſodales aſſiduo iam vſu cognouiſtis: Sed & vos, Sapientiſſimi Auditores, in ipſo limine diſceptationis meæ facilè perſpicietis; Cùm ab emeritis nouitium impeti, à ſummis ingenijs rudem tyrunculum tentari aduertetis. Hoc autem vnum valuit reluctantem animum meum cogere, quòd vos, quos propter omnigenam ſapientiam quaſi oracula Legum ferendarum hæc ætas veneratur, humanitatem, quàm erga me exerceatis, pro Lege habere glorioſum putatis.

GRATIÆ.

QVi ex periculo inſcitiæ meæ euadere hinc pudibundus formidabam, abire gloriabundum ne miremini, Auditores. Quippè accepi ſignatum ſuper me lumen vultus veſtri humaniſſimi, imaginemque tam Diuinæ facilitatis nullo tempore, nullò caſu vitiandam geſtio præ me ferre.

MEDICINA.

AEnigmati ſimile eſt, nec niſi triſti dictatum à Genio id quòd exul Vates effudit ſecundò de Triſtibus, inquiens.

Eripit interdum, modò dat Medicina ſalutem.

Quid enim? dicet quis. An eadem Ars ſaluti mortalium nata, ſaluti ipſi tendiculas ponat? Si quidem oraculo Peripateticorum credimus Metaphyſ. 2. docenti: *Medendi ars ratio ſanitatis eſt*. Quippè, ſubijciet hic Plutarchus, *Medicinâ inter artes liberales elegantia, ornatus, iucunditatis nulla minùs complectitur; magnam verò contemplationem de ſanitate, ſuis ſtudioſis exhibet*. Et

eà

cà (suscipiam ego) sectatur has partes, quà ægritudinem animi, morborum semper corporis fomitem, sæpè fontem hilaritate Medici, lepore, facetijs alleuans mirum in modùm prouehit curationem ægroti. Aliòqui subderet non sine sale Homerus Iliad. 2. *Medicus garrulus ægrotanti secundùs morbus est*. Quid, inquam ego, si appareat homo è schola magis Zenonis, quàm Hippocratis, superciliosus, hispidus, macilentus, ore Cymmerijs ex antris aduecto, spirante brumam, & Boream vultu nihil minùs, quàm salutem annuncians: Cæterùm in limine ipso visitationis exprobrare luxum popinæ; obiurgare intempestiuam ganeam; asiteiam indicere; indulgentiam omnem cibo, in potu, in medicaminibus excludere. Heu quàm malè tunc habitus à suis Hippocrates! Ita planè. Nulla in Medicinam iniuria maior, quàm à Medicis; quorum si frequentas opem, tibi vrges exitium. Audin', vt factum execratur Homerus? *Multorum*, inquiens, *Medicorum visitatio me perdidit*. Videlicet iubet hic, ille inhibet. Alter autumat atram bilem dominari, flauam alter: Est, qui sanguinem mittendum asserat, qui neget: Alius retundendos morbi primos impetus, alius lentè obseruandos progressus. Pol! vno super morbo, vna ex arte quàm multa dissidia? quàm pugnaces ad stomachum sententiæ? Vtrique pugnant in gradu, & specie subsidij miseram homini languenti, cuius de vita contendunt, non secùs ac interceptæ bello Vrbi ruinam vtrinque consciscunt. Tametsi vnum denique probamus perorante casu Medicum optimum, nostraque illi fata committimus. Atque vt in Martiali acie pugnando; ita in Hippocratico puluere quisquis inter Medicos loquendo maximè pollet, illicò Imperator nostræ vitæ, cædisque fit. Cædis nostræ dico. Quis enim vsu breui non perspicit, quòd graui dicto prædicauit Plinius senior lib. 29. *Discunt*, ait, *periculis nostris, & experimenta per mortes agunt*; *Medicoque tantùm hominem occidisse impunitas est*. Et mirantur tantùm odij quondam esse conceptum in Medicos, vt tanquàm hostes humani generis exulare patrijs tectis cogerentur? Miremur potiùs tantùm Vatem, quantùm nouimus extitisse Ouidium, iacturam salutis non minùs, quàm adeptionem in eandem ipsam refundere Medicinam. Verùmtamen vindicanda est nobis dignitas artis sanctissimæ, quàm profitemur, vt non artem ipsam, sed Artis (Professores dicam, an potiùs temeratores?) arguere voluisse poëtam dicamus: simulque coërcenda in nobis ambitio, ne, qui vix limen Templi tetigimus, iam Magisterium sacrorum affectemus.

ctemus. Vtinam is esset nostratibus, qui & antiquis olim, sensus modestiæ: Vt, quemadmodùm sophi alioquin homines, non se tamen sophos, sed ad summum philosophos, hoc est nequaquàm sapientes, sed sapientiæ duntaxat amatores profitebantur; ita nos Medicinæ aphorismis conspersos, non Medicos, sed Philomedicos veriore appellatione iactaremus. Video sententiæ meæ vos tacitos acclamare: & reos voti exposcere à me de more positiones aliquot Medicinæ, ex quarum disquisitione possimus eam, quàm deperimus, præcellentissimam facultatem copiosiùs, firmiùsque tenere.

GRATIÆ.

IN contemplatione rei medicæ, quàm in actione errauisse, vt leuior est culpa, ita facilior venia. Præcipuè cùm illic periculum intercedat Ægroti, hic verò Medici. Quamquam illic periculum lethale est, hic potiùs vtile. Non enim vitæ suæ Medicus, aut dignitati metuit, sed metit ex ipsis erratis, atque ineptijs fructum intelligentiæ, cognitionisque non modicum. Vobis igitur, humanissimi Auditores, quòd me disceptantem iuuistis attentione, ineptientem tolerastis humanitate, & gratias ago quàm maximas, & maiores multò in dies, atque maiores habebo.

MEDICINA.

AEmulam Naturæ Artem lepidè vsurpant plerique, pauci congruenter, si benè rem pendimus, Viri Auditores. Vnius flosculi elegantiam scitè ad verùm quis exprimat, vel penicillo in tabula, vel acu in serico, vel tessellis, segmentisuè in pario, aut lydio: eum protinus assecutum esse artificio ingenium Naturæ dictitat vulgus. Vnius cantilenam auiculæ simulet aliquis, seu affectante hominis ipsius voce, seu inflata ad numeros fistula, seu folle animata tibia ad pulsum digitorum certùm, seu (quòd est ætatis nostræ in primis miraculum) lasciuiente intra nilos fonticulo, atque indè ad exemplum hydrauli spiritum in fabrefactis auium organis ciente, hunc hominem indixisse Naturæ certamen prædicant non sine admiratione; quasi nihil ingeniosi excogitare illa valuerit, quòd non consequi æmulata numeros omnes Ars possit. Hoc, inquam, à vulgo elegantiùs, quàm veriùs. Nisi quis fortè totum Naturæ opificium in externo reponat apparatu, vt sit hæc vniuersitas re-

rum nil nisi scena quædam inanis nostrorum modò corporum sensibus tenendis obiecta, non simul admirabilium rerum facultatibus, atque opibus plenissimum theatrum, mentium nostrarum obtutibus non tàm beandis, quàm præstringendis diuinitùs adapertum. Iam verò germana nuncupatione æmulam nes Naturæ quàm, nisi Medicam artem dicemus? Pace reliquarum artium dictum volo, quarum dignitati nihil propterea detrahi puto, quòd sartæ ac tectæ habentur, si ancillari Naturæ statuerimus, vel etiam comitari pulcherrimis in operibus consummandis. Enimuerò producat Natura; educet productum Medicina. Gignat illa: hæc genitum seruabit. Det illa & sese homini, & hominem sibi: hæc & illam intra suos limites, & hunc intra illius cohibebit. Denique immittat illa vndis ratem humanæ vitæ constructam: hæc ingruentes rati tempestates abiget, fugabit coniurata nubila, secundosque puppi aspirabit Nothos. Ac ne putetis ex meo sensu depromptam hanc esse orationem, atque ex ingenij mei officina prolatam; nonnè veterum sapientum id fuit placitum graphicè expressum, cùm Solem eundem & Apollinem statuissent, illum gignendis animantibus tanquàm naturalium causarum Principem; hunc verò medendis tanquàm Medicæ artis auctorem primùm, ac Numen? Scilicet vno in Theatro Athletas duos committebant Naturam, atque Artem, certamini æmulationis pulcherrimo curiosis ingenijs mortalium exponendo. Sed me quoque etsi imbellem penitus, atque inermem, vrgent nihilominùs palmæ vestræ, Studiosissimi Sodales, vt super re Medica (quando athletica est, & certaminibus nata) congrediar ipse vobiscum in arenâ, trophæum aliquod mihi, sin minùs eruditionis, at certè studij erga principem Artium quæsiturus.

GRATIÆ.

Quàm ex sodalibus æmulis palmam affectabam, vestra mihi dedit humanitas, Viri Sapientissimi: Cùm dimicanti citra puluerem, adhuc tamen fauistis tam patienti attentione, vt hanc ipsam ratus longè nobilissimam palmam, cum sempiterno gratæ in vos memoriæ triumpho arenam deferam.

MEDICINA.

Pungit plerosque scrupulus, & indignabunda quædam miratio, quid sit, cur gemina illa, quæ solet esse permagni in Acade-

Academijs, peritia Iuris, & Medicinæ, sic habeatur, vt hæc illi primatum vbique concedere, sæpè etiam ignobilitatem contrahere, nonnumquàm & exilium subire compellatur, necessaria æquè humano generi, atque neglecta disciplina. Quasi verò honestius sit (inquiunt) ingenium addicere humanis institutis, quàm legibus Naturæ: Quid mortalium insana sæpè dominatio præscribat, intendere; quàm quid Auctoris rerum dictamen sanctissimum. Quasi leuioris sit ponderis iam stabilitas conseruare curatione corporum Ciuitates, quàm stabilire primùm ad sortem iuribus latis. Quid, quòd perperam iura ipsa consulent animis, nisi horum contumacia in leges è corporum ægritudine sæpè fruticans prudenti Medicinæ manu prædicatur? Quid si vnius summi capitis vita fatiscens extremum & legibus ipsis, & publicæ Rei casum minetur? Nonnè totum in arte Medica perfugium est, quæ in salute vnius reparata salutis omnium compendium facit? Illa ego de causa crediderim, Auditores, iacere Medicinam; videlicet non tàm iudicio hominum prauo, quàm sua ipsius sponte, vt, quæ Diuinitati proxima in aliorum commune bonum tota transfunditur, tota occupatur, non Maxima ipsa, sed Optima curans videri, cedens prærogatiua dignitatis, vtilitatis contenta. Quid mihi cum terreno fastu (diceret ipsa) quid cum fæculentæ ambitione gloriolæ? Succurrat, obsecro, vobis è sacris codicibus memoria Raphaelis, vnius è septem summis proceribus Aulæ cælestis, è proximis stipatoribus Diuini throni, Genij immortalis, inuicti, beati, Deo pleni. Nonne is humanam assumens speciem, vti Tobiæ iuniori opem ferret, Medici tandem munus ita decorum duxit celsitudini suæ, vt ad id nomen ipsum Raphaelis, hoc est Medicinæ Dei suo sibi ingenio componeret? Et quidquàm hæc disciplina curabit inter hominum greges honorificè haberi, quæ accipit ab Indigetis honoris vectigal? Vestra iam (sic fatur ipsa) vestra stet vobis, Iurisperiti, prærogatiua. Vestri vobis stent fasces, stet sedes in orchestra. Me verò abiectam iuuat colligere sollicitos gradus ad puluinaria languentium, in marcidis situ cubiculis, in sordentibus cænaculis, inter halitus tetros spirantium cadauerum. Imperatore vos totis gentibus, terris vniuersis. At *Imperatoribus ipsis vna medicina imperat*, inquit Plinius senior. Sat ergo mihi ad triumphum de triumphatoribus triumphare. Et verò (sapientissimi viri) nostra Medicorum dignitas ex abiectione spontanea magis eminet, honorumque neglectus metit segetem honoris copiosiorem. Sed quid

ego plura? Indignum est in re futili syllabas nostras insumere, quas altior nunc prouocat meditatio ad placita quædam Medica mox in medium proferenda.

GRATIÆ.

Excepistis peramanter disputationem meam, Viri ornatissimi. Qui vt profitemini disciplinam ab omni fastu abhorrentem: ita perosi fucum omnem agendarum solemniter gratiarum, grato contenti estis animo, quem ego æternùm in vos conseruaturus esse polliceor.

MEDICINA.

Nulla est liberalium disciplinarum ita proprijs Ornamentis locuples: ita diues fulgoribus laudum natiuis, quæ non identidem conductitium præconem, aut laudatorem præcarium sibi conquirat. Testis est inuectus lyceis ille mos, & ab immemorabili Academiarum florentium consensione probatus, vt nemo quisquàm adoriatur publicè de aliqua disciplina vel præcipere Sapientum dogmata, vel in Sapientum consessu disputationem, gratia præsertim studiosæ iuuentutis, instituere, ni præuiam dictionem adhibeat, qua & disciplinæ perstringat laudes, & discipulorum animos honesti commodique propositione ad obeundos alacriùs literarios labores, ad addendum in curriculo gradum inflammet. Verùm enim verò Medicinam vnam suo se iure eximere cæteris fateatur, necesse est, quisquis notam contemptæ religionis, aut certè pinguioris inscitiæ reformidat. Quis enim vel ignoret, vel neget oraculum è sacris codicibus paratissimum sic habens: *Altissimus creauit de terra Medicinam: Vir prudens non abhorrebit illam*. Scilicet non eget efferri humanis vocibus Medicina, quæ testimonio subuehitur Altissimi: nec emendicat inter mortales encomia, quæ Deum ipsum immortalem buccinatorem sortita est. O maiorem omni inuidia sortem, Auditores. Altissimum illum, eundemque Deum Optimum maximum, ad quem alia omnis celsitudo deprimitur, dignitas abijcitur omnis, desidit omnis Maiestas, sapientia insanit, languet potentia, sordescunt diuitiæ, putet honor, species marcescit; Deum, inquam, non dedignari Medicinæ se primùm auctorem nuncupare, eius genus vendicare sibi, natales asserere? Nec licèt creauisse referatur de terra Medicinam, quicquàm tamen adimit ipsius dignitati, quemadmodùm

modum nec homini terrena moles (verius ad sacram historiam, limosa corporis moles) Vniuersi principatum iccircò eripit. Quare vna videtur mihi fuisse summo Opifici Deo cura condendi simul è terra hominis, & parandæ Medicinæ; vt illinc esset, vndè is vitam hauriret, hinc, vndè seruaret: Ibi gratiam haberet Naturæ, hic Arti: ambas tamen vni Deo immortali referret acceptas. Quo quid diuinius ad prædicationem? quid magnificentius ad pompam? Cæterarum artium ab hominibus aliæ originem repetunt, aliæ à brutis. Sic à Iubale Musica, à Pallade Architectonica, ab Atlante Astrologia, ab Euclide Mathematica, à Chorace ac Tysia Rhetorica, à Marte Militia, quorum sane auctorum cur nonnullis arrogauit Diuinitatem antiquitas, nisi in gratiam inuentarum artium? Insulsè id prorsùs, ac ridiculè. Siquidem inserendæ Dijs forent & Apes, quòd politicam docuerunt; & Araneæ, quòd Textoriam; &, quòd Oeconomicam, Formicæ. Verùmtamen finibus hominum contineant se Artes, licebit, quando germanas non pudet recensere sibi brutorum cunabula. Nostræ verò, Nostræ fuerit Medicinæ Diuinitas in origine, non adfectata illa, sed nata, non quæsita, sed acquisita; non commenta, sed inuenta. Neque enim hominem auctorem facit Deum; sed Deum ipsum iactat auctorem, qui solus vero nomine Diuinitatis censetur. Hæc ita cùm sint, quid erit consequens, nisi vt oraculo inhærentes non denegent mortales tantæ arti iustum pretium: nosque potissimùm eius cultores frequenti congressu nostra litemus ingenia, deuoueamus industriam, spiritus consecremus. Sic enim habet, vt meministis, Oraculum: *Altissimus creauit de terra Medicinam*. Quid indè? *Vir prudens non abhorrebit illam*. Id quod propositis modò meis thesibus perbellè factum videbitis.

GRATIÆ.

ESt Viri prudentis, ex Diuino oraculo, non abhorrere Medicinam, quàm Altissimus adinuenit. Vos, Viri Auditores, & Prudentissimi medicæ disputationi interesse, & Humanissimi attendere disputantem ineptè de illa nequaquàm abhorruistis. Ergo quòd ingratum me vestris auribus gratis audistis, grato ipse æternùm in vos animo, nec sine gratijs in præsens recedo.

M E I C I N A.

MEdicæ Artis dignitas quanta apud hominum genus semper extiterit, testatur luculentissimè, vt nusquàm aliàs, erudita priscorum memoria, quæ illius cunabula, per celebres Græcorum sapientes Diuina referebat. Hinc si causanda sit vlla in parte Ethnicorum superstitio, in hoc facilè, quòd facultatis Diuinæ reueriti Maiestatem, Auctorem Apollinem, illum futurorum Indicem, & Arcanorum Numen statuerunt. Sed & Æsculapium Medicinæ vindicem Apolline ipso iactabant genitum, & Æsculapij filio Hippocrati, artis patriæ illustratori eximio, non nisi Diuinitate delata gratiam tantis meritis parem referre se posse putauerunt: Et verò (arguerit Ethnicus) si auctor Naturæ Deus, cur non eiusdem quoque reparator? Debet homo exordium sui Naturæ, debet Medicinæ progressum. Ab illa vitam, spiritum, sensum haurit: ab hac, vndè labens vita ipsa erigitur, vndè expressus propè spiritus reuocatur, vndè sensus iam fessus, deficiensque reficitur. Ac veluti in amplo, ac magnifico ædificio, quòd edacis temporis longas contumelias neglexerit; siquando demùm succedat vel operis compages laxari, vel luxari lapides, vel rimas fatiscere, vel pronum minari ruinas angulum; ni tempestiuè occurrens architectus, & præmuniat murum, & tigna suffulciat, & cæmenta substituat, breui tota cedens tempori corruet moles: quæque modò exæquabat Improbo iugo montes, vix humi ruderatos tumulos excitabit. Non minùs Reipublicæ opportuna consulit Medicina. Quàm sæpè audiuimus, & vidimus florentes populis, & opibus ciuitates, sapientissimorum Principum communitas legibus, optimorum ciuium institutas exemplis, & vsu trito plurium sæculorum ad æternitatem herclè firmatas, inuadente lue, ac debacchante latè, longèque, penè fato cessisse, nisi per consultissimos viros subsidium Diuinæ artis præstò habuissent, vndè prærepta interitui corpora in longam spem secuturæ felicitatis corroborarentur? * Quò iustiùs Deorum sedibus inferenda videtur Medicina, hoc est vltra Naturæ terminos collocanda; nimirùm quæ sola potest rapidas remorari præteruolantis temporis rotas? quæ nouit repetentem interdum sua iura Naturam eludere, quæ nos nobis, Reique publicæ, Rem quoque publicam sibi, nobisque seruare. Sed non hic tantæ artis laudandæ locus. Longè alium ipsa deposcit campum, alium declamatorem,

alia

alia latera, vocem aliam. Tametsi vsu perpetuo, & mirandis in dies periculis humana se dedignari encomia omni vocalius oratione profitetur. Exponi itaque mauult per suas assertiones in omnium oculis, se ipsa, vt nata est, nuda, soloque originario cultu ad omnem pompam contenta.

GRATIÆ.

AVdistis superiorem natura Medicinam. Quid reliquum est, nisi vt naturali meæ hebetudini, quæ disputationem hanc grauem reddidit vobis, humanitatis officio, & lenitatis medeamini?

* *Asterisco superiore notatur locus exemplo petendo ex historijs alicuius celebris Medici, cuius virtuti adscribatur Ciuitas aliqua tempore epidemiæ potissimùm seruata.*

MEDICINA.

ARdua disputatione proludo (Viri Clarissimi) & quæ Imbrijs potiùs, Lemnijsque congruat, quàm Megabyzis: Platonem quippè ad censuram cogo; & qui vulgò perfertur oraculum, ne dum arbiter humanorum actuum, nunc dicti reum ante ora vestra constituo, vt sitis tam in illum seueri Iudices, quàm in me faciles. Agitur enim nostra Medicorum communis causa. Agitur (ne irritem Platonicos) ipsiusmet Platonis existimatio: Vt, si dictum eius de Medicis Lydio philosophico probari non potest aureum, quemadmodùm cætera eiusdem omnia; sustineatur quidem certè Pythagoricum, hoc est Platonicis numeris, ac vestra, Patres, acutissima interpretatione non indignum. Sic & Platonis simul, & Medicorum famæ consultum fiet. Hic igitur tertio de Rep. libro sic (vt memineritis) habet *Mendacium concedendum esse Medicis: alijs verò minimè. Medici quippè, vt ægrotantium animos consolentur, promittunt sæpè sanitatem etiam in ipso mortis agone, ne animum despondeant.* Sic ille. Cui verò mortalium non insolens placitum videatur, vt probetur nonnunquàm mendacium Philosopho, cuius instituto non minùs est proposita Veritas, quàm illius germana Sapientia? Et quidem nonnè hic ille est, qui talem exigebat alumnum suum, vt non solùm scholæ disceret, sed vitæ: vt virtuti, ac pietati plus daret, quàm scientiæ: vt illud demùm ceu insigne domesticum præferret odium mendacij, studium veritatis? Ni fortè distractos velimus hoc loco Philosophum, atque

Medi-

Medicum, quos equidem collactaneos, atque adeò consanguineos fateri cogimur; ac diuersis eos quidem, non tamen aduersis studijs innutritos vnam felicitatem, humani generis intendere. Nimirùm ille animi curat morbos: hic verò corporis. Mores ille, hic humores temperat. Ille virtutes excluso inducit vitio, hic valetudinem ægritudine suppressa confirmat. Quid ergo? Amicus Plato (dicet quisque optimus) sed magis amica veritas. Ego verò quomodò veritatem tueri mentiendò quis possit, ac pro mendacio mysterium in Platonis dicto subrogare, non inutiliter, spero, quamquàm indisertè, patefaciam. Primùm igitur recolenda illa est nobis probata eruditis diuisio Propositionis in speculatiuam, & Practicam; vt aliter nos enunciare intelligamus, cùm rem ipsammet existentem; aliter cùm per nos, & quidem ex ipsa nostra existentem enunciatione proferimus. Ibi namque obiectum aliunde iam promptum habemus; hic nobis promendum. Ibi contemplamur; hic molimur. Ibi cognitione sola nitimur; hic simul opere. Denique otiosa quodammodò est illa mentis intentio; hæc verò actuosa. Iam percipitis, Auditores, Platonicum schema; quemadmodùm is assumpta vnius è vulgo persona luserit vsurpatione mendacij, insinuaturus præceptum Medicis multò omnium grauissimum, quò saperet eis magis, lepore illo, ac festiuitate conditum. Quis enim tibi vitio dederit, quòd ex rectæ rationis regula profectum intendis? Aut quis te Medicum mendacem dixerit, alienæ salutis ingeniosum opificem? Mentiantur, licet, Medici (diceret Plato). Annè quemquàm idcircò circumuenerint? supplantauerint? Imò verò iuuerint maximè ægrotos & citra molestiam ipsorum, & citra dispendium; quæ quidem duo adorandam faciunt Medicinam. Nimirùm efficient hi mendacij specie veritatem suspiratissimam, vt habeant miseri in summa ægritudine summum solatium, vt ne salute desperata desperent, vt in ipso mortis congressu mortem haud sentiant; vt deficientem animam reficiant; vt anhelante spiritu spiritum hauriant; denique vt obruta pene vita instaurent vitæ fomitem. O verò labem mendacij non venialem modò, sed etiam vænalem. O notam auro compungendam, non ferro; omni certè pretio, honestate, delectatione compensandam. Admiramini ipsi quasi nouum commentum? Philosophamini vnà mecum, si lubet; tùm facilè & veritatem dictionis meæ, & diuinitatem ipsius præcepti, non alio digni, quàm Platone conieceritis. Agitedùm. Pronunciet ægroto Medicus austerior fatiscen-

tiſcentem vitam, imminentem arte fruſtrata interitum. Quis ita æneus pectore, vt ſtet ad impetum talem immotus? Quis compos ſui ſuo de malo, & eo omnium ſummo non frangatur? Vtinam non noſtra interdum Medicorum imprudentia vrgeret laborantibus ipſum fatum. Cùm ſcilicet totam, quàm in ijs curandis impendimus operam: cùm quòd benè meruimus longo ſtudio, vigilantia, obſeruatione, periculis, totum ludimus improbo mortis prognoſtico. Iam ergo diſſimulemus diſcrimen extremum, & morbum deploratum quaſi rideamus. Et hic fortè locum habebit axioma, *Curari contrarÿs contraria*. Promittamus ægro de facili ſanitatem. Iuuabimus forſan artem arte: ſubſtituemus pro pharmaco dolum teſtimonio experientiæ fortunatum. Ego enim ita differo, Auditores. Magnum prorſùs ad valetudinem in timore, ac ſpe momentum eſt poſitum; vt & illo leuiſſimus quiſque morbus facilè ingraueſcere, & iſta alleuari grauiſſimus poſſit. Nam (vt pauca primùm de Timore dicam) quis à limine Philoſophiam ſalutauit, cui perſpectum non ſit, retrahi timore ab externis ad internas partes calorem, ad eius maximè principem fontem Cor? Coniectare hinc licèt, quæ conſequantur ſymptomata. Ex pluribus illa duo potiſſima in rem noſtra diligenter cauenda. Alterùm quidem eſt cæterarum partium, quæ minùs cordi propinquæ, refrigeratio; quarum facultates inſtrumento caloris idoneo deſtitutas obire ſua munia minimè poſſe, ſatis probat feriata ob eam cauſam Retentrix, vndè & gelidus ſudor, & alui, nec non veſicæ ſolutio Auctore in Problematis Ariſtotele (*ſect. 2. probl. 26. & ſect. 4. probl. 8.*). Vſque adeò, vt ſi vehementior intendatur hæc animi paſſio aut prolixior duret, refrigerante ſe immodicè corpore, teſte Galeno (*1. de Præſag. ex pulſ. cap. 2.*) exiſtant pulſus parui, tardi, rarique (*Galen. 4. de cauſ. pulſ. cap. 5.*) familiares vtique imminuti caloris (*Galen. 1. de cauſ. pulſ. cap. 6.*). Vndè etiam non rarò metamorphoſis illa plena miraculi, cùm hominem eundem è florido iuuene ſenem canum nox vna conſpexit (*Scalig. exercit. 312. de ſubtil. aqu. Card. & alÿ*). Quorsùm verò hæc? dicet aliquis. Quorsùm? Vt intelligamus, quemadmodùm beneficio caloris reſerantur meatus, ac viæ; ita frigore concretas partes iſtas ſubſidere, atque in ſe conniuere; Neque idcircò medicamentorum opem admittere ægrotos miſeros, quos metus mortis excruciat; neque reddi, (ſi res popoſcerit) capax purgationis corpus vt minimè fluidum, quale exigit in Aphoriſmis Hippocrates (*ſect. 2. Aphor. 9.*). Quare

Naturam vocat idem Hippocrates in Epidemijs (*lib. 6.*). Medicatricem morborum, propterea quòd medicamentorum vtitur facultatibus. Quòd si metu mortis impresso idoneum eius instrumentum, calorem abstuleris, frustra exorabis ipse Naturam, fatigabis Medicinam. Alterùm verò symptoma timenti obtingens ex repentina spirituum, & caloris ad partes internas retractione, ipsorum vtique est spirituum dissolutio, ipsius est natiui caloris suffocatio, atque extinctiò, cum illa vehemens ad Cor fiat, cùm in nimia sanguinis copia: nonnullos vt timor repentè necauerit Galeno teste (*2. de sympt. caus. cap. 5. Et lib. 5. locor. affect. cap. 1.*). At inquies: Non ego imminentem ægroto supremam diem ex abrupto denuncio: nec vultum Atropi obijcio quasi facto ex insidijs impetu; vndè is horrorem metus læthalem concipiat. Non iubeo despondere animum, & veluti præcurrere nocte vesperam. Verùm quæ digna est Philosopho ingenuitas, eam & laborantibus apprimè gratam puto, vbi de rerum maxima in primis agitur. Itaque primò Naturam cùm morbo luctantem victoria ancipiti edissero, simul & subsidia omnia Medicamentorum, aliorumque ex arte quàm diligentissimè conquisita. Tùm fatigatam indico, & vires ex interuallo reparantem: Relanguentem subindè, pòst planè succumbentem syncerè describo. Nec taceo demùm vates momentum ipsum extremæ luctæ futurum, ex oraculis Hippocratis nostri, vt Artis auctoritatem, quantùm imbecillitati meæ fas est, nutantem sustineam. Ecquid hic (obsecro) subitarium intercedit, vndè ista vehemens refrigeratio partium externarum, vndè sanguinis ad cor plena concursio, vndè spirituum dissolutio, vndè caloris natiui extinctio præsentem ægris conflet interitum? Ego enimuerò, vt nego timorem istiusmodi ex attemperata mortis præsensione; sic qualem qualem admitto mœrorem, sed eum molestia morbi dominante vix haustum, sed expectatione ipsâ mortis loco leuamenti, atque adeò quietis à sæuitie bacchantium dolorum proximè tollendum. Itanè? Mœrorem ipse admittis Timore excluso? Habeo ergo, te concedente, quòd negas. Cito Galenum testem, qui symptomatum causas rimatus (*lib. 2. cap. 5.*) eadem mœrori, quæ & timori effecta tribuit: nisi quòd ab isto repente, atque affatim irruunt symptomata, quæ tardius per illum, sensimque contingunt: Re autem nulla, nisi vehementia affectus, vtrumque distingui. Quamquàm tu gratis timorem excludas, vbi tam multos alioqui fortes viros concepta mortis præsentia frangi docemur quotidianis

tidianis exemplis. Parum ergo intereſt, vtrùm præſcitus tuis celeriùs, an tardiùs neces ægrotum; ſi tandem necas, cuius ſaluti conſulere debueras pretio ſudoris ad minimùm: quantò magis paucarum impendio ſyllabarum, quibus animum laborantis in ſpem erectum perpetuo tenuiſſes vel in mortis ſummo conflictu? Nec tu inanem ſpem iſtam putes, aut anilem blanditiam: aut multò minùs (cum Platone) mendacium, licèt honeſtum, & quandam quaſi formulam ſolemnem ægritudinis animi ſubleuandæ. Ipſa enimuerò ſpes remedium eſt, extremum quidem omnium, ſed præſentiſſimum ſæpè irritæ medicinæ ſubſidium. Arguite vos, Auditores, ex ijs, quæ de metu, ac triſtitia diſſeruimus, quid contra de gaudio, quid de animi hilaritate decernere conſentaneum videatur. Nam vbi opinione inſinuata reuocandæ valetudinis ſerenatur ægrotantis mens, quæ facilè aſſentitur optatis: nemo certè negauerit effecta lætitiæ communia in hunc quoquè hominem cadere, vt nimirùm excitentur ei ſpiritus, & quodammodò viuaciores exiſtant: vt reſidens idcircò in ſpiritibus naturalis calor vegetior reddatur: cuius caloris beneficio robur Naturæ acuitur adeò, vt ea faciliùs, & ex inopinato ſæpè morbum contumaciſſimum ſoluat. Hinc bonam ſpem, & fiduciam ægroti maximè conferre ad ſanitatem docemur cùm auctoritate Hippocratica in Prognoſticis (*ſect.* 1. *tex.* 2.) tùm Philoſophica illa ratione. Quòd is imaginatiuæ potentiæ quidam ſit actus: imaginatiua verò quantùm polleat ad humana corpora immutanda præclarè adnotat Auicennas de Anima (*par.* 4. *cap.* 4.). Sed & luculenter euincit experientia, cùm ex ira concitantur valido impetu ab internis ad externa calor, atque ſpiritus (quo fit, vt frigidis morbis aliquando conueniat). Cùm ex timore algent extrema, occupat ora pallor, contracto intùs calore. Quid verò affectus fiduciæ? Hæc ad interiora pandit vias, inhibet humorum impetum, firmatque ad alacriter obſiſtendum Naturam. Quare vbi morbi materia humor eſt in venis oberrans, quis neſciat, inter potiora remedia locum eſſe imaginationi, quæ bonam ægrotis de Medico, medicisque auxilijs opinionem ingerens, ſperandæ priſtinæ ſalutis argumentum præbet maximum? Hinc enim & excitatur viuidiùs calor, & eius ope reuiuiſcens Natura coctionem noxiorum, excretionemque molitur, ac perficit? Teſtis eſt, quæ & rerum Magiſtra eſt, euentibus crebris Experientia. Ecquid aliud iuuit natiuum illum Cæcum, de quo Suetonius Tranquillus (*in Vita Veſp.*) & Cornelius Tacitus

(*lib*. 4. *Ann.*) meminerunt, vt solo tactu Vespasiani Cæsaris inocularetur? Quid mulierem luminibus item captam, de qua Helias Spartanus: Quid Hydropicum, de quo Dion Cassius, Adriano Cæsare tangente vtrumque pariter curatum? Quid lienosos à Pyrrho Rege sanatos testibus Plutarcho (*in vita Pyrrhi*) & Plinio (*lib. 7. nat. histor. cap. 11.*) idque non nisi dextero pede leniter presso? Non aliud profectò efficere tanta potuit, præterquàm imaginationis vis, atque fiduciæ ipsorummet laborantium. Quid contra reddit in melancolicis affectus contumaces? Scilicet animo hi semper demisso, atque abiecto de salute plerumque desperant: omnia vel vera, & bona, sub specie falsi, malique imaginantes. Vt scitissimè moueris Auicennas (*lib. 6. metaph. cap. 4.*) plùs posse in ægris fiduciam ad sanitatem, quàm & arte sua omni, & instrumentis Medicus possit. Quare siquis in Arte Medica lauream secundam affectat, summa ope nitendum est illi, vt omnem animi ægritudinem ab ægrotis prohibeat extenuatione morbi, pollicitatione salutis, fomento spei perpetuo, serenitate mentis imperturbata. Nec ideò est, cur de mendacio premat scrupulum, quo sanè tam libenter absoluimus, quàm contrà suademus, & enixè commendamus, vt salibus, iocis, fabellis identidem erigere consternatos animos, & stantes continere studeat; prætium omnis industriæ, omnis operæ seruatam vnius hominis vitam arbitratus. Iam verò placet conceptus mente positiones disputarioni publicæ de more proferre.

GRATIÆ.

Nego & Medicis mendacium, quidquid exceperit Plato. Nec mihi tamen Medico quisquàm objiciat mendacium, si vobis multò humanissimis Auditoribus agere me gratias profitear plùs quàm maximas: quasi supremo gradui superaddi posse gradum contendam. Nunquàm enim dicendo consequar, vt tantas vobis, quantas habeo, gratias agam.

Pro accepta Iuris laurea.

GRATIÆ.

Si à Iustitia nomen emanat Iuris ex placito Vulpiani, date veniam, Patres Conscripti, vt ego qualis qualis alumnus Iuris officium Iustitiæ negligam, vbi suppeditare mihi vires negligit

gligit inuidia fortunæ. Nam nihil omninò iustius, quàm pro collato in immeritum beneficio immortali, immortales cogitare gratias: sed nihil æquè difficilius mihi, quàm pro acceptis à munificentia vestra insignibus Sapientiæ, actionem gratiarum dignam rependere. Ita vbi vestra exaggerantur merita, ibi mea extenuatur magis imbecillitas, & magnitudine beneficij attollitur inopia facultatis. Vtcunquè res fuerit, obsequi mihi compello iniquam licèt fortunam: nec argui malo tenuitatem meam, qui gratijs agendis impar existo, quàm vestri amplitudinem beneficij, cui gratiæ pares nullæ suppetunt.

Dixi.

Pro eadem laurea.

ALIÆ.

Iniurius ne videar in vos, Patres Conscripti, persuadent ipsæ Iuris vindiciæ, quas in hoc cætu grauissimo sum professus. Gratias igitur à me pares exposcit acceptum hodiernæ inaugurationis per vos beneficium. Quas verò gratias, Deus immortalis! Quòd verò beneficium! Spectauistis modò non sine patientia repentem homunculum, proterentemque arenam istam summorum athletarum. Exhibuistis ampliùs facilitatem eximiam infelicissimo omnium ingeniorum. Parùm est. Etiamnè ornamenta decreueritis erga immeritum, & laureæ decus immortale contuleritis ad triumphum? Triumphet, licèt, per vos ingeniolum meum: sed vestra meliùs in me beneuolentia triumphabit, Patres Conscripti; meque in hoc triumpho captiuum vestrum pulcherrimè spectabit æternitas.

Dixi.

Pro eadem Laurea.

ALIÆ.

Vestra laureatus prodeo humanitate, Reuerendissime Proantistes, Excellentissimi Patres: vestra inquam humanitate lauream Iuris ostento in triumphum. Vbi equidem magnificum esset, si veteri more Romanorum occurreretis triumphatori pleno Senatu gratulantes lauream, communesque acclamationes vestris plausibus cumulantes. Quid, quòd ipsos plausus

plausus suffragijs conspirantissimis ipsi præcurritis, honorum meorum non præcones tantùm, verùm etiam auctores? Nam quòd ab Senatu ille penderet triumphus, non eo tamen indulgente fiebat, sed iudicante: eius non arbitrio; sed officio; non liberalitate, sed censura; non clementia, sed iustitia. Quippè ex legum grauissimarum præscripto nil præter meritum victoris in decernenda triumphi gloria pensitabatur. Atque id quantoperè vestrum in me hodiè exaggerat beneficium, cùm honorarium istud literatis amplissimum, non ex meo mihi merito, sed ex vestra modò benignitate adiudicaueritis? Audient mehercle posteri dignum amplitudine vestri miraculum, lauream Iuris per summos Iuris vindices homini aliquando immerenti, saluo tamen Iure, fuisse delatam.

Dixi.

Pro Laurea generatim.

ALIÆ.

IN hac iucundissima studiorum meorum catastropha est, quòd ipse non plaudam magis, quàm obstupescam, Reuerendissime Proantistes, Excellentissimi Viri. Hanc lauream vestræ debitam gloriæ à me vtique vsurpatam quis diceret, nisi volentes ipsi, lubentesque detulissetis. Iam mirari desino argumentosam illam picturam, cui Mundo inuerso titulus fuit, humána omnia præposterè referentem. Cui enim cedat laurus, nisi Victori? Quis nisi suo in fundo herus demetat? Quis triumphet, nisi legitimè meritus? Egonè igitur victus, ego in alieno fundo, ego immeritus in hac laurea triumphauero? Planè vicistis ipsi conatus meos vestris suffragijs facultatem humanitate, meritum honorario: Vt, siquid præclarum in me deinceps eluxerit, id totum de vestro agnosci debeat, atque è fundo munificentiæ vestræ collecta per me qualis qualis gloriæ messis annale gratiarum vectigal in omnem posteritatem vobis constituat. Dixi.

Pro

Pro Iuris Laurea geminis fratribus simul delata.

GRATIÆ.

Per maiorem natu dicta.

VEstra, Patres Amplissimi, impensa in nos geminos fratres humanitas, vndè geminari vt gratiæ nostris in animis, ita & lætitia debuisset, geminatam potiùs mihi segetem ingerit perturbationis. Ita, vbi nos nullius nominis alumnos, ornamentis tamen solemnibus emeritorum huius Academiæ iuuenum decoratos, hoc est sine virtutis periculo victores, triumphare in hac ipsa laurea oporteret, iacentem animum meum profiteri ipse non vereor: idque non tàm causa mea, quàm fratris. Nam quid non metuam, vt tanto apici, in quem ambo hodierna luce subuehimur, repentis ingenioli nostri humilitas attollatur: & vestrum de nobis, eximium alioquin ac celebre apud exteros sapientes iudicium, digno successu administrandi quandoquè Iuris in Republica comprobetur? Me verò natu maiorem, pro me non tantùm, sed pro germano quoque meo interpretem constitui, earum, quas in vos concepimus vtrique nostrum gratias, non commouere vehementer non potest, atque omni oratione destitutum gratias ipsas habere cogit quamplurimas, agere omninò vllas vetat. Dixi.

Pro accepta Laurea Philosophica, & Medica.

GRATIÆ.

QVantas hodierna luce gratias vobis habeam, Patres Conscripti: hæc ipsa collata per vos amplissima ornamenta testantur. Me Philosophica, me simul Medica laurea insignitum quem nisi intimum Naturæ non solùm A secretis, sed etiam A consilijs inaugurastis? A secretis, quòd in sacrarium Naturæ solis patescit Philosophis aditus; A Consilijs, quòd non nisi obseruatis, ac benè perspectis Naturæ studijs, atque viribus subsidium artis Medicus adhibet. Naturæ igitur ministrum duplici titulo honestissimum cùm me fecistis, ministrum illius fecistis, qui Naturæ auctor existit, eique intimè inditus omnia continenter operatur. Quantò ad hanc laudem iam illa vilescit;

ſcit; quòd Imperatoribus imperat vna Medicina? Subdere quidem ſibi (quis neget?) homo hominem poteſt armis: At homo ipſe Naturæ, atque eius Auctori ſubdatur, neceſſe eſt: eius vel nutibus pareat, nedum regatur imperijs. At herclè quantùm illud eſt imperanti Imperatoribus Naturæ non ſubdi, ſed ſocium adiungi fraterno quaſi iure indiuiduum? Encomium hoc certè Medicinæ eſt; ſed veſtræ, Patres, munificentiæ ſingularis exemplum, qui me dignati eſtis honore, vt nullis mortalis facundiæ laudibus, ita nullis gratijs adæquando.

Dixi.

Pro accepta Laurea.

GENERATIM.

INter hæc laureæ doctoralis inſignia, veſtræ, P. C., argumenta munificentiæ hæret animus meus ancipiti cogitatione diſtractus, vt non facilè excipiam, quos iam audio excitari florentiſſimæ huiuſce concionis plauſus, ac feſtas acclamationes. Sic Phœbus diſpenſatis radijs, mirum, vt diſſimilia in terris virtute ſimili gignit effecta; quemadmodùm hic concretam glaciem ſoluit in lymphas, illic in glebas molle cænum obdurat. Haud ſecus de me vſurpem, cui candidato ornamenta vos deferentes, &, quòd meritis deerat, humanitate ſupplentes, incredibilis ſanè lætitiæ ſenſum ingeritis, vndè animus tanti compos voti, vix ſui ipſius euadat compos. Sed ecce mox premit conſcientia imbecillitatis; ne, quàm hodiernis auſpicijs expectationem mei commouetis, impari tandem ſucceſſu fraudatam doleatis. Ac id quidem ſuggerit ingenuus timor. Cæterùm memoria beneficij veſtri immortalis erectum animum meum vèl ipſi fato ineluctabili obluctaturum fore confido.

Dixi.

Pro Laurea Philoſophica, & Medica.

T*Andemque optatis puppes admouimus oris.*
Ita mihi fas eſt hodiè decantare, & veſtra (Illuſtriſſimi Proantiſtes, Excellentiſſimi Patres) comitem gratiam, afflantemque benignitatis auram in Cælum extollere. Dabo libenter alijs ſcientijs, vt ſibi vendicent ex amœnitate, quàm iactant, nomen Hortorum è laſciuientibus areolis, è luxuriantibus topiarijs

piarijs vernantium. Nostra certè, quàm profitemur, floridiores tenet hortos, quàm quos Hesperides quondam ferantur habuisse. Philosophia (quis neget?) offert nemora Medicinæ aurea, nec ipsa quidem sterilia, sed malis onusta lectissimis: quæ tamen mala valent vnicè ad malorum maximum, idest ægritudinem corporis, atque adeò mortis fatum medendum; Mala alijs, nobis bona, imò & pretiosa, quoniam aurea, & ex communi adagio opulenta. Itaque quòd ego vestra ope, & consilio vigilem, custodem nemoris Draconem interfecerim, idest difficultates implicatissimas huic studio ad formidinem ingeniorum obuersantes superauerim; quòd mala ista aurea feliciter sustulerim, & ex aureis ipsorum frondibus mea nunc demùm tempora compositum ad decus sapientiæ sertum reportent, totum id vestræ humanitati, Patres Conscripti, vestro studio, vestræ beneficentiæ in infimum ingeniorum collatæ acceptum refero, nec alias, nisi immortales gratias pro beneficio isto immortali habiturum me esse profiteor.

Dixi.

Pro Laurea Theologica.

NIhil in homine indignius reperiri, quàm ipsum beneficij accepti immemorem hominem, cui vel bruta suis passim exemplis vitium hoc exprobrent; sic ego olim & mecum reputans, & cum amicis fabulans vsurpabam, Patres Conscripti, Vosque quotquot interestis, Viri Amplissimi. Nunc verò mihi altiùs mens attollitur, trahitque in eam sententiam, vt ex aduerso statuere haud dubitem, nec homine grato dignius quidquàm in homine cerni posse, nec iter planius aperiri ad Diuinitatis quoque consortionem ineundam. Suadent hoc veteres Ethnici in illa Triade Gratiarum adinuenta; digni propterea, sicut in cæteris commentis censura dementiæ seuerissima, quòd pluralitatem Deorum inueherent; in hoc autem digni venia, atque adeò commendatione, quòd in specie Diuinitatis tam datam gratiam, quàm acceptam, atque relatam repræsentantes studerent hominem ad humanitatem formare, atque ad excolendam virtutem omnium maximam inflammare. Iam intelligitis, puto, quò mea hæc tendat oratio, quis meus sit sensus. Ego propitijs astris natum memet videns colligendo multorum fauori, experiundæ beneficentiæ connitebar profiteri, quàm in animo recondebam gratiam vitæ ipsi meæ coæuam,

R 2 vt

vt inopia facultatis, animi quidem certè diuitis testificatione compensaretur. At equidem in luce huiusce diei, in tanta munificentiæ vestræ pompa, tantis me cumulatum ornamentis, me autem omninò immeritum cùm considero, vix certè mihi homo constarem, in sedes nunc quodammodò Deorum receptus, hoc est sacra laurea in isto cœtu insignitus, similemque Cælestibus liberalitatem expertus; nisi Diuino beneficio Diuinam agendarum gratiarum significationem poscente, orationem meam vix dignam esse homine comperirem. Quare hæc, quæ à vobis nunc proficiscitur in me Gratia, reciprocabit se quidem, in vos reflectens; meo autem in pectore domicilium æternum non senio, non fato ipso ruiturum constituet.

Dixi.

Pro Laurea Iuris Canonici.

BEneficentia vestra, P. C., quæ cum huiusce laureæ insignibus effusa in me est, non tam ornat (vt videtis) immerentem, quàm onerat imbecillem. Poscit ea quidem gratiarum actionem solemnem; sed non quàm solent plerique, si meriti tamen pondus æquitate pensandum. Neque enim vulgare est, quòd accepi beneficium; neque vnum, vna licèt in facultate honorarium, quòd omnium colligit honores laurearum. Ius Canonicum (quis neget?) Diuinarum in primis Legum sanctitudinem continet: inde Ciuilium præfert maiestatem, quòd & sacros obstringit homines, & ad profanos pertingit: Philosophiæ item decus, quà mores informat, & Christianam politiam tuetur: Sed & Medicinæ venerationem, quia morbos curat animorum, æternum exitium minitantes, multò certè melius, quàm Iuri Ciuili ille quondam attribuerit: Sic inquam in vnius Iuris Canonici laurea omnium laurearum ornamenta per Vos hodiè mihi collata, quemadmodùm ipse intelligo, sic planè immeritus nihil minùs, quàm & iustis gratijs agendis idoneus, eandem vestram obsecro, atque obtestor beneficentiam, vt conscientiæ meæ imbecillitatisque iam testis, contenta sit suamet gloria, quàm dispensandam habet alijs, à nemine emendicandam.

Pro

Pro Principatu Academiæ INFOECVNDORVM Florentiæ.

GRATIÆ.

SApientiæ vestræ fuit, Nobilissimi Academici, quòd nunc primùm in hunc Ordinem inuexistis Principatum: munificentiæ, quòd mihi demandastis. Vtinam saltem illi homini, qui, sin minùs dignitati sustinendæ, agendis certè gratijs par esset. Nunc quò me cunque conuerto, stupor occupat, qui rudem alioquì sermone, indisertumque, facilè elinguem reddit. Sic enim intelligo, quem detulistis honorem amplissimum, non tàm esse vestræ Theatrum munificentiæ singularis, quàm campum, vbi mea imbecillitas cum vestra magnanimitate commissa victam se stupeat in ipsa victoria. Ecquid in me spectauistis, quòd Principem deceat, in quo non quisque vnus vestrum Princeps emineat? Nisi fortè Principatu dignandum illum putaueritis, qui minimè dignus esset ex alijs, nec vllum iustiùs extollendùm ad summum fastigium, quàm cui esset ex merito infima sedes in Ordine. Vos ergo, vos fecistis me Principem, non legistis. Vestra Intelligentia (Cælestis ea planè, quia anterior meritis) ad hunc honoris horoscopum mihi Cælos commisit. *a* INFOECVNDITAS vestra, fœcunditate omni fælicior maluit *b in hoc arente stipite* culturam humanitatis impendere. Sed vestra ipsa, Sodales, felicitas me mihi restituit. Ipsa fidem ingerit, fieri posse per vos, quòd per me ipse desperauerim, vt *c Syluaticum* ingenium, etsi culturæ sitientissimum, vestra opera, fauore, humanitate non indignos aliquando fructus ferat Reipublicæ literariæ. Interim hi sunto quasi præuij fructibus flores, pro immortali vestro beneficio gratiæ meæ immortales. Dixi.

a *Allusio ad nomen Academicorum.*
b *Ad ipsorum Symbolum.*
c *Ad cognomentum Academici Principis.*

Pro Principatu Academiæ PALLADINORVM Astæ.

GRATIÆ.

AGnosco gratiam vestram, (Academici) nullis æquandam gratijs, Principalibus fascibus per vos hodiè honestatus.

Præſertim quùm non inopia capitum; ſed munificentia veſtra, & ſtudio quodam in me ſingulari, huius conſilij rationem iniuiſtis. Aderant non pauci ingenio, literatura, periculo multò, quàm ego, nobiliores: adijcerem & commendatione Maiorum, ſi aliena, non propria cuiuſque merita in hoc Palladis emporio penſitarentur. Verùm id mihi præbet mœroris anſam, quòd gratiam in vobis amplificat: & vndè beneficij veſtri oritur magnitudo, hinc mihi timor augetur, ne inferiora loco, munere, dignitate geram, quàm egregia vobis concepta ſpes, & communis expectatio huius Ordinis in tantùm apicem euecto à me iure depoſcunt. Dum enim Principem ago, ſimul & Nicolaum Facellum, & Octauium Pellettam ago præclara illa nomina ſuperiorum Principum, & apud hunc cœtum plena maieſtatis. Alij meritis impares cùm in hoſce gradus ſubrogantur, ſperant Maiorum ſe ſe illuſtratum iri fulgoribus: ego, ne illis offundam tenebras, non mediocriter reformido. Quamquàm non in ipſorum locum ſucceſſi, vt partes ſuppleam, qui ſponte loco ceſſerunt; ſed nutibus veſtris ſum ingreſſus, vt eorum dignitatem aliqua ex parte attingam: & ex mei ipſius contentione non ijs inuram labem, ſed laudem adiungam potiùs; quantoſque hactenùs Principes habueritis, ex iſta demùm renunciatione cognoſcatis. Quare ne præclaris veſtris ac ſingularibus meritis minùs fortaſsè gratus agnoſcar, enitar quantùm potero, vt dignitati ampliſſimæ, ſin minùs agendarum rerum, animi certè magnitudine reſpondeam.

Dixi.

Pro Principatu Academiæ INFOCATORVM Mediolani.

G R A T I Æ.

QVæ vobis, Academici, lætitiam ex hodierna celebritate faciunt, ea mihi ſegetem triſtitiæ præbent, ac timoris. Ego ſiquidem huic Ordini adſcriptus ita ſingulorum curſum obſeruabam, vt ſatis multùm conſecuturus viderer, ſi quoquo modò illorum ſequi veſtigia poſſem: Plùs quàm ſatis, ſi viribus infractis, conſtantique mente perſequi nunquàm deſiſterem. Nunc vero quid eſt, quòd cùm ijs non modò conferor, quorum tenere vix poſſe curſum ſperabam; ſed & præferor loci, ac muneris amplitudine, & quòd maxime percellit animum, ingenij ac eruditionis nomine, quorum quidem nihil præter nomen

in

in memet agnoſco; vt magnoperè vereri debeam, ne, quòd ſincero ſtudio à vobis geritur, machinamento fiat ludificantis fortunæ, quæ mole Athlantèa homunculi adoleſcentis humeros pertentet. Verùmtamen recreor non modicùm perſpecta veſtrum omnium in me beneuolentia; qui, quòd dignum exoptaretis potiùs ampliſſimo iſto munere, quàm talem conſpicaremini, poſthabitis quamplurimis de Rè literaria optimè meritis, atque in hoc *a* ALEXANDRINO theatro ſpectatiſſimis, in me vnum potiſſimè deligendum conſpiraſtis, cui literarios faſces poſt facem illàm *b* Boſſianam ſuperioris anni fulgentiſſimam deferretis. Quare ſuperioribus comitijs illum inauguraſtis Principem, qui nobilitate generis, ac meritorum ſplendore cæteris facile prælucebat: Nunc illum habetis, qui ſola beneficentiæ veſtræ luce præfulget. Ille non tam decorabatur dignitate Principis quàm ipſam decorabat dignitatem: Ego vix capio tantæ dignitatis fulgorem, & vtinam *c* *PHOEBVM* illum, quem fortuna in Maioribus meis accendit, humilitatis ac tenuitatis meæ caligine non obducam. Tametſi in hoc Cælo *ALEXANDRINO*, vbi tam multi emicant Phœbi, ſuſpicio nulla caliginis eſt, aut noctis. Quid ergo reliquum erit, niſi vt receptis ſpiritibus, erectoque animo ceruicem iugo ſubmittam, immortalemque Deum exorem, vt ex votis veſtris, Academici, qui tantàm prouinciam credidiſtis, & ex ſententia Patrum Congregationis Diui Pauli, qui Academiam iſtam tam felicibus in dies prouentibus Mediolanenſis iuuentutis moderantur, hodierna Magiſtratuum inſtauratio à vobis facta eſſe videatur.

Dixi.

a *Gymnaſium Publicum Mediolani ſub diſciplinà Clericorum Regurium Diui Pauli, vulgò Barnabitarum.*

b *Alluſio ad Simonem Boſſium Principem.*

c *Alluſio ad Phœbum Comitem ex familià Principis Academiæ.*

Sereniſſimo FERDINANDO II. Inclyto Hetruriæ Magno Duci.

GRATIÆ.

Nomine N.N. Pueri Aulici ab Hippopera creati.

SCRIPTÆ.

SIſtit ſe tibi, Magne Dux, internuncia hæc animi mei pagella; & numine venerabunda ſalutato audet Regiam dexteram occupa-

occupare. Reuerebar ipse Maiestatem, Serenissimam licèt, atque oculis omnium beatam, meæmet humilitatis conscius: nec inerat linguæ spiritus, qui tanti Principis libaret aures disertissimis ingeniorum innutritas. Itaque orationem stylo committere visum fuit, hoc est sub pallio silentij verecundam submittere; atque ab auribus ad oculos prouocare, clarissima ista secundæ fortunæ astra, beneficentiæ fontes, felicitatis horoscopum. Sed & dexteram simul adosculatura pagina iure petit, quàm in immeritum clientem latissimè semper expassam agnoscit. Notaueram ego felici calculo diem; qua die superioribus annis inter Regios Aulæ pueros adscribere me Celsitudo tua dedignata non fuit; longè omnium maximùm ratus id beneficium, & fortis meæ adorandum apicem. Verùm vt noua identidem luce fulget subsequens quisque dies; sic tua in me merita (Serenissime) continenti serie renouasti. Horum tamen illud, vniuersa ceu sidera Phœbus, vincit, Cùm nuperrimè è pueris sodalibus euocatus sum ad honestiorem muneris gradum, facturus perpetuum Serenitati tuæ comitatum, ac fruiturus præsentiæ radijs citra vllum defectionis locum. Quàm scite (Pol) in rem præsentem Præco ille tuarum laudum studiosissimus è Congregatione Diui Pauli, Orbes Serenissimi stemmatis exponens Cælos? At finxerit is quidem Cælos: tu verò effingis non solo ingenio, sed virtute; non mentis lusu, sed gloria gestarum rerum. Tuum in te refers viuum stemma, in te Cælos animas irrequieto motu imperij, indeficiente clementiæ lumine, inexhausto liberalitatis humore in tibi subditos. Nescis enim vel nuncupatione ipsa Philautiam, qui Principem non sibi, sed alijs natum non nescis. Cælum quoque tametsi ad Elementa Regem, ipsorum tamen conseruationi seruire. Sed esto. Humilius porrò, & crassius elementis omnibus Terram benigniores afflatus excipere, aspectu siderum amœniùs frui, cælestes opes ostentare splendidiùs, mirandum hoc sanè est, ac tantùmdem ipsi Terræ inuidendum, quantùm ex meis me sodalibus infimum, maximèque despectum Hetrusci Cæli munificentiam largiùs sensisse; Gratias ergo tibi agere, Princeps, non molior, quas dum habeo, totos obtinent sensus, facultatemque obruunt orationes suppressa. Iuuabit in hoc etiam imitari Terram, elementum attonitum, & opibus aggestis graue, in medio ambientis Cæli suspensum, atque eius beneficentiam stupore ipso disertè celebrans. Videlicèt vt tibi, dum refero tacitus honores acceptos, congestaque decora, silentij religione meliùs, quàm contentione

tione vocis, grati animi ſtudium expoſuiſſe credar. Diù te ſuperi ſeruent nobis, ſerò afferant Cælo. Florentiæ, &c. Regiæ tuæ Celſitudini Æternùm emancipatus

N. N.

GRATIÆ.

Pro cooptatione in Piſanam Sapientiam.

ACturus de more gratias in iſto nobiliſſimorum contubernalium cœtu planè hoc intelligo, nec quemquam alium vehementiùs adigi ad id munus peragendum, nec vehementiùs quemquàm reuocari. Nam vbi amplificatur conditione ſua beneficium, ibi officium agendarum gratiarum incremento pari intendatur, neceſſe eſt. Cui autem feliciùs, quàm mihi, inſperanti præſertim, ſuccedere potuit, vt nullius virtutis homo adoleſcens, tanta nihilominùs fortuna afflatus, in hoc Sapientiæ domicilium, inter paucas ex ephœbis Hetruſcis lectiſſima, atque amœniſſima ingenia receptaret: Enimuerò ſi collata immerentes beneficia pendenda vtcunque eſſe iudicamus; propterea quòd meriti ratio beneficentiam exigit, non excludit; graduſque vnius benè patitur eminentiam alterius: quanto me denique obſtrictum beneficio arbitramini, Auditores, qui nullum in memet aut ingenij, aut virtutis præceſſiſſe meritum animaduertitis? Totum hoc (prædicabo ingenuè, & quantùm mihi vox dabit, & latera) totum hoc, inquam, diſciplinæ literariæ honeſtamentum, non niſi iuuentutis flori decretum, ex immenſa atque incomparabili Sereniſſimi Magni Ducis liberalitate, ex humanitate ſingulari Illuſtriſſimi Fantonij Auditoris, ex tuo, Illuſtriſſime Rector, ad omnem facilitatem, pietatemque procliui ingenio in me hodierna fauſtiſſima luce redundauit: vt non quid ipſe antè meritus eſſem; ſed quid mereri debuiſſem, præpoſtera ſignificatione teſtaremini. Vndè igitur mihi pares ſuppetant gratiæ pro illo beneficio, cui nullum in me par meritum anteceſſit? Vtinam certe dediſſet Natura illam dicendi facultatem, quæ verborum pondere tenuitatem virium compenſaret; &, quem reperiri immeritum fortuna voluit, minimè tamen vt ingratus appareret. Nunc, quando omnia in me iacent præter vnum fauorem veſtrum, magnanimitatis equidem veſtræ fuerit condonare mihi vltrò, quas agere vobis nequeo gratias; vt veſtri ſemper ſimiles nouo hoc beneficio beneficium vetus cumuletis. Dixi.

Pro

Pro Cooptato in Pisanam Sapientiam.

A L I Æ.

A'χαριςία, dictione ipsa infanda Latinis Ingratitudo, quàm quis bellè definiat voluntatis corruptelam, mentis caliginem, memoriæ velum, animorum luem, omnium vitiorum anacephaleosim; ipsa sibi peculiare hoc vendicat munus damnatissimum, quòd virtutem contaminet, surripiat meritum, sistat gratiam, & beneficij loco odium struat. Siquidem homini ingrato gratia ipsa efficitur malefica, fauor exilium, liberalitas supplicium, sed & ipsum donum ciet cum voluptate pœnam. Hinc Terra, quæ feras, quæ serpentes, quæ exitiales herbas profert, nihil suo excipit sinu tetrius homine ingrato. Id ipsum accuratiùs agitanti mihi prorsùs accidit, quòd laruatis vsuuenire scimus: qui, quibus maximè abhorrent, ijs quasi præsentibus, & continenter antè oculos obuersantibus terriculamentis vexantur, quorum sors hominibus, si quidquàm humanis, miseranda ad minimùm est. Ego non secùs, quantùm anteà gestiebam ex nupera in ordinem istum lectissimorum iuuenum conscriptione, tantùmdem posteà expaui reueritus illius rei notam, quàm maximè auersor. In tanta enim beneficij mole quòd nulla extet gratiarum iusta significatio; quis non ingrato potiùs, quàm indiserto vertendum putet, vbi beneficij ratio meritum arguit alicuius ingenij ad gratias prompti, agendas certè, sin minùs promerendas? Verùm iactent hoc alij. Ego enimuerò nec promerui gratiam, quæ me tanto beneficio dignaretur, nec ea est mihi orationis facultas, qua valeam beneficij incomparandam magnitudinem adæquare. Ne tamen in ingratorum numerum reiecter, gratias vtcunque dicam, non agam, hoc ipso reputans agere, quòd agere minimè posse profiteor. Tibi ergo, Serenissime Magne Dux, cuius absentis veneror maiestatem, fortunæ meæ aspirantis originem acceptam fero, precorque vicissim Regno tuo florentissimo iugiter afflantem perpetua cum serenitate fortunam. Tibi quoque, Fantonie inclyte, quem Auditorem vel absentem colo, auctorem magna in parte felicitatis meæ, pro tanta ista beneficentia æternùm me profiteor mancipatum. Tu verò, Illustrissime Rector, auspicium studijs meis facere nequaquàm potes fortunatius, quàm tua nunc vmbra excipiens minimùm ingenio-

ingeniorum protegendum. Age; humanitate tua incomparabili prouehe, vt cœpisti, fructum literarij mei laboris: foue mihi Musarum fauorem: & pullulantes nunc lauri, fac, celeriter adolescant temporibus meis cingendis, animo meo sempiternis erga te nexibus obstringendo.

Dixi.

Pro cooptatione in Pisanam Sapientiam.

GRATIÆ.

QVòd lepidè cecinerunt antiqui poëtarum illo commento trium Virginum, quas & Charites appellabant, id mihi serio successu video in hodierna cooptatione repræsentari. Excellentissime Rector, Ornatissimi Iuuenes. Vtinam de Gratijs ego non ingratus meminerim. Aglaiam dico, Thaliam, Euphrosinen fortunæ meæ moderatrices aduerto, Qualis verò fortunæ, hæret hic certè animus ambigua distractus specie, perplexus auspicio. Excitat prima sororum Aglaia in spem magnam; quin imò spem implet congiario amplissimo, Magni Ducis munificentia digno. Quis enim nesciat Mediceæ stirpis proprium quasi germen natura ipsa insitum semper fuisse, vt disciplinas, atque artes tyrannide armorum subactas eximeret, exulantes reuocaret, toto profugas Orbe in sinum exciperet? Loquitur defunctorum viuens æternùm memoria scientissimorum virorum, qui solos è Christianis proceribus Principes Mediceos Mecænates repererunt. Loquuntur Collegia multa iuuentuti alendæ ad omnem literaturam, atque ingenij lautitiam excitata; Florentissimæ Bibliothecæ Imperatoria magnificentia priscorum Cæsarum fundatæ: Hoc ipsum Academiæ conterminum, atque adeò intestinum Sapientiæ domicilium tanto cùm splendore habitum, tanta cum prudentia administratum, vt accitis ingenti stipendio ex Italia tota literatissimis viris quasi Sapientiæ Antistitibus assistere litantibus possent addicti huic Numini iuuenes, doctrinarum quasi victimarum cæsarum exta inspectarent propiùs, penitùsque cognoscerent. Hoc nunc quidem exhibet mihi benigna fronte, ac subridenti ore Aglaia tantò ampliùs, quantò paucioribus concessum beneficium. Verùm tamen altera sororum Thalia me mihi repræsentat, vt mente reputem, cui tale ac tantùm beneficium sit exoratum. Vndè enim fauorem Principum demerear ego inter homines ado-

Ss lescens,

lescens, inter adolescentes humunculus, nullo adhuc specimine exertæ virtutis, nedum exercitæ: nullo egregiæ indolis exemplo edito, ex quo suam non otiosè impendi beneficentiam Princeps noster intelligeret? Sic enim simile quiddam obiectari mihi posse video, quòd Cicero Quinto fratri Consulatum petenti. *Vide*, inquit, *quis es, qui petis: tùm quid petas: quà demùm in Vrbe suprema ista, quàm petis, exercenda sit dignitas*. Certè quid hominis ego sim, satis arguit mea me conscientia. Quid obtinuerim, & quo in cætu fuerim adscriptus, ipsi vos in tanta fortuna, sodales meritissimi, experimento vestro cògnoscitis, perspicacia exploratis. Iam qualis erga me fuerit aspectus tertiæ Gratiarum Euphrosines? Hæc enimuerò beneficij fructum exigens, quàm inuisos habet ingratos, tàm desides inertesque proscribit. An verò forte mea maior euaserim, vt Naturæ imperanti dissentire audeam, detrectanti insultare, reluctanti obsistere? At enim cum Gratijs agens non desperabo Naturæ, quæ lignis syluestribus insitione coniugatis domesticorum germinum suauitatem non denegat. Sic etenim spero futurum, vt fortunatissima ista insitio, quæ me cum Pisana Sapientia coniugauit, fauore tuo, Humanissime Rector, exemplis atque incitamentis vestris, Iuuenes ingenui, eos ex me pariat fructus, quos meæ Naturæ sterilitas denegaret.

Dixi.

Pro Cooptato in Pisanam Sapientiam:

ALIÆ.

DVplici sensu afficior, Illustrissime Rector, Nobilissimi Iuuenes, conscriptum ipse me hodiè cùm video in isto florentissimo cœtu, hoc est in albo celeberrimæ tota Europa Pisanæ Sapientiæ. Nec enim tam premit grata recordatio immensi beneficij, quòd inter competitores insignis notæ complures vnus ego è paucis sim delectus: quàm opprimit oboriens indè menti admiratio, quòd adolescens planè numerarius numerum istum lectissimum impleam, gregarius inter egregios locum reperiam. Quid ergo? Ingratumnè me faciet admiratio, aut stupor stipitem reddet? Imò verò ipsa rei magnitudo admirabilis ingenuum hominem ad prædicandum, vt nunquàm magis, impulerit: & nouitas beneficij nouas agendis gratijs dictauerit sententias, noua schemata. Si tamen noui aliquid afferre

ferre poterit plùs quàm vulgare ingenium meum; aut exæquare oratione, quòd assequi, ne dum complecti vix potest. Satis multùm fuerit tenuitati meæ tritis aliorum vestigijs inhærere; & simplici, hoc est sinceriore sermone solemne gratiarum officium persoluere. Primùm igitur illi acceptum referam hodiernum inaugurationis meæ honorarium, qui Solis instar in hoc Orbe Hetrusco suæ radios beneficentiæ in malos æquè, ac in bonos; in me scilicet, ac in vos (Meritissimi sodales) dispensauit. Deindè Auditorem eius veneror, Fantonium virum Illustrissimum, tanti Solis dignissimum vicarium, cuius coëuntis adspectum benignissimum agnosco humilitatis meæ erectorem, imbecillitatis fulcimentum. Postremùm, nec tamen postremam do tibi (Magnanime Rector) prosperitatis meæ partem à quo maximè prouectum me cognosco in istam sedem, quemque augurror Ducem fore ad Sapientiæ culmen attingendum: *Si, vt cœpisti, humanitatem incomparabilem, consiliumque sapientia tua dignum mihi rudi, ac inexperto deesse minimè patieris.* Ita enim fiet, vt felicitatis meæ initium alijs, finem tibi atque coronidem potissimè tribuendam putem.

Dixi.

Pro Cooptato in eandem Sapientiam.

A L I Æ.

QVòd hactenùs inexploratum mihi, planèque incognitum venerabar silentio, instructum hominem à Natura vnius præsidio linguæ, vbi duplex oculorum acceperat, nunc tandem in mea me causa fuisse assecutum profiteor, Illustrissime Rector, Ornatissimi Contubernales. Nimirum doleo, quòd ad agendas gratias pro mea in istum Cœtum cooptatione par facultas nequaquàm suppetat: nec, vt mihi bina lumina Natura concessit ad beneficij magnitudinem peruidendam; sic vnicum ad eloquendum dederit organum, & illud ineptum per se, atque impar conceptæ rei efferendæ. Itaque prius mihi incusanda auaritia Naturæ est, quàm celebranda munificentia Fortunæ; ne, vbi hæc mecum liberaliùs agit, auariùs ipse videar respondere. Quamquàm quid hìc locus auaritiæ fuerit, vbi exundare cernitur Serenissimi Magni Ducis liberalitas vbi Illustrissimi Fantonij Auditoris beneficentia pleno alueo decurrere; vbi tua, Clarissime Rector, humanitas triumphum ducere? Gau-

dendum mihi potiùs, & mecum ipsi gratulandum, quòd auaritiæ speciem reddat incomparandi beneficij collatio. Nec enim parem habere patitur, qui nemini non eminet Princeps noster, quorum Ministri incliti tantùm accedunt ad aliorum Principum decus, quantùm ipsos excedit Ministros Princeps noster. Qui Mecænatem nostrum, ac Præsidem constituit Auditorem suum, hoc est eum, qui neminem alium audire possit dignum satis sui præconem. Qui denique Rectorem illum delegit, vt inclytæ huic Sapientiæ non secùs, atque orbibus Cælestibus partes Intelligentiæ sustineat, prudentiaque supra humanam sortem insigni literarium cursum moderetur tot luminum ingenij collucentium. Quare innuisse mihi sat fuerit, quantùm foueam animo cumulum gratiarum in Serenissimum Magnum Ducem in Auditorem eius virum Illustrissimum, in te, Rector Magnanime; quandoquidem explicare tentanti, extenuare potiùs fuerit beneficium, quàm extollere. Dixi.

Pro cooptato in Pisanam Academiam.

A L I Æ.

IVbeor pigmentis priscorum obtegere, cui nudè referendo imparem se mea cognoscit oratio. Substituo itaque impunè figmentum veritati, rem ludicram seriæ, fabellam historiæ. Quippè indigus Gratiarum cùm sim hodierna inauguratione, ad illarum parentem Iuuenem supplex confugio: Vt, quæ Ioui suo iuncta perhibetur non magis aureis nexibus, quàm æmulo iuuandorum mortalium studio, laboranti mihi in re grauissima præsentem opem suppeditet. Suam ipsa Iridem haud dubiè legabit, nunciam expeditissimam (quid ni acceptissimam mihi?) Numinis exorati. Nam & aliàs,

Irim de Cælo misit Saturnia Iuno

& certatim. —— *Aëream Cælo nam Iuppiter Irim*

Demisit.

Quòd enim Iris Cæli decus prædicetur; quòd Thaumantias, idest admirationis filia; quòd ore eloqui roseo; quòd spectari in purpura; quòd vario lasciuire colore, hæc vtique peregrina nomina, has adoreas, hos

Mille trahit varios aduerso Sole colores.

Stupente interim philosophantis oculo, dum ingloria cunabula spectat, quibus Iris excipitur, atratum nubium. Illa, inquam, Solem

Solem aduersùm habens, auctorem ipsum indicat suæ gloriæ beneficentissimum; eiusque radijs ingeniosis mutam quidem, sed iucundam reddit panegyricam laudem. Solo itaque aspectu sui tacito exponit disertissimè, quantus sit artifex tanti operis, quàm splendidus, quàm formosus: nec eius silentium speciem vllam prætendit ingratæ, vbi species formositatis oratricem agit vocaliorem omni sermone. Hanc ego Iunonis nuntiam felicissimam exopto nunc quidem mentis meæ internuntiam. Hanc obtestor præconem (quid enim indicem dicam?) horum decorum, & ornamentorum, quibus penè obruor (Sodales) vestrum in numerum hodierna luce cooptatus. Nam si mei obscuritatem ingenij aduerteritis, & ignorantiæ rerum atra quasi nubila, in quibus agebam; tùm maximè Solis Etrusci solertia munifica explicabitur, vndè ego hoc tantùm lucis, dignitatis, existimationis accepi, non indignus habitus in isto Cælo spectari; planè admirationis vestræ aut filius, aut parens, vbi vos tantùm beneficium in tam immerito collocatum aspicitis. Iam quid consequens est, nisi vt eundem Solem meum, Serenissimum (dico) Magnum Ducem adorabundus intuens, in gratias totus effundar? Atque eas licèt impares, Planetis quoque impertiar, tanti Solis stipatoribus inclytis; Tibi quidem, Fantonie Illustrissime, quo Magni Ducis Auditore, ego adiutore subuectus in huius fortunæ culmen euasi: Tibi verò, Illustrissime Rector, tanti Solis Vicario, quo auspice exero lætus ingenij huius qualescunque conatus ad capessendam Sapientiæ laudem, votorum meorum metam suspiratam. Sed quid ego pluribus? Æmulus Iridis, vt proluseram, silentio meliùs, quàm contentione verborum, officio meo satisfacio.

G R A T I A R V M.

Actiones à Disputatione communes.

1 C*Laudite iam riuos, pueri, sat prata biberè.*
Sic Virgilianus Palæmon ad sodales. Sic ferè ego ad vos, Auditores: Claudam os, sat dignas nequeo persoluere grates.

ALIÆ

A L I Æ.

2 SAtis iam. Satis genio meo datum; satis virtuti vestræ, Sodales: vestræ quoquè humanitati satis, Auditores. Sed vestris amborum meritis, gratiarum nunquàm satis.

A L I A.

3 QVòd ingratam dissertationem meam humanissimo silentio pertulistis, Auditores: gratiore gratijs quibusque meis silentio satisfaciendum puto.

A L I A.

4 VTrum ingratior supprimendis gratijs, an exprimendis futurus ipse sim vobis, Meritissimi Auditores: Ipsa ingrata hactenùs ducta disputatio mea satis exponit.

A L I A.

5 VEstrum mihi præstitum silentium, Humanissimi Auditores, casto silentio meliùs, quàm profuso gratiarum sermone compensabo.

A L I A.

6 QVòd mihi disputanti gratissimo silentio fauistis, Viri Auditores: gratior ego fortè contractis silentio gratijs, quàm dictione explicatis respondebo.

A L I A.

7 SIlentij vestri beneficium immortale, Magnanimi Auditores, silentio meliùs inuolutas ad venerationem, quàm verbis ad pompam exprompas gratias à me reposcit.

A L I A.

8 QVòd mihi disceptationem finienti, finem silendi fecistis, initium plaudendi: prædicandi humanitatem hanc vestram nullum vnquàm mihi faciet finem ad gratias.

A L I A.

9 ADoro gratum animum, Auditores; eiuro ingratum. Vsque adeò vt gratias ipsas pro beneficio vestræ audientiæ mihimet interdicam, tantùmdem fortè gratus silentio, quantùm rudi meo sermone ingratus.

ALIA

ALIA.

10 HActenus, Auditores, fatigata satis humanitas vestra, Si tamen fatigari potest, quæ nullis coërceri finibus potest. Ego verò illi prædicandæ nullo vnquàm fine fatigabor.

ALIA.

11 EXercui diù, multùmque ingenia vestra disputando. Superest, vt & meum dignas excogitando gratias exercere studeam.

ALIA.

12 ATtigi disputationis metam humanitate vestra prouectus, Auditores; Nullam ideò humanitatis istius celebrandæ facturus metam.

ALIA.

13 IVuit me vinci à vobis disputando, vt collectis opibus eruditionis direscerem. Nunc vinci iuuat agendo gratias, ne decoquam, magnitudinem beneficij vestri exæquare contendens.

ALIA.

14 COndemnabat Naturam Philosophus, quòd non pandisset humano in pectore fenestram ad arcana cordis exploranda. Ego libenter absoluero ipsam Naturam, si mihi disertum os aperuerit ad patefaciendas quas vobis, Auditores, habeo conceptas animo gratias pro singulari vestro fauore alioquin incredibiles.

ALIA.

15 VIctum me fateor eruditione vestra, oppressum humanitate, exanimatum gratijs agendis.

ALIA.

16 ATtendistis peramanter disputationem meam, Auditores: sustinuistis patienter, plausistis liberaliter. Restat, vt amorem ego vestrum studio meo, patientiam admiratione, liberalitatem præconio compensem.

ALIA.

17 HAbeo vobis maximas gratias, quòd auribus gratis me disceptantem attendistis. Habebo maiores, si gratias agentem gratis animis exceperitis.

ALIA.

18 BEneficentiæ in me vestræ singulari, Auditores, & gratias ago quàm possum maximas; & maiores, quàm agere possim, habeo: Etiam, si liceat, quàm possim habere, maiores actas volo.

ALIA.

19 PVgnant inter se, quas vobis pro præstita mihi audientia habeo gratias, & quas ago. Illæ, quia immensæ: hæ, quia exiguæ. Habent illæ interminatum campum, vbi militant, Animum: hæ spatium angustum, facultatem dicendi, & ipsum tempus. Quid ergo? Sed præstat mittere in compendium hanc pugnam ad exemplum Romanorum. Ac sicut illi tribus Horatijs, sic ego tribus Orationis verbis AGO VOBIS GRATIAS spem totam victoriæ meæ committo.

ALIA.

20 ATtentio vestra, Auditores, qua meam altercationem prosecuti estis, attentum me vestris facit obsequijs; Sapientia deuotum; benignitas emancipatum.

ALIA.

21 QVas nequeo pares gratias vobis agere, Humanissimi Auditores, precor Cælites, vt referant ipsi vobis cum fœnore cumulatissimas.

ALIA.

22 BEneficij vestri magnitudinem, Officiosissimi, Auditores, quemadmodùm ego æstimare solùm valeo; sic vos ipsi solùm sustinere.

ALIA.

23 NEc alius à vobis, Magnifici Auditores, conferre in me tanta ornamenta potuisset: nec alius paribus gratijs ornare èadem potest.

ALIA.

24 VEstrum est, Auditores, vestramet ipsorum celebrare beneficia, quibus est par animo facultas orationis. Neque enim habeo ipse pares humeros oneri gemino, & habendis nimirùm gratijs, & agendis.

ALIA

A L I A.

25 VEstram laudo solertiam, Sodales æmuli: Vestram, Auditores, attentionem. Illa mihi vincere ingenium potuit; hæc animum vincire.

A L I A.

26 COllegi ex hoc certamine sat multùm puluerem, vestra mihi potiùs humanissima æmulatione, quàm contentione mea excitatum. Recedo itaque sordidatus, sed in sordibus ipsis gloriosus brauium referens gratiarum, quas erga vos habeo immortales.

A L I A.

27 CErtaui in hac arena literaria, vestro prouocatus ingenio, animatus virtute. Collegi puluerem eruditionis vestræ non modicum. Scribam tamen non in puluere vestrum hoc meritum, sed in marmore, animi mei in vos æternùm grati.

A L I A.

28 BEneficentiæ vestræ hodiernæ, Auditores, mirum, quòd ego innumeras cùm habeam gratias, nullas tamen habeo, quas referam, sed neque quas agam. Adeò me inopem copia summa reddit.

A L I A.

29 NEc maius ego ornamentum hodierno accipere à vobis potui, nec vos in impotem magis persoluendæ gratiæ conferre potuistis.

A L I A.

30 NOn parua facilitas vestra fuit; Auditores, quòd ineptijs meis patientem adeò præstitistis auditum. Patimini etiam hac simplici gratiarum actione, pro maximo beneficio minimùm argumentum.

A L I A.

31 QVòd gratias beneficentiæ vestræ debitas non ago, me potiùs grati sermonis impotem, quàm animi habetote.

A L I A.

32 CLausulam Disputationi faciant gratiæ erga vos meæ, nulla verborum, aut temporum clausula continendæ.

ALIA.

33 FOuistis, vniuersi, partes Philosophiæ (*Theologiæ vel &c.*) meæ: seu aperto silentij fauore, seu simulata ad maius præsidium altercatione. Ipsa vobis Philosophia (*Vel Theologia, vel &c*) gratias referat, quas ego illius nomine ne agere quidem pares valeo.

ALIA.

34 GRatias Humanitati vestræ; Auditores, quàm maximas habeo, quàm minimas ago. Nam qui tacendo fauistis, frustrà ego loquendo meritum vestrum ornari posse confidam.

ALIA.

35 ATtentionis vestræ meritum, Auditores, diuitem me gratijs simul, & inopem facit. Abundant enim mihi, quas iure habeo: Sed quas dignè agam, nullæ suppetunt.

ALIA.

36 SI verbis metiendus est animus, ingratissimus ego mortalium videri possum, Auditores, qui vestris in me amplissimis meritis compellor tacitus respondere, cùm ne eloquens quidem possim.

ALIA.

37 QVantùm beneficio vestro debeo, Auditores, tantùm debeo decòri, vt ne Diuinum propè meritum humano meo sermone persequi tentem.

ALIA.

38 HÆreo, Auditores, vtrùm de more gratiarum actionem persoluam vobis, an supprimam. Vtrùm enim sit pluris, ingratum alijs videri posse, alijs prudentem, adhuc hæreo.

ALIA.

39 QVas habeo, non ago vobis, Auditores humanissimi, gratias: quasque ago, non habeo. Nam nec potest sermonis breuitate immensitas animi, nec huius immensitate illius breuitas adæquari.

ALIA.

40 HAbeo à vobis, Humanissimi Auditores, amplissimum mihi præstiti silentij veluti congiarium. Debeo itaque tribu-

tributum gratiarum amplissimum; Sed ego impar tantæ actioni exoluam congiario par tributum, pro silentio silentium.

ALIA.

41 PRouocastis, Auditores, gratias meas silentio. Ego igitur quo nisi silentio respondebo?

ALIA.

42 DIsputationis nostræ calor (vt videtis Auditores) nunc demùm deferbuit, conciliatis ad veritatem doctrinæ partibus. At studium erga vos meum quibusnam possit siue actis, siue etiam relatis gratijs deferuescere, planè non video.

ALIA.

43 DIsputaui rationibus, quàm potui acerrimè, vt victor extarem. Nunc quid est, cur gratijs vobiscum disputem, Auditores, vestra obrutus, ne dum victus beneficentia?

ALIA.

44 IMmensas vobis, Humanissimi Auditores, habeo gratias, quas agam: sed quibus agam, verba non habeo.

ALIA.

45 QVàm diues mihi est in vos animus habitis, gratijs, tàm egens agendis lingua. Vos ergo Auditores ditissimi meritis, illius quæso copia huius inopiam compensate.

ALIA.

46 HVmanitas vestra singularis, Auditores, me disputantem benè sperare iussit: nunc desperare eàdem iubet gratias meditantem. Ita me illic sua magnitudine mirificè subleuauit, hìc maximè oppressit.

ALIA.

47 ADmiror fatum: vbi disputatione mihi tuenda dogmata, citra difficultatem (per vos quidem) succedere. Sed vbi citra disputationem testandæ in vos gratiæ, tantùm facessere negocium. Quàm est facile, beneficium à vobis accipere, tam ipsum gratijs testari, difficilè.

ALIA.

48 INgratus vobis, Auditores, nisi gratias agam, videbor: Iniurius, nisi pares. Verùmtamen cùm nec valeat istud

oratio, nec illud animus patiatur, malo veniam à vobis iniuriosæ orationis petere quàm animi ingrati.

A L I A.

49 AD vestræ beneficentiæ radios (Præclarissimi Viri) vt facilè languescunt vix nùm gemmantes orationis meæ flosculi; ita erumpentes iam fructus animi in hortis Gratiarum vberrimi ad sempiternum decus vobis maturescunt.

A L I A.

50 PRo beneficijs acceptis habitas gratias, sin minùs referas; vt agas, indulget Natura. Ego pro collato in me beneficio vestro immortali agendis gratijs habitas faciliùs, lubentiùsque substituo.

Dedicandarum Thesium Formulæ.

1 ESt sanè prudentis viri, in inscitia veterum quærere documenta disciplinæ. Ego Philosophicas (*vel Theologicas, vel &c.*) Theses expositurus in vmbraculo literatorum discutiendas, daturusque sudorum meorum publicum specimen, cuiusnàm id nomini offerrem dedicatum, nisi tuo (Illustrissime Præsul) quem auctorem agnosco, fautorem colo curriculi huiusce, cuius iam metam, contingo? Doceor quippe exemplo Macrobiorum antiquæ gentis in Æthiopia, quibus solenne fuit, primitias florum, ac frugum consecrare Principibus Viris fato defunctis, quorum ideo condita vnguentis cadauera, ac pigmentis viuæ restituta imagini, erectoque situ conclusa asseruabant in pila è vitro translucida. Tibi verò Tutelari meo, ac Patrono non iam extincto, sed Cæli clementia viuenti, nec tam auræ vitalis vsura, quàm rerum gestarum gloria omni fato superstiti, has ingenij mei primitias, quamquàm non florentis adhuc, ne dum ad maturitatem concocti, sacratas volo, sempiternum obseruantiæ in Te meæ argumentum. Vale.

I T E M.

2 SIsto tibi has Theses, studiorum, quæ te auspice iniui, te fauente peregi, compendium, & quasi dixerim humanitatis in te meæ singularis imaginem. Non dubito, quin hæc tibi arrideat, sin mea minùs, tua certè causa, qui tua non amare non potes. Nam si perfectam ab se citra exemplar faciem virginis speciosissimæ nescio quis Pictor apud Aristænetum adamare cœpit, mox perditè deperire, adeò suomet opere, ignotæ quamquàm imaginis, est delectatus: Te, qui fructum. Hunc

Philo-

Philosophicæ (*Theologicæ, &c.*) meditationis in me collectum agnoscis tuum, ac tuæ humanitati totum acceptum refers, haud diffido, blandis luminibus, ne dum facilibus inspecturum. Reliquum est, vt mihi eas theses propugnanti præsto sis, qui proponenti benignè sic annuis. Vale.

I T E M.

3 NOn ineptè vsurpauerim (N. N.) quòd non insulsè excogitauit Academicus magni nominis; indicaturus per symbolum, missionem eximij Viri in prouinciam; scilicet Cliuum florentem crebris violis, perflatumque Zephyro, cum adiecto lemmate: *Eminus vt oleant*. Siquidem eò peregrè missus ille putandus est afflante fauore Principis, vt virtutum ipsius in longinqua terrarum latè diffundatur fragrantia, quæ intra patriæ concludebatur pomœrium. Quamquàm autem reperet humi ingeniolum meum; beneficio tamen tuo (Vir magnanime) ac patrocinio excitatum, vbi coæuorum ingenia excelsis nixa spiritibus in ardúa montium iuga consurgunt, meum contrà æquare vix potuit cliuuli dorsum. Neque tamen est, cur in hoc fortunam incusem quasi largam reliquis, auaram mihi; quippè Zephyrum fauoris tui longè gratissimum prospexit tenuitati meæ; quo flante, & flosculis iam aliquantulæ doctrinæ in hac Philosophica (*vel Theologica*) cultura instructum me video, & fragrantiæ nonnullius diffundendæ spem in corona literatorum disputantium conceptam habeo. Cuius vt compos fiam, benignitatem tuam singularem etiam, atque etiam rogo. Vale.

I T E M.

4 INiturus aperto campo Philosophicum (*vel Theologicum, &c.*) prælium, excepturusque validissimum impetum, iubeor mehercule vmbonem mihi tutum prospicere: vt, vbi prouocatos, aut subita impressione correptos facilè quis excusat, incusans Sortem, si se viderint immunitos: Ego, qui vltrà prouoco, & indico congressum, temeritatis notam insanissimæ, ne contraham, non benè præmunitus. Itaque circumiectis oculis cùm in tanto discrimine nullum habuerim obuium, cuius auctoritate, ac fauore tutiùs protegerer, præter Te (Vir spectatissime) securus propterea Tuo nomini committo fortunam meam, Tuæ gloriæ consecro exemplum hocce sudatæ meditationis meæ in puluere Philosophico (*Theologico, &c.*). Nec metuo tanto auspice, periclitari, quas conatus sum, ingenij vires colligere: quamquè mea mihi imbecillitas detrectat victoriam, subsidio

tuo

tuo peropportuna, Mecænas optime, despondere. Restat, vt huic fiduciæ meæ tua non desit humanitas, quòd quidem desperare me non patitur summa ista beneficentia, qua neminem vel ignotum finis abire vacuum. Vale.

I T E M.

5 DIsceptationis meæ editurus periocham, etsi diù consultandum non habui, cuius illam commendarem patrocinio; quippe Tu statim (Vir clarissimè) occurristi vel vnicus, vel princeps inter Mecænates, claritate natalium, multiplici eruditione, rerum gestarum gloria: Tamen quantùm ego istiusmodi inuitabar ornamentis, tantùm retrahebar tenuitate mei operis. Versabam animo grauissimas tuas curas, præ quibus hæc mea mirum quantùm desidet, vt ea non iudices pretium istas interpellare. Intelligebam inclyto tuo nomini locum improbe dari in breuissimo vnius paginæ, quòd præaltis dedicandis voluminibus par est. Verùm euicit illa cogitatio, & nutantem animum de facili confirmauit, quòd Amplitudini istius nominis benè congruit dignissima disciplinarum Philosophia (*vel Theologia*) quæ huic paginæ præfigit titulum: Neque id solùm; sed inter summas virtutes tuas, haud postrema est magnanimitas, quæ vèl exigua munera magno cum affectu oblata pro magnis accipit: Vt hoc quoque obseruantiæ in Te meæ maximæ minimùm argumentum non nihili abs Te faciendum esse confidam. Vale.

I T E M.

6 SOlent picturæ studiosi, quorum animos pungit æmulatio, vbi tabulæ manum postremam adhibuerint, cum exemplari conferre; vt in contentione gloriæ obueniat illi principatus, cuius opus ad id accessisse propiùs sit compertum. Triennale ego studium cùm impenderim Philosophiæ (*vel Theologiæ*) eo animi proposito, vt in mentis meæ tabula, quantùm ingenioli vires darent, effingerem præceptorum pigmentis, penicillo meditationis speciosissimam imaginem huiusce disciplinæ, quid erat reliquum, nisi vt collatam cum exemplari probarem, quanti denique mea esset industria? Atque hoc non aliter efficere profectò poteram, quàm has Theses disputationi publicè propositas tuo nuncupans nomini. Tu enim is es, qui summorum Philosophorum (*Theologorum*) placita, non cognitione modò comprehensa, sed actione quoque, ac morum compositione expressa exhibens prototypus, ac exemplar viuum suspiceris, quocum studiosissimus quisque huiusce disciplinæ, ne dum ego

ego infimæ notæ homo, collatus, quantùm profecerit, promptum habet dignoscere. Non igitur despicies, spero, consilium meum, nisi Temet despicias, qui tuam in hac Thesium tabula descriptam imaginem agnoscis: Neque si donum accipis, donantem repudiabis, cuius in pectore singularem nominis tui obseruantiam perspectam habes. Vale.

I T E M.

7 PHilosophia cùm animum formare mihi proposui, non temerè sum arbitratus, Regiam quasi Aulam in memet extruere: quippè neminem iustiùs, quàm Philosophum decere Regale solium, probauit exemplo suo erudita, & vel hinc maximè veneranda antiquitas. Diuinus quoque Plato Rempublicam sensit beatam fore Philosophis Regibus, vel Regibus philosophantibus. Ergo huic Aulæ quàm fecerim ego frontem, nisi hanc ipsam variatam doctrinæ positionibus tabulam? scilicet per eam patescet ingressus, lustrare interiora volenti, & si quid demùm in eiusmodi commentatione perfecerim, intelligere. Ac quemadmodùm Ædium Regalium fores exornari solent columnis, coronis, tympanis, aliisque exquisiti operis molibus, & quorum magnificentia, non tam oculos in se conuertat subeuntium, quàm in venerationem Augustalis colligat animos: idipsum putaui obseruandum, huic fronti tuum insculpens nomen (N. N.) cuius est tanta dignitas vbique gentium, Academiarum præsertim, dissipata, vt operi cuilibet exiguo, obscurique nominis homini contrahere splendoris plurimum possit. Efficiet illud quoque, vt curiosi lustratores, qui propterea frequentes aderunt oppugnaturi, ipso in limine tuum conspicati nomen, minùs forsan abiectè sentiant de Mentis penetrali. Dum autem externa in fronte huiusce tabulæ tuum pateris inscribi nomen, simul ipsum in intimo pectoris incisum scito, characteribus obseruantiæ, & amoris sempiternis. Vale.

I T E M.

8 PRæsto sum prouocaturus non neminem sortis meæ. Libellus hic ideò prodit. Quòd leges Principum, quòd sanctiones Pontificum, quòd ipsius iura Naturæ proscribunt, execrantur, exhorrent, armis gerendum ac Marte; hoc literis, ac Minerua conferendum certamen singulare, approbant boni, suadent sapientes, honestant nationes. Illa quoque, vndè præliare deterius fit, literale commendabilius, ac sanctius efficit, loci, temporis, modi condictio. Itaque nec campus vmbraculo Academico nobilior, nec tempus hodierno, in frequentia

quentia tanta celebrius, nec modus categorica demonstratione Peripateticis tutior. Quid erat reliquum, nisi vt suum partes deligerent patronum, cuius nutu negotium hoc feliciter vertat? At mihi quidem non longè quæritandus fuit multò optimus: Te vnum in paucis patronum supplex adopto (clarissime Vir) cuius per omnes Academias volitans nomen nostra suspicit ætas in Templo famæ dedicatum. Ne igitur stare à me graueris, quamquàm à tyrone veteranus, ab rudi sapientissimus, ab obscuro inclytus: hæ demùm patroni sunt partes: &, non si sapientiæ quis compos sit, sed si modò studiosus, Mecænates sibi conciliat. Ita tuo fretus patrocinio inibo certamen securus, nec sudorem frontis pacisci metuam pro laurea victoriæ. Vale.

ITEM.

9 PEruagaui instar apis philosophicum rosetum (N. N.) alis subnixus, hinc ingenioli mei, indè oraculi Doctoris huiusce ætatis facilè principis. Haud miraberis, credo, contulisse me hoc loco scientiarum parentem cum roseto; in ea quippe, vt non desideramus flores, ita fruticare spinas aduertimus. Delectat, mirum quantùm (quis neget?) mentem philosophantis inuestigatio arcanorum Naturæ, exploratio abditæ veritatis: sed quàm multos interim in dumos controuersiarum offendimus, qui florum delicias importunis corrumpunt aculeis? Itaque delibare succum non licet inoffensis, quamquàm indè fortè dulcius mellificium. Vt vt sit; en hoc velut aluearium meum succo philosophico fœtum tibi offero. Quàm dulce in mel euaserit, tuum fuerit dijudicare, dum ego inita disputatione præbeo degustandum. Vale.

ITEM.

10 ARgumentum hoc publicæ disputationis Tuo nomine præfixum edere, non tam suadeor, quàm compellor (Illustrissime N.). Sic enim existimo, excultum principio doctrinis animum quendam esse quasi agrum subnascente segete intempestiuè lætum, cuius ad luxuriem cohibendam, simul & radices altiùs figendas in largiorem messem facit mirificè rigor niuium incubantium, quæ dein flante Fauonio è satis diffluentes, ridentem vt nunquàm antè, restituant agri faciem. Haud secus præcocis disciplinæ ingenium amat fœcundari seueritate disputationis, publicæ in primis, cuius pretium est existimatio, & nominis dignitas; sic firmiùs mandari animo concepta semina in spem vberioris sapientiæ. Verùm inter hos disputationis

tionis rigores aspiret, oportet, Fauonius aliquis, ex quo propugnator ipse respiret: patronus inquam exigitur, cuius ille aspectu, cuius nutu animetur. Quem verò ipse præstoler alium clementiorem Fauonium, quàm Te (Illustrissime N. N.) qui mihi auspicium ad hoc negotium literarium fecisti ad hanc diem prosperrimum? Amo benignitatem istam in omnes promiscuè pronam: quàm verò immerito mihi vltrò impendisti, etiam atque etiam obseruo. Te itaque nunquàm non fauentem mihi, quidni Fauonium meum exorem? Quidni aspirante Te confidam, omnes impugnantium niues illico dissipatum iri, dictumque cum lyrico vate: *Diffugere niues, redunt iam gramina campis, Arboribusque comæ*? Vale.

I T E M.

11 TAndem triennalis in philosophico (Theologico) campo culturæ, quantùm mihi licuit, fructum promo, ac Tibi meritissimo tutelari pronus consecro. Incusabit quis fortè tarditatem meam, sed perperam. Habet Natura ipsa ludens in pomarijs alias, & alias arbores, præcoquas, serotinas, suamque in specie, generosas: Habet Amygdalum, habet Moram: sed illius festinatam germinationem retrogredæ sæpè hyemis censura stringit; huius lentitudinem Elogium commendat summæ inter arbores omnes prudentiæ. Fructus itaque cito, si tuto, eruperint. Obijcietur certè quidem cruditas in meis, sed Sole calente concoquentur. Has ego partes à te supplex expeto, qui studijs meis benigno semper lumine adfuisti. Vale.

I T E M.

12 TIbi (Vir Illustrissime) has theses nuncupo per me propugnandas, indices illius fructus, quem curriculo peperi triennali (*vel biennali*). Haud equidem dissimulo imbecillitatem meam, nec tamen suauitatem fructus aliquantulam despondeo. Quid enim (in id exemplum) si vitem obserues, eius caule infirmius, qui reputando natus est? quid porrò vuis iucundius? Vlmo alicui, fac, illa nupserit, en, vt surgit lasciuiùs, vt fœtificat nobiliùs? Scilicet meæ ipse conscius humilitatis, tuum conquisiui nomen, cuius excelsitati fortunandus committerer. An verò grandiore istud fama attolli possit tam multis celebre titulis, præditum ornamentis? Ex quo iubet illa silere me hoc loco tuorum claritatem natalium, splendorem fortunæ, nobilitatem institutionis, felicitatem progressus, gloriam denique eruditionis, qua tantùmdem æquales superas,

 quan-

quantùm summum quemque priscorum exæquasti. Ne renue igitur fulcire iacentem facultatem meam ad disputandum, præsentia tui nominis, cui vna cum Thesibus ingenium meum, ac studia voueo, consecroque. Vale.

I T E M.

13 PRouoco duos simul hoc vno libello, æquales meos non tantùm, sed Te quoque, Vir Egregie; & quidem ad certamen. Quòd primùm æquales, promptum habes, ad literarium (*vel Philosophicum, vel Theologicum, &c.*). Scilicet hoc facit æmulatio, nec sine fœnore; nam si contemplatione paritur sapientia, oppugnatione adolescit. Quòd deindè Te, quòd tam bene de me meritum, quid mirere? Ego nullius meriti conscius, studium ipsum tuum in me, beneuolentiam, beneficentiam, non ingratum puto prouocare ad merita tibi maiora congerenda, ad meam tenuitatem, inopiam, imbecillitatem in hac publicæ disputationis alea, hoc est in summo dignitatis discrimine iuuandam, subleuandam, erigendam. Hoc enimuerò certamen nobile, nullius quippè iniuriæ, multæ autem gloriæ; mihi verò spei maximæ ad fructus studiorum aliquos demetendos. Vale.

I T E M.

14 ESt, cur gratias agam maximas fato meo, quòd exoptatam diù obseruantiæ in te meæ testificandæ tandem aliquando occasionem hanc obtulit. Theses Philosophicas (*vel Theologicas, &c.*) editurus cum inscripto patrono, nec maiorem equidem alium, quàm Te reperire potuissem, nec opportuniorem excogitare. Nam quòd Auctor non consilio solùm, sed exemplo mihi extiteris studia hæc seueriora ineundi, persuadens auctoritate, excitans gloria parta; vni Tibi omninò profectum meum proposito hoc argumento disputationis acceptum referre oportuit; &, si quid indè nominis conante ingeniolo meo collegissem, in Temet refundere. Ita nimirùm *ad locum vndè exeunt flumina reuerti* obseruat Sapiens: Et quando ex tuæ sapientiæ pelago meus hic, vel fluuius, vel riuulus exitum inuenit, in sinum tuum recurrat, necesse est. Excipe igitur libens, quòd iure Tibi cedit; nec intuere vt extraneum, quod natum ex te est. Vale.

I T E M.

15 QVòd est de more postremùm studiosis scientiarum; propositis summis capitibus publicam disputationem conferere, Ego primùm habeo, vt mea tibi consecrem, Vir Illustris-

Illustrissime. Ex quo enim inclytum tuum nomen insonuit mihi, simul aditus patuit in gratiam, in clientelam tuam tam pronam illam, tam splendidam istam, vt nihil iam, quòd cerneres in rem meam vertere, efficere non posses; nihil quòd posses, non efficeres. Numerarem hoc loco beneficia tua, ni omnem excederent numerum. Sed ea licebit cuique consequi, cui non ignota fuerit tuæ gentis claritas, quæque ipsius velut hereditarium patrimonium censetur, Magnanimitas. His autem tantis, ac innumerabilibus meritis cumulum illum scito fore, si publicam testificationem obseruantiæ in te meæ hisce Thesibus nuncupatis, quo semper soles, lumine sereno aspexeris. Vale.

ITEM.

16 QVòd ex modestia dictabat Pythagoras, Philosophum se, non sophum esse, hoc est non sapientem, sed sapientiæ dumtaxat amatorem: hoc ex conscientia quantò iustiùs mihi vsurpabitur, qui quantùm intenderim neruos ingenij omnes, vt in adyta sapientiæ penetrarem; tamen in limine ipso constiterim, aut veriùs vix ipsum procul salutauerim limen. Ita sapientiæ nil præter amorem mihi arrogauerim. Vtcumque autem; in magnum cedit mihi commodum hæc infelicitas, quæ dum amore persequitur sapientiam, in eos viros incidat, oportet, in quibus ea sedem habet. Te verò (Virorum Maximè) quòd ego breui gradu offenderim, ne mirere; tuo enim in pectore sedet, imò regnat, sicubi vnquam, Sapientia. Quare cum ipsa cultorem quoque eius, ac possessorem non possum non colere, citraque arrogantiæ suspicionem, Amatoris titulum Sapientiæ simul atque Sapientum mihi vendicare. Gratiam ergo feceris audaciæ, quòd hanc tabulam disputandarum Thesium Tibi potissimùm dicandam putauerim: neque enim sum dubius, quin amans ipse Sapientiæ, quæ in tuo est ære, Tui quoque amantes, illius gratia cumplectaris. Vale.

ITEM.

17 ANimaduerti (Illustrissime N.) magnanimis Viris tanti esse virtutem, vt non ipsi eam peperisse contenti, in alijs quoque conceptum dumtaxat illius studium omni genere officij persequantur. Hinc illa opum profusio tam frequenti Scriptorum Elogio per omnes ætates in alijs atque alijs Dynastis celebrata ad alendos in ingenuorum adolescentum pectoribus igniculos gloriæ, quàm equidem vna conciliat virtus. Hinc Mecænatum appellatio à principibus Pcëtarum consecrata, tam

obseruata hominibus arctæ fortunæ, quàm amplæ affectata: Nec adhuc liquet, vtra sors felicior; quando nec illis restat, quòd metuant ab egestate; nec his, quòd ad splendorem nominis desiderent. Id quòd facilè mihi persuasit, harum Thesium haud ingratam tibi fore dedicationem, vt in quibus ipse omnis virtutis ornamentis diues, agnoscis non obscurum vestigium diligentis virtutem animi, & conatus comprehendis ingenij mei triennio (*biennio, &c.*) toto collatos ad virtutum parentem Philosophiam consequendam; tametsi demùm frustratum in parte maxima perspexeris, & vix Philosophi, hoc est amatoris sapientiæ nomen adeptum. Ast amatum iri abs te confido amantem illius, quàm Tutè citra Zelotypiæ sensum vnicè amas, Sapientiæ. Vale.

I T E M.

18 QVòd nomen tuum præclarissimum huic paginæ, studiorum meorum quasi tesseræ prænotandum putauerim, id ne audaciæ, sed fiduciæ potiùs tribuas, velim. Quantùm enim formidinis ingerit homini in discrimen existimationis dubium ituro, suæ conscientia tenuitatis, tantùmdem spei ipse monetur in patrono aliquo quàm maximæ auctoritatis collocare. Te verò (N. N.) Musarum Præsidem, ac summum Reipublicæ literariæ Dictatorem quidni ex omnibus patronum exorarem publicæ meæ disputationis, & quidem maximè fidens? Nam, si pro laborantibus naturalis est fauor (teste Fabio Inst. orat) certè nec me pumilione cum gigantibus congressuro vllus magis laborat, nec in Viro ad munificentiam nato, qualem Te ætas nostra suspicit, magis naturalem præstolari fauorem mihi fas est. Erit igitur eximiæ humanitatis, disputandam per me materiem admisso tuo nomine decorare: erit magnanimitatis disputationem ingresso, præsentia ipsa subuenire. Vale.

I T E M.

19 PRæfigo pagellæ huic meæ clarissimum tuum nomen, (N. N.). Ne tu mihi temeritati verte. In oculis ferri Amicus quisque deposcit: Ego Te Dominum cur non potiùs tollam in fronte? Ambit Regum frontem aureum, ac gemmatum Diadema, quo detracto esse desinunt Reges. Nomine hic tuo cùm mihi adorno frontem, planè regnare videor; adeò istud est splendidum, vt, vndè patrocinium affectabam tuum, Regnum ipsum mihi cedere putem. Intelligant hinc, licebit, cultores scientiarum, quæ sit clientum tuorum fortuna. Sed nemo

mo hoc habet diù inquirendum, cùm nemini comperta non sit celebritas istius nominis, & quàm partam habes in publicis quibusque Academijs, ac cœtibus literatorum, auctoritatem. Cæterùm quæ me fiducia istuc adduxit, tu ne vacuam, aut irritam esse patere. Vale.

I T E M.

20 OBsigno lucubrationes meas Philosophicas (*Theologicas*) effigie summi capitis; tuo, inquam, nomine (N. N.) quòd vbi auditur, ingerit mentibus exemplar omnium ingenuarum artium ex omni Republica literatorum expressum. Testis est patria, quæ Te emeritum penè antè spectauit, quàm tyronem; quæ adolescentem iam viros prætergressum doctrina; quæ alijs laureandis arbitrum vix lauream consequutum. Testes æquales tui studio virtutis semper impares; sodalem sortiti, admirati magistrum; nec tam ad philosophiæ præcepta proprios componentem mores, quàm moribus proprijs tradentem philosophiæ præcepta. Nunc verò ad id ætatis prouectum Patria vniuersa Præsidem literarum, animorumque arbitrum colens facilè persuasit, nulli me iustiùs haustos in scholis labores consecrare posse, quàm tibi; quem præsertim humanitate Principem, ne dum eruditione, haud ingratam obsequij mei significationem hanc habiturum esse certò scio. Vale.

I T E M.

21 NOn parui fuerit viris prudentibus, quòd ego tam paruam in tabulam nomen tuum amplissimum cogendum putauerim. Magnis illud voluminibus magna commendent ingenia: meum siquidem ingeniolum aut paruo contentum esse volo, aut in paruo (si fas est) magnum videri. Ne tu (N. N.) id effatum inscitiæ verte, aut multò minùs temeritati. Id enim vt audeam, Tua ipsius facit amplitudo, quæ iam tantùm increuit, siue literarum omne genus gloria consideretur, siue parta cum virtutibus heroicis auctoritas, siue excitatæ passim tuo nomini à totis cœtibus sapientum acclamationes, & plausus, vt minùs ampla videri ea possit, si Templa solùm ac fora, non etiam sinus, & angulos, cuiusmodi pagella hæc est, impleat. Vale.

I T E M.

22 CIngendus propediem corona Philosophorum (*vel Theologorum*, &c.) præsto sum his Thesibus coronatus, quibus laureæ præiudicium nanciscar. Sed hæ per se obscuræ parue-

paruerint, nisi gemma illuminet. Quæ autem lucidior nomine tuo gemma (Vir inclyte)? Cuius clariores natales, illustrati tanta eruditione, virtute, sapientia, ac rerum heroicarum gloria? Ne igitur mireris, in istud me oculos conuertisse, vt qui laudem ingenij nullam præ me fero, prudentiæ aliquam certè conquiram; nomen tuum delectum volens, non iam ex multis (cum paucis quippè ætatis nostræ ipse congrederis) cui theses consecrarem meas, ac futuræ disputationis fortunam certò auspiclo commendarem. Vale.

I T E M.

23 VT Tibi (N. N.) meas Theses nuncuparem, ordinauit planè fatum. Virtutis indices hæ sunt, sapientissimi nostræ ætatis Doctoris, quem ingenio meo erudiendo arridentia sidera prospexere; vt ex his summis capitibus tractatæ ab ipso subtilitate incomparabili Philosophiæ (*vel Theologiæ*) veluti ex vngue leonem hunc arguas, verendum feris, hoc est sapientiæ aduersarijs, & Cathedras Doctorales melius quàm saltus implentem eruditissimis vocibus. Tantæ autem Virtuti Fortuna par adiungi debuit comes: id quòd omninò successit te patrono oblato, cuius tanto amplior dignitas, quanto tenuior mea conditio. Cui enim mortalium ignota est istius celebritas nominis, aut quis recessus tam abditus, quò non illius fama peruaserit? Quare certantes ad meam felicitatem cùm videam non sine admiratione Virtutem atque Fortunam, & gratias ago Fato meo, quàm maximas & Te, Vir Magnanime, vt mea magis prouocatus humilitate vota promoueas, etiam atque etiam exoratum velim. Vale.

I T E M.

24 POsitiones meas publicæ disputationi destinatas cùm tibi nuncupo (N. N.), non tam meas trado, quàm reddo tuas. Auctorem Te, ac promotorem studiorum meorum nisi profiteor, parentem Solem huiusce meæ, qualis qualis, lucis in orbem Philosophico (*Theologico*) conceptæ impius, ne dum insanus nego: Tuas ergo in manus eæ lætæ conuolant, agnoscunt beneficas, osculantur, seque ipsæ constituant tributarias. Tu quidem certè respuere non poteris, quòd tuum est; nec, quòd ex te profectum, negligere, ac Temet in me non amare. Vale.

I T E M.

25 PRæsto est tibi salutabunda Philosophia (*vel Theologia*) mea in breui pallio; prensare discupiens manus istas,

quæ

quæ stylum non minùs doctæ sunt tractare, quàm ferrum; quibusque par est felicitas, scribenda facere, ac facienda scribere. Palladi vota fecerint prisci, Præsidi armorum, ac literarum, Numen volentes, non hominem esse, in quo ista concurrerent. Te quidem illi si reuiuiscerent, gemina laude florentem conspicati, aut rediuiuam Palladem crederent, aut Numine esse posse hominem maiorem. Nostra certè ætas facilè inuidiam haberet antiquitatis, nisi hæc eo commento gloriaretur descripsisse nobis typum, atque honore Diuinitatis adiecto subdidisse nobis ad imitationem stimulos. Ergo tibi nostrati Palladi, quà quidem præsides literis, votiuam hanc Positionum Philosophicarum (*Theologicarum* tabulam pronus appendo, relicturus bellicosis locum ad suas partes. Vale.

I T E M.

26 ERe tua esse dicam (Vir amplissime) vt hæc Positionum per me disputandarum series dicata tibi prodeat. Ne dictum hoc accipias de illorum genere, quæ adoxa vocitantur: quasi ego illuminari solem facula, aut riuulo augeri Oceanum posse, nomenque tuum celeberrimum per ora mortalium celebrius iturum esse contendam, si huic volanti paginæ commendetur. Quid enim ab homine limen iam tùm terente sapientiæ, Antistes ipse, ac Præses expectet dignitatis? Sed illa ratio interesse Tua probat non parum; propterea quòd non illi solùm de re literaria optimè merentur, qui literarum omnium opes sudata fronte partas ostentant; verùm & maximè, quos studiosi atque tyrones in literis patronos atque adeò patres experiuntur: Vt illa demùm summa prodatur gloria sapientum, quæ hominem non tam in se diuitem sapientia, quàm alios fauore, atque opera ditantem commendat. Eum porrò te prorsùm esse, Vir ornatissime, hac mea nuncupatione professus, neque idcircò ingratum tibi obsequium meum, neque otiosum mihi patrocinium tuum fore confido. Vale.

I T E M.

27 EN tibi (Vir egregiè) primitias laborum meorum. Seuisti exemplis in meo pectore amorem sapientiæ, fœcundasti consilijs, fouisti fauore, consequens fuit, vt ad maturitatem perductos primos fructus tibi ipsi offerrem vel censum, vel obsequium. Decumanos ergo ne expecta; soli quippè infelicitas cum industria culturæ colluctans vetat sperare; Neque illos tamen, acerbos licèt, reiecturum te puto, immò verò gratiores palato fore, tua conditos benignitate. Eò siquidem

quidem deuenit artis lasciuia, vt ipsa pomi austeritas iucundiora maturis acerba, si saccaro castigetur, reddat. Vale.

I T E M.

28 THeoremata Philosophica (*vel Theologica*) à me defendenda, meam simul in ijs defendendam dignitatem libens committo authoritati tuæ (Vir Amplissime). Est enim tanta vbique gentium fama sapientiæ tuæ, tantus in te prædicatur cumulus ingenuarum omnium disciplinarum, vt illarum aliquàm oppugnare possit nemo, qui Te non oppugnet: nemo Te oppugnare, qui non semel hostem prodat sapientiæ infensissimum, ac nostræ ætatis Thersitem Achille dignum. Non negem ambiguam in multis partibus reddi sapientiam, & in luce veritatis offerri sæpè crepusculum, in quo alia alijs ingeratur, & sæpè pugnans opinio; sæpè etiam aliquam nonnulli oscitantes allucinentur. Sed hoc, habeo ego, cur in præsentia minimè reformidem: quippè versatus sum in meridiè ipso, circumfusus radijs Præceptoris sapientissimi, cuius, quàm propono propugnandam doctrinam, sanissimam esse, sani quemque iudicij virum probaturum scio. Illud modò est, cur verear, ne susceptum munus pro dignitate obeam, & instituti à summo sapiente discipuli impleam partes. Id quòd aura tua abundè præstabit, si me tuos inter clientes censere non dedignaberis. Vale.

I T E M.

29 SVmma hæc doctrinæ capita disputationi publicæ proposita non dubitanter tibi committo, Vir ornatissime, qui nihil pendis, nisi summæ prudentiæ trutina: Neque molem rerum attendis, sed pretium: Non specie te externa falli finis, non lenocinijs capi, qui res introspicis penitùs, & quòd bonum cum honestate iunctum, id demùm habes pulchrum. Disciplina scholastica nihil est castius, nihil à fuci suspicione, cui amœnæ literæ plerumque obnoxiæ sunt, alienius: Ad summum nihil dignius Viro graui, qualem Te Respublica literatorum suspicit: Nec officit breuitas huius pagellæ, aut oculis tuis minus digna redditur; vti neque auro inclusus lapillus, aut inaure vnio, suo caret pretio, oculosuè fugit Augustarum. Vale.

I T E M.

30 ERigo tandem ab extincto pertinacibus studijs monstro ignorantiæ hoc quasi trophæum Philosophiæ (*Theologiæ*) meæ: sic enim appellare lubet placita hic descripta: Et quamquàm

quàm noui indictionem certaminis inter Sapientes nimirùm conferendi; haud dubij tamen exitus, omninòque certæ victoriæ. Quos autem, & quantos in eo negotio labores Herculeo nisu deuorauerim, intelliget facilè, quisquis mei tarditatem ingenij habuit cognitam. Nec porrò sapientum congressus formidolosus, quantùmuis aspectus ipse grauis: quando ij à nobis sunt, cunctemque in hostem coniurati. Ingerent ambiguitates, vt veritatis notitia certior fiat. Offundent tenebras, vt illius lucem facilius explicent. Molientur obices, vt ruptis triumphet potentia. Denique veritatem ipsam oppugnantes pulcherrimè propugnabunt, amicè infensi, discordes concorditer. Te dumtaxat aueo nancisci; Præsidem; atque huic Trophæo non magis Philosophiæ (*Theologiæ*) victricis nomen, quàm tuum incisum legi. Vale.

DEDICATIO PANEGYRICI SACRI.

De Diuo Octauio Martyre.

Ad Octauium Asinarium Episcopum Hyporegiensem recèns creatum nomine Academiæ Insocatorum Mediolani.

PLausus, quibus Te Aula Romana nuperrimè inauguratum accepit, Illustrissime Præsul, dissipato rumore facilè ad nos primùm deuolarunt, quos tui obseruantia nominis minimè in postremis habebas. Vnus itaque incessit omnes applaudendi tibi genius, sed diuersa, aliud alium, distrahebant studia. Etenim siue familiæ claritas persequenda offerret se se, id quàm luculenter Academiæ nostræ moderator, ac tui cum primis studiosissimus (N. N.) in Alphonsum Gentilem tuum Academiæ Astensis Principem renuntiatum paucis ab hinc annis perfecerat: siue occurrerent tua ipsius ornamenta, & exaggeratus magnis periculis virtutum heroicarum cumulus; certè rara ista in tam florente fortuna moderatio animi, & verecundiæ rubore suffusa oris maiestas vèl absentis laudem, ne dum præsentis refugiebant, qualem te vulgato mox aduentu summis votis præstolabamur. Ergo rem maturantibus subijt opportunum consilium, quo simul vtrumque integris omnibus præstaremus. Nam & Diuo OCTAVIO panegyricum Dictionem decreuimus ad te habendam, vt in illo non tam nomen agnoscas tuum, quàm perstrictas virtutes ac merita citra pudorem leges: Et ex omnibus Academicis

micis Georgium potiſſimè è familia tua, atque è ſodalitio ipſo, quòd hactenus profeſſus eras, delegimus, qui communi nomine officium perſolueret, vt vel hoc ipſo ornatam familiam videas, quòd altercantibus de ambitu honeſtiſſimæ prouinciæ collegis, in vno tandem gentili tuo vota omnium conquieuerint. Rudis videbitur Dictionis character, & palato tuo delicatiſſimo plane iniucundus: quippè vrgente nos tempeſtiuò iſto aduentu nondum concoctus. Sed illum partim ſanctitudine argumenti; partim humanitate tua facilè condies; nec penſum potiùs in nobis, quàm ſtudium æſtimabis. Vale Kal. Febr. CIƆIƆC......

DEDICATIO PANEGYRICI ACADEMICI.

De Alphonſo Aſinario Principe Palladinorum creato nomine Diſcipuli ad Ioannem Baptiſtam Alferium.

DIctio, quàm habui publicè in Academia (Vir nobiliſſime) mox typis excuſa prodit. Id ego (fatebor ingenuè) ſponte facio, & ex animo: non precibus cuiuſquàm adductus, non conuitijs fatigatus, non coactus imperijs, vt in re ſimili ſolemne eſt multis præfari. Neque ideò arrogantiæ notam reformido, quaſi conſummatum opus oſtentem, ac luce dignum, quòd & acerbum eſſe ipſa ingenij ſterilitas, & planè præcipitatum anguſtiæ temporis probant. Sed illa iam fato ſuo, cùm haberetur, functa eſt: quò nunc minùs diſpudeat in communem conſpectum efferre, quando non erubuit in conuentu florentiſſimo ingeniorum palam ſe ſe exhibere ſpectandam: Et quæ non timuit doctiſſimorum virorum ſubire præiudicium, fruſtra inſani vulgi cenſuram perhorreſcat. Itaque non veretur ex vmbraculo exilire protinus in apertum Solem; nam nec quidquàm reperit illa vmbra ſplendidius, nec in iſto Sole magni alicuius Viri, qua tutò ſe protegat, vmbra deerit. Quòd hercle ad te confugiens, feliciſſimè conſecutus viderer, ſi hoc ipſum in primis conceptum animo fuiſſet; Quippè Virum illum ſum nactus, cuius non tam protegi vmbra humanitatis, quàm ſapientiæ fulgoribus illuſtrari mirificè poſſim. Sed ea mihi mens fuit, vt in Alphonſum Principem ornamenta conferrem, nec intra huiuſce Academiæ, aut Ciuitatis, terminos laudationem concludi paterer, ſed latiùs amplificare contenderem, vulgatiſque exemplis efficere, vt gloriæ meritiſſimi iuuenis nemo non aut auditor, aut ſpectator exiſteret. Hanc verò lucubratiunculam meam cui

cui potiùs, quam Tibi nuncuparem? Te enim ille non modò coniunctum sanguine, sed etiam tutela patronum, beneficentia patrem agnoscit. Dicerem & supra patrem, quando eius demortui desiderium egregia tua cura sustulisti. Quare, non alienas, sed tuas ipsius laudes offerre videor, in quibus ipse tantam tui partem conspicaris; neque magis exhibere donum, quàm debitum reponere. Accedit illa quoque non leuis causa, quòd ego huius gymnasij discipulus, alumnus quodammodò tuus censeri possum. Maxima enim opera tua, consilioque factum est, vt publici gymnasij moderatio committeretur Patribus Sodalitatis Diui Pauli, & ex eorum dexteritate ac diligentia singulari tantus literis ac moribus cultus, iuuentuti prouentus, Ciuitati splendor accederet, quantùm in dies nemo non videt. Hoc ipsum tu Patribus, tibi Ciuitas refert acceptum: Nec te modò studiosissimum sui prædicat, quòd à Consilijs, quòd Syndicus alterno semper officio constantem sibi operam nauas; sed etiam Patrem fatetur Patriæ, quòd per te vaga iuuentus, & ludibrio Fortis exposita nacta sit optimos Patres, quibus ad pietatem & eruditionem egregiè informetur. Spero, non ingratum tibi fore studium meum, neque inuisos hosce laborum meorum acerbos quidem, sed tamen primos fructus, quos in tuo ipsius fundo decerptos promptè voueo. Astæ......

DEDICATIO DICTIONIS ACADEMICÆ.

Nomine Discipuli.

Ad Antonium Prouanam Archiepiscopum Dyrrhachiensem.

IN solemni Academiæ instauratione (Præsul amplissime) cùm me A secretis assumpsit Octauius Pelletta, adolescéns huius Gymnasij non minus antiquitate morum, quàm recenti dignitate Princeps, iussus sum exhibere me palam spectandum, & quid ipse in contentione gloriæ inter condiscipulos nuper excitatæ sentirem, pro concione proferre. Ego studijs meis præclarè consultum intelligens, quòd ad scribendum vocatus, dicendi quoque prouincia honestissima decorarer, subij libenter id onus; sed & fato meo gratias egi quàm maximas, quòd optatissimum commodum tandem fecerit, voluntatis erga te meæ publicam aliquam significationem exhibendi. Dolebam equidem Ioannem Ambrosium germanum meum defunctum, non tam ereptum

Xx 2 mihi,

mihi, quàm Tibi, cui vnà se eum Philosophicis thesibus iam deuouerat. Sed nequaquàm potuit antiqua illa obseruantia vel ipsius mortis iniuria violari. Ita & viget adhuc Fratris mei studium, quamquàm facto interstitio funeris, & magna mihi hereditate cessisse visus est, cùm sua quæque debita erga Amplitudinem tuam transmisit, vt in magnitudine æris alieni omnium commodorum rationem fructumque nanciscerer. Sed ille auspicijs tuis Philosophicum cursum absoluerat, Ego Rhetoricum penè instituo: Ille maturitatem obtulerat frugum, Ego primitias consecro: Ille ad Actum studiorum extremum (heu cum vitæ fabula) venerat, Ego vix scænam ingredior, & nunc primùm acturus in pleno theatro, siparium aufero. Præiudicium ergo facio, ne consummatum aliquid expectes, in quo nihil nisi inchoatum spectare potes: tantùmque voluntati meæ tribuas, quantùm adimes operi: Vt & hoc ipsum gratiam promereatur, quòd ego humanitati tuæ plùs, quàm maiestati tribuo. Vale. Altæ . . . . .

DEDICATIO CHORI PLANETARVM.

Nomine Academicorum exhibiti Principi post editum in eius laudem Panegyricum, qui inscriptus est PHOEBVS.

Ad Antonium & Ioannem Angelum è Comitibus Arcimboldijs.

Diem quis illustret, aut quis Phœbo lumen adiungat? Succedere hoc tamen posse successu patuit, & facto minimè fictum exemplum: Cùm nuper vos, Illustrissimi Comites, ad Principis nostri recentem pompam adfuistis: qui literaturæ gloria illuxerat PHOEBVS, nouam ex præsentia vestra conciperet lucem, ac se quidem Solem, non solùm tamen intelligeret. Nimirùm clarissima hæc Arcimboldiorum familia Orientem fecit Academiæ nostræ, totumque hoc splendoris literarij è munificentiæ suæ splendore produxit. Chorum ergo Planetarum exhibitum Principi nuncupamus vobis, debitum acceptæ claritatis tributum, quamquàm ante addictum tenebris ab Auctore, cuius è sinu vix euaserat latebrarum impatiens, & nescius noctis PHOEBVS Panegyricus. Vos serena fronte accipite rarum paginis, sed clarum sententijs, ac ipsa specie argumenti conspicuum opus, Academiamque nostram, quibus cœpistis, beneuolentiæ radijs constanter fouete. Mediolani . . . . .

DEDI-

DEDICATIO ELOGIORVM.

In Academia Palladinorum Vrbis Astæ primo Triennio expositorum.

Ad Hieronymum Georgium Vic. Gen. Asten. nomine Censoris Academiæ.

VT mihi Censuræ prouinciam detulere Collegarum suffragia, adieci animum ad ea sedulò perscribenda, quæ per triennium hoc primùm, & velut infantiam Academiæ alio atque alio tempore à Palladinis nostris exhibita plausus literatorum communes meruerunt. Quippe non tam supprimere improbanda, quàm probata in vulgus edere, id demùm esse boni Censoris existimo. Itaque Latina Elogia primo collegi (quando Græca tametsi plura, & illustria, Typographorum nostratium, vel inopia, vel inertia beneficio lucis fraudantur) alia deinceps editurus argumenta, symbola, emblemata, carmina; ni Sodalium meorum studium occupauerit. Ac ne alienæ prorsum rei procurator forte videar, visum est interserere ex meis aliqua, quæ characteris nota ipsa obscurior proferet. Omnia verò Tibi, Vir Spectatissime, nuncupanda iudicaui, vt & communi Academicorum in te obseruantiæ satisfacerem; & hisce Elogijs clarissimo tuo nomine adscripto nouum accederet, ac multò luculentius Elogium ad commendationem ipsorum sempiternam. Vale, ex Acad. Pallad. Asten....,

DEDICATIO PANEGYRICI.

Cuius titulus, CÆSAR CHRISTIANVS ex Gente Aduocatorum expressus,

Cæsare Aduocato Principe Academiæ renuntiato ad Hieronymum Aduocatum Patrem nomine Academiæ.

TE tibi reddimus, Hieronyme Aduocate, Cæsaris filii lectissimi sacrantes encomia. Quidquid enim elucet in filio, imago est Patris expressa, digna Narcissi oculis, digna votis. Non poteras signum ponere illustrius eximijs tuis meritis, quàm quòd vocale esset, veriori æmulatione, quàm illud Memnonium,

nium, & quòd exemplis comitaretur voces, neque verbis tantùm, sed rebus egregijs haustam ex patre nobilitatem prædicaret. Quid verò in te ex tantò filio redundet laudis, cognoscas licèt ex ingenti lætitia, qua Principem nunc illum adeptus Ordo noster triumphat. Quantam enim demùm esse oportet in dante, cùm in accipiente tanta sit gloria? Tu quidem Cæsare genitus non poteras non Cæsares gignere; ne minùs viderere in parentes gratus, vsuram lucis lucem denegans; vtque illorum digna æternitate memoria transmissa per te ad Filios hereditaria virtute perennaret; meliori certè id consilio, quàm qui mortuas defunctorum patrum imagines explicant domi vel ementitas pictoris inscitia, vel inuidia temporis vitiandas. Hanc viuam, & verè spirantem imaginem quoties offendes oculis, toties replicabis memoriam Auorum tuorum, compendioque temporis totum illud, quòd infinita iam mole Annalium, Historiarum, Fastorum occupatur ab Aduocatis tuis, vno ebibes oculorum intuitu. Neque Auos modò, sed te ipse contemplaberis in tua specie, honoresque publicos, quibus hactenùs à prima vsque iuuentute tanta cum laude perfungeris, auguraberis, filio quoque ex hodierno Principatu veluti certò præiudicio quandoque obuenturos. Nunc verò tandem incipient oculatam fidem acquirere, quæ tibi sæpiùs Pater Syluester è Sodalitate S. Pauli, ac gentilis tuus, magni vir consilij, & Sapientiæ de optima spe, atque indole tanti adolescentis luculentissimè testatus fuit. Hanc itaque Panegyricam, nomine Academicorum dictam Filio, tibi Parenti dicatam volumus, futurum sperantes, vt, quando vel deformes arrident parentibus liberi, hæc aurei adolescentis facies obscuris licet expressa coloribus, tibi Patri optimo maximè reprobetur. Vale. Mediolani.....

DEDICATIO ACROAMATIS.

De sui Inspectione: Ad Academicos Oculatos Serenifs. Principi Carolo Cardinali ab Etruria.

NOn insulsè homo Ethnicus Anaxagoras sciscitanti ex se, quorsum productus à Natura in Mundum esset: Contemplandi inquit Solis gratia. Mea certè OCVLATORVM Academia, Optime Principum, vix edita nunc est ingremium Orbis Literarij, quùm Te Solem suum contueri natiuo quodam vrget instinctu. Quin Argum æmulata, tota in OCVLOS, ne quid sibi

sibi istius lucis occulatur, euigilat. Ego verò formaturus lingua, quem tuo agente radio mox fueram enixus fœtum: ac præcipuum in primis OCVLORVM organum perfecturus, Acroama hoc habui ad Academicos, veram Hominis mortalis felicitatem in sui inspectione sitam esse contendens. Sed cæca videri poterit, etsi ad OCVLATOS disputatio, ni lucem demonstrationis addiderit tuæ splendor gloriæ, Princeps vndè Orbes Serenissimi stemmatis fulgentiores facilè reddidisti. Enimuerò si ex thesauro Mentis, non ex Fortunæ gazis depromptæ opes Hominem in terris beant: Ecquis hoc seculo Sacratorum Procerum segetem ditiorem ostentet siue florentis ad omnem luxum Fortunæ, quàm negligat: siue Mentis ad prodigium excelsæ, quàm dignis Heroë virtutibus decoratam exhibeat? Non persequor singulatim, ne videar de Solis luce congredi Author OCVLATORVM exoculus. Sat fuerit in præsentiarum meminisse Tui, cuius ipsum nomen instar visi Solis suos per se explicat Orbi fulgores. Non enim id vacat omine, neque serium lusus excludit, quòd CAROLVS ista nuncupationis augustæ vox, anagrammatis lege SOL, atque CVRA redditur; Scilicet, Vt, quem Academia summum fundandæ Principem agnoscit, tuendæ quoque, honestandæque benignissimum Patronum exoret. Vale.

DEDICATIO PANEGYRICI.

A Carolo Antonij Gondio dicti de Petro Capponio Principe Academiæ Infæcundorum ad Io: Baptistam Gondium Senatorem Florentiæ.

DEbetur amplitudini tuæ, Senator Illustrissime, hoc qualecunque animi mei vel tributum, vel obsequium. Dicta fuit in Petrum Capponium Principem Academiæ nostræ Oratio à Carolo Antonio Gondio filio tuo Adolescentium huiusce ætatis lectissimo tanta cum vocis firmitate, venustate gestus, dignitate actionis, quantam secutus continuò plausus concionis declarauit. Interfuisti ipse auritus, oculatus, vt dissimulare minimè potueris, nam inter luctam pudoris patrij emicuit gestiens animus tuus, indignata viscerum claustrum erupit in vultu hilaritas, omninòque in triumphante filio triumphauit. Ipsa nunc Oratio in lucem per Typos properans tuum suoptè iure sinum petit, iubens vel in surdis paginis frui te iterùm oratore filio, atque ex fugaci

trium-

triumpho, hoc quasi trophæum immortale cernere. Hinc mihi non mediocriter lenitur conscientia propriæ tenuitatis, qui orationem eandem ingenioli mei fœtum informem in aspectum tuum proferre auderem quidem; sed haud diffiderem pronuntiatione Filij à Te excepta, quæ exercitatissimo quoque Oratore digna fuit, styli mei vitia compensanda fore; nec tenuitatem dictantis magis, quàm dicentis magnificentiam attendendam. Cæterùm exoratam volo humanitatem tuam (Vir illustrissime) vt obsequium hoc meum ex animo magis, quàm ex pretio metiaris. Vale. Florentiæ......

DEDICATIO PANEGYRICI.

Cui Titulus: ÇYROPÆDIA.

De Obitio Malaspina Principe Academiæ Infœcundorum ad Serenissimum Leopoldum Principem ab Hetruria.

ANhelat benignitatis tuæ gremium vix dum enata CYROPÆDIA, ipso Regali nomine animosa. Renuebat persuasus modestia Orator, plausibus contentus Ciuium, Adolescens huiusce Ciuitatis lectissimus, in quo ambigas, vter sanguis illustrior, Natalium, an pudoris. Sed ego velut parienti obstetrix audeo promouere fortunam, vt apud te feliciter adolescat digniorem nacta Cyrum, disertiorem Xenophontem; addo & salubrius Cælum, quando Malaspiniam præsefert habitudinem corporis. Cui enim meliùs innitatur familiæ Regiæ laudatio, quàm vni Principum Hetruriæ nostræ, hoc est nullo minori magnorum Regum? Sed illa potiore de causa, quòd amplitudo Malaspinia, vt tempore, sic imperio olim incomprehensa, vnum nunc vestrum in patrocinium contracta compendium facit augustius: Tanta illa claritas meridiem vestra in vmbra nanciscitur: Regnantque gloriosiùs eorum posteri in Aula vestra Ministri, quàm suis quondam in Aulis regnantes Ataui. Audiunt hi quidem Annalium voces, Hetruscas Terras Malaspinio Sceptro paruisse. Audiunt Malaspinios gentiles tractu seculorum longissimo Magnos Marchiones Hetruriæ (vt & Principes simul Lunæ, & Caseronianæ, & Galliæ Subalpinæ, & Liguriæ, quibus illa superstes hodiè propago nobilissima, vestro tamen patrocinio nobilior *Iacobus Marchio Fosdenoui*) neque verò, translato sceptro dolendum de suo casu putant, sed gratulandum

laudum potiùs Hetruscis fortunam, & sibi; quæ nec ijs parere, nec sibi dominari felicius vmquàm dederit. Siquidem non eripuit illa Malaspinijs imperium Hetruriæ, sed vestra, (Princeps) gratia compensauit, præ omni æstimanda imperio. Præcessere submittenda vestro sceptra illorum, instar fascium. Denique iuste constitit multiplici diademate tam nobilis seruitus. Tu verò potissimùm, Magnanime Leopolde, ambitiosam facis tui complexus Cyropædiam; tu (inquam) Princeps literatorum, ac literatissimus Principum; qui, quanto ad Xenophontæam diuinitatem attolleris propiùs, tanto humaniùs demitteris ad subleuandos conatus imbecillium ingeniorum, literarum quemque studiosum hoc ipso tuum reputans Cyrum, quem foueas, nec in eo pensitans auaritiam naturæ, sed ausum virtutis. Ergo accipe serenus hoc qualecunque ingenij, non alieni, sed tui potiùs argumentum. Scilicet quòd contemplari Mens tua non habeat, sed pertractare Benignitas, ministerio nostrum, gloria tuum. Florentiæ.....

DEDICATIO PANEGYRICI.

Cui titulus HERMERACLES.

De Carolo Antonio Gondio Principe Academiæ Infæcundorum ad Serenissimum Cosmum Principem Hetruriæ.

HErmathenam alij suis in Academijs dedicent, Infœcundis meis placet Hermeraclen. Hanc illis haud detrectant laudem, vt Mercurium cum Minerua sibi fœderata habeant Numina, nedum propitia, ingenium scilicet à natura sortiti ita fertile, ita fœcundum, vt flores omnigenos, vt fructus præcoquos vel sponte proferat ingenuarum artium, amœniorum literarum. Meos non pœnitet in sterili, atque adeò contumaci solo sudatas fruges demetere, & lauros de fronte irrorante altas carpere, vtique ad iustos triumphos. Sed ecce Hermeracles hic noster ad Celsitudinem tuam rectà contendit, ius allegans Triumphi; nam ad Celsitudinem, inquit, Capitolij Triumphatores deducebantur. Quamobrem verò, nisi vt tibi Ioui suo se sistat, & iusta persoluat? Hæc quidem illi votorum meta, hic apex honoris omnium maximi. Fuit hic (fateor) triumphus non vnius Gondij nostri, in quo visi sumus vnà omnes triumphare. Triumphauit in eo Industria, Ingenium, labor spectaculis longè pul-

cherrimus: Triumpharunt sodales communione lætitiæ: Triumphauit Ciuitas felicissimo primitiarum prouentu in Ciue adolescente: Triumpharunt parentes gloria lectissimi, & verè aurei filij: Quidni & ego triumphauerim tam inclyto alumno, tam bene impenso magisterio? Verùmtamen vbi partem dumtaxat decerpimus singuli de hoc Triumpho, totum se ducere quisque putabit, si Tu (Serenifs. Princeps) procumbentem ad Aras tuas Hermeraclen supercilio Maiestatis facili, ac lumine sereno adspexeris; sique Academiam cum ipso nostram, tuo acceptam sinu, protectam vmbra (quòd etiam atque etiam obsecramus) fouere non renueris. Fortunent æternum Te Numina. Florentiæ......

DEDICATIO ORATIONVM SIGISMVNDI BOLDONII.

Ad Serenissimum Cosmum Principem Etruriæ nomine N. Ciuis Florentini.

DEfero Ioui meo hæc spolia literaria, æmulatus Romuli studium à victoria Ceninensium: Tibi, inquam, Princeps Serenissime. Quem nondum ætate adultum videt, numine tamen iam nùm propitium felix Etruria nostra præsentiscit. Et nisi gregarius forem, hæc sanè iactarem opima spolia; quippè detracta per me (nescio; quo bono Alite) hosti humanarum rerum deterrimo, nimirùm Tempori, cuius inuidiæ iuuat in præsens referre, quòd ex ingenti volumine Orationum, quæ fato Auctoris fuere superstites, hasce vix pauculas, nec eas quidem ex melioribus, seruare licuerit. Quales hæ cunque sint, quas tamen coniecto probandas Viris doctis, quibus primitiæ eius Auctoris in ipsa ætatis acerbitate vitæ sunt præmaturæ; eas Celsitudini Tuæ, feretro delatas animi, vt cuiusquàm mortalium obsequentissimi, in Capitolio isto Maiestatis dico, & consecro. Interim dum Iouem meum Feretrium, citra superstitionis veterum, adulationis recentium labem inauguro, vt hocce oblatum munusculum sereno, vt digno Ioue oculo adspicias, vt simul vota mea de gratia tua demerenda, qua nihil anxius magis in terris anhelo, exaudias, supplex rogo & contendo, Vale....

DEDI-

DEDICATIO INSTITVTIONIS GRAMMATICÆ.

Vincentij Galli.

Nomine Bibliopolæ Florentini. Ad Illustrissimum Conradum Marchionem Malaspinium.

GRammatica Institutio tam multiplex hodiè, atque varia, scenam ingreditur, vt vèl suas Protheus formas exhauserit. Eius quæque species Viris doctis, alia alijs, probatur optima. Sed nulla adhuc melior plerisque (quòd sciam) nec plausus magis communes merita, quàm quæ à Vincentio Gallo oblata nuper fuit. Scilicet haud multarum paginarum, omnis autem eruditionis volumen: in quo dubia inter se certant victoria, sed non dubia laude atque adeò admiratione doctiorum, collecta quædam disciplinæ vniuersæ breuitas, & liquida methodi perspicuitas, quæ duæ dotes numeros omnes faciunt instituti ad doctrinam Operis. Quid enim curare debent impensius formatores puerorum, in tantis præsertim humanæ ætatis angustijs, quàm vt ij adolescentiam totam, hoc est robur annorum, ad studia ne perdant in ipso limine scientiarum, interminatam nauantes Grammaticæ operam? Hunc itaque libellum studiosorum vsui natum, meis recens impensis luci redditum dicare non vereor incl)to tuo nomini, Vir Illustrissime; rem certè infimam, si gradum spectes, summum ipse literariæ gloriæ apicem tenens: Rei autem publicæ minimè despectam, quæ iuuentute benè formata cùm primis nititur. Sic fiet, vt & inter complurium, de hoc libello iudicia, tuæ auctoritas sapientiæ suffragia compleat: & ego in breuissimæ molis opere amplissimo compendium tibi bellum obseruantiæ meæ exhibeam. Vale. Florentiæ.....

DEDICATIO HISTORIÆ DENVO EDITÆ.

Cui titulus: Feruidæ Religionis typus in vita Ludouici Bitosti.

A Fortunato Columbo scriptæ ad Prosperum Ricciardum Abbatem Vallumbrosanum.

VIcissent me vota piorum; vt natam in Gallijs, nec sine plausu exceptam hanc historiolam FORTVNATI CO-

LVMBI collegæ mei transferrem in lucem Italiæ, nisi Ipsa visa esset suo iure fortunam alterius Columbi nouo Orbe inquirendo premere. Pudebat (fateor) ita obsolere apud me notitiam rerum scriptarum Ordinis mei, vt exteros curiosos, ieiunos mitterem: atque earum rerum, quæ prouido Numine tam nostro natæ sunt sæculo, quàm ipsius sæculi vitijs & corruptelis, natiuis potissimùm, expugnandis. Elegantiam hìc Scriptoris commendent alij, ego magis propositum mirer, quòd in tanta styli lautitia ita sobrius euaserit, & grande ingenium factum ad pompam tam arcto continere maluerit spatio. Quippè Vir priscæ sanctitudinis, & minime vanæ Philosophiæ parui duxit abdicauisse aliquando fastum domesticum illustrissimæ, opulentissimæque prosapiæ, sectator nudati, & Crucifixi Dei; ni simul ab obliquo illo fastus aucupio caueret sibi, quòd ingenij multò amœnissimi titillans felicitas suggerebat, si nimirùm promeret in dies (qui est genius nostri sæculi) alia, atque alia, etsi de contemptu Mundi, de Paupertate Euangelica, de amplexu Crucis, suo tamen inscripta nomine, suo charactere splendida, visendæ molis volumina: Vt ea re hanc vnam scriptiunculam inuito elicuerint Patres, sed & ipsam de seruitijs domesticis, quos Conuersos Ordo nominat, alumno sanè inclyto nostræ disciplinæ, ac inclyti Scriptoris cura haud indigno. Atque hoc quale quale sit, nisi meliùs, Sancti pro Sancto laborantis opusculum nostratibus typis excudendum, cuiusnam nomini iustiùs dicaretur, quàm tuo, Abbas clarissime, quo non alius viuentium reddit lineamenta tanti Patris viuidiùs, seu natales spectentur, seu tenor vitæ? Nam Ricciardæ familiæ splendorem nemo non videt, qui Solem videt: vsque eò ditescit hæc radiis, vt, cùm in Gallis ortum agnoscat suum, in Italiam vsque protenta, non locorum, non temporum tractu longissimo occasum adhuc timeat. At, inquam, tale auspicium poscebat hæc dedicatio, & FORTVNATVS Scriptor quem, nisi PROSPERVM acciret Patronum? Nec verò absonunt à Natalibus Vita: nisi quòd instituto vitæ seuero natales ipsos dissimulas, clariorem in recessu obscuro nobilitatem ponens. Quamquàm ne hic quidem dissimulare genus tuum licèt, nec Magnæ Animæ cohibere fulgores, quos Tu iam multus in ætate inculpatissima, quos indefessus in maximis muneribus, & magistratibus Ordinis, quos in omni periculo virtutis, Oeconomiæ in primis spectatissimus non intra fines tantùmmodò sacræ tuæ Reipublicæ, sed longè, ac latè

exteris

exteris quoque sacris familijs, & Ordinibus ad absolutum Cœnobitæ, ac Præsules integerrimi exemplum diffundis. Sed quid ego? Hæc pluribus vetat innui modestia tua, sed inuitat humanitas, vt eximijs tuis meritis exiguum hoc studij mei, & obseruantiæ specimen exhibere ne dubitem. Vale. Florentiæ.....

DEDICATIO PLAVSVVM ACADEMICORVM.

In Laurea Gasparis Fachineti Philosophi, nomine ipsius, Serenis: Vladislao IV. Regi Poloniæ, cum allusione ad stemma Regium, Et stemma ipsius Fachineti.

QVos mihi nuper exhibuit Academia plausus, Philosophicam metam assequenti, eos Maiestati Tuæ nuncupatos volo. Debent omninò, vndè primùm emanauere flumina, eòdem etiam pererrato Orbe remeare, & grata vicissitudine haustas vndas in patrium Oceani sinum reuoluere. Auspicijs ego tuis, Serenissime Rex, pertentaui prouinciam, ex qua siquid demùm lucis accessit mihi, id totum è Regio tuo SOLE processit. Itaque & in ipsum reflectat, necesse est. Non ignoro, plerosque id fore daturos audaciæ, quòd in istius conspectu Solis sistere se se non metuat obscurum meum SIDVS sempiternæ potius nocti destinandum. Sed Ego audax, quàm ingratus videri malo, Maiestatisque Tuæ clementiam vèl hinc luculentiùs commendare, quæ neque nullius luminis lumen, neque nullius nominis hominem dedignatur. Hos dum consecro Maiestati tuæ plausus, Diuinæ simul vota nuncupo, vt ad istius Regni felicitatem, atque Orbis Christiani præsidium sospitem Te diu, fortunatumque conseruet. Mediolani.....

DEDICATIO PANEGYRICI SACRI.

De Diuo Octauio, ad Octauium Broliam Episcopum Astensem nomine Alumni ad finem curriculi Rhetorici.

PRopero, Illustrissime Præsul, ad finem Rhetorici stadij, & penè metam contingo. Officium exigit, vt sistar Tibi, cuius auspicijs curriculum istud sum ingressus. Mos est collegis in ipso exitu facultatis ornare ipsam publicè, & Theses propositas conceptis enthymematis propugnare. Ego longè aliud consilium

lium ineo. Siquidem disciplinam amasiam non fucatis verbis, sed nuda propositione; non disputatione clamosa, sed pacata dictione quasi natiuo splendore detecto palàm expono, vt suo se silentio prædicet, atque ex taciturnitate verecundior magis arrideat. Piaculum certè fuerit carpere, quòd est ad laudem compositum. Quamquàm is, quisquis tandem fuerit, dementiam apertiùs suam prodet, qui rem mutam conuicijs, maledictisque lacesset. Tu sic accipe, quòd laudatur in Diuo, velut imaginem, in qua & virtutes tuas contemplere, & singularem erga te meam Præceptorisque mei Viri clarissimi obseruantiam aliqua ex parte cognoscas. Vale. Astæ.....

DEDICATIO LIBELLI CARMINVM.

Cui Titulus, APOLLO PÆAN nomine Philosophi alumni.

QVæ nuper luseram, longa fallens tædia conualescentiæ, suadet nunc Genius, vt amplissimo tuo nomini, Vir Illustrissime, dicatam velim. Inuocaram ad iocum ritu vestali Apollinem Medicinæ numen idem ac Musicæ, præualidam in morbo lethali obstinatoque vim expertus Medicinæ. Restat, vt nobiliorem Te Apollinem Musa mea seruata consalutet, communem scilicet Mecœnatem studiosorum, Asylumque virtutis. Scio, non defore, qui mihi vel leuitatem impingat, vel audaciam. Sed immerito. Philosophiam enim, cui addixeram operam, ac quidquid aliud studium seuerius interpellante valetudine, cui ipse potiùs vacarem aut conditioni meæ honestiùs, aut ingenuitati congruentiùs, quàm Musis, in hac præsertim vix prouecta pubertate? cuius quidem ætatis acerbitatem ipsa carminis austeritas satis probat: Sed eam benignitatis tuæ radijs ipse concoxeris. Nec enim quia eximius es inter mortales, more mortalium humiles temnis: sed vèl in hoc eximius, neminem eximis ad vmbram confugientem tuam. Sapientissimus Tute omnium non sapientes modò complecteris, sed & amantes Sapientiæ. Ea me spes iure audacem facit, nedum animosum, vt hosce tibi porrigam flosculos in adolescentiæ Verè collectos, daturus quandoque fructus, si fata concesserint & maturioris ætatis, & studij grauioris, ex mea sterilitate parabiles. Valæ, Florentiæ....

DEDI-

DEDICATIO LIBRI.

A N. N. Medico conscripti de Natura Mulierum nomine Typographi ad Lectorem.

HAbes, Lector, candidatum immortalitatis Auctorem, nigris aliquando capitibus petitum. Eius venam planè gemmeam vberrimè hauserat Academia Pisana, vbi is duos & viginti per annos titulo Supraordinarij Doctoris honestissimo multiplicem tractauit materiem cùm admiratione pari Auditorum, & fructu. Felicitatem verò in curandis morbis cùm ætatis illius mortales sensere, tùm Dynastæ in primis summique Principes celebrem reddidere encomijs. Ex his Cardinalis amplissimus sua hæc scripsit manu (annus erat millesimus sexcentesimus trigesimus primus, pridie Idus Aprilis). *Ex medicis quotquot vsus fui Patauinis, Venetis, Bononiensibus, Florentinis, Romanis, & si quibus aliundè, neminem vnum affirmo parem N. N. à me esse repertum.* Hæc autem tanta gloria, quæ omni maior inuidia crederetur, ciere pruritum potuit nescio cui iuueni Medico, vt de alieno ambitiosus, ex Manuscriptis Doctoris nostri dissertationibus in Hippocratem de Flatibus, quæ sibi fortè in manus deuenerant, duas ipsas excerpere, suoque ipsius nomine præfixas euulgare per Typographos ausus fuerit; & vnam quidem idiomate corrupit vulgari, inscripsitque *APOLLO*; alteram verò quæ ex Quæstionibus erat, stylo ipso Latino Auctoris intacto, *Quæstionum scholasticarum* titulo impertiuit; Vtrum impudens magis fur, an imprudens, ipse cauerit. Enimuerò & imprudentiam iuuenilem demùm arguet sua canitie Tempus, tardo procedens, sed certò vestigio: & furti simul impudentiam propalàm accusabit splendor natiuus Auctoris nostri in reliquis voluminibus, quæ Cælo fauente subindè prodibunt in omnium oculis. Tu interim, Lector Candide, hoc accipe *De Natura Mulierum*, simul & agnosce in homine demortuo viuum adhuc cum nomine illius immortali, consulendi humano generi studium. Vale. Pisis. . . . .

lium meo. Siquidem disciplinam amasiam non fucatis verbis, sed nuda propositione; non disputatione clamosa, sed pacata dictione quasi natiuo splendore detecto palàm expono, vt suo se silentio prædicet, atque ex taciturnitate verecundior magis arrideat. Piaculum certè fuerit carpere, quòd est ad laudem compositum. Quamquàm is, quisquis tandem fuerit, dementiam apertiùs suam prodet, qui rem mutam conuicijs, maledictisque lacesset. Tu sic accipe, quòd laudatur in Diuo, velut imaginem, in qua & virtutes tuas contemplere, & singularem erga te meam Præceptorisque mei Viri clarissimi obseruantiam aliqua ex parte cognoscas. Vale. Astæ.....

DEDICATIO LIBELLI CARMINVM:

Cui Titulus, APOLLO PÆAN nomine Philosophi alumni.

QVæ nuper luseram, longa fallens tædia conualescentiæ, suadet nunc Genius, vt amplissimo tuo nomini, Vir Illustrissime, dicatam velim. Inuocaram ad iocum ritu vestali Apollinem Medicinæ numen idem ac Musicæ, præualidam in morbo lethali obstinatoque vim expertus Medicinæ. Restat, vt nobiliorem Te Apollinem Musa mea seruata consalutet, communem scilicet Mecœnatem studiosorum, Asylumque virtutis. Scio, non defore, qui mihi vel leuitatem impingat, vel audaciam. Sed immerito. Philosophiam enim, cui addixeram operam, ac quidquid aliud studium seuerius interpellante valetudine, cui ipse potiùs vacarem aut conditioni meæ honestiùs, aut ingenuitati congruentiùs, quàm Musis, in hac præsertim vix prouecta pubertate? cuius quidem ætatis acerbitatem ipsa carminis austeritas satis probat: Sed eam benignitatis tuæ radijs ipse concoxeris. Nec enim quia eximius es inter mortales, more mortalium humiles temnis: sed vèl in hoc eximius, neminem eximis ad vmbram confugientem tuam. Sapientissimus Tute omnium non sapientes modò complecteris, sed & amantes Sapientiæ. Ea me spes iure audacem facit, nedum animosum, vt hosce tibi porrigam flosculos in adolescentiæ Verè collectos, daturus quandoque fructus, si fata concesserint & maturioris ætatis, & studij grauioris, ex mea sterilitate parabiles. Valæ, Florentiæ....

DEDI-

DEDICATIO LIBRI.

A N. N. Medico conscripti de Natura Mulierum nomine Typographi ad Lectorem.

HAbes, Lector, candidatum immortalitatis Auctorem, nigris aliquando capitibus petitum. Eius venam planè gemmeam vberrimè hauserat Academia Pisana, vbi is duos & viginti per annos titulo Supraordinarij Doctoris honestissimo multiplicem tractauit materiem cùm admiratione pari Auditorum, & fructu. Felicitatem verò in curandis morbis cùm ætatis illius mortales sensere, tùm Dynastæ in primis summique Principes celebrem reddidere encomijs. Ex his Cardinalis amplissimus sua hæc scripsit manu (annus erat millesimus sexcentesimus trigesimus primus, pridie Idus Aprilis). *Ex medicis quotquot vsus fui Patauinis, Venetis, Bononiensibus, Florentinis, Romanis, & si quibus aliundè, neminem vnum affirmo parem N. N. à me esse repertum.* Hæc autem tanta gloria, quæ omni maior inuidia crederetur, ciere pruritum potuit nescio cui iuueni Medico, vt de alieno ambitiosus, ex Manuscriptis Doctoris nostri dissertationibus in Hippocratem de Flatibus, quæ sibi fortè in manus deuenerant, duas ipsas excerpere, suoque ipsius nomine præfixas euulgare per Typographos ausus fuerit; & vnam quidem idiomate corrupit vulgari, inscripsitque *APOLLO*; alteram verò quæ ex Quæstionibus erat, stylo ipso Latino Auctoris intacto, *Quæstionum scholasticarum* titulo impertiuit; Vtrum impudens magis fur, an imprudens, ipse cauerit. Enimuerò & imprudentiam iuuenilem demùm arguet sua canitie Tempus, tardo procedens, sed certò vestigio: & furti simul impudentiam propalàm accusabit splendor natiuus Auctoris nostri in reliquis voluminibus, quæ Cælo fauente subindè prodibunt in omnium oculis. Tu interim, Lector Candide, hoc accipe *De Natura Mulierum*, simul & agnosce in homine demortuo viuum adhuc cum nomine illius immortali, consulendi humano generi studium. Vale. Pisis. . . . .

DEDI-

DEDICATIO PRÆFATIONVM ET GRATIARVM.

In prima Editione.

Ad Dionysium Massarium Præsulem clarissimum nomine Auctoris proprio.

PRæfationum breuium formulas ad publicas de quaque Scientia disputationes nunc tandem tyronum precibus exoratus promo, Illustrissime Massarie, tuis præsertim addicentibus auspicijs, ac tuo inscriptas nomine. Scriptiunculas enimuerò extemporales, nec (vt ille præcipit) nonum in annum præssas, sed quales quales subitarius stylus effutijt, edi oportebat decore saltem adscititio visendas, cùm deesset natiuus, & patrocinio munitas certò, cùm iustos eæ Aristarchos plures cierent. Neque porrò absurdè Præfationes ipsas hac quasi noua præfatione accumulo. Doceor siquidem à tuo præfari nomine, qui alios doceo præfari. Proludere consultiùs non possum ad Scientias, quam consultissimum te Scientiarum in ipso statim limine consalutans. Non formant eæ hominem ad supinandum, tametsi ad contemplationis ocium natæ; sed mente primùm illustrata ad honestam vltrà expediunt actionem, & genium inspirant ad facta magnanima. Tuorum itaque immortalium facinorum commemoratione scitè præfatus fuero ad ipsas Scientias. Sed hæ formulæ modò sunt per me traditæ. Cui verò iustiùs dicendæ, quàm Tibi, cuius proposita institutio vitæ in hoc maxime Religionis musæo non nisi formula est sanctissimi Præsulis? Anne mihi obijciatur breuitas? Hæc scilicet laudum tuarum summa, quòd in annorum compendio amplitudinem explicas illarum virtutum, quæ annosos Heroas facilè exhauriunt. Quid enim tam consonum tibi, quàm cum grauitate commissa breuitas, & agendi maturitas festinata? Impunè dixerim, hoc te nomine tantùm à plerisque mortalium recedere, quantùm accedis ad Deum, cuius (vt Psaltes cecinit) idem fuit in molitione rerum Dictum, & Factum; Mandatum idem, & Creatum. Historiam recito, non pango fabulam. Testor Firmanam tuam ciuitatem, quæ tamen vix credidit sibi; quùm te tui adhuc impotem per ætatem, iam molientem vidit rerum omnium abdicationem, delicias ætatulæ molli innutritas abhorrentem, commoda vitæ vix degustata nauseantem, & illud maius homine consilium ineuntem

tem puellum, vt arctam Cœnobiticæ vitæ rationem sectarere. Verùmtamen consilium Dei altius adegit, vt vmbratili vitæ præreptus sisteres in Sole Clericali, daturus lucem potiùs, quàm accepturus. Atque hic ad res maximas, quàm pronum iter? Inaugurari mox Decanatu, vna è summis in Metropolitana tua dignitatibus: spectatque Ciuitas non sine miraculo eminentem Viris impuberem: spectat in ephœbo senium, in flore fructum, in ætatis luxurie vbertatem virtutum (Vno verbo) spectat Decanum tanto ante, quàm canum. Rapuisti tu merito omnium simul cum oculis animos: atque in primis Illustrissimi Ioannis Baptistæ Rinuccinij Archiepiscopi tui (cuius quidem Viri plena est encomio fama, & virtus prodigio) vt prouinciam sibi cariorem tuæ crederet prudentiæ, religioni, caritati, Vicarium Te Generalem instituens in vniuersa per Vrbem, atque Diœcesim Cœnobia sacrarum Virginum: Vt in Hyberniam destinatus Nuntius Apostolicus, Te quoque Generalem (vt aiunt) Auditorem assumeret munus iniungens Regni illius amplitudini par: Vt inibi Catholicorum armis Metatorem Diuersoriorum Generalem præficeret, in queis etiam A consilijs cum ipso Rinuccinio (quod exterorum prætereà datum est nemini) adlectus fueras, conspirantibus eorum Magistratuum non tam suffragijs, quàm votis. Quare duplicem vno tempore personam, in toga, in sago agere te oportebat; iura, arma administrare; forum, castra proterere; Vtrùm plùs illic iustè, an istic fortiter? vtrobique certè gloriose. Ac ne corollarium quis putet militare negotium tibi commissum, aut perfunctoriè abs te gestum, duobus ipsis exercitibus situ distractis, ac studio præsentem opem ferebas. Neque irrita nostrorum spes. Tua potissimùm virtute insignis parta victoria est, cæsis hæreticorum ampliùs quinque millibus. Triumphasti tu planè, & quidem in Romanum Capitolium, cùm ex Hybernia Romam nuncius ipse victoriæ conuolasti. Quamquàm in hocce triumpho partem sibi maximam vendicaret Sanctissimus ac verè Maximus Pontifex INNOCENTIVS X. & quòd ipse auctor primus fuerat in Nuntiatura Rinuccinij, profectionis tuæ in Hyberniam, & quòd te victoriæ prosequendæ remisit illico Ministrum Apostolicum cum subsidio aureorum quinquaginta millium, quibus alia decem adiecit Sacrum Collegium Purpuratorum: Nec minore cum liberalitate pijssimus inter Catholicos Principes FERDINANDVS II. Etruriæ Magnus Dux sclopos maiores bis mille nauigijs compositos in Liburnensi portu suppeditauit. His stimulis vrgen-

vrgentibus deuorasti facilè longissimum iter, nouas in hostes fidei anhelans pugnas, nouos triumphos. At noua planè, solisque æstimata Christi asseclis ratio triumphi successit, vt oppressus iniurijs extares victor; detentus vinculis, liber; securibus petitus, securus. O sortem tuam posteriorem priore meliùs inuidendam! O nondum mortalibus exemptum hominem, & iam Cælitibus additum. Meministine (refricandam tibi memoriam puto; quando, quæ perpessus es causa Religionis, summa incommoda, intelligo, verò amatori excidisse). Meministine, dico, vbi redux ad Hyberniam appulisses, reperisse te Catholicam Rem non modò inclinatam, sed pene euersam? erectam ex aduersò hæreticam audaciam, reparatas ad nostratium excisionem vires, grassantem liberiùs impotentissimæ dominationis ferociam? Meministi, cùm latus Rinuccinij tui stipares in vrbe Kilchenia, obseratis de repente portis dolo Hæreticorum, occupatisque armato milite aditibus viarum, extremum vobis captiuis periculum institisse: Te verò tam ingenio promptum, quàm animo, ratum, ex tanti capitis iactura pessum ire Apostolicæ Sedis dignitatem, & fugam Rinuccinio tuæ pretio vitæ quæsisse, & manibus tuis prensas scalas firmasse, per quas ille se mœnibus clam demissus seruauit? Nimirùm isto submoto sustinere solus parabas hostium impetum; & vel insperatam tentare cunctando victoriam, vel fortiter in vestigio mori. Neque enim dubitabas, quin fuga Præsulis, & clades hostis funestissima tibi auctori sanguine, ac vita constaret. Repete parumper captiuitatem istam Kilchenïensem ad menses nouem, perfacilem eam quidem, si studia tua accensa reputemus: si verò successum, quàm non duram solùm, sed diram? Repete squalorem angustissimi carceris per menses quinque postremos: Sed liber, inquis, per amplum Cæli spatiabatur animus. Repete inediam, vigilias, & reliqua additamenta custodiæ. Sed corpore exhausto quiescebat recreata supernis dapibus mens. Repete bestias, ad quas id temporis damnatus fuisti; Leopardos, quibuscum ligatus (sic licèt cum Ignatio Martyre appellare custodes tuos milites) tam ferinæ immanitatis; vt, cùm benè & diceres ipsis, & faceres syncerissimæ fidei homo, & summæ beneficentiæ, deteriores in diem fierent: At horum, ais, iniquitas doctrina mihi fuit; *Romanum esse*, idest Catholicum, *Agere, & Pati fortia*; Et quando hactenùs non nihil egeram, quidni subindè aggrederer aliquid pati? Patere igitur hic quoque, vt, quòd tibi patienti messuit fortitudinis lauream, intactum à me ne omitra-

omittatur. Cur enim taceatur penitus, cui nec satis est omnis oratio? Aduènit, si benè meministi, salutabundus ad carcerem prima noctis vigilia Sacerdos è Societate IESV, specie venerabilis, ac plenus officij: sed hora illa intempestiua, aspectus incognitus inexpectatusque; tùm expallescens post salutationem vultus, trepidans vox, hæsitantia verba adhortabundi, vt velles & animæ tuæ consultum, & corpori, suspectum fecit officium de more potius consolantis damnatum. Animasti ipse hominem tua causa exanimem, vt palam proferret, Te enim haud mortem timere. Tum is apertiùs, mane insequente sententiam capitis ferendam in Te simul & exequendam. Quid Tu verò ad hæc, & qualis? Tui semper similis, tenoris semper vnius: Infractus animo, constans ore, oculis, voce, vt admirabundo Sacerdoti elicueris cum clamore præconium illud singulare, Nunquàm se fortitudinis tantùm in homine morituro reperisse. O illam noctem, arenam gloriosam tui cum corpore luctantis animi! O suspiratum porrò diluculum, vndè primùm triumphis tuis in Cæleste Capitolium pandenda via. Verùm abnuit è Cælo, qui cuncta sanctissimè moderatur. Euertit mane per Episcopum Catholicum tibi coniunctissimum machinamenta Hæreticorum, elusit consilia impia, eripuitque Te Martyrio contentus ausu, non laureæ Martyrij. Seruatam voluit, quàm deuoueras vitam instar nimirum Anathematis. Denique euasisti dicatam orthodoxæ fidei mortem, vt ipsius fidei propagationem viuus vrgeres, inauguratus meritò. A secretis Sacræ Congregationis de Propaganda Fide. Id quòd ego tibi auguror fore ad amplissima quæque vestibulum. Vt, cui nihil iam superfuit, quòd impenderes pro dignitate Romanæ Ecclesiæ, pro qua vitam obtuleras, nihil quoque, quòd Ecclesia ipsa in Te effundat dignitatis, superesse patiatur. Vale, ac me sin malè præfatum Operi, Tibi saltem benè præcatum, clementi aure fac attenderis. Vale.

DEDICATIO OPVSCVLI.

Hebraicas voces Scholasticas Latinè redditas complectentis ad Cardinalem N.N. nomine Auctoris.

EN tibi, Eminentissimorum Princeps, partum ingenioli mei plùs ausu, quàm mole visendum. Addictus ipse Hebraicis literis cùm fortè fortuna offenderim in Diuum Thomam *Contra*

Gentes ab Iosepho Ciante Episcopo Marsicensi Hebraicè redditum, tanta cum proprietate vocum præsertim Scholasticarum (id quòd tentare alius, assequi potuerit nemo) non ingratum atque inutile fore putaui studiosis, si voces illas cum Latina interpretatione vnum in corpus collectas publicæ luci committerem. Nec violari proindè metuo Genebrardi Manes de sacris Hebræorum literis meritissimi, cui scilicet alia mens fuit, quàm vt Sanctæ Linguæ vocabula cuncta suis in scriptis digereret. Quamquàm (si quis expenderit) quàm ille sponte ieiunus fuit, tam minùs propriè quædam imprudens transtulit. Tibi verò primitias istas literarias agelli mei quidni dicatas velim, quem sacra Purpura non priùs, quàm literarum peritia Principem fecit, quemque in amœna linguarum benignum æquè, & facilem, ac in seria Ecclesiasticæ politiæ grauem & seuerum Orbis admiratur. Viue felix, æternumque viue. Dat. Romæ, &c.

DEDICATIO PANEGYRICI, ET ELOGIORVM,

Quibus est Titulus VIRTVTIS TEMPLVM, ET HONORIS.

In Guidum Mazentam Principem Academiæ, nomine Academicorum.

QVas à Nobis accepit festiuissimæ gratulationis acclamationes Princeps noster renuntiatus Guidus Mazenta, Tibi meritò consecratas decernimus (Præses Illustrissime) qui eius olim nascentis cunabula auspicio fortunasti tuo, è Sacrosancto fonte Infantem suscipiens. Debetur enim Matutæ claritas Diei, copiam Autumnus suam acceptam fert Veri, & puro decurrit alueo riuus beneficio Fontis. Quamquàm enim in tanta vnius adolescentis gloria partem sibi quisque vendicet, & Ludouicus pater, vèl ex hoc Sanctissimi nominis, quòd indolem impertiuit Nato ad omnem virtutis sanctimoniam; & Faustinus Mazenta patruus inclytus, qui demortui Patris desiderium egregia in filium fratris fide, vigilantiaque expleuit; & Sodalitas Patrum S. Pauli, qui puerum literis erudiendum complexi, omni simul pietatis, ac religionis laude instruxere; & ex ijs cum primis Hiacynthus Cantinus, Vir in paucis eruditus & grauis, à quo eloquentiam hausisse se hoc anno gloriatur Adolescens: Tibi tamen

men

men potiſſimùm, Præſes Ampliſſime, referendum eſt quidquid gratulandi ſegetem miniſtrauit Principi noſtro, quòd ipſe naſcenti homini tam multos ad eum honeſtandum, inſtar horoſcopi commouiſti. Tu ſiquidem in hoc Cælo Ampliſſimi Ordinis ita emines dignitate Principis, ipſam vt potiùs euehas, quàm ab ipſa euehatis dignitate: ita fulges, vt lucem in alios quoque transfundas, ac diuites vnà cum luce impreſſiones. Verùm non hic laudum tuarum campus. Hiſtorijs illæ ſeruantur, atque Annalibus, quibus materiam tu ſolus integram ſuppeditare potes. Hos interim qualeſcunque plauſus noſtros hilari ſupercilio, videlicet non vt alienos, ſed quaſi tuos accipe, Academiamque noſtram tuæ addictam felicitati humaniſſimo ſinu foue. Vale. Mediolani . . . . .

DEDICATIO LIBRI,

Cui titulus CANONES CONSCIENTIÆ Auctore Theophilo Alario Cler. Reg. Barnabita.

Ad Illuſtriſſimum Ioannem Baptiſtam Cecchium Præpoſitum Piſcenſem.

Veneror Cæleſte conſilium, Illuſtriſſime Præſul (nam profiteri gratias Fortunæ fugit animus) quòd optatam diù obſeruantiæ tibi meæ teſtandæ opportunitatem importuna literatorum iactura mihi tandem quæſiuit. Theophilum Alarium ex Ordine Clericorum Regularium, quos Barnabitas vocant, lumen ſacræ Doctrinæ noſtro ſeculo conſpicuum nuper extinctum iure lugeamus, niſi monumentum egregium extaret, pretium funeris tanti Viri. Hic à diuturnis functionibus, quibus ſanctiſſimè, vt Clericum Regularem decet, inſiſtebat, ſubſeciuas colligens horas, elucubrauerat CANONES CONSCIENTIÆ ex vtroque Iure, ac probatis Doctorum cùm antiquorum, tùm recentium ſententijs coactos, priuatum vt ocium magis erudiret, quàm vt eruditorum album affectaret. Improbauit Amicus neſcio quis, ſed malè ſanus cenſor modeſtiam hominis; &, vt erat intimus, clepſit facilè volumen, ac procul tranſmiſit infelici typographo publicandum. Qui iuſtam Authoris indignationem veritus, ſi reſciret; & nomen primò ſuppoſuit inuiſi in natura rerum Scriptoris Ioannis Franciſci Suarez, & titulum Enchiridij mucidum adiecit fronti: præterea opus totum

totum perpetuo de Contractibus titulo, & mendis toto corpore obscœnissimis, atque innumerabilibus corrupit ad probrum typorum, ac studiosorum stomachum. Ingemuit rem aduertens Author, tam candidus animo, quàm capillo (iam enim sexagenarium excedebat) & peruolans in vulgum Opus vix è lineamentis suum agnitum (vsque eò vitiatum prodierat) arripuit: Instituit excutere contractas sordes, formæ natiuæ restituere: indè & locupletare additamento complurium obseruationum, ac dogmatum; è quibus nonnulla planè noua inspersit æquè ac reliqua omnia ad libellam rectæ rationis, saniorisque doctrinæ, Iuratus intereà, supprimere, ne alteri pateret fraudi, ac vel domesticis tenebris habere deuotum, vel luci Vulcaniæ. Scilicet quàm satur otio desudans in literis, tàm ieiunus literariæ gloriationis. Hoc igitur ad mortem senis optimi inuiolatum, quæ octogenario maiori successit; Vtrum verò perniciosius Reipublicæ, an vtilius? Nam etsi foret viuentis sanctitas, & eruditio norma omnibus integerrimæ vitæ: quia tamen ex mortalitate hæc norma fragilis, habere nos iubet gratias fato potiùs, quàm conceptam inuidiam; quando eruditione caduca vitæ mortalis sempiternum redemit fructum eruditissimi monumenti. Id quòd ego cautè per amicos elicui, quasi mox lectum redditurus. Sed studiosior veritatis, ac publici commodi ausus sum (honestiore certè fraude, quàm ille Typographus) in lucem committere, reposito nomine germano Authoris, Tuo simul, Illustrissime CECCHIE dedicatum. Cui porrò iustiùs, quàm doctissimo Præsuli, opus doctissimum; aut, quàm vindici morum, restitutum Parenti legitimo fœtum? Non me equidem pellicit amor, quamquàm impellit, vt merita tua attingam hoc loco, quæ iustis panegyricis, atque historijs materiam præbuerint. Isthæc enim, quàm obtines, Episcopali suppar titulo, superior re Dignitas, nescio quid singularis magnificentiæ suggerit rectis æstimatoribus gloriæ. Quòd PISCIA (celebre quidem oppidum propter Reipublicæ veteris potentiam, & bella cum finitimis gesta: pòst extra insigniora Italiæ numeratum) gloriatur ab anno Decimo nono supra Millesimum, & Quingentesimum ex Diœcesi Lucana Leonis X. Pont Max. diplomate exemptam se fuisse cum ora ista Vallium Nebulæ, atque Arianæ, Oppidis, Castris, Vicis florentissima: Antistitem Sacrorum habere Præpositi quidem appellatione, iure autem Episcopali decoratum; Vt in Clericos animaduertat, Anathemate fulminet, Statuta condat, Synodum cogat, Concursus proponat, Ecclesias visitet,

visitet, Beneficia conferat, Pontificalia exerceat, Indulgentias largiatur, Ordinibus minoribus initiet, Virgines consecret, alia item Priuilegia Episcopo Lucano contracta, sibi ipse ampla, integraque conseruet: Ad hæc Canonicorum Collegium habere cum Dignitatibus ordinatum, qui ex Apostolicis literis tam Gratiæ, quàm Iustitiæ omninò instar Cathedralium delegari Iudices possint: Præterea nullius esse Diœceseos, sed Diui Petri protectioni commendatam, Apostolicæ Sedi proximè subdi: Quòd, inquam, PISCIA oppidis multis alioqui inferior, Vrbibus tamen non paucis Ecclesiastico Magistratu nobilior emineat, in quem potissimùm redundat hæc gloria, nisi in Gentiles tuos, qui Pontificio tam nobili prospexere primo Laurentium Cecchium; vt, quamquàm Iuspatronatus alternis reseruaretur Tuæ cum Turina familia, auspicium tamen à Tua fecerit virtus, & Cecchiam Lauium Mitratis temporibus faustissimè adiunctam voluerit? Qualis enim Laurentius iste fuerit, testatur non ipsa modò, quàm primus capessiuit, dignior per eum facta Dignitas; sed quòd eumdem Iuris vtriusque consultissimum Philippus Decius Auditorem (vt aiunt) Romanæ Rotæ proposuit è plurimis candidatis vnum Paulo III. Pont. Max. Hoc enimuerò tantùm est, vt magni cuiusque encomij loco sufficere posse videatur. Cur autem miremur; floruisse tam crebros in Cecchia gente Iurisperitos, vbi tam domestica fruticauit Laurus? Quamquàm (dicet aliquis) non Togæ magis frondescit Laurus, quàm Sago: amica non solùm iura dantis; sed triumphantis quoque à bello Cæsaris. Ne hæc quidem à tuis Gentilibus aliena, fortunatissime CECCHIE, quorum tam multos enumeras in longa ætatum serie, militari præfectura, & Martiali gloria memorandos. Neque verò est instituti mei proferre vtrinque sigillatim imagines; quippè locum alium, ac feliciorem stylum deposcunt: Præsertim cùm ad tui nominis appellationem fama Maiorum tuorum facilè conticescat, quorum virtutes ac decora successor ipse, & hæres ex asse transmittere paras posteris non sine fœnore. Felix interim Piscia, quæ Te hodiè Præsulem complectitur ex Cecchis quartum: quæ Iuris vtriusque Lauro insignitum: quæ Diui Stephani Equitem, eundemque Francisci Equitis fratrem, Ciuis vrbanissimi, & magnanimi: quæ prolis egregiæ dignum patruum, atque ad illius ingenuæ indolis disciplinam exemplar optimum: quæ denique simulacrum virtutum omnium spirantissimum, vndè lineamenta Christianæ vitæ desumere quisque Diœcesanorum tuorum possit, & pascua sempi-

ternæ

ternæ beatitatis certò calle petere. Iam inuideant Pisciæ tuæ necesse est præsentem felicitatem ampliores Ecclesiæ, talem sibi Præsulem anhelantes. Ego verò fore augurot, vt & sanctissimis illarum votis aliquando, & humeris tuis valentissimis fortuna respondeat. Hæc vtriusque dum, apprecor à Deo immortali, accipe Tu facilis hoc qualecunque obseruantissimi animi in tua de me præclara merita testimonium. Vale.

DEDICATIO THESIVM RHETORICARVM.

Ad Ioannem Secundum Ferrerium Ponzilionum Sanctiss: Domini Nostri in vtraque Signaturæ Referendarium pro N. N.

Alluditur ad Stemma Gentilitium.

QVemadmodùm non fuit difficilè Doctoris mei nutibus parenti, harum Thesium disputandarum seriem texere; ita nec diù laborandum in eo Viro inueniendo, cuius nomine inauguratas, numine munitas non modò lucem omnium aspicere, verùm & Sapientum vmbram subire paterer. Tu quidem, Præsul optime, inter omnes primus occurristi, in quo & plura ornamenta conspicerem pulcherrimarum disciplinarum, & maiora erga me merita, genusque meum agnoscerem. Neque verò desero nimium huic muneri, moli tametsi minimo, cui nec animi offerentis magnitudo deest, nec dignitas ipsius Operis, quippè ex RHETORE Vincentij Galli, officina illa Oratorum celeberrima prodeuntis. Sed enim quantùm mihi amplitudo rei addit animi ad munus exhibendum, tantùm facilè adimeret ab onere suscepto obeundo, ni par præsidium polliceretur auspicatissima tuæ Gentis ALES, varia dum exhibet, hinc ad victoriæ gloriam quasi curricula, indè Fulmina ad inuidiæ confodiendam audaciam. Vtinam verò hæc mihi saltem contingat gloria, vt vnus ipse præ cunctis mortalibus eximias tuas virtutes aliquando æmulator istius Alitis in Cælum efferam: Vtinam ea fulmina per te mihi suppetant, quibus aduersæ fortunæ ictus omnes eludam. Tu interim clientem addictissimum, maiora in dies daturum studij argumenta, Alis foue, vmbra protege. Vale. Astæ Pompeiæ An. 1629.

DEDI-

DEDICATIO THESIVM RHETORICARVM.

Ad Illustris. Octauium Broliam Episc. Astensem pro N.N. Alumno.

Cum allusione ad stemma Gentis.

RHetoricas præceptiones, quas in Lycæo Astensi hoc anno primùm hausi, feliciſſimis auſpicijs tui nominis, Præsul ampliſſime, diſputandas profero. Quid enim ingenij mei Cymbulam per ampliſſimum pelagus Eloquentiæ deuolantem ſiſtere debuit, niſi nobiliſſimæ tuæ Gentis ANCHORA, quò tutior, ac firmior aduerſus oborientem diſputationis procellam, incitatosque fluctus enthimematum ſeruaretur? Scilicet periculoſæ aleæ plenum opus aggrediens, illius mihi quæſiui patrocinium, qui parem haberet mentem imperio, & literariam dictaturam ſacris faſcibus adiunctam ſuſtineret. Non pandam argumento infinite vela orationis. Nam illa ſingularis tua virtus cùm gentilitijs ornamentis, tùm proprijs præfulgens, vti neminen habet inter æquales ſuperiorem, ſic nullius facultatem ingenij, aut dicendi parem copiam nanciſci poteſt. Tu accipe ſerena fronte cum hoc Rhetoricæ compendio, vaſtiſſimi erga Te animi mei, atque obſeruantiæ exiguum monumentum. Vale. Astæ Pompeiæ, &c.

DEDICATIO THESIVM THEOLOGICARVM.

Ad Illustris. Vitellium Nuntium Apoſtol.

Cum alluſione ad ſtemma familiæ Vitelliæ.

QVas iubeor à Moderatoribus meis Theſes Theologicas publicæ diſputationi committere; eas vt tibi nuncupem, Præſul ampliſſime, duplex illa ſuadet ratio. Quamquam enim non hæc vna circumſonet clariſſimæ Gentis tuæ gloria, quòd ab immemorabili origine ſummis in omni literatura Viris continenter floruerit, quæ pacis bellique adoreis promiſcuè triumphauerit: ex ipſis tamen literis non modò omnem vrbanitatis elegantioris cultum, atque iſtum Regio dignum ſanguine morum ſplendorem hauſiſſe ſe cognoſcit; verùm & hinc ſibi gradum

fecisse ad amplissimos quosque Reipublicæ honores, atque ab Apolline ad Martem, à Toga ad Purpuram, à stylo ad sceptrum feliciter commigrasse iactat. Vt ideò vereri ipse non debeam, ne meum hoc specimen sacræ doctrinæ, tametsi ad lucem tantam obscurius, tuis ingratum Musis reddatur. Accedunt autem eximia merita in Ordinem meum vniuersum, quibus ita singulorum animos complecteris, ita deuincis, vt minus esse putemus, si te Patronum salutauerimus, qui Patrem experimur. Mihi certè vtrumque hic vsurpabitur. Nam & Patronum implorare opus habeo in hac vmbratilli prouincia obeunda, vt instar Europæ puellæ, quam à Ioue in Tauri specie sublatam tuto itinere in eius tergo tranasse maria Poëtæ concinunt, vndosum ego pelagus disputationum, ac meæ imbecillitati malè fidum, gentilitio illo tuo VITVLO, id est fauore ac patrocinio subuectus transmittam: Et simul si quid in me demum ex euentu redundabit gloriæ, eius Tu mihi parens, & auctor inaugurabere; non secus ac LVNÆ, quam in Stemmate geminam præfers, imperium pelagi à Sapientibus attribuitur. Vale. Venetijs.....

LAVS DEO.

INDEX

INDEX TITVLORVM.

AD PRAEFATIONES, ET GRATIAS.

Et

